

Omnis Eadwus anni [illegible] [illegible] [illegible]

CENSVRA
ORIENTALIS ECCLESIAE

DE PRAECIPVIS NOSTRI SAECVLI HAERETICORVM DOGMATIBVS;

HIEREMIAE Constantinopolitano Patriarchæ, iudicii, & mutuæ communionis cauſſa, ab Orthodoxæ doctrinæ aduerſariis, non ita pridem oblatis. Ab eodem Patriarcha Constantinopolitano, ad Germanos Græcè conſcripta:

A STANISLAO autem SOCOLOVIO, Sereniſſimi STEPHANI *Poloniæ Regis Theologo, ex græco in latinum conuerſa, ac quibusdam annotationibus, ad proprias Græcorum opiniones reſpondentibus, illuſtrata.*

AD GREGORIVM XIII. Pontificem Maximum.

IOANNIS V.

VOS miſiſtis ad Ioannem: & teſtimonium perhibuit veritati.

Cum facultate Superiorum.

DILINGÆ
Excudebat IOANNES MAYER.

CIↃ. IↃ. XXCII.

BIBLIOTEKA KÓRNICKA PAN
Am.o.637
1745 a 2023

GREGORIO XIII.

PONTIFICI MAXIMO AMPLISSIMO RELIGIONIS CATHOLICAE PROPAGATORI.

IVRE AC INstituto belli ſancitum eſt, GREGORI XIII. *Pontifex Max: vt qui transfugam in aliena caſtra tranſeuntem deprehenderit; illum Imperatori ſuo, aut cuipiam alteri ex Ducibus militiæ ſiſtat, atq; præſentet. Nõ diſſimile quid hoc tali tempore in ſpirituali hac noſtra militia deprehẽſum, ad ſacro ſanctum Stis. V. tribunal, eodem iure pro officio meo adfero. Cùm enim ante hoc biennium, vnà cum Sereniſſimo Rege meo, Principe integerrimo, ac Religionis catholicæ ſtudioſiſſimo, principio regni illius, has oras Sarmatiæ noſtræ peragro, atq; perluſtro; Leopolim metropolim Ruſsiæ, emporiũ apud nos imprimis nobile veni. Habet hoc ea vrbs ante alias ſingulare, vt cùm reliquarum planè omnium religionũ ritus, et cæremonias ex antiquo admiſerit; ab huius tamẽ ſæculi hæreſibus peculiari*

liari quodam Dei munere penitus sit libera, illisq; summo studio ac diligentia mirè obsistat. Incidi tum fortè ibi in quendam Archimandritam Græcum, hominem nō indoctū, nec illiberalem: cum quo, vbi multa de multis, vt fit sæpè, familiariter contulissem; deuenimus tandem in sermonem de his hæresibus, ac magistris earum, quæ hoc nostro infelici sæculo, orbem exercent Christianum. Ac cùm vtrinque eam temporum nostrorum calamitatem, hominumq; temeritatem, abundè ita vti par fuit, deplorassemus; intulit ille, ad Patriarcham item suum istos ex Germania, non ita multò antè scripsisse, illiq; summa fidei et confessionis suæ capita obtulisse; ac vt in cōmunionem eius Ecclesiarum reciperentur, studiosè petiisse: quos tamen ille tantùm abest, vt recipiendos duxerit, vt etiā scripto quodā suo illa ipsa, quæ tum illi proposuerant capita, confutarit. Agnoui hoc idem planè quondam Pelagianos, temporibus D. Augustini fecisse, eodemq; modo ab occidentali Ecclesia ad orientalem nequidquam confugisse. Obiicit eā rem his verbis Iuliano Pelagii discipulo D. Augustinus. Non est, inquit, quòd prouoces ad orientales Antistites; quia et ipsi vtiq; Christiani sunt, et vtriusq; partis terrarum fides ista vna est; quia & fides ista Christiana est; et te certè occidentalis terra genuerat, occidentalis regenerauit Ecclesia. Quid ei quæris inferre, quod in ea non inueneris; quando in eius membra veneris? imo quid quæris auferre, quod in ea tu quoque acceperis? puto tibi eam partem orbis sufficere debere, in qua primū Apostolorū dominus voluit glorioſissimo martyrio coronari. Cui Ecclesiæ præsidentem beatū Innocentiū, si audire

dire voluisses; iam nunc periculosam iuuentutẽ tuã Pelagianis laqueis excussisses. Quid enim potuit vir ita sanctus Africanis respondere conciliis, nisi quod antiquitus Apostolica sedes et Romana cum ceteris tenet perseueranter Ecclesia? Hæc et alia his similia D. Augustinus. Lætabar iam tum, me nouas istorum artes, nouũ nocendi studium deprehendisse. Et quoniam eodem ipso tempore, homo ille Græcus Bizantiũ repetebat, petii, vt exemplum scripti illius Patriarchæ sui ad nos mitteret. Quod ille libenter, et promptè se facturum obtulit; vt et postea amici functus officio fecit. Quod, vbi primùm græcè legi; dici nõ potest, quantam ex eius lectione voluptatẽ cepi: statimq; operam dedi; vt illud quàm diligẽtissimè in linguã latinã, pro nostra tenuitate translatum, publicè nostris hominibus legendum proponerem. Idq; plurimas, easq; iustissimas ob causas. Primùm vt istos homines nihil non contra matrem suã molientes, nullamq; partẽ nocendi relinquentes proderem, eorumq; artes, clandestinaq; consilia in lucẽ proferrem, ac detegerẽ. Deinde, vt quantùm eos ipsos huius suæ nouitatis pudeat atq; tædeat; quòd cum nulla Apostolica, veteriq; sede coniuncti sint; quod successionem nullã demõstrare possint; quod ἀκεφάλοι hoc est, membra sine capite mutila sint, vel ex hoc ipsorũ facto demonstrem. Demũ vt quàm sit vtriusq; Ecclesiæ, occidentalis, inquam, & orientalis de his rebus, quas isti ex sede sua commouerunt, incredibilis consensus, summa concordia; vt non eadem tantùm dicamus omnes, sed iisdem penè verbis etiã; omnibus clarum fiat. Quò amplius conuitiari desinant, hæc Latina esse; ab hoc vel illo Ro-

mano Pontifice profecta: cùm hæc eadem ab his, qui Romanis, vniuersisq; Latinis, insito quodam odio infensissimi sunt, non minore studio atque contentione colantur atq; defendãtur. Simulq; perspiciant se non solùm à Romano Pontifice: sed ab ipso terrarum orbe, omnibusq; Ecclesiis defeciſſe: in eoq; mentis suæ errorem recognoscant, quòd illud se sub his frigidis septemtrionibus videre, profiteri non erubescant; quod vniuersus occidens et oriens orbis, lõgè antiquiùs et benigniùs ab illo diuino et cælesti sole Christo Iesu collustratus, hactenus nõ viderit. Demũ ne ampliùs in suis cõfirmandis, incautaq; plebecula decipienda, orientalis Ecclesiæ auctoritate, & testimoniis (quod quidem hactenus fecerunt) abutantur; cuius contra se tã insignia referãt testimonia. Postremò, vt agnoscant, nusquã sibi in orbe Christiano, nusquã in Ecclesia Catholica locum relictum esse; nusquam cum istis moribus, et sententiis cõsistere posse. Et quemadmodũ ipsi impiè gremium eius matris, quæ eos genuit, lacteq; suo aluit, spreuerunt, ab eoque longè aberrarunt; ita illos vicissim tanquam proteruos, parentibusq; inobedientes filios vbique sperni ac repudiari; vt illud Isaiæ in eis abundè cõpletum esse videatur: Væ qui spernis, nonne et ipse speneris? cùm defatigatus, desieris cõtemnere; tum ipse contemneris. A castris in quæ confugiunt, arcentur: ab illis, quos patronos parabant, accusantur: eorum, quos ipsi iudices communis causſæ constituerunt, sententiis condemnantur: ita, vt vel hoc solum tam clarum & illustre orientalis Ecclesiæ testimonium, et eos, et alios omnes: si modo secum consentire velint; si veritatem ipsam ex animo

quærant,

quærant, et non ipsa pertinacia, opinioneq; ingenii, ac studio nocendi vincantur; ab errore quidem reuocare, ad rectam autem et Catholicam fidem reducere meritò debeat. Nam cùm neque illi neque nos, vt quidem isti dicunt, communis causſæ, propter priuatum cuiusque in re sua studium, æqui iudices esse posſimus; detur sanè rectè hoc ab illis factum esse, quòd ad eos iudices prouocarunt, qui neq; cum hac, neq; cum illa parte cõiunguntur. Quòd autẽ eorum iudiciis et sententiis acquiescere nolunt, quos ipsi iudices delegerunt; in hac quidem certè parte, iam non cum aliis, sed secum ipsi pugnant; suumq; contumacem, et incurabilem morbum aperiunt: nec tam se in hac causſa iudices, quàm assentatores quæsiuisse, abundè docent. His inquam ex causſis, hanc ipsam orientalis Ecclesiæ, de eorum confessione censurã, quam isti non sine causſa suppresserunt; ipse magna ratione in lucẽ proferre volui. Ad te autẽ potisſimum Beatisſime Pater, hanc totã causſam deferendam æquisſimũ esse putaui. Primùm, quòd in castris Dei exercituũ Dux et Imperator secundum Iesum Christum sis, ad quem omnem cognitionẽ de perfugis pertinere, superiùs diximus. Demum, quòd ante alios omnes, iis studiis, quæ vel ad illustrandam, vel exornandã Catholicam religionem spectant, mirificè delecteris; quorũ tot gymnasia, tot scholas, tot seminaria per orbẽ terrarum vno tẽpore inaudita liberalitate, et incredibili erga exteras nationes charitate, simul aperuisti: vt verè te non nomine tantùm, sed re ipsa multò magis, illius hominis agricolæ vicarium esse demonstres, qui largè & munificè seminat semen bonum: siue illud cadat secus viã, et conculcetur

cetur ab hominibus, volucresq; cæli comedant illud: siue super petram, et statim arescat; siue inter spinas et suffocetur: siue in terram bonam, et ferat fructum centuplum: illiusq; patris familias, qui primo mane ad conducendos operarios vineæ suæ egreditur, munificeq; operarios, ac vinitores omni hora in eam cõducit. Quo fit, vt te tã diligente, et assiduo agri dominici cultore; flores apparuerint in terra nostra; vineæ florentes odorẽ dederint suum: fruges, quas iam infelix lolium plane obruerat, ita crescant, vt ipsum lolium vix iam appareat. Deinde quòd hoc idẽ Regem meum velle suspicabar, qui omnia sua, et suorum in hac parte S^ti. V. subiecta esse expetit; quiq; item in hac Dei agricultura, nõ ita multis post passibus, vestigia S^tis. tuæ secutus, et ipse strenuè torquet aratrum. Quem quidẽ virũ Deus ille immortalis, (cuius prouidentia omni prouidet sæculo) tanquam alterum Abraham quendam, aut Iob, ex reliquiis illis florentissimi quondam Pannonici regni, solum ferè, vnà cum pientissimo fratre suo, ad excitanda iterum in ea gente Catholicæ religionis semina, omnipotenti dextera sua, ab omni labe hæretica, purum, et liberum conseruauit, nec genu suum coram Baal flectere permisit: quem postea de domo, & de cognatione sua eduxit, in gentem q; magnam, & regnum eximium, istius cõstantiæ et pietatis causſa, crescere fecit; pulcherrimisq;, ac quasi repetitis ex potẽtissimis hostibus victoriis, sedi q; Sanctis vestræ inimicis, illustrauit, magnificeq; exornauit; ac in dies magis ac magis nouo rerũ successu ornat, & auget. Vt omnibus mortalibus, Regibus item & Principibus specimen detur; eum qui habitat in

adiu-

adiutorio altissimi, in protectione Dei cæli non commoueri: & diuites quidem ac potentes sæpius esurire, & egere; inquirentes autem dominum, non diminui omni bono. Vltimò quòd te Pontifice, his ipsis studiis Romæ operã dederim, quorũ nunc hunc ipsum exiguum fructum in publicam vtilitatem confero. Et contendi quidem ego sedulò, vt in hac mea versione, ab ipsius auctoris verbis, ne latum quidem vnguem, quoad eius fieri posset, recederem. Verùm cùm præsens Græcia, multum mutauerit dicendi genus, à prisca que illa orationis sinceritate, et sanitate; compositionis item & structuræ veritate, & concinnitate, plurimùm discesserit; cumque hoc ipsum exemplar valdè incorrectè, & inconcinnè descriptum ad nos missum fuerit: necesse item & ipse habui paucis quibusdam in locis, ad sententiam magis, quam ad verba, ipsam interpretationem accommodare; ita tamen, vt omnibus sententiis integritatem, & religionem suam eandemque plane simplicitatem, ac vt ita dicam, ruditatem, quantùm possem conseruarem. Reliquum est, vt hanc meam liberiorem S^tis V. compellationem deprecer; ac ipsius Paternæ & Apostolicæ benedictioni, me, studiaque mea humillimè submittam: Deum immortalem precatus, vt quam diutissimè publicæ vtilitati S^tas tua viuat; ac demum cum gaudio, & exultatione, portans manipulum vberis consitionis suæ, ad principem pastorem Christum redeat. Cracouiæ, tertio Idus Aprilis. Anno à Natiuitate Domini

M. D. LXXXI.

CENSVRAM istam, qua Constantinopolitanus Patriarcha suum omne de Protestantium doctrina iudicium luculenter explicauit, quamque ad eosdem transmisit, quia nobiscum statuebamus permagnæ vtilitati futuram Germanis hominibus, de integro hîc licet haud ita pridem in Polonia & in latinum conuersam, & typis excusam, edidimus. Eam sane illi Protestantes studio quodam pressisse videntur, ne si vulgaretur, ipsorum opera arguerentur. Nos vero neminem eorum, qui sectas hodie sequuntur, tantopere stupidum, & à communi sensu alienum fore existimamus, qui hac Censura euoluta, intellecturus non sit planissimè, nullam sectarum, quæ Ecclesiæ nomen impudenter sibi assumunt, reperiri, cuius vna sit de fide doctrina, vnum corpus, vnum caput: vt proinde secum, de ipsis prorsus deserendis, & vna ac sola Christi Ecclesia, extra quam nullus ad vitam sempiternam est aditus, indaganda, toto animo cogitaturus videatur.

Videbant Doctores isti, partes seu factiones suorum eousque laborare discordiis, vt nulla ratione vnum quoddam velut corpus possent conficere: adeo mutabiles & inconstantes, vt in annos pæne singulos nouarent aliquid, seseque mutuis anathematis insectarentur. Hinc cum animaduerterent, in dissidentiũ sectarum familias, Notas illas Ecclesiæ in Symbolo expressas

nequa-

nequaquã conuenire, decreuisse videntur huic male cohæréti corpori Caput aliquod esse quærendum. Pontificem Romanum, Petri successorem agnoscere noluerunt, vt collectam apud populum & principes viros gratiam auctoritatemq; ne amitterent. Occurrit Patriarcha Constantinopolitanus, qui & Oecumenicum se diceret, & ab Ecclesia Romana disiunctus ac diuersus esset. Itaque fidei suæ capita ad illum miserunt, quæ si, quod vehementer & cupiebant, & sperabant, ille probauisset, tum demum vnã Ecclesiam, ex membris nimirum male concordantibus, & illo nõ omnino sano capite cõflatum iri credebant. Sed eos multũ fefellit opinio. Sic namq; Patriarcha respondit, vt cognoscant Protestantes, se cum ista doctrina sua in Ecclesiæ Græcæ societatem admitti non posse.

Nunc mihi cõsidera Lector, quam insipiens, & inconsultum fuerit hoc consilium, quo Patriarcham hunc suarum sectarum velut socium & caput esse cõcupierunt. Id enim conati sunt, quod effici non potest: dum nempe incommutabile Dei consilium atq; promissum commutare studuerunt. Aedificauit enim Christus Ecclesiam suam supra petram, & portas inferi nihil aduersus eam valituras promisit, ac soli Petro claues eius, rectionemque supremam mandauit. At isti aliam Ecclesiam machinantur, & altare contra altare cum impio Achaz erigunt. Compellemus igitur eos ijsdem verbis, quibus Optatus Mileuitanus Donatistas, his persimiles allocutus est, Negare, inquit, non

potestis,

potestis, in vrbe Roma Petro primò cathedrá Episcopalé esse collatam, in qua sederit ipse omnium Apostolorũ caput Petrus, vnde & Cephas appellatus est, in quo vno cathedræ vnitas abomnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisq; defenderent: vtiam schismaticus et peccator esset, qui cõtra singularem cathedram, alienam collocaret.

Esto autem, probauerit ille Patriarcha horũ dogmata; ad communionẽ admiserit; num idcirco vera fuerit & genuinas illas Ecclesiæ notas habuerit? Fieri potuit, vt ex diuersis Protestantiũ sectis, et qualicunq; Græcorum Ecclesia vnum monstrosum corpus componeretur, cuius caput quoq; monstrosum esset: attamẽ, vt hoc corpus vera esset Ecclesia, tam fieri potuit, quam Christum mentiri, & promissa fallere, aut esse ipsum caput multorum corporũ, fidei fundamentis, capitibus, spiritu, sacramentis, & moribus inter se prorsus pugnantiũ. Quare præclare Cyprianus: Ecclesiam vnam esse posse, scindi aut diuidi non posse; quia nimirum quod ab vna Ecclesia diuisum est, Ecclesia non est.

Hoc porro non imprudenter tantũ, verùm et malitiose factũ videri queat, petere ab eo notas Ecclesiæ secum communicari, qui eas ipse non habeat. Scriptum reliquit Antoninus, Græcorũ Ecclesiam vndecies ab Ecclesia Romana desciuisse, & compertum habemus, post Antonini tempora nouo schismate à Romana distractã esse: vt iam duodecimam hanc, quæ vsque hodie durat, numerare possimus. Vna erga esse nequit,

quia

quia schismatica, id est, diuisa ab vna Ecclesia: neque igitur sancta, quia separata ab ea, in qua sola est vera sanctitas & iustitia: nec Catholica dicetur, quoniam hoc nomen, cum pars Catholicæ non sit, illi nō conuenit. Patriarchā Oecumenicum se nominat ille quidem: sed si hoc vocabulum ad illas prouincias solum referatur, quibus præest, sit sane per nos Oecumenicus: si ad totam Ecclesiam per orbem diffusam: non fuit, non est, non erit Oecumenicus. Quando vlli Patriarchæ Græcorū, Ecclesiæ occidentis, Affricana, Hispanica, Gallica, Italica subiectę fuerunt? Producatur Canon, quo sanciatur vt causſæ præcipuę Episcoporū ex omnib⁹ Ecclesię prouinciis ad Cōstantinopolitanū deferantur: aut vt omnes ex omnib⁹ locis ad ipsum prouocare possint: aut vt controuersiarū de fide ipse sit arbiter; aut ipse concilia generalia cogat. Quomodo ad extremū Apostolica vocetur illa sedes cui nec Apostolus vllus, nec Apostolorum discipulus præfuit? quæq; ante Constantinū magnū inter sedes Episcopales nomen nullum habuit?

Sed finem aliquando præfationi nostræ imponamus. Tu lector etiam atq; etiam perpende, quæ disseruimus, immo hunc librū diligēter lege: & cum reputaueris tecum, proprietates illas quatuor, aut nusquam esse, aut in Ecclesia Romana esse, saluti tuæ fac cōsulas. Vt nusquā sint, hoc est, vt nulla sit Ecclesia, hoc fuerit Christum mendacē facere: si autem Romana est, vt vere est, tu eam matrem tibi deligas, vt Deum habere patrem, & propitium iudicem inuenire possis.

INDEX

INDEX ET SERIES PRAECIPVORVM CAPITVM LIBRI HVIVS.

SYMBOLVM *Nicænum approbatur: proprius Græcorum error de processione Spiritus S. asseritur Cap.* I.

Articuli fidei summatim explicantur, & ad vitæ & morum institutionem accommodantur. II.

De peccato originis, baptismo, sacro chrysmate, & eorum qui baptizantur communione. III.

De pœnitentia peccatorum, & remissione. IIII.

De fide & operibus. V.

Neque nimis de gratia Dei præsumendum, neque desperandum esse. VI.

De numero & natura Sacramentorum. VII.

De ministris Ecclesiæ & eorum honore. VIII.

De baptismo paruulorum. IX.

De cæna Domini, veritateque corporis & sanguinis Christi. X.

De officio confitentis, & eius qui audiendæ confessioni præest. XI.

De mulctis atque satisfactionibus, quas diuus Basilius τὰς ἐπιτιμίας, alii autem Græci τὰς ἐπανορθώσεις, appellare solent. XII.

De sacra Liturgia, hoc est, de incruento quod in missa fit sacrificio, cuius opus, finis, vniuersaque œconomia pulchrè explicatur. XIII.

De sacris ordinationibus, quas Græci χειροτονίας vocant. XIIII.

Neque preces neque oblationes, neque dies festos, neque alia donaria, corrupta vita & moribus ministrorum, vitiari. XV.

Omnè

Omni magistratui à DEO *constituto parendum esse.* XVI.
De consummatione mundi. XVII.
De gratia & libero arbitrio. XVIII.
Deum non esse auctorem malorum. XIX.
De sacris traditionibus, & præsertim Monachatu. (XX.
De cultu & veneratione sanctorum. XXI.
Epilogus de quibusdam, vt isti vocant, abusibus.

CAPITA EARVM RERVM, QVAE IN ANNOTATIONIBVS CONtinentur.

1. CVR septem solas synodos recipiant moderni Græci, causſæ explicantur. folio 7.
2. Quo tẽpore, & loco addita sit sacro symbolo particula illa, de processione Spiritus sancti (*Filioq;*) docetur. folio. 15.
3. Quatenus symbolo aliquid adiicere liceat. f. 19.
4. Spiritum sanctum ex patre & filio procedere, totius orietalis Ecclesiæ testimonio confirmatur. f. 28.
5. Quomodo spiritus sanctus ex patre & filio procedat, docetur, difficultatesq; explicantur. f. 37.
6. Veteres ritus baptismi traduntur. f. 59.
7. Quæ sit materia cõsecrationis sacræ Eucharistiæ, vbi de fermentato & azymo disputatur. f. 131.
8. De vera forma cõsecrationis Eucharistiæ. f. 139.
9. Quibus nominibus antiquitus sacra Liturgia designabatur. f. 193.
10. Sacra altaria quibus nominibus à Græcis vocantur. f. 196.
11. De primatu Papæ Gennadii Scholarii Patriarchæ Constantinopolitani disceptatio. f. 204.
12. Sacræ Liturgiæ Græci & Latini interpretes. f. 282.
13. De Sanctorum inuocatione. f. 348.
14. De vtriusque speciei vsu. f. 385.
15. De sacerdotum cælibatu. f. 391.
16. De vsu sanguinis & suffocati. f. 396.

EPISTOLA THEOLIPTI ARCHIMANdritæ, cum qua Constantinopoli opus istud ad nos huc est perlatum.

Τῷ λογιωτάτῳ καὶ αἰδεσιμοτάτῳ κυρίῳ σι-
κλεῖ τοῦ τῆς ἐκκλησίας διδασκάλῳ,
καὶ ἐμοὶ φιλτάτῳ, εὐλαβῶς
χειρισθεῖναι.

ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως
εὐπράττειν.

Οὐκ ἐσιώπησα, ἀλλ' ἔγραψα σοὶ πρότερον, καὶ ἔπεμψα ἐκεῖνο τὸ βιβλίον τὸ κατὰ τῶν λουτέρων, μετὰ τοῦ ἀρμενίου ἱερέως τοῦ ἡλιοπολίτου. περὶ δὲ ἐμοῦ γίνωσκε ὅτι οἰκῶ ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ πατριαρχεῖον, ἐν ᾧ εἴμην καὶ ἄλλοτε. ἢν δὲ θέλῃς μαθεῖν, ἕνεκα τῆς ἀφίξεως μοῦ τῆς πρὸς ὑμᾶς, τὰ νῦν οὐ δύναμαι ἐλθεῖν, διὰ τοὺς πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας. ἐὰν δὲ εἰρηνεύσωσιν ἀμφότεροι, θεοῦ εὐδοκοῦντος ἐλεύσομαι. ἔρρωσο φίλτατε ἀνδρῶν.

Τὸν σεβασμιώτατον καὶ εὐγενέστατον κατὰ ἱερώνυμον τὸν πρεσβύτερον, ὡς ἐξ ἐμοῦ πρόσειπε. ὁμοίως καὶ τὸν κατὰ πάντα φίλτατον καὶ ἐνδοξότατον κύριον γεώργιον, τὸν ἡμέτερον ἀδελφόν.

Ἀντιβολῶ σοι κύριε, πέμψον μοι τὰ βιβλία, ἃ εἰς ἐνθύμησιν ἔγραψα σοι καὶ δόσω τὰ χρήματα τῷ κομίζοντι προθύμως. ἢν δὲ ἄλλοτι ζητεῖς ἀπεντεῦθεν, γράψον μοι καὶ ἀσμένως ὑπηρετήσω.

ERRATA.

Pagina 22. vers. 6. à fine, lege, vnigenitum. 28. 8. à fine, imprudentes. Ibidem versu vlt. lege, Cur Spiritus sanctus non dicatur filius filij. 31. 18 Angyroto sermone, siue Anchoratu. 46. 1. diuinitate. 60. 2. à fine, Trinitas.

MISERICORDIA DIVINA, NOVAE ROMAE ARCHIEPISCOPVS, OECVMENICVS Patriarcha:

Sapientissimis, & doctissimis viris dominis, IACOBO, *Theologiæ Doctori,* & MARTINO *Crusio, benè & feliciter agere.*

DIV, MVLTVMQVE, *& à vobis desideratam, & à nobis pleno & integro in vos studio conquisitam & elaboratam, viri doctissimi Germani, in Spiritu sancto filij mediocritatis nostræ charissimi, Epistolam; iam tandem Dei immortalis munere absolutam, charitati vestræ mittimus: idq; cum ea, qua par est, lætitia, ac spirituali gaudio, paternig; vultus erga filios hilaritate. Precamur autem Deum Opt. Max. eiusq; omni parte beatissimam matrem; vt vos item vtriusque hominis, interioris, inquam, & exterioris, perfun-*

dat gaudio. Sin autem in quibusdam partibus dogmatum pietatis nostræ, prima statim quasi fronte, vos non exhilaramus; confidimus tamen, quæ vestra est sapientia, doctrinæq; & prudentiæ vbertas; nihil vos rectæ, & sanæ doctrinæ ante laturos: neque instituta & sanctiones planè nouas, & quasi ex diametro, cum Euangelica IESV Christi Philosophia pugnãtes, complexuros: neq; in hac, ex alia in aliam, à recta fide alienorum dogmatum, cõmigratione, tempus frustra consumpturos: neque cõsuetas, & præiudicatas opiniones vestras, cum omni recta ratione pugnãtes, (homines enim sumus omnes; ideo timidæ parũq; securæ sunt, iuxta sapientissimi Salomonis dictum, omnes cogitationes ac studia nostra) potius quàm id, quod verum & sincerum est, sequuturos: magis autem ipsissimæ veritati, ac sapientiæ Domini nostri IESV Christi; quam diuini eius discipuli, atque Apostoli, in suis canonicis ac salutaribus scriptis profitentur: quam omnes vniuersales & particulares sanctorum Patrũ Synodi secutæ sunt: quam vnius sanctæ Ecclesiæ diuina scientia pleni præcones atque Doctores nobis tradunt; omnesq; in eam, communi con-

Sap. 4.

ni concordia & voluntate, clarè consentiunt; animo & confessione adhæsuros. Qui his quidem omnibus, qui eorum præcepta & instituta, verbo & opere sequuntur; certam salutem regnique cælestis hæreditatem, precibus suis conciliant: vt iterum illis, qui eorum sanctis mandatis & institutis non parent, eaque temerè transgrediuntur; supplicium, ac damnationem æternam accersunt. Si enim volueritis, inquit Scriptura, & audieritis me; bona terræ comedetis. Esa. 1.

Quibus sanè verbis; mediocritas item nostra, quæ & ipsa, Christi Domini miseratione, successione quadam, hîc in terris, eius locum tenet; ad amabilem concordiam, & consensum cum ea, quæ apud nos est IESV Christi Ecclesia, charitatem vestram cohortatur. quam, si verè, & ex animo, non tam verbis, quàm re ipsa, nobiscum ingressi fueritis, dici non potest, quantum & in cælo, & in terra, ex ea vtriusque Ecclesiæ coniunctione, futurum sit gaudium: quamque ad laudem, et gloriam Domini nostri IESV Christi cessurã esse, certissimam spem habemus. Valete.

Ex omnibus partibus Syntagmatis huius; Epistola hæc, vitiosissimè descripta, ad nos perlata fuit.

MISERATIONE DIVINA, NOVÆ ROMÆ ARCHIEPISCOPI, OECVMENICI PATRIARchæ, Doctrina exhortatoria ad Germanos conscripta.

POSTEAQVAM LITteras, à dilectione vestra, nobis missas, simulq; opusculum, in quo summa capita fidei vestræ continebantur, accepimus, vestramque charitatem complexi & osculati sumus, illud, de quo inter nos conuenit, & in quo item discrepamus, ita vti postulatis, vobis aperiendum duximus. Charitatis enim officium atque debitum, Legis, & Prophetarum adimpletio est. perfici autem charitatem, certum est, non verborum inani strepitu, sed factis & operibus præclarè illam testificantibus. Vt & precioſissimæ quęque gemmę, non inde precium & commendationem suam accipiunt, quod laudantur; sed quia prętăti sua virtute & operatione, illos, qui talia nôrunt, in admirationem sui rapiũt.

Quam

Quam eandem charitatem erga nos, vos item, doctissimi viri Germani, præ vobis ferentes; quantaque illius gloriatio sit, rectè ex sacris Scripturis edocti, hæc vestra nobiscum communicare voluistis. Quibus nos mutuò responsuri, in eo maximè elaborandum putauimus; vt nihil ex priuato nostro sensu diceremus: sed ea omnia, quæ in medium adferrentur, ex sanctis & vniuersalibus septem Synodis; quas item & vos, vt scribitis, præclarè facientes, amplectimini & osculamini: ex sensu item sanctorum Patrum: diuinitusq; nobis traditæ Scripturę interpretum, quos sancta & vniuersalis IESV Christi vnanimi consensu laudat, & approbat Ecclesia, depromamus. Hi enim, quasi hęc omnia Spiritu sancto per os spirante, ac in ore illorum loquente, admirabili doctrina, varijs signis, & portentis, tanquam lucidissima astra, orbem terrarum illustrârunt: horum doctrina, & institutio, nullo vnquam æuo, nulla temporis diuturnitate, aut commoueri, aut aboleri poterit, vt quę omnipotenti verbo Domini sit fundata. Christi

1. Timot. 3. enim Ecclesia, teste D. Paulo, columna est,
Matth. 16. & firmamentum veritatis: contra quam, ipse portæ inferni, iuxta diuinã & immortalem Iesu Christi promissionem, præualere non poterunt. Etsi enim mali, & peruersi homines, aliquam eius partem, prauis & alienis dogmatibus, perturbare, & transuersim agere possint; ipsa tamen nihilominus stabilis, & inconcussa, fundata super firmam petram, perpetuò manet: eiusque veritatis præsidio, cui innititur, & eam in omnibus sequitur, validè fulcitur. Qui enim ciues & domestici Ecclesiæ Dei sunt; ijdem per omnia veritatem sequuntur: vt qui veritati nõ adhærent, illi itidem Ecclesiæ Dei membra, nullo modo esse possunt. Eidem veritati nos item insistentes, præsentem hanc sanam & incorruptã doctrinam, ad publicam vtilitatem, ac veræ fidei ædificationem instituimus: ac pro parte nostra in medium adferimus: etsi, dum id facimus, multum in ea re, eorum, qui diligunt Dominum, ope, & precibus opus habeamus: quo eius diuina & cælesti gratia, mens nostra, in viã dirigatur pacis.

ANNO-

ANNOTATIONES.

QVAS item & vos, vt scribitis, &c. *Quàm falsi vtrinq; sunt: si enim vel has solas septem Synodos sequerentur; neque istis schismate, neque illis hæresi quidquam opus esset: cùm in his septem abundè explicatum sit, quid de quaque re sentiendum: quid quoque loco habendum sit. Ideo autem septem solas amplectuntur Synodos: quòd cùm antea tacitas simultates tantum, cum occidentalibus intus alerent; tum iam post septimam Synodum apertos se hostes Latinorum sunt professi, eosq; hæreseos insimul are non dubitârunt. Primum, quòd iamplanè desperarant fore aliquando, vt Latini incredibili illorum ambitioni, cui semper mirè obstiterunt, essent subscripturi: & qua, non solùm se his sedibus Patriarchalibus anteferre voluerunt; in quibus illi, qui columnæ inter Apostolos dicebantur, consederunt: Antiochenæ, inquam, Alexandrinæ, & Hierosolymitanæ; sed etiam illi, in qua Princeps ipse Apostolorum Petrus consederat, & qui ex ore ipso Dominico summam Ecclesiæ Dei gubernandæ acceperat. Secundò, quòd Imperatores eorum, propter orientis imperij, ad occidentales Principes, ob hæreses, rerumq; Christianarum proditionem, præcipua summorum Pontificum auctoritate, translationem, quæ circa illa tempora contigerat; nihil eos commune cum occidentalibus habere, nullamq; obedientiam illis præstare voluerunt, quod tamen à volentibus, & sponte in omnẽ dissensionem effusis, facilé impetrari potuit. Deinde, ob*

de, ob summum odium, maximamq; inuidiam; quã ex gentis Bulgarorum, ac multorum aliorum Sarmatiæ populorum, ad occidentales Ecclesias, quæ in idem ferè etiã tempus inciderat accessione, conceperunt. Demum, quod in consequentibus Synodis maximè de Saracenorum Imperio comprimendo, Terraq; sancta restituenda, deliberabatur: cui pio conatui Græci, ob incredibilem, quod contra occidentales ex translato Imperio conceperant odiũ, iniquissimè aduersati sunt; illiq;, quantum potuerunt, obstiterunt. Postremò, quod in quarta Constantinopolitana Synodo, quæ verè et propriè octaua dicitur; & in qua præter trecentos octoginta septem Episcopos Vicarij omnium primarum sedium, ac ipse præsens Imperator, adfuerunt; euidentius quasi, quam in alijs omnibus declaratum est; quam potestatem & auctoritatem Romanus Pontifex, in Patriarchas Constantinopolitanos, haberet. cùm in ipsa eorundem vrbe Constantinopoli, trecentis octuaginta tribus collectis Episcopis, Adrianus Romanus Pontifex, Nicolai I. successor, per legatos suos, resistentibus primum & reclamantibus Imperatoribus: postea autẽ assentientibus, & quasi pœnitentiam agentibus, ipsiusq; facti auctoribus: Phocium, ex Magistro curiæ, atque militiæ Præfecto, à Michaele Imperatore, Patriarcham Constantinopolitanum factum, deiecit: grauiq; anathemate cum omnibus sequacibus, percussit: ordinationesq; eius abrogauit; Ignatium in sedem suam, quam totis duodecim annis integerrimè tutatus est, restituit:

tuit: vnaq; qui, & quales, & ex quibus Patriarchæ eligi, & creari deberent, docuit: atq; ita vniuersum Ecclesiæ illius statum & ordinem restituit. In eademq; Synodo decernitur; omnes quidem honorandos Patriarchas esse, precipuè tamen sanctissimum Papam senioris Romæ: nec oportere etiam sententiam dicere in vniuersali Synodo, contra summos seniores Romæ Pontifices. In eadem pulcherrimum illud pij Imperatoris Basilij exauditur, de Sedis Apostolicæ auctoritate, testimonium: NEQVE enim, vt sacratissimus Patriarcha ad proprium regrederetur thronum; Imperij mei opus, vel excogitatio facta est: sed multum antè, sanctissimus & beatissimus Papa Nicolaus, quæ circa illum erat certissimè discens, synodicè decreuit; reddi ei ius proprij throni: & anathema, cum tota sancta Romanorum Ecclesia, pronunciauit; contra resistentes huiusmodi consilio ac sententiæ. Hoc autem nos olim scientes, & pauentes anathematis iudicium; promulgari, obsecundare Synodico iudicio Romanæ Ecclesiæ, necessarium duximus: & huius rei gratia, reddidimus ei proprium thronum. Hæcq; illa est causa, cur Græcis tantopore octaua non placeat Synodus. Quanquam & alijs postea interfuerunt Synodis, vndecimæ & duodecimæ, Lateranensi, Florentinæ item, quam illi octauam vocant; & cui imperator, ipseq; Patriarcha, vniuersæ item Græciæ Patres interfuerunt, eamque manu sua obsignârunt.

Sed idem ódij & ambitionis æstus, omnia deinceps euertit ac perturbauit. Earum autem rerum, quas diximus, auctores eam ob causſam hoc loco non appellamus; quia nemo tam ex Græcis, quàm ex Latinis eorum ſæculorum hiſtoriam ſcripſit; qui non idem doceat, atque teſtetur: tum ipſius octauæ Synodi acta, hoc idem clarè confirmant.

SYMBO-

NICÆNVM APPROBATVR:

PROPRIVS GRAECORVM DE PROCESSIONE Spiritus ſancti, error aſſeritur.

CBPVT PRIMVM.

PRIMVM IGITVR caput confeſſionis veſtræ, vniuerſum Chriſtianæ fidei dogma: id autem ſacrũ ſanctæ vniuerſalis Nicænę Synodi complectitur Symbolum; de vna, in tribus perſonis, omnia excedente natura, & ſubſtantia diuina. Quod quidem prę-clarè à vobis teneri, ac piè prædicari, libenter confitemur: præter quàm quod Nicæna Synodus, & reliquę cum ea conſentientes, omnes decreuerũt; Spiritum ſanctum

ev

ex ipso solo Patre procedere. Quod quidem sacra illa & incorrupta fidei Christianæ confessio; sacrum, inquam, Symbolum, hoc ita esse, disertissimis verbis explicat; *Spiritum, scilicet sanctum, ex solo Patre procedere.* Quam quidem sententiam, à trecentis decem & octo plenis Deo Patribus, in Nicæna primùm Synodo propositã; deinde in Constantinopolitana à centum quinquaginta confirmatam: quam reliquę item vniuersales quinque Synodi; nihil addentes, nihil detrahentes, verum in idem planè vno Spiritu sancto conspirantes; obsignârunt: qua denique tot sanctissimi viri, qui in medijs illis temporibus clãruerunt; à sacris Synodis edocti, confessi sunt: nos item cum illis omnibus, Dei gratia sequimur, atque cõfitemur. Quem quidem sensum præclarę illius confessionis esse; ex ipsius Symboli verbis, quod in medium adferimus, facilius, quàm aliundè perspici potest. *Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli & terræ, visibilium omnium, & inuisibilium. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium*

Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula. Lumen de lumine: Deum verum de Deo vero: genitum, nõ factum: consubstantialem Patri: per quem omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem; descendit de cælis: & incarnatus de Spiritu sancto, ex Maria virgine: & homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis, sub Pontio Pilato, passus & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas. Et ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum, Dominum & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et vnam sanctam, Catholicam, & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor vnum Baptisma, in remissionẽ peccatorum. Et expecto resurrectionem mortuorum. Et vitam venturi seculi. AMEN.

Atque hic quidem est ille veræ, & incorruptæ fidei thesaurus: ab ipso Spiritu sancto, ne quid ex eo, aut auferatur, aut aliquid alienum, & adulterinum illi addatur, sanctè obsi-

obsignatus. Hęc est illa diuina, sanctissima, perfecta, ac vniuersalis, per orbem terrarum fusi populi Christiani, tessera. Hæc est illa communis confessio, omnium sanctorum Patrum. *Hic est certissimus* vniuersæ *Christianæ fidei limes*: quem *in* pectore *nostro* recondentes: quem vtrisque manibus amplectentes: quem vbique magna libertate & alacritate confitentes; veluti quoddam cæleste, integrum, & incorruptum, nullaque parte contaminatum, sanctorum, diuinoque nomine afflatorum hominum depositum; ad extremum vsque finem vitæ nostræ conseruabimus. Quo precibus & intercessionibus eorum, qui nobis eam fidem exposuerunt, atque sanctè conseruârunt, tanquam mundam hostiam, eam pulcherrimam confessionem, & nos ipsi sanctissimæ Trinitati offerentes; ab æterna liberemur damnatione, ac sempiterna in Christo cælestis regni ipsius possessione potiamur. Quod vt consequamur gratia & misericordia Christi nostri, etiam atque etiam vehementer oramus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

NICAENA Synodus. *Nusquam hoc decreuit Nicæna Synodus, in cuius Symbolo, non plura de Spiritu sancto pronunciata esse, quàm illud,* Et in Spiritum sanctum, *testantur acta eiusdem Synodi: testantur duo grauissimi auctores, illisque temporibus proximi, D. Basilius, atque Gregorius Nazianzenus. Basilij verba in Epistola quadam ad Ecclesiam Antiochenam, hæc sunt:* Quoniam verò doctrina de Spiritu sancto indefinita est, quòd nondum comparerent impugnatores Spiritus sancti; an condemnandi sint, qui Spiritum sanctum creatæ, & seruilis naturæ dicũt, in ea Synodo nulla facta est mentio: nihil enim prorsus creatum est in diuina & beata Trinitate. *hæc ille. In Constantinopolitana igitur demum secunda vniuersali Synodo, quæ contra Eunomium, Photinum, Macedonium, Constantinopolitanum Episcopum, qui negabat, Spiritum sanctum Deum esse, eumq; inter creaturas impiè conijciebat, collecta fuit; hoc totum additum est:* Et in Spiritum sanctum, Dominum, & viuificantem: qui ex Patre procedit: qui cum Patre & Filio simul adoratur, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. *In Romana autem Synodo, quam in idem tempus frequentissimam contra Arrium, Macedonium, Photinum, Apollinarem, Damasus Romanus Pontifex, Romæ congregauerat: & in qua item Petrus, Alexandrinus Patriarcha, adfuit; hoc ipsum* Filioque, *per quandam Constanti-*

nopo-

nopolitanæ Synodi interpretationem, additũ fuit. Cùm enim centum quinquaginta illi Patres, qui item à Damaſo, opera Theodoſij Imperatoris, Conſtantinopolim vocati erant, omnino, cùm propter perſequutionum vim, à quibus necdum, exitioſiſſimè vrgente atque defendente Arrianam & Macedonianam impietatem Conſtantio atq; Valente, reſpirarant, tum propter hæreticorum inſidias, quas illis abſentibus, Eccleſiis illorum ſtruxiſſent, ipſamque itineris longitudinem, & difficultatem Romam ipſi venire non poſſent; eam de Spiritu ſancto confeßionem, per Euſebium & Priſcianum Epiſcopos, legatos ad Damaſum, ceteroſque Patres, confirmationis cauſſa, Romam miſerũt: quam per omnia idem ſentientes ſancti illi Patres, vnà cum Damaſo Pontifice, approbarunt: hocq; ſolum, quod dictum erat, qui ex Patre procedit, per additionem huius particulæ, Filioque, propter eos hæreticos, qui tum dicebant, ſanctum Spiritum per Filium fuiſſe factum, quos ibidem ſancta anathematizat Synodus; & qui itidem Spiritum ſanctum, Filij quidem Filium, Patris autem Nepotem dicebant: ſanctè & piè interpretati ſunt. Ita ex vtriuſque partis orbis terrarum ſententiarum collatione, vna perfecta de Spiritu ſancto, confeßio, conſcripta fuit: eum eſſe Spiritum viuificantem, qui ex Patre Filioque procedit: qui cum Patre & Filio, ſimul adoratur, & conglorificatur. Qui quidem ſancti Patres, tam illi, qui Conſtantinopoli cum Imperatore, quàm iſti, qui Romæ cum Damaſo congregati

gregati erant; etsi loco distincti fuerunt, re tamen vnum vniuersale concilium constituebant: cùm & ab eodẽ, & sub eodẽ capite, congregati fuissent, & in eodem Spiritu, & eiusdem Spiritus sancti causa, ad eosdem etiam hæreticos damnandos, & conuincendos, collecti essent; ex mutuaque sententiarum collatione & approbatione, vnum vniuersale Symbolum ediderunt. Quorum deinceps sententiam, sine vlla controuersia, vniuersa Ecclesia secuta est, vsque ad octauam Synodum. Nam tum demum, post octauam Synodum, eam, de Spiritus sancti processione, tragœdiam, recentiores Græci odio, & maleuolentia excitârunt. Constant hæc omnia primum ex Epistola ea, qua orientales Patres respondent Damaso; causam, cur Romam venire non possent, explicantes: constant item ex eiusdem Damasi Epistola, qua Constantinopolitanis respondet Patribus, eorumq; decreta approbat: constant ex actis vtriusque Concilij: constant ex lib. 9. Tripartitæ historiæ cap. 16. constant ex Hugone Etteriano, libro tertio, de processione Spiritus sancti, cap. 16. & alijs multis auctoribus, antiquæ vetustatis peritissimis, fideq; dignissimis.

OMNES vniuersales Synodi obsignarunt, nihil addentes, nihil detrahentes, &c.

Duæ sunt partes vniuersi prætextus, quo Græci iniquissimum schisma suum, in quæstione, de Spiritus sancti processione, velare, ac veluti integumento quodam tegere volunt. Primùm, falsò Latinos, contraq; sanctorum Patrum sententiam, & iudicium, Spiritum sanctum ex Patre & Filio

procedere, opinari. Secundò, quamuis hoc rectè & verè dicatur; non tamen illos, vel hoc, vel aliud quidquam sacro Symbolo adijcere debuisse. Et cùm primum illud manifestè sit falsum, & erroneum, vt paullo pòst docebimus; posterius hoc, in quo se arcem negocij tenere putant, Canone potissimùm Ephesini Concilij septimo, confirmant: cuius illa sunt verba. HIS igitur recitatis, (*Canones autem Nicæni Concilij tum lecti erant*) constituit sanctum Concilium, vt nemini liceat, aliam fidem, vel proferre, vel conscribere, vel componere; quàm eam, quæ præstituta, ac perscripta est à sanctis Patribus, qui in Nicænorum vrbe, cum auxilio Spiritus sancti, coacti fuerunt. Qui autem audeant, aliam fidem vel componere, vel producere, vel proferre, volentibus conuerti ad agnitionem veritatis; siue ex Gentilitate, siue ex Iudaismo, siue alia quacunque secta; vt hi, si quidem Episcopi, aut Clerici sint; isti ab Episcopatu, hi à Clero remoueantur, ac prohibeantur: sin autem laici sint, vt extrema detestatione & execratione percellantur. *hactenus sancta Synodus Ephesina. Quo quidem Canone docent Græci, pòst duo illa œcumenica Concilia, Nicænum, inquam, atque Constantinopolitanum, ita Symbolum, ita fidem Christianam, ab Ephesina Synodo conclusam & obsignatam esse, vt illi nihil amplius à quoquam mortalium addi, aut adijci liceat. Quod cùm Latini in huius particulæ adiectione,* Filioque, *sint ausi, meritò illos supradicto anathema-*

themati subiacere, seq; iustè ab illorum coniunctione & communione disiunxisse. Atque hic est ille summus Græci schismatis aries, maximum præsidium. Verùm longè aliam mentem sacri Canonis esse, quàm isti putant, vel ipsa Canonis verba clarè docent. Primum enim, vbi dicit, Ne quis, aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, quidquam adijcere audeat: *proculdubiò singulos & priuatos homines; non autem vniuersum Concilium, vel publicam auctoritatem intelligit. quod plenius ipsa Canonis occasio indicat.* Cùm enim post Nicænam atque Constantinopolitanam Synodum, singuli ferè Episcopi, in suis Diœcesibus, sua conscriberent symbola: eaq; populis sibi subiectis proponerent: nec Episcopi tantùm, verùm & laici nonnunquam: eaq;, cùm collectis demum vniuersalibus Synodis, publicè vnusquisque ambitiosè legi, ac recitari in Synodo vellet: & posteaquam item Theodoti Mopsuenstis Episcopi symbolum, à Charioso Presbytero Philadelphensi, sacro etiam Ephesino Concilio oblatum, publiceque lectum esset: in eaq; re plurimum periculi, & confusionis, moræq; & ambitionis, sacra animaduertisset inesse Synodus; statim post eius lectionem hunc tulit Canonem: NE quis in posterum, aut Episcopus, aut Clericus, aut laicus, suum proferat symbolum: hocque genere & vnitatem fidei Catholicæ turbet, nouisque erroribus occasionem præbeat: & sacras Synodos impediat: tempusque frustrà extrahat; sed vt omnes communem fidei, à trecentis

decẽ & octo sanctis Patribus, in Nicæna Synodo, formulam conscriptam, sequantur, illiq; adhæreant. *Secundo, cùm idem sanctus Canon doceat, & ne quis aliam fidem proferat, aut conscribat, manifestè explicat: non illud prohiberi, ne quid Symbolo conueniens & consentaneum interpretationis causſa addatur: sed simpliciter*, ne quis aliam fidem conscribat; *hoc autem est diuersam, pugnantem, planeq; contrariam ab illa, quam sancti tradiderunt Patres. Quomodo hoc nostro infelici tempore multi exoriuntur nebulones, qui vel Ebionem, vel Cherinthum, vel Arrium quendam sequuti: Lutherum item, aut Caluinum; aliam fidem componere non erubescunt; suaq; somnia pro vniuersali Canone, & Regula fidei Christianæ, miseris populis obtrudere non verentur. Tertio, cùm dicit*, componere, producere, proferre, conscribere: *non excludit interpretari, explanare, illustrare: quæ longè diuersa sunt, & nonnunquam planè necessaria. Non illud igitur sacer Canon docet; nihil simpliciter Symbolo addendum esse: sed hoc potius: nihil priuata auctoritate, nihil priuato sensu, pugnans præsertim, & diuersum, aut contrarium, his, quæ à sacris Synodis instituta sunt; confessioni fidei apponendum esse. Quamquam autem ex his ipsis sacri Canonis verbis hoc ita esse clarissimè demonstratum est: tamen & aliundè hoc idem manifestissimè doceri potest. Nisi enim Symbolo aliquid adijcere liceret; tum contingeret aliquem, vt quod corde creditur ad iustitiam, id*

ore

ore confiteri ad salutem non permitteretur: contrà quàm D. *Paulus docet atque præcepit. Deinde si amplius, neque illustrare, neque amplificare, neque obscura in fide Christiana explicare post Concilium Ephesinum liceret; frustrà igitur paulò post contra Eutichen sexcentorum quadraginta Patrum Chalcedonense Concilium conuocatum fuit; frustra & aliæ, quæ post consequutæ sunt Synodi: quæ non aliam ob causam conuocabantur, quàm, nouis erroribus & hæresibus exorientibus, illustrandæ & explicandæ fidei Christianæ caussa; eidemq; Anathemati subiecta erunt Concilia omnia. Verum, vt propiùs ad id, quod totam causam continet, accedamus. Fuit idem penitus Canon ijsdem ferè verbis, à Nicæna etiã Synodo perscriptus, qui quanquam, vt multa alia, nunc in actis eius Synodi non reperiatur; in ea tamen Epistola Liberij Papæ, quam ad beatum Athanasium, Alexandriæ Patriarcham conscripsit, & quæ sic incipit:* IAM à principio accepimus à beato Petro Principe Apostolorum, &c. *his verbis legitur.* PRAEDICTA namque, vti legimus, sancta decreuit Nicæna Synodus, aliam fidem nulli proferre licere, aut conscribere, aut componere, aut sapere, aut aliquid docere, nec aliquid in fide vel intelligere, quod horum Patrum decretis contrarium sit. Qui verò aliam fidem proferre, aut docere, aut aliud Symbolum tradere illis, qui ad viam veritatis, de quacunque fide, velint conuerti, aut ex Iudaismo, aut ex Gentilitate; si

Episcopus sit, aut Clericus, priuetur: Episcopus ea dignitate, & Clericus clero: si verò Monachus, aut Laicus, anathematizetur. *Recognoscimus eadem verba, eandemque verborum sententiam Concilij Nicæni; quæ fuerunt Synodi Ephesinæ. Si igitur Canon hic hunc sensum habet; vt non liceat quidquam Symbolo addere; vti quidem Græci putant: subiectum igitur erit eidem anathemati ipsum, quod paullò pòst sequutum est generale Constantinopolitanum Concilium: ipseq; adeò magnus ille Theologus Nazianzenus, quem ex sententia vniuersæ Synodi, propter eius præstantem doctrinam, qua tum excellebat; inter omnes Symbolum illud conscripsisse, plurimi censent. Multa enim, vltra ea, quæ Nicæno continebantur Symbolo, vel illustrandæ, vel explicandæ veritatis caussa, in ea Synodo adiecta fuisse, multa detracta; non aliundè melius patet, quàm ex vtriusque Symboli mutua collatione. Et Nicæni quidem Symboli forma hæc est:*

CREDIMVS in vnum Deum, Patrem omnipotentem, omnium visibilium, & inuisibilium conditorem. Et in vnum Dominum Iesum Christum, Filium Dei, de Patre natum, vnigetum, id est, ex substantia Patris, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum, ex Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, *hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ*: per quem omnia facta sunt, siue, quæ in cœlo, siue quæ in terra sunt. Qui propter nos homines, &

& propter nostram salutem, descendit: & incarnatus, & homo factus, passus est: & resurrexit tertio die, & ascendit in cælos, inde venturus est iudicare viuos & mortuos. Et in Spiritum sanctum. Eos autem, qui dicunt, erat aliquando, quando non erat: & antequam nasceretur, non erat: & quia ex non extantibus factus est; aut ex alia subsistentia, vel substantia dicentes esse, aut conuertibilem, aut mutabilem Filium Dei; hos anathematizat Catholica & Apostolica Ecclesia.

CONSTANTINOPOLItani autem hæc:

CREDIMVS in vnum Deum Patrē omnipotentem, factorē cæli ac terræ, visibilium omniū & inuisibiliū. Et in vnum Dominum nostrum Iesum Christum, Filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine. Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, homousion Patri, hoc est, eiusdem cum Patre substantiæ, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostram salutem, descendit. Et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine, homo factus: crucifixus est pro nobis, sub Pontio Pilato, & sepultus: tertio die resurrexit, ascēdit ad cælos, sedet ad dexteram Patris; iterū vēturus est in gloria iudicare viuos & mortuos: cuius regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum,

ctum, Dominum & viuificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio coadorandum & conglorificandum: qui locutus est per Prophetas. In vnam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confitemur vnum Baptisma, in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum: & vitam futuri seculi. Amen.

Vbi multa detracta, multa addita esse; quis non videt? in quibus hoc est, incarnatus de Spiritu sancto, ex Maria virgine: *& hoc*, & sepultus: *& hoc*, sedet ad dexteram Patris: *& hoc*, cuius regni non erit finis: *& alia, quæ sequuntur, ad finem vsque Symboli. Sed & Ephesina Synodus, eidem subiacebit anathemati. Multa siquidem & ipsa illustrauit, ad fidem Christianam pertinentia: multa addidit: multa interpretata est. Et quanquam hæc clarissima sint; tamen si demonstrauerimus, eundem Spiritum sanctum, qui & in Nicæna prius, & postea in Ephesina Synodo, eius Canonis auctor fuit, & magister; ipsummet eiusdem interpretem, ac enarratorem, in consequenti Chalcedonensi Synodo fuisse, longeque alium sensum eius esse docere; nũ amplius quidquã ad eam causam confirmandam desiderari poterit? In quarta igitur vniuersali Chalcedonensi Synodo, cùm Eutiches, qui naturas in Christo confundebat, libellum sacræ Synodo obtulisset, neque quidquã aliud se sentire professus fuisset, quàm id, quod in Nicæno Symbolo perscriptum esset; vbi ne verbum quidem*

dem vllum de distinctione naturarum positũ erat. Indeq́, cùm Patres ipsos cohortatus esset, ne aliquid Symbolo contra Ephesinæ Synodi Canonẽ addant; hæc inter cætera dixit: HANC, *inquit*, fidem, memorata hæc anterior sancta & vniuersalis Synodus confirmauit, cuius Præsul fuit beatæ & sanctæ recordationis Pater noster & Episcopus Cyrillus; eamque definitionem protulit. Qui præterista addiderit aliquid, aut inuenerit, aut docuerit; eum damnationibus, quæ tunc scriptæ sunt, subiacere: quorum exemplaria in codice destinauit mihi memoratus Pater noster, & Episcopus, Cyrillus, quæ & piè in manibus habeo. Subijciens igitur me ipsum sanctę Synodo; definitionem eius vsque nunc custodiui. *Quæ vbi publicè lecta sunt; responsum est Eutichi, à sanctis Patribus, primùm per Eusebium Episcopum Dorithei:* Mentitus es: non est definitio talis: non est regula hæc præcipiens. *Deinde per Diogenem Episcopum Cyscij:* Dolosè, *inquit*, proposuit Synodum sanctorum Patrum; quæ in Nicæa facta est. Accepit namque additamenta à sanctis Patribus; propter peruersum intellectum Apollinaris, & Valentini, & Macedonij, & qui eis similes sunt: & additum est in Symbolo sanctorum Patrum; Qui descendit, & incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine. *Hoc idem igitur, & isti sibi dictum putent, à sexcentis quadraginta sanctissimis Patribus, veteriq́ Græcia dignis; eos men-*

tiri, dolosèq; eodem modo, in allegatione istius Canonis agere. Quid enim hac interpretatione clarius? quid istis verbis Spiritus sancti illustrius esse potuit? Ruit igitur firmamentum Græciæ: detractum est velamen malitiosi schismatis; cùm neque diuersum quidquam, neq; priuata auctoritate, Symbolo Latini addiderint; sed potius ex sententijs veterum, tam Græcorum, quam Latinorum Patrum, vt pòst docebimus, nouis hæresibus vrgentibus, illud interpretati sint: cùm in prioribus illis vniuersalibus Synodis, nondum planè de Spiritu sancto, totum dogma definitum, aut explicatum fuerit: vti quidem magnum illum Basilium, in ea, quam scribit, ad Ecclesiam Antiochenam, Epistola, testarì, superiùs diximus. Sed & Patres ipsos temporis illius, in primis autem Basilium, quem Chalcedonensis Synodus, ministrum gratiæ, & eum, qui primus doctrinam de Spiritu sancto illustrauit, appellare solet; multa indefinitè, multa minus clarè, de Spiritu sancto, ac quasi dissimulanter dixisse, ex quadam Epistola Gregory Nazianzeni perspicitur: vbi eam querelam, quam Philosophus quidam contra Basilium magnum, atque adeò ipsum Gregorium, in quodam conuiuio proposuerat, his verbis exponit: CETERA quidem laudentur viri illius, si ita lubet, nec ipse quidem contradico: ceterum, quod maximum est, non illis concedam. Orthodoxiæ nomine, frustrà laudatur Basilius: frustrà Gregorius: ille, quia veritatem suis disputationibus prodit;

hic

hic quia tolerantia sua, proditionis socium se præbet. Audiui siquidem Basilium magnum, de Patre quidem,&Filio,optimè,ac præstantissimè, atque vt vix quisquam alius facile queat, differentem:Spiritum autem sanctum conuellentem, ac deijcientem. *Ac cùm liberam Gregorij confessionem, Spiritum sanctum Deum esse confitentis,idem Philosophus attulisset: de Basilio ibidem sic inquit:* BASILIVS autem fidei doctrinam obscurè subindicat, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè profitetur. *Ac deinde, quæ ipse Gregorius in Basilij defensionem dixerit,paullò post subijcit.* QVONIAM, *inquit*, ego in obscuro positus, ac plerisque incognitus;sic, vt nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines sciant; tutò philosophor: illius autem maior habetur ratio, vtpote & à seipso clarioris,& ab Ecclesia:tum etiam, quia id omne,quod dicit; in publico hominum cœtu dicit:grauiq; hæreticorum bello vrgetur;nudam præsertim à Basilio vocem arripere quærentiũ, vteo, (qui solus fermè reliquus est veritatis fomes,visque viuifica)vicinis omnibus captis,ac subiugatis,ex Ecclesia pulso,& exturbato;malum illud in ciuitate radices agat:atque ab hac Ecclesia non secus, atque ex aggere quodam & propugnaculo, terrarum orbem peruastet, ac populetur. Præstare itaque veritatis doctrinam cautius aliquanto, minusque liberè profiteri, temporiq;, quasi nebulæ cuidam cedere;quàm

eam

eam aperta prædicatione opprimere. *Deinde ipsum alloquitur Basilium, ab eoq; petit, vt quantum in doctrina de Spiritu sancto sit progrediendum, quid de ea pronunciandum ipse putet, sibi explicet.* TV verò, diuine vir, & sacrosancte, facito, vt nos doceas, quousque in disputatione de Spiritus sancti diuinitate progredi: quasque voces vsurpare: & quousque cautione, certaque dispensatione vti debeamus: vt ea, aduersus eos, qui contradicunt, in promptu habeamus, *Quod idem in eius laudibus, ijsdem ferè verbis prolixiùs docet. Sed hæc quidem hactenus.*

QVOD idem sanctissimi viri, qui medijs illis temporibus vixerunt, confessi sunt.

Cæca esse eorum, qui nocere volunt, consilia, præclarè dixit quidam. Euenit enim plerunque, vt non modò falsa se dicere non animaduertant, verùm etiam pugnantia: ac non tantùm cum alijs, sed etiam secum ipsos pugnare. Quod idem in hac caussa, Græcis ambitione elatis, eueniss̄e video: nam & hoc falsum est; veteres Patres ita, vt isti dicunt, sentire: & isti nõ magis cum Latinis, quàm cum ipsis Græcis incauti, & prudentes, in hac parte pugnant. Et de Latinis quidem nihil attinet dicere: de Græcis paucis id, quod proposuimus, demonstremus. Duo sunt potißima Græciæ lumina, D. Basilius, atque Gregorius, quos isti maximè suspiciunt, ac eos se in omnibus sequi profitentur: horum vterque eam proponunt quæstionem: CVR Spiritus sanctus non dicatur Filius Dei. *Quod*

nun-

nunquam facerent; nisi eundem, quemadmodum à Patre, sic & à Filio procedere iudicarent. Iuuat ipsius Basilij hac de re verba audire. Hic igitur libro quinto contra Eunomium, eam in hunc modum proponit quæstionem. QVARE, *inquit*, & Spiritus sanctus Filius Filij non dicitur? *Et statim respondet: non illud, quod isti volunt; quod ex Filio non procedat, ex eoq; suum esse non accipiat, (quod quidem proximè & propriè, si ita iudicasset, dicendum fuit,) sed contrarium.* NON, *inquit*, propter hoc, quod non sit ex Deo per Filium; sed ne Trinitas existimetur multitudo infinita, filioſque ex filijs, vt fit in hominibus, suscipere iudicetur. Sed dices, inquit, si Dei imago est Filius, Filij autem Spiritus sanctus; quare Filius, Spiritus sanctus non dicitur? hoc enim fortissimo argumento ad suam impietatem firmandam abutuntur Eunomiani: aut enim filium, aut creaturam iubes suspicari. Cùm autem Filius non appelletur: propterea creaturam esse dicis illum, qui creaturam sanctificat. *Hæc Basilius. Quid his verbis clarius est? quid hac consequentia magis perspicuum? Quid enim necesse fuit, D. Basilio alias causas eius rei quærere; cur Spiritus sanctus, Filius Filij, non dicatur: & non simpliciter, illam, quæ verissima, & simplicissima esset, adferre; quod scilicet ex Filio ita non procedat, quemadmodum ex Patre Filius generatur; si id tantus vir sensisset? At non dicit hoc; sed contrarium potius.* SICVT, inquit, Filius

lius se ad Patrem habet; sic & Spiritus ad Filium. Propterea, inquit, & Dei quidem Verbum Filius est, Filij autem Verbum, Spiritus. *Idem ferè dicit magnus Athanasius in Epistola ad Serapionem*: TALEM, inquit, habet ordinem & naturam Spiritus erga Filium; qualem habet Filius erga Patrem, &c. *Quid hac oratione clariùs? quid explicatiùs, aut quid euidentiùs dici potest? Nisi fortè illud à nobis expectat, dum ijsdem quoque verbis*, ex Patre, Filioq; procedere, *ipsos eorundem orientales Patres vsos fuisse, doceamus. Pareamus igitur & in hac parte illis. Audiant primùm diuum Athanasium Alexandriæ Patriarcham in Dialogo, quem in Synodo Nicæna contra Arrium habuit, ita dicentem*: SI quidem Spiritus ex Patris, Filijque substantia non est: cur Filius, cùm sanctum Baptisma suis discipulis traderet, de eo fecit mentionē, dicens: Euntes in mundum vniuersū, &c. *Et alio loco*: Ipse, inquit, Spiritum dat, & quæcunque Spiritus habet, à Verbo habet. *Et ad Serapionem scribens*: Spiritus, inquit, à Verbo accipit, iuxta Domini vocem: De meo accipiet, & annunciabit vobis. *Et in illo vniuersi orbis terrarum iudicio, omnibus seculis apporbato Symbolo*: Pater, *inquit*, à nullo est factus, nec creatus, nec genitus. Filius à Patre solo est, nō factus, nec creatus, sed genitus. Spiritus sanctus à Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. *Et in sermone de incarnata dispensatione*:

ne: NE credat quis, quod is, quod non habebat, accipiebat: is enim supernè demittebat, vt Deus; & infernè ipse eum suscipiebat, vt homo. ex eo igitur in eum descendebat: ex eius Deitate in humanitatem ipsius. Audis? ipse supernè mittebat, vt Deus: & ipse ipsum infernè suscipiebat, vt homo: & veluti Deus mittebat, veluti homo recipiebat: nam totus erat in terra; nulloque modo à cælo aberat: quippe, cùm in eo omnis Deitatis plenitudo corporaliter resideret. Cùm ergo carne esset circumscriptus, in Iordane conspiciebatur: sed Deitate cùm esset incircumscriptus, paternum sinum non relinquebat; vnde ex eo in eum descendebat. Ideo nihil prodest, quod à vobis allatum est; imò pro nobis videtur facere, vobisq; magnum importat detrimentum. *Audiant D. Epiphanium, qui sic in suo Augyroto sermone inquit*: Spiritus sanctus ex Patre et Filio, tertius nominatione. *Et rursus*: Vterque habitat in iusto homine; Christus et Spiritus eius. Quod si Christus ex Patre creditur, Deus ex Deo; Spiritus quoque ex ipso, vel ex vtroque: quemadmodum ait Christus: Qui ex Patre procedit, et hic ex meo accipiet. *Et iterum*: Sed dicet quispiam: Ergo duos Filios esse dicimus: et quomodo est vnigenitus? at quisnam es tu, qui contradicis Deo? Si enim Filium nominat, qui ex Patre est, Spiritum verò sanctum, qui ex vtroque, &c. *Et rursus*: Spiritus sanctus, Spiritus veritatis est,

est, tertium lumen à Patre & Filio. *Et demum:* Quemadmodum enim nemo nouit Patrem, nisi Filius, nec Filium, nisi Pater; ita dicere audeo, nec Spiritum, nisi Pater & Filius, à quo procedit, & à quo accipit; neque Filium & Patrem, nisi Spiritus sanctus, qui verè glorificat, qui omnia docet, qui ex Patre & Filio est. *Audiant autem illud os Chrysostomum, in expositione Symboli Homil. 1. ad Neophitos.* ISTE est Spiritus procedens de Patre & Filio, qui diuidit propria bona singulis pro vt vult. *Et in alio Sermone:* ITAQVE credendum esse dicimus, Spiritum sanctum Patri & Filio esse coæqualem, & procedentem de Patre & Filio. *Ita & alio loco, fonti quidem Patrem, fluuio autem Filium, aquæ verò, quæ inde hauritur, Spiritum sanctum, testimonio vtens Domini, comparat, qui ait: Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei; non sitiet in æternum. Audiant Gregorium Nazianzenum, qui sic inquit:* ITEM aliam differentiam intelligimus, vnum nempe propinquum ex primo, scilicet, Filium ex Patre; alium autem ex propinquo, Spiritū sanctum ex Filio. *Audiant iterum illustratorem illum doctrinæ de Spiritu sancto Basilium, qui in eodem libro tertio contra Eunomium sic inquit:* FVIT NE vnquam homo sic audax, qui diuinorum dogmatum innouationes induceret? Cur enim necesse est, si dignitate ac ordine tertius est Spiritus, natura quoque ipsum tertium esse? dignitate namque ipsum

ipsum secundum à Filio, cùm ab ipso esse habeat, & ab ipso accipiat, & annunciet nobis, & omnino ab illa caussa dependeat; pietatis ratio tradit: natura verò tertia vti, nec à diuinis Scripturis docti sumus, nec à dictis possibile est, consequenter ratiocinari. Nam quemadmodum Filius ordine quidem à Patre secundus est: quoniam ab illo & dignitate est, quia origo atque caussa essendi, Pater ipsi est: & quoniam per ipsum accessus & adductio ad Deum Patrem est; natura verò nullo modo secundus, quoniam in vtroque vna est Deitas; ita videlicet & *Spiritus* sanctus: etsi dignitate & ordine secundus à Filio est; non tamen verisimiliter alienæ ipsum esse naturæ inde consequetur. *Et in eo capite, quod inscribitur: Quòd Spiritus diuina natura est*: SPIRITVS namque, *inquiens*, viuenti Verbo ad creandum adiunctus, viuens potentia diuina, natura ineffabilis, ex ore ineffabili manifestata, ineffabiliter per sufflationem ad hominem missa; & secundum corporalem à Christo monstratam figuram, rursus ab eo per sufflationē reddita: conuenire namq; decet creationi nouam reparationem. Conuenientiam autem figurauit, sufflans; quòd non est alius præter illum, qui à principio sufflauit; sed idem, per quem Deus sufflauit; tum quidem cum anima, nunc verò in animam. *Audiant Cyrillum, non in vno, sed in multis locis, ac primò in expositione Ioelis Prophetæ, super illū*

locum: Effundam à Spiritu meo, *sic ait*: IN QVANTVM etenim Deus ex Deo, secundum naturam Filius est, cùm natus sit ex Deo & Patre; proprius eius, & in eo, & ex eo, Spiritus est: quemadmodum, & de ipso Deo & Patre intelligitur. Et ex eo est, inquit: & ita ex eo; quemadmodum de ipso Deo & Patre intelligitur; omne dubium quærentibus causſam tollens. *Idem rursus in sermone ad Theodosium Imperatorem*: Baptizantem, *inquit*, Iesum in igne & Spiritu sancto; non alienum baptizantis effudisse Spiritum, seruiliter & instrumentaliter; sed tanquam Deum secundum naturam cum auctoritate summa, qui ex eo, & proprius eius est. *Et iterum in Thesauris*: LEGEM igitur cum ferat Christus, ita condit eam, tanquam in eo, & ex eo, sit Spiritus eius. *Et rursus*: NVLLAM igitur naturæ differentiam Filij & Spiritus sancti Paulus nouit; sed tanquam ex eo, & in eo, naturaliter sit, Dominico nomine eum vocat. *Et in expositione noni Anathematismi*: HOMO factus, *inquit*, vnigenitus Dei Filius, non minus permansit Deus, omnia habens quæcunque & Pater; præterquàm quòd non sit Pater: & proprium habens, qui, ex eo, & in eo insitus est Spiritus sanctus. *Et alio loco*: PROCEDIT quidem Spiritus sanctus ex Deo Patre, secundum verba Saluatoris: non tamen est alienus à Filio: omnia namque cum Patre habet. Et hoc ipsemet docuit, dicens de Spiritu san-

sancto: Omnia, quæcunque habet Pater, mea sunt: ideo dixi vobis: ex meo accipiet, & annunciabit vobis. Nam etsi à Patre procedere Spiritum sanctum Saluator dixit, non minus tamen est etiam *Filij*. Est autem Filij, quemadmodum & Patris. *Et in Epistola ad Nestorium*: ETSI est, *inquit*, Spiritus in propria hypostasi, prout Spiritus est, non Filius; non tamen ab eo alienus, Profluit enim ex eo, sicuti ex Deo & Patre. *Et in Sermone ad Theodosium Imperatorem*: NON ex mensura (*inquit secundum Ioannem*) dat Spiritum Filius; sed ipse eum ex seipso emittit, quemadmodum & ipse Pater. Quare beatus Paulus omni in hoc differentia postposita, nunc quidem Deo & Patri illum attribuit, nunc rursus Filio. *Et in illis, quæ ad Palladium in forma Dialogi scribit*: MVTABILIS verò minimè, *inquit*, est Spiritus. Nam si mutabilitati subiaceret; ipsi diuinæ naturæ iste defectus asscriberetur: siquidem Dei & Patris, nec non & Filij est, qui essentialiter ex vtroq; scilicet ex Patre per Filium, profluit Spiritus. *Item in quinto ad Hermiam, reddens causſam, cur Spiritus, Filij dicatur Spiritus*: CVIVSNAM, *inquit*, proprium dicimus esse Spiritum sanctum? Vtrum solius Dei & Patris? an etiam Filij? an & disiunctim vtriusque & simul amborum, tanquam vnum ex Patre per Filium propter identitatem essentiæ? *Et in septimo ad Hermiam*: INHABITANTEM enim sibi, & insitum

quis haberet eum, qui natura & verè Deus est, (de Filio dicens) cùm Spiritū accipiat, qui non alienus & essentia disiunctus ab eo est; sed qui ex eo, & in eo, & eius proprius est, & æquè atque ille, Dominus est? *Et post pauca:* MISIT autem nobis è cælo Paracletum, per quem, & in quo nobiscum est, & in nobis inhabitat: non alienum in nobis affluens; sed qui essentiæ suæ, & Patris sui proprius est Spiritus. *Obsignemus rem totam primæ Synodi testimonio, quæ dicit,* Spiritum sanctum ex Patre procedere; proprium autem esse Filij, & ab eo scaturire. *Vnde manifestè constat, falsò istos dicere, omnes sanctos Patres diuersum quid à Latinis sensisse. Et non minus ab illis, quos duces sequuntur, quàm à nobis dissidere, ac æquè ab vtrisque iniquo schismate disiunctos esse. Cùm inter veteres Græcos & Latinos, nulla sit in hac parte differentia; præterid, quod Latini quidem summam quandam Patris & Filij æqualitatem declarantes, particula,* Ex, *quæ parem quandam, & æqualem vim designare solet, vtuntur: Græci autem veteres ordinem quendam in diuinis connotare volentes; sæpius particula,* Per, *magis ad eam rem comparata, vti solent, ita vt dicant, Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere. quo modo Basilius, Gregorius Nissenus, Damascenus, & alij sæpius loqui solent; vti quidem doctissimè, doctissimus ipse, in eo libello, quem hac de re ad Lascarum conscripsit, annotauit Bessarion, quorum vterque patria*

schi-

schismate damnato, Latinis se adiunxerunt. Neque verò, aut veteres Græci, aut ipsi Latini, dum Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere dicunt, hoc ita intelligunt; vt aut duo principia Spiritus sancti constituant, aut Patris & Filij personas confundant, aut aliquam diminutionem personarum vel imperfectionem processionis faciant: quæ omnia imperitè & malitiosè noua Græcia nobis obijcit. Quod ita esse, vt rectius intelligatur, rem totam paucis, vt est, penitiùs explicemus.

CVM igitur vnaquæque res aut persona duplicem quodammodo habeat formam & proprietatem: aliam quidem communem cum ceteris eiusdem naturæ & generis rebus: aliam autem sibi propriam & immediatam; quæ & personam eius constituat, & ab alijs eiusdem generis rebus eam distinguat, & ex qua omnia, quæ sequuntur, promanant: quam, personalem, constitutiuam, particularem, incommunicabilem, immediatam, principium in diuiduationis Philosophi appellare solent. Vnaquæque item simili modo in diuinis persona, hac vtraque prædita est forma & proprietate: quemadmodum Patris quidem persona, communem habet formam, qua cum Filio & Spiritu sancto communicat ipsam Deitatem; secundum quam vnus est cum illis Deus: habet autem & aliam propriam, quæ eius propriam constituit personam, eamque à Filio & Spiritu sancto discernit; à qua item prima operatio, eaq; immediata proficiscitur, quam ceteræ omnes consequuntur. Et forma qui-

dem est, atque proprietas, paternitas ipsa, à qua & nomen & rem ipsam Patris accipit. Prima autem & propria operatio, generatio ipsa: generare siquidem prima & immediata est operatio Patris. Cùm igitur hæc sit prima, et immediata, et incõmunicabilis Patris proprietas, eiusq; personæ constitutiua: hæcque ipsa prima eius propria operatio, generare, inquam; necesse est, omnes alias eius consecutiuas esse; non vt accidentia, quod in Deo non est; sed secundum naturam, & essentialiter. Vt enim prima & immediata cuiusque operatio, ab eius constitutiua forma pendet: ita omnes aliæ operationes hanc ipsam consequuntur. Cùm igitur Patris prima & immediata sit operatio generare; spirare autem, & reliquæ omnes secundæ & immediatæ sint operationes; necesse est, per ipsam generandi vim, spirandi rationem prouenire. Cùm autem ipsa spirandi facultas, Spiritus sancti sit productiua; necesse erit, Spiritum sanctum ex Patre per Filium procedere. Vt, quemadmodum generationem vi, & natura sua, spiratio consequitur; ita Spiritus sancti productionem ipsam Filij generationem consequi oportet; ipsumque Spiritum sanctum, ex Patre & Filio procedere: non tanquam à duobus principijs, sed tanquam ab vno. Si enim, vt à duabus personis proficiscitur Spiritus sanctus; sic à duabus formis distinctis, secundum quas producitur, promanaret: tum necessariò duo eius essent principia. Cùm autem à duabus quidem personis producitur: for-

ma

ma tamen, qua producitur, vna numero est, & omnino indistincta. Est enim ipsa diuina essentia vna, & eadem numero, communis ambobus, vna item spiratio, secundum quam Spiritus sanctus producitur; vnum profecto, & non plura eius erunt principia. Neque tamen Patris & Filij personæ hac ratione confundentur. Si enim in aliqua forma propria, eorumque personæ constitutiua, Pater & Filius conueniret, vtpote in paternitate vel filiatione; tum meritò confundi dicerentur: nunc autem manente cuiusq; sua constitutiua, & incommunicabili proprietate; in ea tantum, quæ communis est, & quæ iam constitutas sequitur personas, spiratione, inquam, ipsa, atq; Spiritus sancti productione, coniungi dicuntur. Ita nulla ratione eorum personæ inter se confundentur, etiamsi communiter Spiritum sanctum spirent, atque producant; cùm vnicuique eorum sua constitutiua & propria, incommunicabilis cum altero proprietas permaneat, qua à se inuicem distinguantur. Neque item ob eam caussam minor erit Spiritus sanctus Filio, quòd ab illo producatur; quia neque Filius ea caussa est minor Patre, quòd ab eo generatur; neque ideo minor Spiritus sanctus, quòd nec Patrem, nec Filium producat: quia neque Filius ideo minor Patre, quod Patrem non generet; sed solum Spiritum sanctum vnà cum Patre producat. Neque item aliqua imperfectio processionis hinc colligitur,

quòd à Patre per Filium Spiritus sanctus producatur; cùm nullam imperfectionem inde res sumant, quòd per primas operationes & facultates suas, res alias producant atque constituant. Neque item illi calumniæ relinquitur locus, cur non potius ex Patre & Spiritu sancto Filius, quàm Spiritus sanctus ex Patre & Filio proficiscatur: potentia siquidem generandi præcedit, vti dictum est. spirandi potentiam; tanquam prima & immediata Patris operatio: spirandi verò facultas, cùm Filij generationem sequatur; necesse erit, vt non Filium ex Patre per Spiritum sanctum, sed Spiritum sanctum potius ex Patre per Filium procedere, fateamur. Ex se ipso autem Spiritus sanctus procedere non dicitur; quod nihil sui ipsius sit principium: neque spirationem actiuam, quæ soli Patri & Filio communis est, habere potest. Vnaquæque enim diuinarum personarum, manens in eo quod est, & suam proprietatem personalem seruans, communia adinuicem habet omnia essentialia. Eodem modo Spiritus quoq; etsi omnia communia habeat cum Patre & Filio; seruet tamen suã proprietatem necesse est: quoniam spirare seipsum non potest, cùm hoc repugnet eius proprietati. Hæc autem omnia digna Deo, supra omne tempus, & ad nostrum intelligendi modum, relatè sunt accipienda. Et sic omnia ab his facilè explicantur; qui sponte errare nolunt, pertinaciq; contentione non vincuntur. Hanc autem, & non aliam Latinorum de Spi-

de Spiritu sancto sententiam esse ex diuo Augustino, quem tanquam Ducem & Principem vniuersa occidentalis sequitur Ecclesia, manifestum est; cuius illa sunt verba: NON, *inquit*, duo principia Spiritus sunt, Pater & Filius; sed vnum eius ambo principium sunt: *pulcherrimoq; exemplo rem totam explicat:* Quemadmodũ creaturæ non tria principia, sed vnum, Pater, Filius & Spiritus sanctus, ipsa Trinitas est, vnus Deus. Nam & si Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, creaturæ causſam credamus; tamen ad Patrem omnia referuntur: quia ab eo habet, & Filius, & Spiritus sanctus, & ipsum esse, & creandi potentiam. Item quod vna & eadem numero potentia creant; cùm Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ex vna & eadem numero, & communi diuinitate, siue diuina essentia prodeant: ideo vnus Deus, & Creator est omnium. Idem de Spiritus sancti, ex Patre & Filio processione sentiendum est. Namque vna & eadem spirandi potentia, quæ illis communis est, Pater & Filius Spiritum sanctum spirant: & cùm à Patre hanc spirandi potentiam, vt cetera, Filius per generationem habeat; vnus spirator, vna causſa, & vnũ principium processionis Spiritus ambo sunt. *Plura, qui de hac materia legere velit; legat præter Concilium Florentinum, duorum doctiſsimorum, qui illi concilio interfuerunt, Græcorum libros, Beſſarionis, inquam,*

orationem dogmaticam ad Græcos: Gennadij autem Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani librum defensionum qnimq; capitum; quæ in sancta œcumenica Florentina Synodo continentur: quē librum nuper ad me Roma misit Stanislaus Rescius, vir elegantissimus, Magni quondam Hosij familiaris: quibus eò maior fides adhiberi debet; quod ex Græcis ipsis orti, contra eosdem Græcos tam strenuè, pro veritate dimicârunt. Et hæc quidem hactenus.

ARTICV-

ARTICVLI FIDEI SVMMATIM EXPLICANTVR, ad Vitæq; & Morum institutionem accommodantur.

CAPVT SECVNDVM.

IAM VERO AD SECUNDUM Caput instituti vestri accedentes, quod ipsos Articulos fidei nostræ recenset atque enumerat; ita vti rerum ordo postulat, illud dicimus: hanc esse veram & vnicam Christianam fidem, omnem rationem & intellectum humanum, longè excedentem: vtpotè, quæ sit vera & sincera vnius Dei in Trinitate confessio, quæ in his sacri Symboli capitibus, taquam in compendio quodam continetur; totamque rationem fidei nostræ ob oculos ponit. Quam omnes fideles rectè de religione sentientes, ac quicunque, modò salui esse velint; liberè, ac sine omni cunctatione, profiteri tenentur.

tur. Quæ quidem religionis nostræ capita, (qui item articuli fidei appellari solent) tanquam principia quędam & fundamenta vniuersæ doctrinę Christianę sunt, duodecimq; numerantur; duodenarium sanctorum Apostolorum numerũ repræsentantes. Ex quibus quidem tres sanctissimæ Trinitatis confessionẽ continent: sex verò, Filij Dei, ipsiusque Verbi Incarnationem totam deniq; salutis nostræ œconomiam explicant: reliqui tres, ea, quæ ad futuram mundi consummationem pertinẽt, complectuntur.

Primus igitur articulus docet, vnam esse diuinam naturam, & non plures: Vnam, potestate, principio, omnipotentia, atque dominatione.

Secundus articulus tradit, eam ipsam diuinitatem, tribus, non vna, contineri personis; quantumuis ipsa substantia diuina; vna, & indiuidua sit, in quibus, hoc quidem est ingenitum; aliud autem genitum; illud verò procedens, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, à sanctis Theologis dicta.

Tertius verò, hanc ipsam Trinitatem vni-

vniuersorum esse opificem; ex nihilo res omnes ad id, vt sint, producentem, idque sub certo & definito tempore: tam ea, quæ mente intelliguntur; quàm hæc, quæ sub sensum cadunt, visibilia simul & inuisibilia omnia.

Quartus autem, propter eam curam & prouidentiam, quam circa nos hic ipse in Trinitate Deus benignè gerit, æterni Patris beneplacito, cooperante autem Spiritu sancto; Verbum Dei manens in sua diuina natura, ab omni alteratione & mutatione remotum, omnisque passionis expers, sineque omni fluxu, atque corruptione; propter nos carnem factum esse: plenamque & perfectam nostram naturam, in vno indiuiduo assumpsisse.

Quintus autem, Verbum hoc ex incorrupta Virgine natum esse: quæ eadem & ante partum, & in partu, & post partum, diuina Verbi omnipotentia virgo sit conseruata.

Sextus articulus tradit, eundem sponte & voluntate sua, propter nos, nostramque salutem, carne passum esse, crucifixum

xum item & mortuum, nulla in parte dinitate eius diminutionem aliquam patiente; vt, in quam nulla affectio, nullus cadat interitus.

Septimus docet, hunc eundem Iesum Christum, ita passum, tertia die, vi, & potentia sua, à mortuis surrexisse, suisq; discipulis sæpius apparuisse.

Octauus, post quadraginta dies magnificæ resuscitationis suæ, videntibus discipulis, eundem in cælos gloriosè assumptum esse, atque ad dexteram Patris consedisse; carnem & humanitatem suam eiusdem gloriæ & adorationis declarasse; vt, quæ nunquam ab ea diuinitate, à qua semel assumpta est, separetur; sed perpetuo vnitatis vinculo, cum ea coniuncta ac planè deificata, permanet.

ἀχώριστον καὶ ὁμόθεον.

Nonus, hunc eundem iterum de cælis in terram cum gloria Patris venturum; vt reddat sempiternam quidem regni sui hereditatem illis, qui ei sanctè, & piè, seruierunt; impijs autem, & flagitiosis hominibus, perpetuam damnationem.

Decimus, hunc ipsum vniuersam hu-

ma-

manam naturam à morte excitaturum, animasque corporibus, in quibus priùs vixerunt, redditurum; in vna & eadem omnes ætate: vt in ijsdem corporibus recipiat vnusquisque mercedem, prout in vita gesserit: ipsaq; corpora sine omni corruptione perpetuis temporibus duratura.

Vndecimus, eam quæ consequitur vitam, sempiternam futuram: vtpote iam vtraque parte nostra, ab omni interitu vindicata.

Vltimus & duodecimus, hunc eundem Christum tam viuos, quàm mortuos iudicaturum: & impijs quidem ac perfidis æternam damnationem; pijs autem, & his, qui in omnibus præceptis & iustificationibus eius strenuè sese exercuerunt, sempiternam gloriam redditurum.

In quorum Capitum prima quasi parte, illud docetur; vnum esse Deum, vnum esse Dominum, Patrem, Filium, & Spiritum sanctum. Nam & Patrem, Deum confiteri audimus: & Filium item Deum de Deo, Lumen de Lumine dici. Et Spiritum sanctum, Dominum, appellari sentimus

mus; totamq; sanctam Trinitatem, vnius substantiæ, æqualisque gloriæ esse, Patrem, & Filium, cum sancto Spiritu, æternum, omnipotentem opificem; quod & omnes sancti Prophetæ vno ore confessi sunt, Deum, inquam, Patrem, Verbum, & Spiritum sanctum, vnum in Trinitate Deum, vbique celebrantes. Et cælestes illæ, & diuinæ mentes, apud Isaiam, interna illa præpotentis Dei veneratione, vnum canunt, & confitentur Dominum. *Isa. 6.*

Secunda autem pars Symboli illud continet, hunc ipsum Deum trinum in personis, vnum autem in Diuinitatis suæ natura; Patrem esse, Filium, & Spiritum sanctum. Et Patrem quidem ingenitum esse, omniq; caussa & principio carentem; auctorem autem & principium omnium earum rerum, quæ ex ipso sunt, existere: Filium autem genitum, Deum ex Deo: Spiritum verò sanctum Dominum viuificantem, & ex Patre solo procedentem. Vnam item esse illorum naturam, vnam gloriam, vnam potestatem, vnam adorationem; idque ante omnia secula, illis ver-

lis verbis confitemur: *Qui cum Patre & Filio simul adoratur & conglorificatur.*

Tertio verò capite illud demonstratur, vniuersam sanctam Trinitatem esse rerum omnium creatricem, atque opificem; quæ ex nihilo ea, quæ sunt, omnipotēti sua virtute produxerit. Itaq; & Patrem creatorem cæli & terræ, omniumque aliarum rerum, confitemur. Et Filium item eum esse, per quem omnia facta sunt, agnoscimus. Et Spiritum sanctum Dominum, omnia viuificantem, celebramus.

Quarto autem capite, ipsa Incarnatio Filii Dei annunciatur; hoc ipsum scilicet Verbum, ex Spiritu sancto, & Maria virgine, carnem factum esse.

Quinto demum, eam ipsam Mariam matrem eius, perpetuam virginem conseruatam esse; ex qua Dei Verbum, carnem nostram viuam, anima rationis participe, voluntateque ipsa præditam acceperit: purusque, ac simplex existens; duplex quodammodo, nostræ salutis caussa, fieri voluit vnus ex duabus perfectis naturis, Diuinitate, in quam, & humanitate.

Sextò autem docetur, eundem Christum Deum & hominem, in carne pro nobis crucifixum, passum & sepultum esse.

In reliquis autem vltimis Articulis illud continetur, hunc ipsum à mortuis resurrexisse, ac in cælos assumptum esse; iterumque de cælis ad iudicandum viuos & mortuos, venturum: futuram item mortuorum resurrectionem: pœnam & supplicii sempiternum: regnum item & præmium eodem modo.

Hæc igitur Capita sacro continentur Symbolo, non solùm si Christianæ Philosophiæ Theoriam spectes; verùm etiam, si illud ad vitam & mores, æternæque salutis consequutionem, referre velis. Ideo enim propter nos, nostramque salutem, Verbum Dei de cælis descendisse docet; vt & nos ad formam & exemplum conuersationis eius, vitam, moresque nostros componentes, saluemur. Ideo passum, ideo mortuum, ideo resurrexisse; vt & nos in spem salutis erecti & excitati, perfectæ virtutis viam ingrediamur. Ideo ad iudicium viuorum & mortuorum venturum

turum profitemur; vt ad acceptationem, & præparationem aduentus eius, excitemur. Ideo denique, vitæ quidem æternæ certissimam spem, metum autem æterni supplicij, nobis idem Symbolum proponit; vt inter spem & metum viuentes, certam operemur salutem. Per quæ omnia triplex illa animæ nostræ facultas, qua omnis eius natura continetur; perfici, ac expurgari solet: mens quidem, & rationalis vis; pia æternæ Trinitatis contemplatione atque confessione: iræ autem & vindictæ impetus, Incarnationis memoria: appetitus verò, & cupiditas; futuræ resurrectionis prædicatione: vt in horum desiderium excitati, promptius curriculum mandatorum Dei decurramus.

Cùm verò septem sint principales virtutes, quæ ceteras continent omnes; Humilitas, inanis gloriæ contemptus, paupertas, ieiunium, castitas, patientia, tolerantia, & æquanimitas. Septem item contraria his vitia; Superbia, vanæ gloriæ studium, amor pecuniæ, gula, prostituta

pudicitia, ſocordia, iracundia poſtremò; idem ſanctiſſimum fidei noſtræ Symbolum, ad eas quidem virtutes amplectendas nos ſtudiosè cohortatur; à vitiis autem quàm maximè fieri poteſt, deterret. Et ad humilitatem quidem nos excitat tunc, cùm nobis proponit ipſum Dei Verbum, propter nos de cælis deſcendiſſe. Ad contemptum verò inanis gloriæ, tum; cùm Deum exiſtentem, hominem factum eſſe docet. Ad paupertatem autem, ieiunia, caſtitatem, ac reliquas virtutes omnes; cùm hæc omnia noſtra cauſſa, eum in ſe recepiſſe confitetur. Ad tolerantiam item & patientiam; cùm eadem omnia patientiſſimè illum pertuliſſe, & ad extremum, crucem & mortem noſtra cauſſa ſubiiſſe, nobis proponit. Singulis enim vitæ & conuerſationis ſuæ partibus, ſingulos illicitos animi noſtri motus, Saluator noſter confutat, atque perimit. Humilitate quidem ſua; ſuperbiam noſtram: vnde incredulitas, ac in Deum blaſphemiæ oriuntur. Deiectione autem ac demiſſione ſua; vanæ gloriæ ſtudium noſtrum: vnde inuidiæ,

cœdes,

cœdes, mentis vesania, profluunt. Paupertate sua; nostram auaritiam, quam furta, doli, mendacia, Dei & proximi dilectionis proditio, consequuntur. Ieiuniis suis, gulam nostram; quam ebrietas, luxus, profusio, peruersitas, ac inconditus rerum status, omnisque praua consequitur cupiditas. Castitate & continentia sua, nostram impudentiam, pudorisq; prostitutionem; ex qua omnis vitæ impuritas, ac fœditas; ab ipsaque Dei purissima & mundissima mente aberratio, promanat. Perseuerantia sua, nostram socordiam, animorumque inconstantiam; vnde diffidentia, ingratitudo, mentis tenebræ, animi pusillanimitas oritur. Tolerantia denique & æquanimitate sua, nostrum impetum, ac iracundiam, in fraternumq; exitium planè diabolicum furorem, vnde inueteratum odium, inimicitiæ, cœdes, cupiditas vindictæ, triumque primarum & summarum virtutũ, Fidei, Spei, & Charitatis peremptio, nascitur. Quæ quidem virtutes, tanquam tres pulcherrimæ in honorem

sanctissimæ Trinitatis dedicatæ victimæ; eos, qui illas habent plenè & integrè, cum eodem trino, & vno Deo, coniungunt & vniunt, ac quodammodò per gratiam deos nos efficiunt. Quare & nos, fratres charissimi omnes, recta in Deum fide, eam partem animæ, quæ rationis est particeps, emundemus, atque exornemus: magis autem & aliis communibus virtutibus, fortitudine, inquam, temperantia, iustitia, atque prudentia; in quibus reliquæ omnes, tanquam in suis primis radicibus continentur: sanctificantes nosmetipsos: quantumque homini licet, ab omni perturbatione liberi; vitam vniuersam ad exemplum & imitationem IESV CHRISTI componamus; illiusque veram fidem, eiusque sanctissimam vitam, vita, moribusque nostris repræsentemus: diligamus eum, eiusque præcepta impleamus: efficiamur templa eius, ac bonus Dei odor, sanctificati in operibus bonis; vt & immortalis vitæ atque gloriæ, regnique cælestis ipsius, perpetuis

tuis temporibus participes efficiamur: idque non ea solùm iustitia, quæ operum est; sed multò magis diuina, & cælesti eius gratia; vt ita demum eius veriſſimis potiamur promiſſis.

DE PECCATO ORIGINIS, BAPTISMO, SACRO Chrismate, & eorum, qui baptizantur communione.

CAPVT TERTIVM.

TERTIVM CAPVT confessionis vestræ illud docet; omnes homines peccato primi parentis nostri obligari: quodidem & nos vobiscum affirmamus. Dicit enim diuinus Psaltes: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Et ipse Dominus in Euangelio testatur: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Non aliam certè ob causam, quàm vt primorum parentum noxa, atq; delictum expietur, atque emundetur. Vt autem in hac parte idem sentimus omnes; ita de regenerationis sancto Baptismate: quod item

item sacro confitemur Symbolo: *Confiteor vnum Baptisma, in remissionem peccatorum:* Hoc inter nos & Latinos interest, quòd nos quidem eos, qui baptizantur, triplici mersione baptizamus: Latini verò non rectè, vna sola contenti sunt. Oportet enim vetustissimo Ecclesiæ more, tres personas in vna Diuinitate hac ipsa trina mersione prædicare, ac profiteri: & ita tres adhibere emersiones, ac immersiones; inuocato Patris, & Filij, & Spiritus sãcti nomine. Simul verò eadem terna, eius qui baptizatur, emersione, & immersione; illius, qui propter nos carne crucifixus est, atque à mortuis resurrexit, triduanam sepulturam atque resurrectionem repræsentari putamus. Illud etiam simul profitemur, oportere statim eum, qui baptizatur, diuino iniungi Chrismate. Ea enim vnctio, atque adeò Chrisma ipsum, sigillum est atque obsignatio Christi: nosque ex ipso in ea vnctione gratiam accipientes, Christiani appellamur: Christique Domini efficimur. Neque enim ille nos suo dedignatur nomine; siquidem & filios Dei, adoptione

quadam, atque adeò ſecundum gratiam & electionem, deos ipſe nos, vocare non erubeſcit. Vngens autem Sacerdos eum, qui baptizatur, ſic dicit: Sigillum & obſignatio doni Spiritus ſancti, Amen. Vnde magna ratione Baptiſmum, ſacra ſtatim ſequitur Vnctio; neque omnino in aliud differtur, aut reijcitur tempus. Sed & illud conſequens & conſentaneum eſſe videtur, vt huic ipſi, qui baptizatus eſt, pars tremendæ communionis corporis & ſanguinis DOMINI impartiatur: hic enim eſt finis & conſummatio omnis myſterij. Vt ſic ab omni errore liberi, ab omni item inquinatione & ſorde peccati mundati, ſacraq́ue vnctione obſignati, & communiti; corporis & ſanguinis eius participes efficiamur, illiq́ue ſummè vniamur: vt inambulet, & inhabitet in nobis Chriſtus Dominus; nobiſcumq́ue ſit, omnibus diebus vitæ noſtræ. Quod nobis diuina eius gratia largiatur.

Apud Simonem Theſſalonicenſem: ex quo hoc totum caput ad verbum deſumptum eſt, pro ἱερεὺς, ἀρχιερεὺς legitur, magis Sacramento Confirmationis cõſentaneè, quod per ſolos Epiſcopos conferri ſolet: de quo hoc loco inſtitutum eſſe ſermonem, cùm ex re ipſa, tum ex eodem Sermone Theſſalonicenſis, in eodem loco clarius patet.

ANNO-

ANNOTATIONES.

LATINI verò non rectè vna sola contenti sunt. Oportet enim, &c.

NON *eundem semper in hac cæremonia seruauit Dei Ecclesia ritum. Primo enim statim ab initio, ad inculcandum vnum Deum in tribus distinctis personis; tam necessariam eam trinam immersionem iudicauit, quàm ipsam trinam personarum prolationem: extat hac de re* 50. *Apostolicus Canon:* SI quis Episcopus, aut Presbyter, non trinam mersionem vnius mysterij celebret, sed semel mergat in Baptismate, quod dari videtur in Domini morte; deponatur. Non enim dixit nobis Dominus: In morte mea baptizate: sed, *Euntes*, docete oẽs gentes; baptizantes eos, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. *Docet hoc idẽ Tertullianus:* Christus, *inquit*, nouissimè mandauit discipulis, vt tingerent in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctũ; non in vnum: nam nec semel, nec ter ad singula nomina, in psonas singulas tingimur. *Docet et Basil. in lib. de Spiritu sancto:* IAM, *inquit*, ter mergi hominem, vnde est traditum? *Quin eò amplius, præceptum Euangelicum hoc fuisse, docet Pelagius Papa; vbi inquit:* MVLTI sunt, qui in nomine solummodò Christi, vnica mersione sic asserunt baptizare. Euangelicum verò præceptum, ipso Deo & Domino Saluatore nostro IESV Christo dicente, & tradente, nos admonet; in nomine Trinitatis, trina etiam mersione, sanctum Baptisma

ptiſma vnicuique tribuere, dicente Domino: Ite, baptizate omnes gentes; In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. *Itaque inter ceteras cauſſas, cur Eunomiani rebaptizarentur; eam ponit 7. Canon. 1. Conſtantinopolitani Synodi, quòd in vnam demerſionem baptizarentur. Poſtea tamen, vbi exorti ſunt Hæretici illi, qui ſummam Trinitatem, non perſonis tantùm, ſed natura etiam, & ſubſtantia, diſtinctam eſſe docebant; hacque ceremonia, ad ſuum confirmandum errorem, abuti cœpiſſent: primæ Hiſpanicæ & Gallicæ Eccleſiæ, vna merſione, ad indicandum diuinæ naturæ vnitatem, vſæ ſunt. Qua de re conſultus à Leandro Hiſpaniæ Epiſcopo, Gregorius magnus ſic reſpondet:* DE trina verò merſione Baptiſmatis, nihil reſponderi verius poteſt; quàm quod ipſi ſenſiſtis; quia in vna fide nihil efficiat ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem, quòd tertiò mergimus; triduanæ ſepulturæ Sacramenta ſignamus. Et dum tertiò infans ab aquis educitur, reſurrectio triduani temporis exprimitur. Quod ſi quis, & fortè pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri: neque hoc aliquid obſiſtit baptizando, ſemel in aquis mergere: quia tum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt; reprehenſibile eſſe nullatenus poteſt, infantem in Baptiſmate, vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum Trinitatis, & in vna, poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed quod nunc hucuſq;

ab

ab Hæreticis infans in Baptismate tertiò mergebatur; fiendū apud nos esse non censeo: ne, dum mersiones numerant, Diuinitatem diuidant: dumque quod faciebant, faciunt; se morem nostrum vicisse glorientur. *Cuius responsum postea Concilium Toletanum quartum cap. 5. secutum, hac de re in hunc ipsum decreuit modum:* PROPTER vitandum autē schismatis scandalum, *vel* hæretici dogmatis vsum; simplam teneamus Baptismi mersionem: ne videantur apud nos, qui tertiò mergunt, hęreticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem. Et ne fortè cuiquam sit dubium, huius *simpli* mysterium Sacramenti; videat in eo mortem & resurrectionem Christi significari. Nam in aquis mersio; quasi ad infernum descēsio est: & rursus ab aquis emersio; resurrectio est. Item videat in eo vnitatem Diuinitatis, & Trinitatem personarum ostendi: vnitatē; dum semel mergimus: Trinitatē; dū in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti baptizam⁹. *Romana tamen Ecclesia, vt illo tēpore, ita & nunc trina vtitur mersione: quod non aliunde melius patet, q̄ ex ipso Romanæ Ecclesiæ Sacerdotali: ex cuius forma, Romæ Sacramenta administrari solent; vbi sic ratio Baptismi instituitur.* TVNC Sacerdos accipiat puerum diligenter: & baptizet eum sub trina immersione, sanctissimam Trinitatem semel inuocans: vel effundendo aquam super caput pueri, secundum consuetudinem loci illius,

lius, dicendo: Petre, ego te baptizo, in nomine Patris ✠, & semel immergat: & Filij ✠, & secundò immergat; & Spiritus sancti, Amen ✠, & tertiò immergat. Et cùm surrexerit de fonte, Sacerdos facit signum crucis de chrismate, in vertice illius, &c. *Quem eundem planè ritum fuisse temporibus suis, testatur his verbis Ambrosius:* INTERROGATVS es: Credis in Deum Patrem omnipotentem? Dixisti, Credo: & mersisti, hoc est, sepultus es. Iterum interrogatus es: Credis in Dominum nostrum Iesum Christum, & in crucem eius? Dixisti, Credo; & mersisti: ideo & Christo es sepultus; qui enim Christo consepelitur, cum Christo resurget. Tertiò interrogatus es: Credis & in Spiritum sanctum? Dixisti, Credo; tertiò mersisti: vt multiplicem lapsum superioris ætatis, absolueret trina confessio. *Damnant igitur isti illud, quod ignorant, quod schismaticorum atq; hæreticorum est proprium. Vt autem in hac cæremonia, non eundem ritum sequuta est Ecclesia: ita nec in illo; vtrum mergi, an aspergi tantum illi, qui baptizantur, debeant. Mergebantur sæpius: aspergebantur tamen etiam nonnunquam; vt eo tempore, quo ad mortem ducebatur Diuus Laurentius, quendam, vrceo allato, ab eodem baptizatum esse legimus. Quomodo item illi, qui Clinici dicebantur, baptizari solebant; qua de re sic scribit D. Cyprianus, lib. 4. ca. 7.* EXISTIMAMVS, *inquit*, in nullo mutilari & debilitari posse beneficia diuina: nec

Tom. 4. lib. 2. de Sacrament. ca. 7.

nec minus aliquid illic posse contingere; vbi plena, & tota fide, & dantis & sumentis accipitur, quod diuinis muneribus hauritur. Neque enim sic in Sacramento salutari, delictorum contagia, vt in lauacro carnali & sæculari, sordes cutis, & corporis abluuntur; vt & sapone, & nitris, & ceteris quoque adiumentis, & dolio, & piscina opus sit, quibus ablui & mundari corpusculum possit: aliter pectus credentis abluitur, aliter mens hominis, per fidei merita, mundatur. *Et paullò pòst:* VNDE, *inquit*, apparet, aspersionem quoque aquæ, instar lauacri salutaris obtinere: & quando hæc in Ecclesia fiunt, vbi sit & dantis & accipientis fides integra; stare omnia, & consummari, ac perfici eos salutari aqua, & fide legitima, Christi gratiam consecutos. *Et hæc hactenus. Plura hac de re, qui cognoscere velit, legat Vvalaphredum, Strabonem libro de Exordiis, & incrementis rerum Ecclesiasticarum, cap. 26. Claudium de Sanctis decimæ repetitionis, cap. 4.*

SIGILLVM & oblignatio, &c. *Formam hanc verborum Sacramenti Confirmationis, olim fuisse testatur Canon septimus Concilij primi Constantinopolitani:* SIGNATOS, *inquit*, siue vnctos, primùm sancto Chrismate, & frontem, & oculos, & nares, & os, & aures, & eos signantes, dicimus; Signaculum doni Spiritus sancti. *Non dissimilis est item ea formula, qua nunc in Ecclesia vtimur*: Consigno te signo sanctæ Crucis, & chri-

& chrismo te oleo salutis: *quam item vetustißimam esse, patet ex D. Ambrosio, de ijs, qui mysterijs instituuntur, cap. 7.* SIGNAVIT te Deus Pater: confirmauit te Christus Dominus, & dedit pignus Spiritus in cordibus tuis; sicut Apostolica lectione didicistis.

NEQVE omnino in aliud differtur, aut reijcitur tempus, &c. *Fuit hoc quidem in veteri Ecclesia receptum, vt qui baptizarentur, siue illi paruuli, siue adulti essent; ijdem simul per sacrum vnguentum, manuumq; impositionem, confirmarentur, & sacra Eucharistia reficerentur: vnóq; ac eodem planè tempore, tria simul in vnum conferebantur Sacramenta; Baptismus, Confirmatio, atq; Eucharistia. Idque eam ob caussam, quòd nullum perfectũ Christianum esse iudicabant, qui per manuum impositionem Spiritum sanctum non accepisset; neminemq; Eucharistia dignum esse putabant, qui non idem confirmatus esset: quin, ne inter consummatos quidẽ Christianos, illi locus erat, qui nondũ sacro vnguento delimitus esset. Patet hoc in primis ex Epistola 4. Clementis ad Iulium, & Iulianum, ex illis verbis:* OMNIBVS ergo festinandum est sine mora renasci Deo, & demũ consignari ab Episcopo, id est, septiformem gratiam Spiritus sancti percipere: quia incertus est vniuscuiusq; exitus vitæ. Cùm autem regeneratus fuerit per aquam; & postmodum septiformi spiritus gratia, ab Episcopo, vt memoratum est, confirmatus; quia aliter perfectus Christianus

nequa-

nequaquam esse potuit, nec sedem habere inter perfectos; si non necessitate, sed incuria, aut voluntate remanserit: vt à beato Petro accepimus, & ceteri sancti Apostoli præcipiente Domino docuerunt, &c. *Patet hoc idem ex Tertulliano, in libro de Resurrectione*: CARO, *inquit*, abluitur, vt anima emaculetur: caro vngitur, vt anima consecretur: caro signatur, vt & anima muniatur: caro, manus impositione adumbratur, vt & anima Spiritu illuminetur: caro, corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima de Deo saginetur; &c. *vbi tria simul Sacramenta coniuncta audis; Ablutionem, manuum Impositionem, Corporis atq; sanguinis Domini alimentum. Et de præscriptione Hæreticorum*: Tingit & ipse quosdã vtiq; credentes, & fideles suos: signant & illi in frontibus milites suos: celebrant & panis oblationem. *Vbi enim dicit*: IN frontibus signant: *clarè ostendit, non de Baptismo, in quo vertex signatur; sed de Cofirmatione, in qua frons inungi solebat, se agere. Deinde cùm dicit*, milites suos, *alludit ad vsum Confirmationis, qui est militem Christi roborare. Et in libro de Baptismo*: DEHINC, *inquit*, manus imponitur, id est, statim post Baptismũ, &c. *Patet hoc idem ex D. Ambrosio*. SEQVITVR spiritale signaculum, quod audistis hodie legi: quia post fontem superest, vt perfectio fiat, quando ad inuocationem Sacerdotis, Spiritus sanctus infunditur: Spiritus sapientiæ & intellectus: spiritus consi-

Lib. 3. de Sacrament. cap. 2.

lij atque virtutis: Spiritus cognitionis atque pietatis: Spiritus sancti timoris; septem quasi virtutes Spiritus. Et omnes quidem virtutes ad Spiritum pertinent; sed istæ, quasi Cardinales, sunt quasi principales. Quid enim tam principale, quàm pietas? Quid tam principale, quàm cognitio Dei? Quid tam principale, quàm virtus? Quid tam principale, quàm consilium Dei? Quid tam principale, quàm timor Dei? Sicut timor seculi infirmitas; ita timor Dei, magna est fortitudo. Istæ sunt septem virtutes, quando consignaris. *Vrbanus etiam in Epistola prima generaliter docet, omnes fideles post Baptismum confirmari debere. Quæ res in caussa fuit, vt sæpe veteres Scriptores ita ferè coniungant Sacramentum Confirmationis, cum Sacramento Baptismi: vt Sacramentum sanguinis, cum Sacramento corporis Domini, coniungitur. Inde in vetusto libello Romani ordinis legitur, Pontificem in die Paschæ egredi, à fonte in sacrarium; ibique sedere, & expectare, dum infantes, qui baptizati sunt, vestiuntur, ac demum per eum confirmentur. Vt autem eum morem venerandæ vetustatis, vt qui pro temporibus illis rationem probabilem habuit, præsens Ecclesia non damnat: ita maximè in sacra communione paruulis conferenda; neque sequitur, neque necessarium esse putat. Non sequitur, partim propter indispositionem eorum, & periculum irreuerentiæ; cuius rei maximam rationem habendam esse diligenter præcepit*

ipse

ipse diuus Paulus. *Vt enim ex parte corporis, solidioris cibi, propter ætatis teneritatem, capaces paruuli non sunt, lacteq; solo reficiuntur: ita multò minus huius cibi longè solidioris capaces esse possunt: partim, quòd esca hæc probatione sui ipsius opus habeat; diiudicatione item communis mensæ à sacra & mystica refectione: tum ipsa memoria, & annunciatione mortis dominicæ, sine qua omnino sumi & manducari non debet. Quæ omnia cùm in ætatem paruulorum non cadant, meritò illis Ecclesia sacram non porrigit communionem. Vt autem his de caussis, aliisque multis, hunc morem ipsa non sequitur; ita neque ad salutem quidem necessarium esse putat: siquidem per Baptismi lauacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptâ iam filiorum Dei gratiam, in illa ætate amittere non possunt; neque illi sententiæ eos subiectos esse:* NISI manducaueritis carnem Filij hominis, & biberitis sanguinem eius, non habebitis vitam in vobis. *Impartit siquidem se & illis Christus Dominus in hac etiam parte, eo modo, qui illi soli cognitus est: cùm per ætatem commodè sacramentaliter illo frui non possint; tum scilicet cum vniuersa Ecclesia, cuius illi sunt membra, pro omnibus viuis, & mortuis offert, & manducat hoc Sacramentum. Quod vel ex suo Nicolao Cabasila Græci abundè discere possunt: qui, vbi modum explicat quo mortui huius Sacramenti participes efficiuntur, hæc inquit:* ERGO dixerit quispiam: si quis etiam viuorum, bona quidem, quæ dicta

sunt, in anima habeat, ad mysteria autem non accedat; habebit illinc nihilo secius sanctificationem? Non quilibet: sed si quis non potest corporaliter accedere, sicut defunctorum animæ; quales fuerunt ij, qui in desertis errabant montibus, de speluncis, & foraminibus terræ, qui ad altare Sacerdotem nullo modo videre poterant. Eos enim Christus ipse hac sanctificatione inuisibiliter sanctificabat. Vnde nam potest hoc sciri? quòd vitam in se habebant: nõ habituri; nisi huius essent Sacramenti participes. Ipse enim Christus dixit: Nisi comederitis carnem Filij hominis, & biberitis eius sanguinem; non habebitis vitam in vobis. Et vt hoc significaret, multis horum sanctorum misit Angelos dona ferentes. Si quis autem, cùm posset, ad mensam non accesserit; fieri non potest, vt, quæ ex eis prouenit, sanctificationem assequatur: non, quòd non accesit solum modò, sed, quòd cùm posset, non accesit. & propterea clarum est; quòd bonis, quæ debentur Sacramentis, vacuam habet animam.

Hæc ille.

DE POE-

DE POENITENTIA, PECCATORVMQVE remißione.

CAPVT IIII.

QVARTVM CAPVT, modum & rationem remiſſionis peccatorũ continet; in quo, illud, omni ſtudio obtinere vultis; per ſolam fidem nos propriè peccatorum remiſſionem conſequi. Catholica autẽ Eccleſia, fidẽ illa quidẽ inprimis requirit; tamen non quamcunque fidem, ſed illam, quæ viua ſit, quæ teſtimonium à bonis habeat operibus. Nam fides ſine operibus, vt inquit Iacobus, mortua eſt. Vnde Magnus ille Baſilius ait: *Neque*, inquit, *ſuperna gratia in eum, qui ſerio, & ſtudioſè virtutem complexus non ſit, deſcendere poteſt: ſed vtramque quaſi temperari & conſociari oportet: tam conatum & intentionem humanam; quam ſuperna eius, quæ ex fide prouenit, gratiæ*

tiæ præsens auxilium: vt ad perfectum virtutis decus perueniatur. Itaque & ipsa dimittendi peccata potestas, non simpliciter, neque absolutè concessa est; sed in resipiscentis obedientiâ, & consensu cum eo, cui animæ pœnitentis cura demandata est. Matth. 18. Qua de re sic scriptum est: *Dico vobis, quia si duo ex vobis consenserint super terram; de omni re quamcunque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* In cuius autem vel qualis peccati remissione consentire debeant; nõ est, quod rogetur: cùm lex Euangelica, nullum in hac parte peccatorum faciat discrimen; sed omnium munificentissimam illis omnibus, qui dignè pœnitentiam agunt, promittit veniam. Verè autem & conuenienter pœnitere hic dicitur, qui illius affectum induit, qui dixit: Psal. 118. *Iniquitatem odio habui, & abominatus sum.* Et qui illa omnia facit, quæ in Psal. vi. & in alijs; de bonis operibus explicata sunt: quique præstanti sua virtute, bonorumque operum exercitio, vberius & prolixius omnia peccata & defectus suos, Zachæi exemplo, compensare studet: qui item in

animo

animo constanter proposuit suo, purum & immaculatum ante conspectum Dei se conseruare: otiosum non esse: virtutem sequi; ipsique confessioni suæ per omnia satis facere. Quæ enim á nobis requiruntur, illa sunt: Futuræ resurrectionis fides: venturę retributionis milleque bonorum, quæ sanctis prępparata sunt, firma spes, & expectatio: vt item Christum Iesum, verum Deum esse credamus: vt vniuersam Christianam fidem, rectam & salutarem esse profiteamur. Hęc igitur confiteamur omnes, hęc amplectamur: fidem nostram bonis operibus repræsentemus. Neque enim ea, quæ nostra sunt; iustum Dei effugiunt oculum. Quare pro viribus, bonis operibus incumbendum est: neque humanę imbecillitatis infirmitas prętexenda; aut in excusationem ignauię, & inertię adferenda. Expertus enim est in omnibus Pontifex noster, infirmitatem nostram; ideo & compati poterit, & condonare his, qui peccant. Si igitur peccauimus; ad eius genua, qui sine omni peccato est, per veram pænitentiam atque confes-

sionem, prouoluamur: perfectam ab omni malo abstinentiam vndique demonstremus: cum summa fiducia, ad portum pœnitentiæ recurramus; vt inueniamus misericordiam, & ea omnia, quæ nobis maximè salutaria quærimus. Neque enim est vllum peccatum tantum, quod bonitatem & misericordiam Dei vincere possit. In hoc enim magnificentiæ & liberalitatis illius vis conspicitur: hoc verè regium, Deoque dignum donum est; peccata sontibus condonare, si modò pœniteant, si tempore opportuno exorēt. Nam in fine mundi, non iam ad largiendum & condonandum; sed ad iudicium consurget Dominus. Dum igitur tempus habemus, accedamus ad veræ pœnitentiæ remedium: accedamus cum omni spe, & fiducia, ad misericordiam IESV CHRISTI: expurgemus conscientias nostras, omnemque tergiuersationem, ac diffidentiam procul ab animis nostris remoueamus: qui enim cunctatur, qui dubitat, cum fiducia accedere non potest; hoc enim dicit Scriptura: *Tempore*, inquit, *accepta-*

Isa. 49.
2. Cor. 6.

ceptabili exaudiui te, & in die salutis opem tuli tibi. Relicta siquidem est nobis, post primum salutaris lauacri naufragium, pœnitentia, quasi secunda salutis tabula. Regnemus cupiditatibus nostris: vera pœnitentia & confessione expugnemus illas. Reges simus potentiores longè his, qui purpura & auro induti, magnificè incedunt: affectus, & cupiditates nostras, in ordinem satellitij mancipemus. Qui enim in peccatis persistunt; illis salutis, & veniæ, vt quidem in omnibus ferè sacræ Scripturæ locis proclamatum, & denunciatum est, nulla spes relicta esse videtur.

DE FIDE, ET OPERIBVS.

CAPVT V.

QVINTVM CAPVT confessionis vestræ; non multum à proximo, quod de pænitentia, atque remissione peccatorum, institutum fuit, diuersum est. Docet enim, non per aliqua bona opera, aut satisfactiones; sed per solam fidem, Deique gratiam, nos saluari. Fides autem Catholica hæc est: Tunc vnumquemque suorum remissionem suorum consequi peccatorum; cùm per veram pænitentiam, fidemque viuam, per bona opera sese prodentem atque commendantem, ad Deum conuersus fuerit; vti iam superiùs diximus, nec dicere vnquam desinemus. Dicit enim Scriptura: *Qui ex Deo est, facit mandata Dei.* Ioan 8. Et rursum: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum:* Matth. 7.

rum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse introibit in regnum cælorum. Et non auditores, sed factores legis iustificabuntur. Et alio loco: *Vos amici mei estis, si feceritis omnia, quæ præcipio vobis.* Quibus similia Magnus ille Basilius docet: *Recordemur*, inquit, *conditionis, qua nobis cæleste regnum promissum est. Dominus enim IESVS Christus ascendens in montem, suaq; sanctæ doctrinæ quasi prima fundamenta & principia iaciens; primam illam beatitudinem, promissionem habentem regni cælestis, orbi denunciat: Beati pauperes Spiritu; quoniam ipsorum est regnum cælorum. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur: Et sic deinceps reliquarum virtutum refert labores, & præmia.* Et in alio loco, vltimæ retributionis compellationem, benedictionemque in parabola pastoris, segregantis oues ab hædis, mundo prædicens, inquit: *Venite benedicti Patris mei, possidete regnum, vobis paratum ab origine mundi: esuriui enim, & dedistis mihi comedere, &c.* Et alio loco: *Vendite, quæ possidetis, & date eleemosynam: facite vobis sacculos, qui non veterascant; thesaurum*

Rom. 2. Ioan. 15. In proœmio Ascetic. cap. 2. Matth. 5. Matth. 25. Lucæ 12.

saurum non deficientem in cælis, quo fur non appropiet, neque tinea corrumpat. Hæc quidem & talia opera Scriptura sacra, docet esse: per quæ quis regno cæleſti dignus efficiatur; & sine quibus impossibile sit, vt regnum cælorum quisquam ingrediatur. Sic enim apud Matthæum discernit clarè
Matth. 5. Dominus: *Nisi abundauerit iustitia vestra, plusquàm Scribarum & Phariſæorum; non poteritis ingredi in regnum cælorum.* Et rur-
Matth. 18. sus: *Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicuti paruuli, non intrabitis in regnum cælorum.*
Ioan. 3. Et apud Ioannem ad Nicodemum: *Nisi quis natus fuerit denuò; non potest videre regnum Dei.* Quomodo & illud dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* De quibus enim vna est sententia, liquet idem periculum esse, si alterum illorum prætermittatur. Si enim Dominus dicit,
Matth. 5. vnum iota, aut vnum apicem legis non præteriturum, priusquam omnia compleantur; quanto magis omnia illa, quæ in lege Euangelij promittuntur, compleri
Matth. 24. necesse est, ipso Domino dicente: *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non*

transi-

transibunt. Vnde Iacobus Apostolus, confidenter denunciauit, dicens: *Quicunque autem totam legem seruauerit, offenderit autem in vno; factus est omnium reus.* Hoc autem ex eo didicit, quod ipse Dominus, post tot diuinas promissiones, post tot excellentia testimonia, post tot beatitudines Petro concessas; illud tamen vltimò illi comminatus est: *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Paullus verò, qui Christum in se loquentem habuit, clarè docet, quid sit illud, quod nos à regno cælesti excludat: quodque æternæ damnationi subiiciat: nunc quidem definitè & per partes: *Qui enim talia agunt, morte digni sunt.* Nunc verò in ipso genere decernit: *Iniusti regnum cælorũ non hereditabunt.* Et Dominus ipse: *Nemo mittẽs manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Ex his igitur & similibus instruimur, sic demum diuinis & æternis promissis dignos nos effici; atque certa, & non fallaci spe, ea expectare posse; si illa omnia, quorum merito regni cælestis promissio facta est, & sine quibus eius gratia denegata est, plenè

Iacob. 2.
Ioan. 13.
2. Cor. 13.
Roman. 1.
1. Corint. 6.
Luc. 9.

plenè & legitimè perfecerimus: etsi ab omnibus illis rebus nos cohibuerimus, quæ eius acquisitionem impediunt. Oportet enim certamen hoc placendi Deo, non modò ab omni malo liberum esse; sed etiam inoffenso, ac inculpabili pede, per vniuersum mandatorum Dei curriculum decurrere. Ita D. Paulo, post summæ illius & inenarrabilis in nos charitatis, & dilectionis Dei, & Christi ipsius commendationem, præcipiente: *Nullam*, inquam, *cuiquam dantes offensionem, vt non reprehendatur ministerium nostrum; sed in omnibus exhibentes nosmetipsos tanquam Dei ministros.* Scriptum est enim: *Vt exhibeat sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quid huiusmodi; sed vt sit sancta & immaculata.* Et alia multa in hanc sententiam dicuntur, quæ diligens lector, in omnibus sacræ Scripturæ partibus, facilè inueniet. Quale est & illud Pauli: *Gratia*, inquit, *Deo, quod fuistis quidem serui peccati; obediuistis autem ex corde in eam formam doctrinæ, in qua traditi estis.* Vt quemadmodum cera subiecta sigilli figuræ, cedit, atque

2. Corint. 6.

Ephes. 5.

Roman. 6.

atque in eandem ipsam speciem exactè formatur; sic & nos, prælo Euangelicę doctrinæ subiicientes nosmetipsos, iuxta eundem Paulum, *secundum interiorem hominem*, figuremur: *expoliantes veterem hominem cum actibus suis; & induentes nouum, eum, qui renouatur in agnitionem Dei, secundum imaginem eius, qui creauit eum. Vt quemadmodum excitatus est Christus à mortuis; sic & nos in nouitate vitæ ambulemus*, vt ea quæ debemus, quęque ea gratia quam accepimus digna sunt; & nos ipsi ex parte nostra conferamus, in eoque æterni parentis, in nobis voluntas, ac beneplacitum compleatur. Certamine enim opus est, & eo magno & legitimo: ne talem & tantam gratiam, eius, quæ in Christo est, dilectionis, in vanum accepisse videamur. Ad quam quidem rem consequendam, vel in primis nobis superno ac cælesti auxilio opus est; quod nos in omnem partem virtutis & honesti, manu quasi deducat. Lubricam & præcipitem ingressi sumus viam: multum diuina gratia, ne huc vel illuc declinemus, quasi amussi, atque libra qua-

Roman. 7. Coloss. 3. 2. Corint. 6.

quadam nobis opus est. Neque omnino, aut præsidio, aut vlli iustitiæ, meritisque nostris, in tali cursu rectè conficiendo, confidendum nobis est; vt in cælum, sine omni deducamur errore: via enim præsens hæc, vita nostra est; & ideo superna manuductione opus habet. Si enim in vrbem aliquam, vbi antea nunquam fuimus, ingressuri, ducem & præmonstratorem viæ quærimus: quantò magis in cælum vsque peregrinatione susceptâ, superna ope, & auxilio indigebimus? quæ & iter nobis demonstret; & pedes nostros, ne vnquam in mortem prolabantur, firmet; & ad portas quasi ipsas æternæ felicitatis, nos deducat. Multæ enim sunt in hac via ardui calles, multa diuerticula; & ideo superno fulcimento, cui innitamur, cui adhæreamus, plurimum opus habemus. Et deducere quidem, atque iter monstrare, diuinæ opis est: dignos autem nos, vt manu eius regamur, atque gubernemur, exhibere; nostri est studij, nostri meriti. Si enim impuri & inquinati fuerimus; nequaquam sanctam eius dexteram prehendere

dere poterimus. Opus igitur est ex hac parte omni studio virtutis: opus est omni munditia & castitate vitæ, vt Dei prehensione, & adiutorio digni inueniamur. Sed & D. Chrysostomus exponens secundæ ad Corinthios Epistolę illum locum: *Obsecràmus, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ait: *Charitas*, inquit, *Dei, constringit nos, hoc est, premit, impellit, vrget*. Ne ergo tempus & opportunitatem prodamus; sed ea gratia, par studium & diligentiam adferamus; nec repellamus tantum donum. Non enim sola fides nos Deo reconciliat; sed eo amplius, vitam honestam præ nobis ferre oportet: idque quod iustum, ac cum omni virtute coniunctum est, sequi. A peccatis enim liberatum, amicumque Dei factum, iterum iisdem flagitiis contaminari, hoc quidem est, in priores inimicitias relabi, ac in vacuum gratiam Dei, iuxta vitę verbum accipere. Non modo enim ea gratia, quam accepimus, si impurè, si incontinenter viuemus, nihil iuuamur; sed longè maiorem etiam inde acquirimus damnationē: quòd post tantum cognitionis lumen,

post tantũ cæleste donum, scientes & prudentes, in eadẽ relabamur mala. Quandiu igitur ad calcẽ non peruenimus: quandiu in vinea Domini operamur: quandiu vndecima non elabitur hora; opus promoueamus: vitam rectam, cum omniq́ue virtute coniunctam, exerceamus; vt æternis illis perfruamur bonis. Si enim nos tum, cùm adhuc omnibus malis onusti eramus, apprehendit, ab omniq́; flagitiorum onere releuauit: quantò magis iam ab his omnibus liberatos, bonaq́; nostra qualiacunque promptè, & ex animo conferentes, non repudiabit? Nam si in eodem peccatorum luto hęrebimus: vel hæc ipsa, incredulitatem in nobis parient. Nam vt defectus fidei, vitæ est causſa pessimę: sic item animus, vitiis contaminatus, vbi in profundum malorum venerit, contemnit. Vbi autem omnia contempserit; ne credere quidem vult amplius: illudq́ue Dauidicum semper occinit: *Non videbit Dominus, nec intelliget Deus Iacob.* Et: *Labia nostra à nobis sunt, & quis noster est Dominus?*

Psal. 93.

Psal. 11.

Ad

Ad extremum autem: *Dicet insipiens in corde suo; non est Deus: omnis enim, qui mala facit*, ait Dominus, *odit lucem, & non venit ad lucem*. Quandiu igitur largitatis & munificentię tempus est, nemo animum despondeat. Tunc autem demum desperationis tempus erit, vbi thalamus nuptialis claudetur: vbi illi, qui piè & sanctè vixerunt, Abrahę potientur sinu. Nunc autem tempus hoc nondum aduenit: necdum enim theatrum solutum est, necdum stadium & cursus confectus: adhuc certamen feruet: nondum præmia certaminis sublata. Intendamus igitur vires, excitemus studium, cursu opus est, & eo vehementi: ipsa enim perfectio quæritur. Eam ergo vitam, quæ sit optima, complectamur; rectæ fidei, vitam honestam, & eam, quæ cum Dei mandatis coniuncta sit, sociemus. Si enim quis fidem se habere dicit, viuit autem turpiter; hic, vel eam ipsam fidem, & doctrinam suam, quā dicit se habere, graui contumelia afficit, ac stultus puerque meritò habetur. Neque enim conuenit virum, semper circa elementa versari; neq; sapientem in

Psal. 13.

Ioan. 3.

solis fundamentis iaciendis, omne tempus consumere; sed ad reliquas etiam ædificij partes, sese aliquando transferre oportet, ipsamque summitatē ac perfectionem, toti ædificio imponere. Si enim semper circa elementa versamur, si in solis fundamentis consistimus; sic quidem nihil vnquam proficiemus: sic plenum salutis ædificium construemus nunquam. Neque, si vt sapientes ædificatores, fundamentum ponemus, vt iterum in eo cum D. Paulo superædificemus; ita ne sapientes quidem iudicabimur vnquam. Si ergo Christum amamus, vti quidem meritò amare debemus; virtutis ingrediamur iter: & si in aliquo delinquimus; ipsi ex nobis pœnam sumamus. Neque gehennam metuamus tantum, quantum illud, ne Deum offendamus, néve ex amico, inimicum nobis faciamus. Hoc enim omni gehenna grauius est, quando ille iratus, suum benignum à nobis auertit vultum: in quo, quantum insit mali, paucis recognoscamus. Si quis, latronem, aut alium quempiam maleficum, ad supplicium duci videns, Rex præ-

sertim

sertim ipse, misericordia & pietate permotus, in redemptionem illius perditi hominis, non vulgare aliquod precium, sed ex se natum vnigenitum filium, quem cariſſimum habeat, vt illius occidatur loco, tradat: neque ſolum eius cauſſa occidi illum patiatur; ſed etiam omne crimen ab ipſo nocente, in filium innocentem transferat; quò illum, qui iam ad vltimum ſupplicium ducebatur, ſeruet, ac ab omni infamia vindicet: Deinde poſt hæc omnia, vbi ad ſummum dignitatis gradum illum euexerit; poſt eam ſalutem, poſt eam gloriam, quæ nulla oratione dignè explicari poteſt, aliqua contumelia, ab illo, in quem tot contulerit beneficia, ille ipſe Rex afficiatur: an non plures mortes hic potius, ſi quidem aliquid mentis ſanæ haberet, eligeret, quàm vt tam ingrati animi criminis obnoxius eſſe videatur? Atqui mutato nomine, de nobis fabula narratur. Hoc igitur nobiſcum & ipſi reputemus: ſummumq; dolorem ob ea flagitia, quibus tam benignum, & clementem Dominum offendimus, corde & animo concipiamus. Neque

ideo, quod tanta toties à nobis iniuria affectus, summa sua patientia, ac longanimitate nos perfert, animis efferamur: immo hoc ipsum maximè nos moueat, atque terreat. Si enim quis, iuxta Domini præceptum, *in dextram maxillam* percussus, porrigat & sinistram; plus sua profecto patientia, & moderatione, inimicum percellit, quàm si sexcentos illi referat pugnos: aut si maledictis quis proscissus, non modò vicem non reddat, sed etiam homini inimico bona precetur; plus certè hominis petulantis impudentiam confundit, quàm si multis probris illi vicem retulisset. Quod si in humanis, nostram insolentiam, patientia, & tollerantia aliena, maximè confundit; quantò magis Dei patientia, & longanimitas, nostram improbitatem, ac insolentiam percellere debet; quantoque magis metuendum est, si quotidie peccantes, nulla nos sequitur diuina vindicta, sed potius eius benignitas ac humanitas vbique fouet: ne, ea patientia, carbones congerantur in caput nostrum; néve in diem iræ & vltionis, omnis hæc, quæ

Matth. 5.

nulla

nulla oratione expliçari poteſt, reponatur pœna. Hæc nobiſcum rectè expendentes, ante omnia peccata metuamus. In his enim eſt ſumma vltio: in his gehenna: in his infinita mala. Nec metuamus tantùm; ſed omni etiã ſtudio,& diligẽtia fugiamus, Deoque aſſiduè in omnibus placere contendamus. In hoc enim ſitum eſt cæleſte regnum: in hoc vita æterna: in hoc mille bona. Hac enim ratione, eamque ſolam ob cauſſam,& regno cæleſti potiri,& bona futura conſequi poterimus; quibus vtinam,gratia & miſericordia eius,potiamur omnes. Etſi enim prouocat nos ipſe, etſi vult ſaluos fieri omnes; tamen & nos ipſi ſupplices illi ſimus: reconciliemur Deo: neque ab illo reſiliamus vnquam; ſed potius ſpe,&animo toto ad eum erigamur. *Ne*, inquit Paulus, *in vanum gratiam accipiamus.* *Non enim, quia obſecrat*, ait Chryſoſtomus, *non, quia legatos ſupplices mittit; propterea negligentes eſſe debemus: ſed propter illud ipſum, magis etiam contendamus; vt placeamus illi, & ſpiritualem mercem congeramus. Etſi enim ſalutis noſtræ* 2. Corint. 6.

princeps cauſſa, gratia eſt; tamen & ille eiuſdem ſalutis auctor efficitur, qui multis præclarè geſtis, multis ſudoribus, eam ſibi comparat, ac quaſi manibus prehendit. Si autem quis vltra hæc, quæ dicta ſunt, hæc ita interpretari velit; ſe non in vacuum gratiam Dei accepiſſe, hoc eſt, nulla ex parte ſe in ea ſpirituali gratia offendiſſe, nulloq; modo illa abuſum eſſe; ne hic quidē planè à vero huius loci ſenſu aberrabit: cùm & illi, qui donum linguarum acceperant, aliquando eo ſe ſuperbius efferentes, vehementer reprehenſi ſunt. Contingit enim ſæpius donis ſpiritualibus, non ita vt par eſt vti. Nos igitur in chariſmatibus, iuxta præceptum
2. Cor. 11. Pauli, irreprehenſibiles ſimus; vt nulla detur offenſio cuiquam, vt non vituperetur miniſterium noſtrum: in laboribus multis, in vigiliis, in ieiuniis, in caſtitate; dumque ſuperſumus, quæ Spiritus ſunt, operemur; omneq; hoc peregrinationis noſtræ reliquum tempus, in timore & veritate, in virtute Dei, ſanctè & piè tranſigamus: omnia noſtra, in Deum omnium bonorum auctorem locupletiſſimum, referentes;

omnia-

omniaque præclarè gesta, ita vti æquum est; & vti decet, illi adscribentes.

NEQVE NIMIS DE GRATIA DEI PRÆSVMENdum, neque desperandum esse.

CAPVT VI.

SEXTO LOCO DOcetis, oportere quidem Christianum hominem, in bonis operibus sese exercere; neque tamen in illis nimium confidendum esse. Dicit enim Dauid: *Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine.* Psal. 142. Cui respondentes illud dicimus: Fidem principalem quidem esse, ac fundamenti instar: opera autem veluti id, quod natura sua fidem consequi debet. Necessaria autem ad salutem eadem opera esse dicimus, propter Domini præceptum; mercedem, æternæque vitæ præ-

mium reportantibus omnibus iis, qui se ita, vti oportet, in illis exercuerint. Illa item verè bona opera esse iudicamus; quę à vera & recta fide seiuncta non sunt. Dicimus itē, neminem debere in solis bonis operibus confidere; aut ex illis sese nimis, more Pharisaico, efferre: sed etsi omnia fecerimus,

Luc. 17. iuxta tamen præceptum Domini, seruos nos inutiles dicere debemus. Omnia siquidem nos iustitiæ illi, quæ ex Deo est, primò & principaliter accepta referre oportet: cùm id, quod nos ipsi conferimus, paruū quid, aut planè, si cū diuina munificentia conferatur, nihil sit. Quod quidem pulchrè à sancto Chrysostomo in hunc explicatur modum: *Ne*, inquit, *otiosos nos in-*

1. Petr. 5. *troducat in regnum cæleste dixit: Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Non igitur de bonis operibus superbè aut magnificè se efferre oportet; explere autem illa maximè est necessarium: sine enim bonis operibus, saluari omnino impossibile est. Si enim Christo Domino

Iohn. 13. (nos illis verbis monenti; *Si hæc*, inquit, *scitis, beati eritis, si feceritis ea.*) parebimus: ma-

magnam profectò vtilitatem inde percipiemus. Oportet enim post cæleste donum, ac benignissimi parentis munificentiam; nostra item qualiacunque sequi bona opera. Nam si solam infirmitatem nostram prætexemus, si ipsam bonitatem Dei iactamus; ea autem, quæ in nobis sunt prætermittimus; hac quidem ratione nullam ex ea opinione consequemur vtilitatem. Quomodo enim Deo nulla ex parte placato; eius, ad curandas peccatorum nostrorum cicatrices, opem & misericordiam implorabimus? Audiamus, quæso, diuum Chrysostomum, illa Psalmi verba interpretantem: De profundis clamaui ad te Domine, Domine exaudi vocē meam. Psal. 129.

Hinc, ait, *duo discimus: Primum, non posse nos simpliciter quidquam à Deo impetrare; nisi ipsa nostra, primò in medium attulerimus. Primò enim dicit, clamaui; tum demum infert, & exaudisti me. Secundum autē perseuerantem orationem, lacrymisq; plenam, ad flectendum cælestem Patrem, vt votis nostris annuat, magnam vim habere. Ne autem dicat quis, peccatorem se esse, ac sexcentis inquina-*

quinatum sordibus; & ideo nec posse, nec audere ad Deum accedere, ab eoq; supplex veniam petere, eiusq; nomen sanctissimum inuocare: eam excusationem consequenti aufert oratione. Si iniquitates, inquit, obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Acsi diceret: nemo. Non enim quisquam mortalium potest, non, si illi exacta totius vitæ gestorum ratio sit referenda, ante Deum consistere: non venia, & beneuolentia eius dignus inueniri. Vbi enim misericordiam ab eius iustitia seiunxeris, vbi ipse iustus iudex iustam in manus ceperit caussæ nostræ lancem, vt in ea pœnas peccatis nostris debitas reponat; quis erit, qui se huic sententiæ credat? qui eam sustinere possit? et qui non potius certum contra se expectet decretum, certum interitum? Hæc autẽ eò dicimus, non quo ignauiæ & socordiæ fenestras aperiamus; sed eos consolantes, qui cadunt in desperationem. Quis enim gloriari potest, mundum se cor habere? Aut quis potest liberè profiteri, se absque peccato esse? Nam quid de aliis dicam, si vel ipsum Paulum in medium adduxero, & eorum quæ fecit rationem summo iure ab eo poposcero; non profecto

fectò poterit sustinere, non tantæ rationi par esse. Quid enim poterit dicere? Prophetas legit abundantius ceteris; vt qui legis Patrum diligens esset æmulator: signa vidit quæ fiebant; neque tamen prius credidit, quàm illa ipsa horrenda visione in terram deiectus, & prostratus est, vocéq; mirabili cælitus delata, perculsus. Quod priusquam fieret, tanquam torrens quidem agens, & vertens miscebat & confundebat omnia. Quid coriphæum illũ Apostolici collegij Petrum, post innumerabilia quæ vidit miracula, post tã amicam & solicitã ipsius Christi præmonitionem; an non ob triplicẽ illum abnegationis lapsum arguet? Nisi igitur magnus ille iudex misericordia & pietate sua potius, q̃ exacta censura nobiscũ examen facere voluerit; nemo certè erit, qui iudicium eius sustinere possit: nemo qui debitor non remaneat. Vnde Paulus dicebat: Nihil mihi conscius sum, neque tamen in eo iustificatus sum. Et Propheta: Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis sustinebit? Neque frustrà aut superfluè, bis idem repetit verbum, Domine; sed ex summa quadam admiratione, & stupore immensæ eius clementiæ, infinitæ

Actor. 22.

Matth. 26.

1. Cor. 4.

Psal. 129.

finitæ maiestatis, vastiq; pelagi bonitatis eius. Sciebat enim rectè, sciebat, quàm in multis offendimus omnes, & quod etiam ea, quæ nobis paruæ delicta videntur, apud illius iustum tribunal, magnam mereantur pœnam. Quoniam, inquit, apud te propitiatio est, hoc est, non in nostris rectè factis, sed in tua bonitate situm est, vt tantam effugiamus damnationem: nisi enim tuæ benignæ pietatis participes facti fuerimus; nostræ certè vires & merita, nunquam à tua futura ira nos eripere poterunt. Quamuis enim nunc par sit misericordia & iustitia tua, ac vtroque ex æquo abundes; tamen illa magis, quàm hac, vti soles. Hoc enim ipse profiteris: Ego sum, qui deleo iniquitates, id est, hoc est meum proprium, hoc meæ bonitatis peculiare opus. Sis quantumuis iustus, abundes meritis; nunquam tamen illa, nisi cum mea misericordia & humanitate coniungantur, erunt tanti; vt te ab æterna damnatione vindicare possint. Et alio loco: Ego suffero vos: verè enim apud Dominum misericordia, vera apud eum est propitiatio; ideo in accipienda ratione est munificus, & liberalis. Propter nomen tuum, inquit,

Psal. 129.

Isaiæ 43.

Psal. 129.

sustí-

sustinui te Domine: quasi diceret: Propter nomen tuum plenum humanitatis & pietatis, expectaui salutem & redemptionem meam: nam si ad mea respexissem; iam olim desperassem; iam olim omnem fiduciam abiecissem: nunc autem legi tuæ adhærens, & mandata tua implens, meliorem concipio spem. Tu enim dixisti: Quantum distat cælum à terra, tantum consilia mea à consiliis vestris distincta sunt; & viæ meæ à viis vestris remotæ. Et iterum: Secundum altitudinem cæli à terra, confirmauit Dominus misericordiam suam super timentes ipsum: hoc est, non eos tantum seruaui, qui se rectè gesserunt; sed peccatoribus etiam peperci, ac inter eorum quotidiana delicta, meam in eos diuinam curam, illorumq; gubernationem, magnificè ostendi. Et apud Ezechielem dicit: Non propter vos ego facio; sed propter nomen meum, ne profanetur inter gentes. Nos enim, inquit Propheta, non sumus digni, vt seruemur; neque nobis virtus nostra magnam spem pollicetur: propter autem ipsum nomen tuum, optatam expectauimus salutem. Hæcq; vnica nobis, eaq; certissima, relicta est salutis & incolumitatis spes; &

Esa. 55.

Psal. 102.

Ezech. 36

quasi

quasi sacra anchora: si pœnitebimus, Dei pietatẽ & humanitatem nos consecuturos. Si enim
Isa. 1. *audieritis, inquit Scriptura, bona terræ comedetis, sanctaq; promissa, hereditate adire poteritis. Neq; omnino desperandũ est, neq; vnq; animo concidendum; si sexcentæ sint minæ, si sexcenti terrores, qui nos in desperationẽ adducere velint; certissimamq; mortem nobis ob oculos ponant: omnia enim summo illi Parenti sunt facilia & expedita; ac ea, quæ hominibus plerumque impossibilia esse videntur, ab eo facillimè explicantur. Apud eũ enim est fons vitæ & redẽptionis, pelagus salutis, perpetuò scaturiens, inexhaustusq; benignitatis thesaurus. Vbi enim est misericordia; illic est etiam redemptio. Nec simpliciter redemptio; sed multa, & copiosa; sed ipsum immensum clementiæ pelagus. Et si ergo simus à peccatis proditi; non tamen oportet animo concidere, nec desperare. In eo enim tribunali, in quo vera pietas & benignitas præsidet, non omnia exactè computantur; non omnia ad rationem reuocantur; iudice, propter magnam suam misericordiam, & ad parcendum facilitatem, multa prætermittente, multa condonante.*

donante. Huiuſcemodi enim eſt Deus: nempe qui aſsiduè miſeretur, ſemper condonat: miſericors enim, & miſerator eſt; & qui omnibus pœnitentibus, ac pro viribus ſuis in bonis operibus ſe exercentibus, præſentem confert ſalutem. Cùm igitur talis & tantus ſit, ac vbique diffuſa eſt clementiæ eius magnitudo, apudq; eum vera eſt miſericordia, copioſa redemptio; clarum eſt eum populum ſuum ſeruaturum, nec vnquam æterna damnatione puniturum. Conferamus igitur, cum omni ſtudio ac prudentia, ea, quæ noſtra ſunt; & ille viciſsim perbenignè & munificè, ſua in nos impendet, vtpotè cuius eſt immenſa miſericordia, ineffabilis bonitas. Vera enim ſapientia eſt, vita laudabilis, in oculiſque Dei caſta, & munda ſeſeque humilians & deiiciens. Illi autem qui ſine omni pœnitentia in peccatis perſiſtunt: qui terram ventremq; ſolũ aſpiciunt: qui in fœdo voluptatum volutantur cœno: qui cælum aſpiciunt nunquam: qui miſericordiam Dei non quærunt, ægri ſunt: cumque grauiſsimè infirmentur, ne hoc quidem perſentiunt; ſed omnino ſanos

se esse putant. Cùm melius sit, in quouis fœdissimo volutari luto; quàm cœno peccatorum inuolui: nam illi quidem facilè lauari possunt; his autem, qui se peccatis in eum modum contaminant, nisi eam fœditatem, nõ hac sensibili aqua, sed multi laboris & temporis pœnitentia, multis lacrymis, multo sudore, & similibus spiritualibus expiationibus emundent; certissimum est propositum exitium. Quam quidem nos veram pœnitentiam, atque satisfactionem esse putamus; & non eam, vt dicitis, quæ peccata pecunia redimat. Nam qui se tali quæstu contaminat, hic quidem diuinam iram grauissimè prouocat; sexcentas in se congerit calamitates, iustamque Dei vindictam effugiet nunquam. Peccata autem talis quomodo remittet? cùm eius praua intentio, quæstum potiùs, quàm peccatoris salutem, sibi proponat? Nam illæ quidem sordes, quæ corpus extra inquinant, facilè delentur; hæ verò, quæ intus animo concipiuntur, vix & cum magno labore, eluuntur. *Ex corde enim prodeunt*, ait Dominus, *cogitatio-*

Matth. 15.

nes

nes praua, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, & similia. Quare & Propheta supplex Deum rogat: *Cor mundum crea in me Deus.* Et alius nos hortatur: *Munda à malitia cor tuum ò Hieruſalem.* Quo ipso loco, quid noſtrum, quid item Dei ſit, nobis præclarè innuitur. Et alio loco: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Emundemur igitur, quantum vires & facultas noſtra patitur, menſque noſtra capit. Qua autem ratione, docet idem Dominus: *Lauamini, mundi eſtote: auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis; & ne efficiamini ſimiles ſepulcris dealbatis, vt in oculis tantum hominum mundi & innoxii ſitis: ſed ita auferte, tanquam Deum arbitrum & inſpectorem rerum omnium veſtrarum habeatis. Quieſcite peruersè agere, diſcite bene facere. Si fuerint peccata veſtra vt coccinum; quaſi nix dealbabuntur.* Vides primum opus eſſe, vt ipſi lauemus nos; & tunc demum à Deo dealbamur. Nemo autem, etſi in profundum peccatorum deuenerit, deſperare debet: non, ſi in habitum & naturam

Pſal. 50. Ieremiæ 4. Matth. 5. Iſaiæ 1. Matth. 23.

ipsam vitia transierint; nondum tamen planè animo concidendum est: eam enim ob caussam eorum colorum exemplis vtitur, qui non sola superficie tenus hærent; sed penitus totam rem ingrediuntur: tamẽ *in contrariam etiam constitutionem* Isaiæ 1. *transire posse docet. Si fuerint*, inquit, vt *coccinum, quasi nix dealbabuntur*: & si *fuerint rubra quasi vermiculus*; veluti lana alba efficientur. Non aliud talibus exemplis docere; quàm præclarum nobis benè sperandi argumentum adferre volens. Contendamus igitur quantum possumus omnes, mundi simus, bona opera complectamur: neque festucam alterius; sed nostram trabem, ex oculis nostris eiicere curemus. Sic enim demum gratia & misericordia Dei futurorum bonorum participes dignè effici poterimus: spesque nostra, nos non confundet. Magna enim bonorum operum, magna pœnitentiæ vis est. Siquidem ita fœdè contaminatos, sic puros & nitentes, per hæc ipsa nos Deus efficit. Neque tamen dum bona opera laudamus, id agimus, vt ex his efferamur,

aut

aut totam fiduciam in illis reponamus; multum enim in hac parte peccaremus: sed ita ea coli volumus, vt quæ fidem natura sua consequantur; vt quæ ad salutem planè necessaria sunt, & ad quæ iuxta cuiusque vires exercenda, omnes præcepto Dei obligantur. Si enim illi qui in nomine *IESV* dæmonia eiecerunt, prophetarunt, quòd tamen vitam huic fidei respondentem non habuerunt, à Domino reiiciuntur; quantò magis si negligentes fuerimus, eadem illa vox nobis item metuenda erit: *Non noui vos.* Credamus igi- Matth. 7.
tur rectè ad laudem & gloriam eius: sed & viuamus honestè; hocque idem ad eandem laudem & gloriam eius referamus; cùm alterũ sine altero nullo modo quidquam prodesse possit, obesse autem quàm plurimum. Si enim rectè de ipso sentientes, honeste iuxta eius præcepta non viuimus; tum hac demum ratione duplici cõtumelia illum afficimus, quòd cùm eum dominum & magistrum esse recognoscamus, contemnamus tamen; nec eius horrendum tribunal exhorrescamus. Nam si

Græci, & hi, qui foris ſunt, impurè viuunt; hoc quidem mirum non eſt, neque tanta animaduerſione dignum: eos autem qui Chriſto nomina ſua dederunt, qui tantis myſteriis conſignati ſunt, tantæque gloriæ participes facti, improbè & turpiter viuere; hoc verò omnium eſt indigniſſimum, hoc non ferendum, hoc nulla venia aut miſericordia dignum. Sin verò vti quidam putant, ſummæ illi, & quæ omni menſura caret, miſericordiæ Dei confidimus, ſolaque gratia Dei, ipſi ſtupidi & ingrati, ſaluari ſperamus; hoc quidem nullo vnquam pacto fiet; neque ea præſumptio nobis aliquid vtilitatis adferet. Vel noſtra ſaltem comparemus, etiamſi nihil ſit noſtrum, quod planè perfectum ſit: confert tamen aliquid, mentemque ac ſententiam noſtram, qualis ſit, indicat; quòd grati, quòd Dei præceptis parentes ſumus, quòd ea, quæ recta, & honeſta ſunt, ſequimur; ne veluti ſtupidi quidam, & ſenſus expertes, ignaui & otioſi, in paradiſum transferamur. Quod certè nunquam, niſi prius noſtros qualeſcunque conatus, cum Dei gratia

Græcè ſic. καὶ ἄλλως συγκρινόμεθα τὰ παρ' ἡμῶν, εἰ καὶ ὡς τῶν τελείων φθάσοι, οὐδὲν ἐστί.

tia coniunxerimus, consequi poterimus. Vbi enim peccatis adhæremus; stulti & amentes meritò censemur: vt qui illis rebus adhæreamus, quæ non modo nos iuuare nihil possunt; sed ne ipsum esse suum habent, nihilque penitus sunt, quæque omninò fugere & odisse debebamus; vt potè, quæ & Deum nobis offensum reddunt, & nos ipsos longissimè ab eo remouent. Quotiesque nobis peccandum est, cogitemus primùm, menteque concipiamus, tremendum, & ineffabile illud Christi tribunal; vbi in alto & sublimi solio, ipse iustus iudex considebit; assistet autem illi vniuersa creatura, gloriam & maiestatem eius reuerita; ob eam, quæ illi omnium dictorum & factorum reddenda erit, rationem.

πλὴν σωτε-
λοῦσι,
καὶ τῶν
γνώμων
δεικνύ-
σιν ἡ-
μῶν. ὅτι
ἐυχάρι-
στοι &
cæt.

Statuat igitur sagax lector, de loci sententia, quod vult; mihi nihil certi in mentem venit. Basilius in Psal. 33.

DE NVMERO ET NATVRA SACRAMENTORVM.

CAPVT VII.

SEPTIMVM CAPVT Confessionis vestræ illud docet, vnam sanctam Ecclesiam Catholicam vos sequi. Sacra item Ecclesiæ Sacramenta, cæremonias demum, & sacrificia, ritè, & legitimè administrare. Ad quod illud dicimus; præclarè nobis sanctos tradidisse Patres; vnam Sanctam Catholicam, & Apostolicam totius populi Christiani Ecclesiam esse, eorum hominum, qui ea omnia, quæ legibus antiquis perscripta sunt, à sacrisque Canonibus definita, ab ipso denique Spiritu Dei per Sanctos Patres sancita, & firmata, piè & sanctè seruant & tuentur. In ea item ipsa Catholica & Orthodoxa Ecclesia septem diuina Sacramenta esse; baptismum scilicet, sacri

cri vnguenti vnctionem, sacram communionem, ordinem, matrimonium, pœnitentiam, & extremæ vnctionis oleū. Nam cùm dona Spiritus sancti teste Isaia, septem sint; septem item Sacramenta, quæ ab eodem Spiritu sancto vim efficiendi habent, sint oportet. Non plura autem nec pauciora esse; vel ipsa plena rei partitio demonstrat. Omne enim Sacramentum, vel ad generationem & propagationem hominum refertur; & tales sunt illæ, quæ in Domino suscipiuntur nuptiæ: vel ad consequendam æternam salutem; & talis est sacerdotalis ordo, & ea, quæ per ipsos sacerdotes, vel in ipsis sacerdotibus efficiuntur: quæ vel omnibus inseruiunt, & communia sunt; & talis est baptismus, cōfirmatio, extrema vnctio, communio item sacra: vel quibusdam tantùm; talis autem est, in cōsecratis quidem Deo sacer ordo, ipsaque consecratio; vti in laicis diximus esse nuptias: in his autem qui post baptismum delinquunt, pœnitentia, ac extrema sacro oleo perunctio: quæ veluti medicinæ quædam lapsis post peccatum sunt relictæ; vt

vel ipsam remissionem peccatorum conferant, vel reliquias earum sordium, quæ per pœnitentiam expurgatæ non sunt, emundent. Sacramenta autem hæc dicuntur; quòd *in sensibilibus signis & symbolis, spirituales & arcanos contineant effectus.* Quæ quidem omnia Sacramenta, sacra sanciuntur Scriptura, certamque ac definitam materiam, & formam, efficientem item, aut potiùs dicam, instrumentalem habēt caussam. Vti baptismi quidem materia est aqua; forma autem, verba sacerdotis illa: Baptizetur seruus Dei, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: instrumentalis autem caussa, sacerdos est: nisi quid aliud præceps necessitas exposcat; nam & tum ab alio, quàm à sacerdote collatus baptismus, vim suam retinet. Similiter autem & in aliis omnibus, certam itidem materiam & formam, instrumentalemq; caussam, similiaq; omnia inuenire licet: Baptismus igitur, nos per Spiritum sanctum regenerat. Nam cùm mundam illam & impassibilem generationem nostram vitio primi parentis nostri, perdiderimus,

Vniuersa hæc descriptio Sacramentorum,

rimus, in iniquitatibusque nostris concipiamur, iuxta magni Regis querelam, & in peccatis conceperit vnumquenque nostrum mater nostra; datum est lauacrum diuinum, ad eluendas eas maculas, quod eas emundet & expurget sordes, sacer inquam baptismus. Sacrum porrò chrisma; siue confirmatio; primum illud sigillum imprimit, ipsamq; imaginem diuinam in nobis renouat; roburq; animæ auget; quæ omnia inobedientia primi nostri parentis, vel perdita, vel labefactata in nobis fuerunt. Quare ipsius Spiritus sancti nobis cõfert virtutem; eiusq; bono odore nos prolixè perfundit: estque Christi nota atq; sigillum. Sacra verò communio, nos cum Christo iungit: per eamq; veri corporis, & sanguinis eius participes efficimur. Et vt per illam lethalem escã, omnes mortui sumus, ipsoq; paradiso exuti; & ab omni diuina cõsuetudine excluſi; ita per corporis & sanguinis IESV Christi spirituale alimẽtum, vitæ item æternæ restituimur; & corruptionem quidem deponentes, cum ipso immortali Deo cõiungimur, qui propter

sumpta est ex libro Simonis Thessalonicensis de septem Ecclesiæ Sacramentis, ex Capite primo. Psal. 50.

nos

nos carne nostra mortalis fieri voluit. Sacer autem ordo, ea potestate & facultate nos donat; qua est ipse præditus, qui fecit & creauit nos. Cùm enim nihil earum rerum quæ sunt, sine ipso esse possit, ea causa in mundum venit, vt nos ad benè beateque viuendum deducat; eam ipsam vim & facultatem, quam propter nos suscepit, & in nostra exercuit natura, nobis item in sacerdotali reliquit ordine; per quem omnia nobis conficiuntur sacra, & sine quo nihil sacrum, nihil Deo dignum esse potest. Et quemadmodum à principio omnium rerum, quæ sub aspectum cadunt, nos dominos & principes constituit; ita nunc longè excellentiùs per sacerdotium, ipsosque Sacerdotes, principes nos & præsides esse voluit: cæli enim ipsius claues Apostolis, illisque omnibus, qui perpetua successione in eorum loca suffici debebãt, credidit. Nuptiæ verò condescensionis cuiusdam & indulgentiæ diuinæ, hîc in hac mortali vita esse videntur, ob liberorum susceptionem; donec vniuersitas hæc cum sua corruptione consistat. Neque enim

voluit

voluit Deus, vt more belluarum, ex fluxu & sordibus homo concipiatur; verùm cùm sponte in mortem prolapsus esset, permisit Deus, vt more reliquorum animantium, successionem suam propaget: vt vel hinc saltem cognoscat, in quem statum, per inobedientiam parentum suorũ coniectus sit; donec resuscitet nos, ac priori immortalitati restituat, ille qui natura sua immortalis, propter nos mortuus est & resurrexit. Propterea & ipse benedixit *nuptiis*, vt non sine cælesti benedictione, ortus nostri initia & principia iaciantur. Pœnitentia verò correctionem, & restaurationem à lapsu efficit. Quandoquidem post sacrum Baptisma, nulla iam alia curatio supereſt, quæ sit purè gratuita, & ex dono, sine certaminibus, sine laboribus nostris, præter eam, quæ fit per conuersionẽ, per lacrymas eorumq́; delictorum, quibus Deum offendimus plenam detectionẽ, ac per ipsam peccatorum fugam. In quo solo remedio & curatione, remissionis peccatorum nobis relictum est donum. Vnde & monachatus ipse eorũ, qui ita vt dignum

est,

est, ea vocatione vtuntur, profluxit: qui nihil aliud est, quàm veræ pœnitentiæ professio, pignus atque arrabo. Sacrum verò oleum, siue vltima vnctio, nobis diuinitus tradita, & ipsa est diuinum Sacramentum, atque cæremonia, diuinę nobis misericordiæ typum repræsentans: quæ in redemptionem & sanctificationē illis, qui à peccatis conuertuntur conferri solet; propterea que & ipsa remissionem peccatorum præbet, & ex multis infirmitatibus nos subleuat, eosq; ,qui illa dignè vtuntur, sanctificat. Et hæc quidem omnia salutis nostræ remedia, ipse IESVS Christus Deus & dominus noster nobis tradidit, & sancti eius Apostoli. Nam cùm ex duplici natura constemus, anima, inquam, & corpore; dupliciter item hæc remedia nobis tradita sunt: vti reuera & ipse IESVS Christus, duplex quodammodo nostra caussa fieri voluit, Deus, inquam, & homo; quatenus inuisibili quidem gratia Spiritus sancti, inuisibili modo spiritualiter animas nostras sanctificet; rebus autem sensibilibus, aqua inquam, oleo, pane & vino, & ceteris similibus,

libus, spiritu Dei sanctificatis, emundentur, & sanctificentur corpora omnium nostrum: vt sic omni ex parte nos saluet, ad eamque perfectionẽ, in qua nos olim creauerat, iterum restituat. Quo item modo aliquãdo à mortuis excitabit, vt vnusquisque recipiat, prout gessit in corpore suo. Et de Sacramentis quidem, quid vnumquodque sit, quantumq; ad salutem cõferat, hactenus à nobis dictum sit. Vnde autem singula principium acceperint; nunc paucis exponamus. Matrimonium igitur in primis ab ipso Deo, omnium rerum omnipotente auctore, ab initio constitutum, sancitumq; est, tùm, cùm in paradiso Adamum cum Eua coniunxit. Pòst verò, vbi mundo salus apparuit, ab ipso Christo IESV confirmatum; partim, dum primo miraculo, conuersæ aquæ in vinum, honestatur, partim dum Mosaica lex, quæ dato libro repudii, vxorem dimittere permittebat, in ea parte clarè perficitur, illudque docetur, à principio sic non fuisse; sed propter duritiam cordis eorũ, qui legem acceperant, id concessum esse. Et illis item verbis;

Deut. 24. Matth. 19.

verbis; Quos Deus coniunxit, hominem
Hebre. 13. Ephes. 5. separare non debere. Sed & Apostolus: Honorabile connubium in omnibus, & thorum immaculatum esse docuit, magnumque Sacramentum inter Christum & Ecclesiam esse pronunciauit. Sic à principio quidem creationis Sacramentum hoc institutum est. In nouo autem, ita vti dictum est, testamento confirmatum. Sacer autem ordo, vt interim illud, quod ante datam legem fuit, vmbratile sacerdotium, propter traditionis obscuritatem prætermittatur; ab ipso vniuersitatis Domino, in Moyse & Aarone clarissimè, vna cum ipso vero Dei cultu institutum fuit; ipsi legali cultui, per omnia respondens. Illi autem, qui in lege gratiæ hoc tali honore digni habiti sunt; primùm quidem ad eam rem ab ipso Dei filio, vti quidem ipsa testatur sacra scriptura, delecti sunt, qui in hunc modum suos compellat discipulos: *Non vos, ait, me elegistis, sed ego elegi vos de mundo.* Deinde verò in ipso Pentecostes die; descendente super illos Spiritu sancto, eosque Sacerdotes & Pontifices creante, perficiuntur

ficiuntur atque consecrantur: qui ipsi postea eos omnes, qui eorum successores futuri erant, per manuum impositionem consecrarunt, tantique doni participes effecerunt. Sacrum verò nouæ legis Baptisma, vt alia illa veteris legis baptismata, quæ vmbram tantum futurorum bonorum, non rem ipsam habebant, prætermittamus; tam facto, quàm verbo nobis ab ipso Domino traditum est. Facto quidem & exemplo tùm, cùm in Iordane baptizari voluit: verbo autem tùm, cùm super omnes cælos ascensurus, duodecim illos præstantissimos viros, in orbem vniuersum cum ea legatione misit: *Euntes, docete omnes gentes; baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Sacræ porrò vnctionis Sacramentum, etsi quidem verbis sacræ scripturæ non explicetur; ab ipsis tamen Christi Dei discipulis nobis traditum esse certum est: sacer siquidem Dionysius, diuinorum mysteriorum princeps, hoc ita esse, proculdubio à D. Paulo instructus, in sacris suis scriptis nobis tradidit. Quem virũ, meritò primo

Matth. 3.

Matth. 28.

loco post sanctos Apostolos, sacra veneratur Ecclesia. Sanctissimum autem inter omnia sacra arcana, communionis sacramentum; typicè quidem, & in figura, omnibus illis designabatur legalibus sacrificiis; verè autem, & reipsa, à Domino ad mortem pro nobis ituro, ante illam ipsam vesperam, quo legitimum Pascha cum suis manducauit mystis, traditum est. Tum enim iuxta ritum à Moyse perscriptum, cæna facta, nouum nobis tradidit sacrificium; panem frangens, ac inter eos qui mensæ assidebant diuidens, propriamque carnem appellans; similiterque calicem, plenum vino, aqua mixto & temperato, illudque mistum, verum & proprium sanguinem suum reipsa esse denũcians, illisq; porrigens; ac ita eos in sui memoriã facere perpetuis temporibus præcipiens: illud scientes, quod quotiescunque hoc ipsum facturi essent; toties Domini & Magistri sui mortem annunciaturi erant. Sacrum verò pœnitentiæ sacramentum, typicè quidem, & in figura in illis omnibus sacrificiis, quæ in lege Moyses pro peccato

peccato offerri iusserat, adumbratum fuit; verè autem, & perfectè, ab ipso Domino tùm institutum, cùm eam ipsam potestatem remittendi peccata suis tradidit discipulis dicens: *Quorum remiseritis peccata, remittentur illis: quorum retinueritis, retenta sunt.* Et præcipuè Petro excellenti quodammodo, promittens se illi daturũ claues regni cælestis, vt quæcunque ligauerit super terram, ligata sint & in cælo; & quæcunque soluerit super terram, soluta essent & in cælis: Cum enim Petrus interrogasset, septiésne an pluries, fratri peccanti delicta condonaret? respondit Dominus; Non septies, sed septuagies septies; imò toties, quoties peccauerit, condonandum illi esse. Extremam autem vnctionem, etsi consentaneum est ab aliis quoque Apostolis profectam esse; manifestissimè tamen à sancto Iacobo, in eius catholica Epistola traditur: *Tristatur aliquis vestrum, oret; æquo animo est, psallat: Infirmatur quis in vobis, inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini: & oratio*

Ioan. 20. Matth. 16. Matth. 18. Iacob. 5.

fidei ſaluabit infirmum, & alleuabit eum Dominus: etſi in peccatis ſit, remittentur ei. Et hæc quidem ille ſic ordinauit: indeq; vſque ad noſtra tempora hæc, ita, vti ab illo inſtituta ſunt, à nobis ſanctè, & integrè ſeruantur. Hæc igitur ſunt Eccleſiæ Dei Sacramenta; totque numero, hocque modo & ratione, quo dictum eſt, nobis tradita: quibus, qui dignè perficiuntur, participes fiunt diuinorum ac cæleſtiũ donorũ. Scire autem nos oportet, omnium eorum ſacramentorum principem quaſi, & omnia conficientem, ſanctiſſimam & glorioſam mortem domini noſtri IESV Chriſti cauſſam eſſe; ex qua, & per quam, in omnes qui modo eius participes efficiuntur, vniuerſa hæc dona, & gratiæ promanant, atque profluunt. Quo autem modo & ratione id fiat; alterius negotii & inſtituti potius eſt, quàm præſentis, quod longè alium ſcopum, & finem habet explicare.

DE MI-

DE MINISTRIS ECCLESIÆ, ET EORVM honore.

CAPVT VIII.

OCTAVVM CAPVT Confessionis vestræ testatur; Quamuis Ecclesia Dei sit congregatio fidelium atque sanctorum; nihilominùs sacramenta, etsi à prauis, & hypocritis administrentur ministris, ea non vitiari, neque quidquam illis, qui per illa sanctificantur, propter ministrorū prauitatem, iuxta Euangelicum dictum, decedere: *Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi &c.* Dicimus igitur & nos, etiam per improbos, & indignos ministros, sacramenta rectè confici; ipsos tamen ministros, nihil illis iuuari; imò maximo inde damno affici. Eos tamen, qui per manus eorū, ita sacramenta accipiunt; eandem nihilominùs vtilitatem percipere, ac Matth. 23.

re, ac eodem planè modo sanctificari. Dei enim gratia est, quæ etiam per indignos ministros operatur, & quæ ipsa perficit sacramenta omnia. Quare & eos ipsos ministros, qualescunque illi sint, colendos esse docemus; ne prætextu hypocrytarū (fuit enim & Iudas inter Apostolos) eos, qui probi & honesti sunt, contemnamus. Exponens enim D. Chrysostomus Epistolam ad Timot. sic inquit: *Qui honorat, inquit, sacerdotem; Deum quoque honorat: qui veri sacerdotem spernit; ad id sensim prolabitur, vt in Deum ipsum aliquando contumelioſus euadat. Qui vos, inquit, suscipit, me suscipit: Et qui vos spernit, me spernit. Et sacerdotes, ait scriptura, eius in honore habete.* Ecclesi. 7. Hinc Iudæi Deum spernere didicerunt, quia Moysen contempserunt, quia lapidibus illum impetebant. Nam qui piè sacerdoti afficitur; longè maiore pietate Deum reuerebitur. Etsi enim malus fuerit sacerdos quispiam, attendit Deus, quòd sui gratia illum etiam, qui dignus honore non est, obsequiis foues; ipseque tibi præmia exsoluet. Si enim qui Prophetam in nomine Pro-

ne Prophetæ suscipit, mercedem Prophetæ accipiet ; profectò & qui cedit, & obtemperat sacerdoti, eumque propter dominum honorat ; & ipse à Domino benedicetur, mercedeque sua non destituetur. Matth. 10.

Super cathedram, inquit, Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi : Omnia ergò quæcunque dixerint vobis facere, facite ; secundum autem opera eorum ne faciatis. An ignoras quid sit sacerdos ? *Angelus vtique Domini est,* Malach. 2. non ex se ipso loquitur : si despicis, non illum despicis ; sed Deum qui illum ordinauit. Sed vnde, inquies, constat, Deum fuisse illius ordinationis auctorem ? Nisi enim tu hanc habeas fidem & opinionem, spes tua inanis facta est : Nam si nihil per illum operatur Deus ; neque lauacrum habes, neque mysteriorum particeps es, neque benedictionibus frueris. Non ergo Christianus es. Quid ergò ? Deus omnes ordinat, æquè dignos & indignos ? Non omnes quidē ille ordinat, per omnes tamē ipse operatur, salutē populi moliens, non illorum intuens merita. Nam si per Asinæ os, si per Balaam sceleſtū hominē, populi Nume. 22. & 24.

cauſſa loquutus eſt; multò magis loquitur per ſacerdotem, plebis ſuæ gratia. Quid enim non agit Deus ſalutis noſtræ cauſſa? quid non loquitur? per quem non operatur? Si enim per Iudam operatus eſt, & per Prophetas, quibus dicturus eſt, *Non non vos: diſcedite à me, qui operamini iniquitatem:* ſi igitur, vel hi etiam Dæmones in nomine eius eiecerunt, nõ magis per Sacerdotes diuino miniſterio famulantes operabitur? Namque ſi præpoſitorum vitas diſcutere pergimus; ipſi quoque doctores noſtros ordinare debemus: peruerſoq; ordine naturali, quæ ſupra ſunt, infra conſtituentur, vt ſuperiùs pedes, inferiùs verò ſit caput. Audi quid Paulus dicat: *Mihi autem pro minimo eſt, vt à vobis iudicer, aut ab humano die.* Et iterum. *Tu, quid iudicas fratrem tuum?* Si fratrem iudicare non expedit; quantò minùs magiſtrum? Nam ſi quidem hoc ſtatuit Deus, benè facis, peccaſque ni facias: ſin verò contraria præcepit; noli præſumere: neque ea coneris, quæ ſuper te ſunt; neque limites tibi poſitos tranſilias. Inſurrexerunt aduerſus Aaron,

Matth. 7.

1. Corin. 4.

Roman. 14.

Num. 16.

poſt

post vi tuli formatam effigiem, Chore, Dathan, & Abiron. Quid ergo? nonne illi periêre? Quilibet quæ ad se pertinent, solicitè curet. Nam si quidem fidei dogma peruertat, etiam si angelus sit, obaudire noli: sin verò recta docet; noli vitæ, sed verbis intendere. Habes Paulum verbis te, operibusque ad id, quod rectè & honestè est, informantem. Non distribuit pauperibus, inquies; non benè dispensat Ecclesiæ res. Vnde id tibi constat? Noli illum damnare, antequam discas: reatum caue; plurima quippe ex simplici suspicione iudicantur. Imitare Deum tuum, audi ipsum dicentem: *Descendens videbo, si secundum clamorem suum consumantur, an non; vt rectè sciam.* Genes. 18. Quod etsi didicisti, & examinasti, & vidisti; expecta iudicium: noli præripere Christi iudicis ordinem: illius est munus ista discutere, non tuum: tu seruus vltimus, non dominus es: ouis ipse es, pastorem noli curiosè discutere, ne eius quoq; criminis reus tenearis, quod illum accusare præsumis. Et quomodo, inquies, id mihi dicit, quod ipse non facit? Non tibi

ipse dicit. Nam si illi obtemperas; mercede priuaris: Christus hæc admonet. Plus aliquid dicam. Ne Paulo quidem obedire oportet, si quid dixerit propriũ, si quid
Roman. 14 humanum; sed Apostolo Christum in se loquentem circumferenti. Non igitur mutuo iudicemus nos: sua quisque recte discutiat, vitamque diiudicet suam. At debet ille, inquies, melior esse, quàm ego. Cur, te obsecro? Quia sacerdos est. Et quid non habet ille amplius, quàm tu? non labores? non pericula? non angores? non ærumnas? Furatur, inquies, & sacrilegus est. Vnde hoc nosti ò homo? cur teipsum per præcipitia impellis? sunt verba ista plena arrogantiæ: nempe si quis dixerit, ille purpuram habet: quamuis id scias, aures obstrue. Quid ergo hoc in loco periculum minimè necessarium suscipis? Non carent reatu hæc verba. Audi quid dixerit Chri-
Matth. 12. stus: Dico autem vobis, quòd omne verbum otiosum, quodcunque loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii. Cur teipsum quouis arbitraris esse meliorem? cur non ingemiscis magis, ac

gis, ac pectus tundis, atque in humum respicis, imitando Publicanum? Etsi enim melior sis; hac fœda existimatione tua, cuncta perdidisti. Melior es; tace, vt persistas esse melior: quòd si loquaris, omnia exinaniſti. Tuam igitur & non alienam examina vitam. Tu de sacerdote dicis: Non sum, sicut iste sacrilegus; & non omnia prorsus amittes? Ista necessariò dicere, ac plurimis verbis prosequi cogor, non sacerdotum tantùm gratia, sed vestri: nam vereor ne hac elatione, virtus exhauriatur vestra; in iudiciumque decidatis. Audi denique quid dicat admonens Paulus: *Opus autem suum probet vnusquisq; & tunc in semetipso tantũ habebit gloriam, & non in altero.* Nam, dic oro, si saucius proficiscaris ad medicũ; num omissa cura vulneris tui studiosè medicũ percunctaris, vulnus ille habeat, nec ne? Nunquid enim si sacerdos malus sit; inde solatium capiet subditus? nihil minus. Cæterum, dabit ille quidem scelerum suorum debitas pœnas, dabis etiam & tu tuorum criminum pœnas. Cuius ergo rei gratia, inquies, præsidet? Luc. 18. Galat. 6.

cur

cur præpositus est? Ne, quæso, doctores nostros maledictis impetamus, vti ne nosmet potiùs lædamus. Nostra, vt dixi, omnia discutiamus, & neminem penitùs maledicemus. Reuereamur diem illam, qua illuminati ab illis sumus. Patrem qui habet, etsi mille patiatur incommoda; omnia patris reuerentia conteget. *Noli enim, inquit, gloriari in ignominia patris tui; neque enim tibi tam gloria, quàm probrum est. Et si sensum amiserit, veniam habe.* Longè hæc magis in patre spirituali dicenda sunt: Reuerere illum quòd tibi diebus singulis diuina ministrat: scripturas relegi facit tui gratia: exornat domum: propter te vigilat: propter te vota persoluit: pro te Deum precaturus adstat: tui caussa preces exsoluit. At malus ille est: & hoc ad te quid? Nunquid enim qui malus non est, ipse tibi magna ista & diuina largitur? Absit. Fides enim tua ad omnia valet; neque tibi iustus quispiam proderit; nisi ipse fidelis sis: neque nocebit malus; si fueris ipse fidelis. Per vaccas in arca operatus est Deus, cùm populum saluare vellet.

Eccles. 3.

Num

Num enim sacerdotis vita, num virtus tantum cõferre potuissent? Non possunt, quæ Deus ipse largitur, velut sacerdotali virtute perfici: omnia quippe diuinæ sunt gratiæ: Symbolum iste tantummodo implet. Intuere quantùm inter *IESVM* & Ioannem intereſt: Et audi dicentem Ioannem: *Ego opus habeo à te baptizari, & tu venis ad me.* Sed tamen, cùm tantum interest; descendit Spiritus, quem nõ habebat Ioannes, neque Ioannes ipsum descendere fecit. Cur ergò istud fit? Vt scias sacerdotem symbolum implere tantummodo; Deum autem omnia operari, Deum omnia perficere. Sacra ipsâ oblatio, siue illam Petrus, siue Paulus, siue cuiusuis meriti Sacerdos offerat; eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis suis; quamque Sacerdotes modò quoque conficiunt. Nihil habet ista, quàm illa, minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus; qui illam antè sacrauerat. Et hoc igitur Christi corpus, & illud est. Qui autem hoc illo minus aliquid habere putat, ignorat Christum esse, qui nunc etiam adest,

atque

atque operatur. Hæc igitur ſcientes (neque enim abſque certa ratione hæc omnia dicta ſunt, ſed vt ſententiam veſtram ſenſumque corrigamus, cautioresque in poſterum faciamus) omni ſtudio & diligentia conſeruate. Nam ſi ſemper audimus, & nunquã audita perficimus; nihil ex his quæ dicuntur emolumenti percipimus. Attendamus ergo nobis ipſis quæſo diligenter; & quæ dicta ſunt, magno ſtudio implere curemus. Deleamus ea, quæ praua à nobis dicuntur, ex cordibus noſtris, ea autem quę recta ſunt, in conſcientiis noſtris imprimamus, horum perpetuò memores. Ea quæ vera & honeſta ſunt, iuxta ſanctorum Patrum, tam ſcriptam, quàm non ſcriptam traditionem, perficiamus, ac iugiter ſanctæ Trinitati gloriam referamus; quam decet laus & gloria in ſempiterna ſæcula ſæculorum. Amen.

Totum hoc Caput ex D. Chryſoſtomi Homil. 2. in Cap. 1. 2. Epiſtolæ ad Timotheum, eſt deſumptum.

DE

DE BAPTISMO PARVVLORVM.

CAPVT IX.

NONVM CAPVT Confessionis vestræ docet, infantes baptizandos esse, neque tempus maturioris ætatis expectandum; quod & nos eodem modo, ne diuturna dilatio aliquid adferat periculi, facere solemus. Hæc autem non alia ratione à nobis fiunt, quàm ea quæ superiùs capite secundo defensionis nostræ declarata est: Nisi enim quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non ingredietur in regnum cælorum. Non tantùm autem baptizamus infantes, sed etiam cœnæ dominicæ, ita vti dictum est, participes facimus. Docet enim magnus Basilius, eos, qui ex Spiritu sancto regenerati sunt, spirituali etiam alimento opus habere. Et ipse Dominus grauiter interminatus *Ioann. 3.*

Ioan. 6. natus est: Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem ipsius, non ingrediemini in regnum Dei. Necessarium igitur omnibus ad salutem vtrumque Sacramentum esse putamus, Baptismum, inquam, & sacram communionem.

DE COENA DOMINI, VERITATEQVE corporis & sanguinis Christi.

CAPVT X.

DECIMVM CAPVT de cœna domini decernit, non quidem prolixiore illo & fusiore tractationis modo, sed hoc ipso, vt ita dicam, claro & compendioso: multa enim in hac parte de vobis referuntur; quæ nobis nullo pacto probari possūt.

Ecclesiæ

Ecclesiæ igitur sanctæ illud iudicium est. In sacra cœna, post consecrationem & benedictionem; panem in illud ipsum corpus *IESV* Christi, vinum autem in illum sanguinem, virtute Spiritus sancti trasire, ac immutari; pane fermentato existente, vt verus sit panis, & non azymo. *Dominus enim ea nocte qua tradebatur, accipiens panem, & gratias agens, fregit & dixit: Accipite & comedite*; hoc est, non azyma, aut figura corporis mei: sed, *Hoc est ipsum corpus meum, & sanguis meus*. Neque verò aut tunc, cùm illis porrigebatur, ea caro, quam ipse Dominus gerebat, in cibum dabatur Apostolis; aut sanguis in potum; aut nunc in diuina mysteriorum administratione; tanquã corpus illud sursum translatum de cælo iterum descendat, (blasphemum enim hoc est:) sed & tunc, & nunc, transformatis & transmutatis, gratia & inuocatione Spiritus sancti, qui omne hoc perficit & consummat Sacramentum, speciebus, per diuinas & sacras preces, dominicaque verba; ipso quidem pane, in verum corpus Domini, vino autem in ve-

1 Corin. 11.

Μετα-ποιεμέ-νης καὶ με-ταβαλ-λομένης.

verum sanguinem transeunte, & immutato. *Panis enim quem ego dabo vobis*, dicit Dominus, *Caro mea est*, eos qui credunt sanctificans, atque sanctos efficiens. Vt quemadmodum ipse Dominus partem recipiens nostræ mortalis massæ, Theanthropos, hoc est, dominicus homo factus est, nostrique corporis & sanguinis particeps; sic & nos, corporis, & sanguinis eius participes facti; positione quadam, & eius gratia, dii quodammodo efficimur. Non igitur amplius, aut figura, aut azyma est ille panis dominici corporis, qui à Sacerdote consecratur, sancteque tractatur; sed illud ipsum verum corpus Christi, sub speciebus fermentati panis contentum; ipso domino, vt iam superiùs magis in parte à nobis explicatum est clarissimè, atq; apertissimè, multis in locis id ita esse affirmante. Quod idem, vt & illud, quod de processione Spiritus sancti à nobis superiùs dictum est; & alia item quædam his similia, à nobis prolixius in magis proprio loco explicabuntur tum, cùm scilicet ad illam orationem vestram respondebitur,

Ioann. 6.

quæ

quæ dicit: Vos in omnibus cum Latinis consentire: differentiam autem inter vos, & illos, tantùm de quibusdã abusibus esse.

ANNOTATIONES.

PANE fermentato existente, vt sit verus panis &c. *Putant moderni Græci, Azyma panem non esse; & ideo nullo modo Sacramentum corporis & sanguinis domini, in illo confici posse: vel si sit; non tamen in eo Christum Dominum Sacramentum hoc instituisse: indeq; Latinos per exprobrationem Azymitas appellant, vt & ipsi vicissim dicti sunt fermentarii. Primum igitur illud planè falsum est, Azyma panem non esse; cùm ipsa sacra scriptura sæpiùs panem appellet: Exodi 12.* Et azymos panes cum lacte: & subcinericios panes azymos. Et 29. Tolle panes azymos. Nume. 6. Canistrum quoque panum azymorum. Iosuæ 5. Et azymos panes. Iudic. 6. Tolle carnes & azymos panes. Luc. 24. Et cognouerunt eum in fractione panis; *quod diebus azymorum factum fuit.* &c. *Posterius autem illud; Christum Dominum in extrema cæna azymis non esse vsum, sed fermentato pane, inde demonstrare volunt; quòd non in die Paschæ, sed potius ante eum ipsum diem, cænam hanc, Dominus cum discipulis suis manducârit: idq; quatuor locis Scripturæ confirmare nituntur. Primum Matth. 26. Marci 14. Lucæ 22. Vbi in concilio Iudæorum, illud decernitur, ne in die festo propter*

tumultum populi, Christus Dominus comprehendatur: atqui eo ipso die, quo comprehensus est, cœnam hanc peregit. Ergo hoc tempus, dies festus Paschæ, iuxta id quod decretum erat non fuit. Secundò Ioannis 13. vbi dicit Euangelista: Ante diem festum Paschæ, sciens IESVS, quia venit hora eius &c. Tertio Ioan. 18. Ipsi autem non introierunt in prætorium, ne contaminarentur, vt comederent Pascha. Quarto 19. eiusdem Ioannis: Iudæi autem quia parasceue erat &c. Hinc igitur colligunt Christum Dominum non in die Paschæ, sed potius ante eum diem suum celebrasse Pascha; & ideò azymis non esse vsum, sed potius fermentato pane. Sed & hoc totum falsum est. Scribunt enim vniuersi tres Euangelistæ: Prima autem die azymorum, accesserunt discipuli ad IESVM, dicentes, vbi vis paremus tibi comedere Pascha? addit Lucas 22. capite, quando necesse erat immolari Pascha. Si igitur primo die azymorum accesserunt ad eum discipuli, vt parent illi Pascha; necesse fuit tum vsos fuisse Iudæos azymis, à quibus dies ille primus azymorum dicebatur. Et si eodem die necesse fuit immolari Pascha, vt duo dicunt Euangelistæ; certè tum Pascha fuisse, nullo modo negari potest. Quod cum aliquando contra Græcos propositum fuisset; illique tam euidentibus testimoniis respondere non possent; tanta vis est contentionis & pertinaciæ, vt tres reliquos Euangelistas erasse potius dicere mallent, ab ipsoq; Ioanne correctos esse; quàm vt id,

quod

quod verum esset, faterentur. Cùm igitur tres Euangelistæ, ita vti dictum est, clarissimis & disertissimis verbis testentur, primum illum diem azymorum extitisse, & necesse tum fuisse celebrari Pascha: ipse profectò trium Euangelistarum in vna re consensus docet, aliquid aliud in illis Euangelii verbis subesse, quæ Græci adferunt, præter id quod sonare videntur. Et in illo quidem loco non est magna difficultas, vbi docent in concilio Scribarum conclusum fuisse; ne Christus Dominus in die festo caperetur. Neque enim illud docet Euangelista, hoc penitùs definitum, & conclusum fuisse; sed tantum in concilio propositum. Tunc congregati sunt, inquit, principes Sacerdotum, & seniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas; & concilium fecerunt, vt IESVM dolo tenerent & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo &c. Sed detur sanè illos ita tùm constituisse, atque decreuisse; cùm tamen res arbitrii eorum non fuerit, sed illius potius qui oblatus est, quia ipse voluit, & quando voluit. Et quemadmodum nō tùm occisus est, quando illi concupierunt, nec eo modo, quo illi voluerunt; ita etiam ne tunc quidem comprehensus erat, cùm illi statuerant; sed tunc cùm ipse voluit, vt quidam nostri sæculi doctissimus vir annotauit: vt vel eo ipso demonstraretur, non istorum arbitrio, rem totam gestam esse; sed æterni patris ordinatione, ipsius q; filii charitate, qui animam, quam nemo ab illo auferre potuit, ipse, quā-

do, & quomodo voluit, pro nobis posuit. Paraſceue autem illud, propter quod Iudæi non ingreſſi ſunt prætorium, neque paſſi ſunt pendere corpora ad veſperum crucifixorum, quale fuerit, ipſe explicat Euangeliſta; non ſimpliciter primæ diei azymorum, quæ erat 14. Luna, aut ipſius Paſchæ, ſed magnæ diei Sabbati. Sic enim ſeipſum interpretatur Euangeliſta: Iudæi ergo quoniam Paraſceue erat, vt nõ remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus ille dies Sabbati, rogauerunt Pilatum &c. Vbi non dicit, magnus dies Paſchæ, ſed magnus dies Sabbati. Qui quidem dies, in totis illis octo diebus Paſchæ, atque azymorum, celeberrimus propter concurſum duarum ſolennitatum, Sabbati, inquam, & Paſchæ habebatur; & quem Iudæi maiore etiam ſolennitate aliquando celebrabant, quàm ipſum primum diem azymorum: & quem eundem per excellentiam Paſcha nonnunquam appellare ſolebant. Quomodò item & ille locus Ioannis intelligi poteſt, cùm dicit: Ante diem feſtum Paſchæ: vt intelligatur ea dies, quam poſtea magnum diem Sabbati appellat; cùm præſertim dicit, nõ ante diem Paſchæ, ſed ante diem feſtum Paſchæ: illum enim ſolum ex octo illis diebus, ita vti dictum eſt, propter magnam ſolennitatem, per excellentiam, diem feſtũ Paſchæ appellabant: quod clarè ſimilis locus eiuſdem Ioan. cap. 12. indicat. IESVS autem ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam. Quanquam etiam ita locus ille intelligi poteſt, quomodo communiter intellig-

intelligitur; vt ante diem festum Paschæ intelligatur: hoc est, priusquam vespera ipsa aduenisset, à qua Iudæi diem festum Paschæ ex lege Domini inchoare solebant. Cuius totius rei nullũ locupletiorem auctorẽ habere possunt; quàm ipsum Græciæ principem Chrysostomum, cuius ista verba sunt in cap. 26. super Matthæum: VNDE, inquit, liquidò patet, cupiditate interficiendi Christũ prætiaricatos fuisse, ac alia die Pascha comedisse. Non enim Christus tempus Paschæ transgressus est; sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis præcepta. *Quibus ita explicatis, clarum est ipso primo die azymorũ, quando necesse fuit immolare Pascha, Christum Dominum, iuxta trium Euangelistarũ testimonium, sumitẽ celebrasse Pascha; nouumq; & incruentum agnũ æterno patri eodem vespere obtulisse; & ideò azymis & non fermento vsum esse. Verùm, siue Christus Dominus in ipso die Paschæ manducauerit Pascha, siue ante diem festum Paschæ, vt isti volunt; hoc tamen negare nõ possunt, Christũ manducasse Pascha, ipsumq; agnum Paschalem, qui sæpius Pascha dicitur. Sic enim dicunt ipsi discipulũ* VBI vis paremus tibi Pascha? *sic ipse Dominus:* Magister apud te vult mãducare Pascha. & desiderio desideraui hoc Pascha manducare vobiscum. *Quod si ita est, Pascha iuxta legem Dei, Exod. 12. Deut. 16. absq; azymis nõ comedebatur: Ergo et Christus Dominus, cùm mãducaret Pascha, azymis secundum legem Dei vescebatur. Hocq;*

ita fuisse princeps ille Græcorum docet Chrysostomus, cuius illa verba supra Matthæum sunt: Dominus demonstrauit, quòd à principio circumcisionis suæ, vsque ad diem Paschæ extremum, non erat contrarius diuinæ legi. *Non indoctas igitur fabulas, sed veritatem ipsam, Christiq; institutionem, ac exemplum, sacra Romana Ecclesia secuta, cuius fidès nunquam deficere debuit; in azymo pane sacrum hoc conficit Sacramentum; quam rem vtpotè à diuina sapientia profectam, pulcherrimè demum, ac verissimè sunt consecutæ cõuenientiæ; partim, vt designetur corpus illud & sanguinẽ sine vlla peccati aut virilis seminis commixtione conceptum, taleq; à Domino susceptũ esse; partim, vt & illi instruantur, qui ad eam mensam accedunt, vt & ipsi cum omni puritate mentis & corporis, purgati ab omni vetustate & corruptione peccati; non in fermento veteri neque in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis, eam carnẽ manducent, & eum bibant sanguinem: partim etiam, vt ostendatur cibũ hunc viæ & peregrinationis, nõ patriæ esse, qualis ille panis azymus fuit. Neque illud obstat, in quo frigidè exaggerando, nimius est Simeon Thessalonicensis, ne Iudaizare videamur. Nam si ipse Dominus primus auctor & institutor huius Sacramenti, nihil metuebat; ne in hac parte Iudaizare videretur, cùm in azymo pane, ita vt demonstratum est, hoc instituebat Sacramentum; certè multò minus nobis metuendum est, cùm in*

hac

hac parte dominum & magistrum nostrum sequamur. Quod si omnes ritus veteris legis nobis sunt fugiẽdi, eam ob causſam, ne Iudaizare videamur; tum imprimis ipsum sacrum Pascha nobis repudiandum erit, quo ritu & cæremonia nihil magis est Iudaicum. Sed quemadmodum in Paschatis celebratione, ideò non Iudaizamus, quia longè alio fine & intentione Pascha nostrum celebramus, quàm ipsi Iudæi celebrabant; sic item in ipso panis azymi vsu, nequaquam Iudæos sequimur, cùm id alio fine & scopo, quàm ipsi Iudæi facere solebant, facimus. Quanquam autem his tantis rationibus nitatur Latina Ecclesia, ea tamen moderatione in hac parte vtitur, vt contrarium vsum non damnet; modo in amore & charitate atque obedientia, à Græcis, ex eorum recepto ritu, obseruetur. Quinimò, & ipsum satis conuenienti ratione institutum esse docet; ad significandum scilicet, quòd verbum patris indutum est carne, quam in suam quodammodo conuertit naturam; sicut fermentum mixtum farinæ, eam immutat in suam naturam. Et quod maximum est, ipsa eadem Latina Ecclesia, ad detestationem Nazaræorum, qui legalia Euangelio miscebant, tantisper, dum res tulit, & dum scandalum remotum est, eodem ritu aliquo tempore vsa est. Ad extremumq́ decreuit, tam in azymo pane, quàm in fermentato triticeo pane, corpus Christi veraciter confici; sacerdotesq́ in altero illorum ipsum domini corpus conficere debere, vnumquenque scilicet, iuxta suæ

Ecclesiæ, siue occidentalis, siue orientalis consuetudinem. Isti autem culicem semper colant, camelum autem deglutiunt, nouasque caussas dissidiorum semper quærunt. Sed de fermento hactenus: qui plura hac de re cognoscere velit; legat ex Græcis quidem Simonem Thessalonicensem de Sacramentis 2. cap. Ex Latinis autem Innocentium lib. 3. cap. 4. de Sacrificio Missæ. Leonem nonum in Epistola ad Imperatorem Constantinopolitanum. D. Anselmum in separato de ea re libello. D. Thomam, Parte 3. Q. 9. A. 4. Abulensem in suo defensorio, Parte 2. Turrecrematam in apparatu, super decreto vnionis Græcorum. Ante omnes autem præcipuè Gennadii Scholarii Patriachæ Constantinopolitani caput secundũ defensoris V. capitum sanctæ œcumenicæ Synodi Florentinæ, quod vel totum caput hoc loco adscriberemus, nisi metueremus, ne scriptum hoc vltra modũ excresceret.

EA caro quam ipsi Dominus &c. *Modum, quo corpus Christi sub speciebus sit panis; & sanguis sub speciebus vini contineatur, explicat. Quod scilicet, non per loci mutationem, vt omnes illi, qui vbiquitistæ appellantur, erronee sentiunt; sed per ipsam transmutationem, atq; transubstantiationem, modo soli Deo, eiusq; sanctissimo Spiritui cognito. Nemo enim nouit quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis; neque ea quæ sunt Dei, nisi spiritus Dei.*

GRATIA & inuocatione Spiritus sancti &c. Pro *quo impetrando, pulcherrimæ illæ postulationes*

lationes à vetustißimis Liturgiarum scriptoribus compositæ sunt. A D. Iacobo quidem & Clemente illa: ROGAMVS igitur, vt mittas Spiritum sanctum tuum, super hoc sacrificium, qui efficiat hūc panem corpus Christi tui; & quod in hoc calice est, sanguinem Christi tui. *Et iterum à D. Iacobo, illa:* ROGAMVS, inquit, vt Spiritus sanctus adueniens, sancta, bona, atque gloriosa eius præsentia sanctificet; & faciat hūc quidem panem corpus sancti Christi tui, & calicem hunc pretiosum sanguinem Christi tui. *A Basilio verò:* Rogamus, inquit, vt veniat Spiritus sanctus tuus super nos, & super hæc proposita munera; & benedicat ea, sanctificet, & faciat hunc quidē panem, ipsum pretiosum corpus, & vinū pretiosum sanguinem domini, & Dei, & Saluatoris nostri IESV Christi, qui effusus est pro mundi vita. *A Chrysostomo verò in eum modum:* Emitte, ait, spiritum tuum; & fac hunc panē pretiosum corpus Christi tui: quod verò in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui; transmutans ea Spiritu tuo sancto.

SACRIS ad Deum precibus. &c. *Arbitrantur plerique ex Græcis, non solis verbis domini pretiosum corpus & sanguinem IESV Christi confici; sed aliis item sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus. Ex quibus qui ita sentiunt, vt forma quidem & natura ipsius consecrationis, in verbis Domini constituta sit; reliqua autem*

autem preces & postulationes, ornatus cuiusdam & decoris caussa, tum ipsius sanctorum IESV Christi verborum planioris interpretationis & enarrationis adhibeatur: vt illud in tot precationibus, per separatam Patris & Filii, & Spiritus sancti inuocationem, designetur; totam simul sanctam Trinitatem, ad tanti mysterii omnipotentem productionem, simul, & quasi in eodem instanti conuenire: isti præclarè de hac tota re iudicant. Tum si easdem illas orationes, ad nostram potiùs, quàm donorum sanctificationem, ac in mysticum IESV Christi corpus conuersionem, ita referri arbitrantur; vt etsi omnes illæ aliæ preces & postulationes absint, quas tamen à principio paucas fuisse certum est, si modò ipsa IESV Christi verba, non simpliciter, nec historicè referantur, sed cum deuotione, & intentione Sacerdotis, tanquam potentis regis edictum & mandatum ex personâ ipsius regis, à præcone, eius sacerdote proferantur; plenam & perfectam consecrationem fieri: vt item, si ceteræ omnes orationes & postulationes adsint, verba autem illa Domini desint; nullo modo tantum confici mysterium. Et hoc ipsum verissimè dicunt. Illa enim omnia, quæ antecedunt, & sequuntur; quasi apparatus quidam, & expositio eorum verborum sunt: quæ si in vno instanti possent cũ verbis Christi proferri; nihil esset conuenientiùs. Sed, cùm propter humanam imbecillitatem simul pronunciari non possunt; alia quidem antecedant, alia consequantur oportet:

non

non tam sua quidem natura, cùm vnum hoc solum sit indiuisum opus, vna actio; quàm ipsa necessitate, & nostra infirmitate ita postulante. Qui inquam ex Græcis, aut Latinis, ita sentiunt; illi profectò præclarè & verissimè de tota sacræ Liturgiæ œconomia statuunt. Nam & in Baptismo similiter illa sola dominica verba, etsi cetera absint: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: vel, Baptizetur seruus Christi &c. regenerant & sanctificant, nouamq; faciunt creaturam: cetera tamen rectè & conuenienter, vel ad mysterii explicationem, vel ad ministrorum sanctificationem, vel ad maiorem dignitatem & ornamentum referuntur. In qua quidem sententia D. esse Iacobum, Clementem, Basilium, Chrysostomum, & omnes alios, rectè de tota natura huius Sacramenti iudicantes, clarissimè eorum docent Liturgiæ; atque adeò ipsum Nicolaum Cabasilam, cuius hac de re libet hoc loco adscribere iudicium. Cùm venerandam illam cœnam narrauit, & quomodo ipsam ante passionem dedit sanctis suis discipulis: & quod accepit calicem: & quod accepit panem: & actis gratiis sanctificauit: & quòd dixit ea, per quæ significauit mysteriũ: & cùm ea ipsa verba dixit; deinde procedit, & orat, & supplicat, diuinas illas voces ipsius vnigeniti seruatoris nostri, etiam in donis propositis applicans; vt susceptoeius sanctissimo & omnipotente Spiritu, conuertatur quidem panis, in ipsum pretiosum

& san-

& sanctum eius corpus. Hæc quùm orauit, & dixit: vniuersum sacrificium peractum, & perfectum est: & dona sunt sanctificata, & hostia integra, & perfecta effecta est: & magna hostia & victima, quæ pro mundo mactata est, supra sacram mensam sita cernitur: panis enim non amplius figura dominici corporis, neque dominū ferens imaginem veri doni, neq; ferens aliquam descriptionem ipsius seruatoris passionum, tanquam in tabula: sed ipsum verum donum, ipsum sanctissimum corpus Domini quod omnia illa verè susceperit, probra, contumelias, vibices; quod crucifixum, quod interfectum, quod sub Pontio Pilato pulchrum testimonium confessum est; quod colaphis appetitum, contumeliis affectum, sputa passum est, & fel gustauit: similiter & vinum ipse sanguis, qui exiliit occiso corpore, hoc corpus & sanguis, qui ex Spiritu sancto constitutus est, natus ex Maria virgine: qui sepultus est: qui resurrexit tertio die: qui ascendit in cælos, & sedet ad dexteram patris. *Hæc Cabasila. Si qui autem sunt, qui ita sentiunt, vt non ipsis verbis domini; sed orationibus & postulationibus quibusdam, hoc tale mysterium confici existiment: vel saltem verbis illis præpotentibus Christi Dei optimi maximi, orationes & postulationes coparari, ac aliquid virium & potestatis addere: iis cùm omnipotentis verbi Dei detrahant potestati, plusque humanæ deuotioni, quàm diuinæ virtuti tribuant,*

tribuant, hominemque Deo anteferant: non tantùm vehementer errant; sed etiam graui impietate, & blasphemia sese obligant. In qua sententia Marcus ille Ephesinus fuisse videtur, pertinaciæ, & ambitionis Nouæ Græciæ vnicus vindex, paris caussæ similis patronus. Verùm hac de re, qui plura cognoscere velit; legat Nicolaum Cabasilam cap. 27. 28. & 29. in Liturgiæ expositione. Legat item eundem Ephesinum, in separato de ea re opusculo. Legat amplissimum Bessarionem in lib. de Sacramento Eucharistiæ; quibus scilicet verbis corpus Christi conficitur, verissimè & luculentissimè rem eam totam explicantem.

DE OF-

DE OFFICIO CONFITENTIS, ET EIVS, QVI audiendæ confessioni præest.

CAPVT XI.

VNDECIMVM CAput, remissionem peccatorum, ei qui confitetur, ab eo qui sit œconomus, & administer eorum mysteriorum; conferri debere enunciat: illud tamen excipit, vt omnia peccata recensentur, aut per singulas species enumerentur, non esse necessarium. Scriptum enim est: *Peccata quis intelligit?* Cui capiti respondentes dicimus. Primum quidem hunc ipsum talem œconomum & dispensatorem, non aliū, quàm spiritualem medicum, omni spirituali doctrina, ad eam rem perfectè instructum & informatum, esse debere. Deinde, eum qui confitetur, tùm demū perfectam peccatorum

Psal. 18.

catorum ſuorum conſequi curationem; ſi peccata omnia, omneſque eorum partes, quantùm animus illis ſufficit, & quantùm meminiſſe poteſt, cum contrito & humiliato corde recenſuerit, atq; confeſſus fuerit, feceritque ea omnia, quæ maximè illis peccatis, quæ admiſit, aduerſantur: ſcilicet, vt arrogãtiam; humilitate corrigat: turpis lucri ſtudium; eius, quod iniuſtè quæſiuit, reſtitutione, ac proprię ſubſtantię amplius in pauperes erogatione; in aliisque eodem modo, iuxta canones nobis perſcriptos, ac à ſanctis Patribus traditos. Quæ quidem omnia gratis & propter Deum, non autem propter aliquam lucri & quæſtus ſpem, & expectationem, adminiſtrari debẽt. Cùm hac re, nihil ſit fœdius; hacq; ſatisfactione, nihil Deo magis ingratum, & odioſum eſſe poſſit. Illorum enim ſpiritualiũ, qui lucri cauſſa cauponantur potiùs, quàm adminiſtrant diuina Sacramenta, ex ipſaq; ſacra doctrina diteſcunt; aliena item in ſe recipiunt peccata, aliaq; eius generis faciunt; reprehenſibile eſt miniſterium: ideoque nunquam tales diuinum effugient iudi-

cium, æternumque exitium consequentur. Nosque eos homines, qui in his deprehenduntur, grauiter spiritualibus animaduersionibus castigamus, ac publico decreto, ab omni spirituali dignitate remouemus. Neque enim pecunia, aut muneribus, spiritualia liceri debent, neque his talibus satisfactionibus peccata redimi; sed eius, qui confessus est, ita vt diximus, contrito & humiliato corde, contrariorumq; studiorum exercitio, ac perfecta ab omni malo fuga & abstinentia. Quæ autem, vel per obliuionem, vel animi pudorem confiteri prætermiserint; precamur pium & misericordem Deum, vt & hæc ipsa simul cum ceteris illis condonare velit: confidimusque eos talium etiam à Deo veniam consecuturos. Quæ quidem omnia, hisce similia, magnus ille spiritu Basilius docet. Omne, inquit, delictum apud eum, qui præsidet referre oportet; malitia namque silentio tecta, occultus ac sub cute latens morbus est.

Hæc ex Asceticis Basilij ad verbum.

Remedia autem & curationes, iuxta medicorum artem & exemplum, sunt il-

lis,

lis, qui curantur, adhibenda; vt non tam ægris medicus infensus sit, quàm cum morbis ipsis pugnet, prauisque affectibus occurrat, ac veluti ex aduerso pugnet; asperioremque & duriorem, si ita opus sit, animę morbis nonnunquam adhibeat viuendi rationem, vt vanæ quidem gloriæ studium; per intensionem eorum exercitiorum, quæ humilitatem pariunt, curet: somni & quietis immoderationem; diuturnis in oratione vigiliis: corporis segnitiem; laboris sedulitate: gulam, & ingluuiem; inedia; & similia, eodem modo. Illius autem, qui curatur, munus erit; in meliorem partem omnia interpretari, neque correctiones, atq; iniunctas pœnas, tyrannidem esse putare; sed potius tanquam salutare remedium, ab ardenti salutis suæ studio profectũ, magna pietate amplecti. Turpe enim est eos qui corpore infirmantur, tantum medicis fidei habere; vt siue incidant illi, siue vrant, siue amarissima quæque remedia propinent; eos tamen pro benefactoribus suis reputent: nos autem erga animarum nostrarum medicos,

vbi per laborioſam curandi rationem ſalutem noſtram ſtudioſè procurant; non ſaltem eodem modo affectos eſſe. Illi autē qui obiurgat, diligenter prouidendū erit ne eodem modo cum piis, & ex animo pœnitentibus agat; & cum illis, qui nihil curarant, planeque indifferentes ſunt; etiam ſi nonnunquam in eadem vtrique incidant peccata. Pius enim & timoratus homo cùm Deum timeat, certat ac luctatur, vt Deo placeat, eiusq; voluntati obtemperet in ipſoque conatu, ob aliquam nonnunquam non prouiſam circumſtantiam, cadit, ac contra ſuam voluntatem offendit atque labitur. Ille autem, qui contemnit atque indifferens eſt, cùm nullam, neq; ſui, neq; Dei habeat rationem, nullumq; inter turpe & honeſtum diſcrimē ponat; in primis & maximis delinquit rebus, duosq; lethaliſſimos patitur morbos: aut enim Deum contemnit, aut illum eſſe penitus negat, quas duas potiſſimas in animis noſtris cauſſas, & radices omnis peccati eſſe, teſtis eſt Scriptura. Nunc quidem, *dixit impius, vt peccet in ſemetipſo: Non eſt timor Dei ante oculos*

Hæc ex contractarum regularum Baſilij. cap. 81.

ἀδιάφορος.

Pſal 13.

oculos illius. Nunc verò, *dixit insipiens in* Ibidem.
corde suo; non est Deus. Itaque vel Deum negligit, atque ideo peccat; vel illum penitus esse negat: & hac ratione in studiis suis corrumpitur, etsi nonnunquam ore Deum confiteri videatur. *Deum,* inquit scriptura, Titum 1.
verbis se nosse confitentur, factis autẽ negant. Quod cùm ita sit, increpationum quoq;, atque mulctarum, non eundem esse debere modum, omnes existimare debẽt. Amplius autem scire oportet, eam gratiam, quam gratis ipsi accepimus, gratis quoque impendendam esse: neq; inde vllam mercedem, ad quæstum & voluptatem nostrã, instituendam esse. Sic enim præcipit Dominus: *Infirmos curate, mortuos suscitate, le-* Matth. 10.
prosos mundate, dæmones eiicite: gratis accepistis, gratis date. Et D. Paulus: *Neq; enim* 1. Thess. 2.
aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis: neque in occasione auaritiæ, Deus testis est: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis; cùm possemus vobis oneri esse, vt Christi Apostoli: sed facti sumus paruuli in medio vestrum, tanquam si nutrix foueat filios suos. Ita desiderantes vos,

cupidè volebamus tradere vobis, non solùm Euangelium Dei, sed etiam animas nostras; quoniam charissimi nobis facti estis.

DE MVLCTIS ATQVE SATISFACTIONIBVS, quas D. Basilius τὰς ἐπιτιμίας, alij autem Græci τὰς ἐκανοποιήσεις, appellare solent.

CAPVT XII.

DVODECIMVM CAput Confessionis vestræ docet; eos, qui post Baptismum in peccata prolabuntur, remissionē peccatorum tum consequi, vbi conuersionē, & pœnitentiam suam ad Deum contrito corde, & sana fide testati fuerint. Nos verò in hac quoque parte vobis respondentes, illud dicimus; hæc quidem à vobis verè dici. Ipse enim præcepit Dominus, dimittere peccata, non septies, sed septuagesies

Matth. 18.

sies septies; certo, & definito vtens numero, ad incertum, & indefinitum designandum. Et alio loco: *Quod ad me veniet, non eiiciam foràs.* Quod autem omnes planè Canonicas satisfactiones, peccatorumque expiationes penitùs reiicitis; de eo ita statuimus. Si quidem satisfactiones istæ, tanquam quædam curationes, & remedia morborum, à spiritualibus viris adhibentur, nulla habita ratione quæstus, aut priuatæ vtilitatis; contra superbos, auaros, gulosos, intemperatos, inuidos, iracundos, ignauos, ac contra alios omnes, qui se variis contaminarunt flagitiis: tum hæc ipsa remedia esse, plurimumque valere, ac magnam vtilitatem adferre dicimus: vti quidem ante nos sancti, & Deo pleni Patres, eos, qui conuertuntur, quique resipiscunt, canonicè expiari præcipiunt. Si autem satisfactiones istæ ad lucrum, & quæstum eorum, qui eas iniungunt referũtur tantùm; nec rectum salutaremque finem respiciunt, neque ad eam rationem, quam singulis peccatis curandis sancti diffinierunt ac perscripserunt Patres: tum & nos Ioann. 6.

tales satisfactiones reiicimus; maleque & frustra eas adhiberi putamus, planeq; cum illis pugnamus. Neque tamẽ quemquam absoluimus, nisi primo iustas pœnas & castigationes illi pro peccatis admissis iniungamus: idque plurimas ob causas.

Primùm, vt per sponte & voluntate susceptas afflictiones, ab eis pœnis, quæ illis ipsis inuitis aliquando subeundæ essent, liberentur. Nulla enim res est, quæ Deum magis nobis placatum & propitium reddat; quàm sponte & liberè susceptа disciplina, atque correctio. Vnde & Gregorius dicit: *Lacrymarum, misericordiam & pietatem mercedem esse.*

Deinde, vt hæc ipsa voluntate susceptа afflictio, fontem & radicem omnis mali, ardentem scilicet voluptatis cupiditatem, ex carne nostra euellat, ac planè extirpet. Contrariis enim morbis, contraria remedia adhibenda esse nouimus.

Tertiò, vt ipsa correctio, sit velut frenũ, & retinaculum quoddam, & quasi anima compes, ne iterum in eadem, vel deteriora prolabatur mala.

Quartò,

Quartò, vt labori & duriori vitæ, per hęc exercitia assuescamus. Laboriosa enim res est virtus; & ideo studio & multo laboris exercitio opus est.

Vltimò, quo nobis & aliis omnibus persuadeamus, nos peccatum, verè, & ex animo odisse. Hæc tamen omnia tum prætermittimus, vbi debitũ mortis, animæ exitũ vrget; summum & primum remedium remissionis peccatorum statuentes, verum, & cõstans pœnitentis nõ relabendi in peccatum propositum, ab eoque auersionem perfectam. Remittimus autem, potestate eius, qui dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, &c.* Ioan. 20. Vbi simul & pœnam illis benignè à clementissimo parente cõdonari piè credimus. Cuius rei, tanquam pignus quoddam, & certam arram; sacræ & diuinæ Eucharistiæ donum eis tribuimus. Et pœnitere quidem verè, & ex animo, in voluntate situm est peccatoris, implere autem, vel non implere impositam satisfactionem, in ipso Dei situm est iudicio. Et ideo nonnunquam regia planè sola sua immensa humanitate, & munifi-

centia, remissionem nobis confert peccatorum. Quod quidem latroni illi in cruce pendenti, ac solam sui memoriam in paradiso fieri petenti, contigisse legimus. Si tamen amplius pascat quis esurientes, potet sitientes, ac reliqua misericordiæ opera, quæ aliquando ipse iudex in medium proferet, & quæ sacrum explicat Euangelium, exercuerit; hic non solùm remissionem consequitur peccatorum, sed etiam ab omni pœna liberabitur. Ex omnibus enim virtutibus, maximè necessaria est Eleemosyna. Qui enim vel docuerit saltem (docent sancti Patres,) alterũ, proximi misereri; hic ipse centuplum ex sua præstanti cohortatione, & doctrina, his ipsis, quos docet, in egentes largè conferentibus, referet fructum; paremq; ferè cum illis, qui conferunt, ipse recipiet mercedem. Nam vel sermones & cogitationes omnes nostras, ad vtilitatẽ proximi referre dignum est. Vt enim obsonium sine sale; ita sermo sine veritate: &, vt opera sine fide, principiũ & inchoatio sunt, absque fine; sic virtus sine eleemosyna mortua est. Vt enim nullum

lum animal vno solo pede graditur: neque vlla auis, vna sola penna volat: neque vlla nauis, vno tantũ latere, aut transtro nauigat: neque vlla domus, vno solo pariete clauditur; ita neque ex his, qui ad certam salutem vocati sunt, saluari quisquam poterit; qui eleemosynam cũm reliquis virtutibus, quas exercet, non coniunxerit. Ipsa enim sola prætermissa, damnat sua absentia; impensa autem, saluat, sua ad alias virtutes adiectione. Vt enim, si quis Deum amicum habet, facilè & ceteros omnes Sanctos amicos sibi comparare poterit; sic omnis ille, qui in eleemosynis erogandis munificus est; facilè alias item virtutes, propter eius necessarium cum illis nexum & cohærentiam, acquiret: quanquam non contrà. Neque verò quispiam hoc loco in excusationem adferat eos, qui in montibus atque speluncis viuentes perfecti sunt; tanquam sine omni eleemosyna Deo placeant: siquidem & isti omnibus rebus inter pauperes distributis primum; sic demùm illos, qui in vita supersunt, in mediis tumultibus reliquerunt. Age verò,

vel

vel ex ipsò communi sensu atque ratione, vtilitatem facilitatemq́; eleemosynæ, possessionumque abdicationis, quæstum denique ipsum perpendamus. Dic enim mihi, si cui mensario mille auri libras deberes, nec soluendo esses; hic autem misertus tui, eam tibi proponat conditionem; si hoc solum quod reliquum domi tuæ haberes, illi dederis, cetera se tibi statim benignè condonaturum: tu autem in deposito tuo solos, vt ita dicã, tres teruncios habeas; an non & hos illi cum omni alacritate præferres? Si item in hostili terra captiuus esses, siq́ue tibi ferro & compedibus vndique vincto, perpetua seruiendi in vltima miseria necessitas incumberet, ac deinde pòst proclamaretur, te liberũ futurum, si modò ea, quæ tibi superfluunt, egentibus distribuas; an non illa etiam, quæ tibi essent multum necessaria, libenter impenderes? Adhæc, si venalis hæc mundi habitabilis pars esset, tantoque precio æstimaretur, quanti constant omnia tua bona; num non vniuersa tua libenter conuasares, modò huius habitabilis terræ dominus

nus efficiaris? extremoque damno iudicares te affectum, si fortè ab eo mercatu, tantoque lucro excideres? Iam verò, si quis tibi decrepita iam ætate, in vltima paupertate morituro, subitò, absq; omni tuo labore, iuuenem te facturum, optimè sanum, immortalem etiam, ac ditissimum polliceretur, si vnam solam aliquam ex tuis possessionibus, conseruis tuis largiaris; an non illud totum statim in illos largissimè profunderes? Si autem omnium hominum pauperrimus esses; Rexque aliquis Regem te paullò pòst immortalem facturum polliceretur, si vnum solum præceptum eius diligenter seruaueris; an non omni studio in eam rem incumberes, vt illud præceptum omni ex parte, nulla in re diminutum conserues? Si quis item, ex mundi huius principibus, sexcenta in tuum vsum sua conferret bona; vnum autem solum ex his bonis, quæ tibi contulerit, à te fortè iterum repetat, idque non sua, sed tua caussà, ob tuique amoris erga se probationem; nónne quod petit, statim libens restitueres? Quid si pro tuis plurimis excessibus, ἀυδοκιμησις.

iudex

dex quispiam, præsentem mortis turpissimæ, atque extremæ infamiæ sententiam, hodie in te sit laturus; pòst autem, centesimam partem bonorum tuorum, Senatui atque populo, ad redemptionem vitæ & honoris tui, te conferre iubeat: an non libenter vel dimidia parte bonorum tuorũ te priuares, ac redimeres? Age, si quis in vno oculi momento, tibi omnem beatorum quietem demonstret; omnes item pœnas eorum, qui damnati sunt; & ab his quidem liberationem, illorum autẽ vsum & fruitionem tibi polliceatur; petat autem eo nomine à te, nescio quid exiguum: num non omnia tua libenter illi dares? Atqui hęc omnia, sine omni controuersia, solam nobis posse præstare eleemosynam, ne mireris: qui enim amat pauperes, & miseretur eorum caussa Dei; hic, & omnium debitorum suorum remissionem consequetur, & à dura diaboli seruitute liberabitur; & vniuersum quasi perexiguo precio sibi comparabit mundum; & planè renouabitur iuuentus eius, immortalisque permanebit. Obtinebit item regnum cæleste:

ſte: & tanquam ſeruus bonus, & fidelis, omnia bona domini ſui hereditabit: illaque perbeata inuitatione, *Venite benedicti Patris mei, poſsidete regnum vobis paratum ab origine mundi,* dignè reuera ditabitur: ab omniq́ue liberatus pœna, omnium bonorum ſempiterna fruitione potietur. Quare mea quidem ſententia, non cõmittendum eſt nobis, vt præſens hæc vita de manibus noſtris elabatur: ſed quàm diu ſuperſtites ſumus; quotidie de menſa noſtra, de panibus noſtris, de omni acceſſione rerum noſtrarum, de veſtimentis & redditibus noſtris, aliquid indigentibus impartiendum eſt. Qui enim miſeretur pauperum; hic feneratur Domino; quinimmò magis omni ex parte theſaurizat, atq; conuehit in horreum cæleſte. Theſauros colligis corporis? collige & animę: prouide non ſolùm aliis, ſed etiam tibi: habe rationem non tantùm preſentis temporis, ſed etiam futuri. Ideo bos agricola, diutius à nobis fouetur; quod non ſibi tantùm, ſed & nobis laboret: porcus ſtatim mactatur; quòd ſibi tantum, ventriq́ue ſuo ſeruiat:

Matth. 25.

Prouer. 19.

Apis

Apis vtilis & fructuosa; quia aliorum mellificat caussa: Scarabæus inutilis; quia seipsum lautè curat. Quin in hoc potiùs Dei gratiam recognoscas, illiqúe immortales gratias agas; quòd te dare potius, quàm ab aliis petere dignatus est: quòd locupletem & fixas sedes habentem potiùs; quàm vagum, & mendicum: liberum & gaudentem; quàm seruum & mœrentem: sanum ac aliis mutuantem; quàm ægrum & debitorem, benigna sua misericordia esse voluerit. Cogita quanti te redimere iustum esset, ne tristissimam simul, & iustissimam
Matth. 25. sententiã iudicis audias: *Discede à me serue nequam, & ignaue.* Et illam: *Auferte ab illo talentum.* Et illam: *Vinctis pedibus eius, &*
Matth. 7. *manibus.* Et illam: *Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem; non noui vos.* Quanta itẽ pecunia illud comparet libẽter quis,
Matth 25. vt illam vocem audiat: *Venite benedicti Patris mei.* Et illam: *Serue bone & fidelis; super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui. Recumbe cum*
Matth. 8. *Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum.* Hæc igitur & alia rectè apud se quisquam repu-

reputans; propter liberalem & munificam largitatem, in hac quidem vita exaltabitur; in futura autem æternam gloriam & salutem à Deo immortali consequetur. Eleemosynā autē illam esse existimamus, non si vnius tantum aut semel misereris; sed omnium, sed semper, sed omni modo. Et huius quidem tanquam cognati, illius verò tanquam amici, alterius vt vicini, alterius veluti tibi ante cogniti: huius autem vt hominis solùm; vel hoc enim, hominem esse, magnam misericordiæ vim habet. Et alium quidem sola propensione animi, alium benignis & humanis moribus, alium oratione, alium re ipsa iuues, atque exhilares. Et hunc quidem cibo reficias, illum potu: hunc vestias; alium domo excipias: humanitate alium, honore alium præueni; aliisque modis omnibus, quibus poteris, singulis, cum quibus viuis, bene facere non desinas; Ducem in omnes liberalitatis & munificentiæ partes, IESVM CHRISTVM imitatus; qui, quem tandem modum te beneficiis afficiendi prætermisit? Aut quid facere tui causſa potuit,

quod non fecerit munificentissimè? vt sic & regno eius cælesti dignus efficiaris. Sic igitur quis in eleemosynæ distributione se gerens: de omnibusque benemerendi, eleemosynam occasionem accipiens, ac tanquam medicinam & regulam sanandorum peccati vulnerum adhibens spiritualiter, Deoque dignè, non autem quæstus & vtilitatis caussa; facilè suorum lapsuum remissionem consequetur, ac veram eorum curationem reperiet. Non solùm autem pietatis studia, ac reliqua Deo chara opera, viuos iuuant; sed & illis, qui in peccatorum suorum confessione ex hac vita excesserunt, plurimum vtilitatis adferunt. Quamuis enim magna sit diuina seueritas; longè tamen maior est eius pietas: & horrendæ quidem sunt comminationes; inperuestigabilis tamen eius humanitas: plena trepidationis contra fontes decreta; ineffabile tamen misericordiæ pelagus. Vnde diuinæ scientiæ Princeps Dionysius Areopagita docet: *Preces*, inquit, *nostræ supremi numinis misericordia & benignitate opus habent; vt Deus misericors, quibusquid*

quid per humanam fragilitatem peccatũ est, illi qui mortuus est, condonare velit, ipsumq; collocet in luce & regione viuentium, in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: non animaduertente, neque imputante bonitate diuinæ humanitatis, eas, quæ illis ex humana infirmitate adhæserunt maculas: Quandoquidem nemo, vt sacra testatur Scriptura, mundus est à sordibus. Sed & Gregorius in Epitaphio Cæsarij fratris, viuorum pia opera mortuis prodesse, eodem modo docet: *Auditum est,* inquit, *memorabile præconium: ac luctus matris, ob præclarum, sanctumq; promissum, exhauritur; quo omnes filij facultates, eius nomine, in pauperes & funerale munus daturum se recepit; ita, vt eis nihil sit relictum, qui eiusmodi bona spe, atque expectatione deuorauerant.* Et paullò superiùs: *Atque hæc à nobis, & alia quidem persoluimus, alia verò persoluturi sumus; anniuersarios honores & commemorationes offerentes: hoc autem est, iusta, quæ pro illis, qui ex vita excesserunt, à viuis suscipi ac obiri solent.* Sed & diuus Chrysostomus ad Philippẽses scribens, inquit: *Gentiles quidem simul, ea quæ mortuo-*

rum sunt, vna cum illis exurunt; quantò magis te fidelem & Christianum decet, simul cum mortuo, ea, quæ eius fuerant, per manus pauperum in cælum transmittere? non vt hæc simul cum corporibus illorum, in cineres redigantur; sed vt magis illorum augeatur præmium & gloria: vt, si peccator fuit, hac ratione peccata eius expientur: si autem iustus, vt augmentum quoddam fiat præmij atque mercedis. Et alio loco: *Cogitemus ea, quibus eos, qui ex hac vita decedunt, iuuemus: feramus illis conuenientem opem; eleemosynam dico, atque sacras oblationes. Hæ enim illos multùm iuuant, multùm reficiunt. Qui autem hæc facit, non solùm illis prodest, sed etiam suæ plurimùm commodat animæ.* Et item: *Ne*, inquit, *negligas, quamdiu in hac vita es superstes, ea omnia, quæ ad animam tuam spectant, rectè disponere, vel in ipso fine vitæ tuæ. Manda tuis, post mortem tuam transmittere tua post te, opémque tibi bonis operibus ferre, eleemosynis, inquam, atque sacrificiis: His enim Redemptorem tuum placare, tibíque reconciliare poteris. Acceptа siquidem hæc illi sunt, & grata. Scribe inte-*

inteſtameto, vltimáque rerum tuarum legatione, cum filiis & cognatis tuis Chriſtum heredem: contineat eadem pagina, iudicis tui nomen, quæ liberorum. Neque item obliuiſcaris pauperum, pro quibus ego apud te ſponſor, & certus ſum promiſſor. Neque tamen cùm hæc dicimus, illud ſpectamus; vt aliquam vel occaſionem, vel excuſationem, atque prætextum demus cuiquam, cùm in hac vita eſt, eleemoſynis Deum non placandi; hoc enim abſurdum eſt: verùm & viuos & morituros egentium recordari, eorumque rationem habere, vti dictum eſt, pium & ſalutare ducimus, precesque iuſtorum multùm efficaces eſſe docemus. Nam & Gregorius magnus Pontifex Romanus, cui ad altare Dei miniſtranti cælitùs diuinum aſtitiſſe Angelum legimus; ſanctis ſuis precibus Traiani Imperatoris animam ſeruaſſe dicitur; & ſancta Tecla prima Martyr, ſuam Phalconelam: aliaque multa his ſimilia, in ſacris eccleſiaſticis hiſtoriis facilè quisque reperiet. Quibus de rebus, qui plura cognoſcere velit; leget librum Diui Dama-

ſceni, de his qui in Chriſti fide dormierunt; indeque facilè diſcet, opera pietatis ac ſacras Liturgias, quæ pro mortuis inſtituuntur, magnam vim habere, illisque plurimum prodeſſe.

ANNOTATIONES.

AVDITVM eſt, inquit, &c. *Scribit pro his bonis, ab aula & auaro fiſco iam quaſi direptis, ad Sophronium præfectum Gregorius; vbi his laudibus ornat hunc eundē fratrem ſuum:* ERAT quondam non obſcuri nominis tuus quoque Cæſarius, immò, niſi me fraternus amor fallit perquàm ampli & ſplendidi: eruditionis laude illuſtris: ſingulari morum probitate commendabilis: amicorum etiam copia clarus; quorum primum te, tuamque nobilitatem eſſe, tum ipſe credebat, tum nobis perſuadebat.

DE SA-

DE SACRA LITVRGIA, HOC EST, DE INCRVENTO, QUOD IN MISSA FIT, SACRIFICIO: CUIUS OPUS, FINIS, VNIVERSAQ; ŒCONOMIA, PLENISSIMÈ EXPLICANTUR.

CAPVT XIII.

TERTIODECIMO loco docetis, vsum diuinorum mysteriorum, nõ solùm eò comparatum esse, vt sint Symbola quædam & characteres, atque notæ, quibus populus Christianus, ab his, qui foris sunt, distinguatur; sed multò etiam magis, vt signa sint & testimonia amoris & beneuolentiæ erga nos diuinæ. Nos verò eam totam rem sic explicamus, hocque nostrum est in ea parte iudicium. Dominum

nostrum *IÉSVM CHRISTVM* vniuersa salutis nostræ in hoc mundo œconomia completa, priusquàm ad patrem suum, vnde venerat, reuerteretur; in memoriam & commendationem suæ magnificæ erga nos misericordiæ, eiusque, quam nostri caussa susceperat, humilitatis, sacram Hierurgiam, & quæ in ea continentur sacra mysteria, nobis reliquisse: primumque, vt dicitur, sacrum Hierarchan Diuum Iacobum, qui frater Domini vocabatur, ordinasse. Si igitur, inquit magnus ille in diuinis Dionysius, ipsorum Sanctorum preces, vel in hac etiam vita an non (id est, multo magis) post mortem in fidelibus iuuandis efficaces sunt; quanto longè maiorem ipsa sacra mysteria, sacraque sacrificia nobis adferunt vtilitatem? Quanta enim ex omni sacrificio quod Deo piè & purè offertur, promanet vtilitas; quantumque tremenda hæc arcana, atque sacrificia, ad placandum Deum, peccatis nostris offensum, valeant? Deus ipse, primus ante omnes, iam ab ipso mundi initio, multis modis, diuinæque o-

ἀδελφόθεος.

pera-

perationis suæ argumentis demonstrauit. Iustus siquidem ille Noë, post vniuersale illud diluuium, vt in postremum omne tempus, infirmitati & fragilitati humanæ iratum reconciliaret, ac placatum redderet Deum, (vt pulchrè magnus eam rem explicat Cyrillus) vbi primùm de arca egressus est, sacrificium obtulit Deo; maiestatem illius precatus, ne iterum vna sententia in totum sæuiat humanum genus, qua denuò exitiali diluuio vniuersi absorberentur mortales. Cuius voto placatus, & annuens benignissimus Deus, respõdit: *Nequaquam vltra maledicam terræ, propter opera hominum. Sensus enim & cogitatio humani cordis, in malũ prona sunt ab adolescentia sua.* Si igitur sacrificium Noë, nihil aliud quàm vmbram & figuram quandam in se continens, tantum momenti ad placandum vniuerso generi humano Deum habuit; quanto magis vnigenitus Dei Filius, pro nobis sacrificium & oblationem offerens, reconciliabit nos æterno suo Parenti, tum, cùm integra & plena spe, ac fiducia, ad eius sacra accedimus mysteria?

Nam eos, qui sine fide hæc sacra tractant, indeque vel remissionem peccatorum, vel salutarem aliquam vtilitatem referre se posse arbitrantur; multum errare, vel ipsi putamus: cùm quidquid ex fide non est, peccatum sit. Illos verò, qui ita affecti sunt, vt ipsum quidem opus & effectum sacræ sanctorum mysteriorum celebrationis esse putent; donorum scilicet in diuinum corpus & sanguinem mutationem: finem autem; eorum qui rectè & firmiter credunt per ea sanctificationem, ac peccatorum remissionem, regnique cælestis acquisitionem hereditariam, hisque similia, credunt; hos quidem beatos & felices esse prædicamus. Vt autem res ipsa, & opus, finisque tanti mysterij, hic & talis est; ita reliqua omnia, quæ fiunt in eadem sacra Hierurgia præparationem & consummationem quandam tanti operis esse putamus: vtpotè preces, psalmodias, sacrarum literarum lectionem, & omnia illa, quæ vel ante donorum sanctificationem, vel post sanctificationem, sacrosanctè dicuntur & fiunt. Quamuis enim omnia ea,

quæ

quæ sancta, & salutaria sunt, gratis, & sponte sua nobis conferat benignissimus Deus: nihilque nos ipsi ad eam rem planè de nostro conferamus: eaque omnia, quæ in his mysteriis accipimus; mera sint Dei dona, & gratiæ: vt tamen ad ea recipienda & conseruanda, apti & idonei simus; à nobis necessariò postulat: neque alio modo nobis eam sanctificationem impartit; nisi prius sanctè & ritè ad ea recipienda nos disposuerimus. Ita ille baptizat, ita vngit, ita conuiuio excipit, sacræque mensæ participes facit. Hoc autem significauit in parabola seminis: Exiuit, inquit, qui seminat semen bonum, non vt terram aret, aut agrum vertat; sed vt aratam, & subactam conseminet. Tota enim aratio & subactio; totus ad recipiendum diuinæ gratiæ semen apparatus, in nobis positus est, à nobisque proficisci debet. Cùm igitur maximè necessarium fuit, ad percipienda hæc mysteria, rectè instructos & præparatos nos accedere, oportebat certè talem item apparatum & accessum, in tota diuini sacrificii œconomia,

atque

atque structura inesse; vti quidem & ineſt. Hocque illud est, quod sibi volunt, & quò referuntur hæ ipsæ tam multiplices & variæ cæremoniæ; sacræ, inquam, preces, psalmi, & quidquid aliud in hoc mysterio sacrosanctè fit, aut dicitur. Sanctificant enim nos hæc omnia, atque disponunt: partim quidem, vt hæc cælestia dona rectè percipiamus; partim, vt eam sanctificationem, quæ hæc consequitur, conseruemus, perpetuoque apud nos retineamus. Dupliciter autem hæc omnia nos sanctificant, atque disponunt. Vno quidem modo, quo ab ipsis precibus iuuamur, & psalmis & lectionibus: nam & orationis fructus est, mentem ad Deum alleuare, remissionemque peccatorum impetrare. Et sacra psalmodia similiter Deum nobis reddit propitium; & quod illinc dependet, momentum siue auxilium attrahit: *Immola*, inquit, *Deo, sacrificium laudis eripiam te, & glorificabis me*. Sacræ verò Scripturæ lectio, diuinam annunciat bonitatem, humanitatemque; iustum deinde & æquum eius iudicium, & eius metum

Psal. 49.

in

in animos nostros immittit, & dilectionem in eum accendit; & ita ad eius seruanda mandata, multam promptitudinem, & animi alacritatem adfert. His autem omnibus, & Sacerdotis & populi, dici non potest, quantò pulchrior, quantò diuinior efficitur animus; & ad susceptionem, & ad conseruationem tantorum donorum, multò aptior, in vtrisque redditur: qui quidem est proprius sacri sacrificij finis. Priuatim autem & peculiariter Sacerdotem, vt non indignè ad sacrificium peragendum accedat, præparant: quod quidem, vt dictum est, mysterij celebrandi proprium est opus. Et proinde hoc ipsum in multis precum locis situm est, hocque ipse Sacerdos precatur, ne indignus videatur, propositis donis; sed vt puris, mundisque manibus, lingua, & animo, tanto mysterio deseruiat. Et hic quidem primus modus est, per quem ad ea peragenda mysteria, qui ex ipsa vi, & efficentia eorum verborum, quæ dicuntur vel canuntur proficiscitur, adiuuamur. Alius autem modus est, quo, & per hæc ipsa, & præterea

per

per omnia alia, quæ in sacro perficiuntur sacrificio, sanctificamur. Qua parte, scilicet his omnibus, videmus CHRISTVM figuratum, eaque omnia, quæ ille nostra caussa sponte, vel gessit, vel pertulit. Singulis enim sacræ Hierurgiæ partibus, siue sacris lectionibus, siue psalmodiis, siue omnibus aliis, quæ toto tempore sacrificij administrantur, nihil aliud fit; quàm vniuersa Saluatoris nostri, redemptionis nostræ caussa, susceptæ œconomia repræsentatur: ita, vt quæ in tota ea salutis nostræ administratione prima fuerunt; primis item sacræ operationis partibus designentur: quæ verò secundo loco facta sunt; per ea, quæ item secundo loco repræsentantur: vltima verò illis, quæ postremo loco exercentur; ita vt illis omnibus, qui hæc diligentiùs examinare vellent, liceat omnes salutis suæ partes, in tota sacra Hierurgia, tanquam oculis subiectas intueri. Ipsa enim sacrorum donorum consecratio, ipsum sacrificium; mortem Domini annunciat: eius item prepotentem à mortuis resurrectionem, ac in cælos gloriosam

ascen-

ascensionem: quoniam preciosa hæc dona, in ipsum dominicum corpus, & sanguinem, mutantur; quod hæc omnia suscepit; quod crucifixum est, resurrexit, & ad cælos ascendit. Ea autem quæ ante sacrificium dicuntur, & fiunt; designant illa omnia, quæ ante mortem fuerunt: aduentum scilicet in carnem eius, ostensionem & perfectam manifestationem. Ea verò, quæ confecta consecratione, & oblatione peraguntur; sancta & vera Patris æterni, vt ipse inquit DOMINVS, promissa repræsentant: Spiritus, inquam, sancti in Apostolos descensum: gentium ad Deum Apostolica prædicatione conuersionē, & communionem: ita, vt nihil aliud sit vniuersa sacra Mystagogia, nisi vna quædam perfecta imago vnius quasi corporis politiæ, ac omnium rerum gestarum Christi Saluatoris nostri: omnesque eius partes, ab initio vsque ad finem, mirabili ad inuicem contextu, & ordine, oculis, & aspectibus humanis subiiciens. Illi siquidem Psalmi, qui quasi in vestibulo, atque ingressu mysterij canuntur; & ante hos, ea, quę in

Luc. 24.
Actor. 1.

dono-

donorum propositione fiunt, & dicuntur; prima tempora œconomiæ significant. Ea verò, quæ pòst consequuntur, sacræ scilicet Scripturę lectio, ea caussa recitantur; vt per hæc, & ad studium, cultumque virtutis prouocemur, atque inungamur: & vt Deum nobis propitium reddamus: vtque ea, quæ Christi œconomiam significant audiamus. Et partim quidem hymnis hæc ipsa Deum personant, & ad virtutem nos cohortantur, eosque qui canunt, sanctificant: partim autem talia ab Ecclesia ita electa & disposita sunt, vt sufficiant ad significandam Christi peregrinationem & politiam. Fiunt igitur ea omnia, quæ in sacra Liturgia peraguntur, vt quidem ipsa forma, & figura ordinis, & totius sacræ Hierurgię declarat, atque continet, instituti vsus gratia. Significant autem etiam aliquid ex operibus, vel passionibus Christi; quemadmodum prima introductio Euangelij ad altare: oblatio item pretiosorum donorum. Fit enim vtrumque primùm, vsus ipsius, & necessitatis caussa. Nam & Euangelium, ideo primùm

mùm adfertur; vt legatur: dona deinde; vt sacrificium exactè perficiatur; vtrumque tamen significat Seruatoris ostensionem atque apparitionem: primum quidem illud, incipientis manifestari obscuram, & imperfectam: hoc verò postremum vltimam illam & perfectissimam. Vt autem hæc, quę dicta sunt, principium & medium salutis nostræ declarant; ita finem & consummationem operis vniuersi, illa omnia, quę in ipsa donorum oblatione perficiuntur, designant. Vti quidem primus ex omnibus Diuus Iacobus, ille, qui frater Domini dicebatur, ab ipso Christo Domino instructus, nobis tradidit: vt quidem & plurimi sanctorum Patrum Canones testantur: & ecclesiasticæ historiæ docent: & veritas ipsa, vsusque apud nos perpetuus confirmat. Pòst verò magnus Basilius eodem modo, quod & ipsa forma eius Liturgiæ, quam nobis perscripsit, docet; & diuinæ preces, quas item nobis tradidit, abundè repræsentant. Sed & Chrysostomus in hanc Seruatoris œconomiam omnia docet referri: vt nobis ipsorum contempla-

tio ante oculos posita, animas quoque sanctificet, & ita ad capienda sacra dona reddat idoneas. Et quemadmodum tùm, cùm semel in ara crucis ea ipsa hostia oblata est, orbem erexit vniuersum; sic [illegible] nunc considerata, mentes nostras effic[illegible] diuinas. Quanquam, quod magis est, [illegible] tùm quidem, cùm in cruce pendebat, ali[illegible] quid vtilitatis attulisset; nisi considerata, [illegible] credita fuisset: cuius item caussa & pra[illegible] dicata est; & vt crederetur, ipse Deus inn[illegible] merabilia machinatus est. Neq; enim al[illegible] ratione posset, quod suũ est facere, aut al[illegible] quem seruare; si eos, quos curare & seruare debuit, quod fuerit, latuisset. Sed tùm quidem, cùm nostræ salutis caussa susceptu[illegible] fuit, apostolica prædicatione publicata; reuerentiã erga Christum, fidem & dilectionem, in animis gratorum hominum effi[illegible] ciebat: nunc autem ab his, qui iam credi[illegible] derunt, in his ipsis diuinis mysteriis studio[illegible] sè conspecta; beatas has affectiones, non quidem denuò inserit, verùm iam inser[illegible] conseruat, & renouat, & auget: & [illegible] fide quidem firmiores; in pietate au[illegible]

rem

tem & charitate ardentiores, & feruentiores nos facit. Nam si ea, quæ in nobis non fuerint, vt sint, effecit; hæc eadem multò facilius seruare, custodire, atque renouare poterit. Quibus autem virtutibus ornatum, ad ea sacra mysteria accedere sit necesse; & sine quibus ea aspicere sit impium ac nefarium, illa sunt; religio, fides, ardensque in Deum charitas. Eamque ob caussam oportebat contemplationem, quæ nobis posset hæc inserere, in sacrificij constitutione significari; vt non mente solùm, sed etiam quodammodo oculis ipsis videremus; summè, inquam, diuitis Christi paupertatem; eius, qui sua maiestate complet omnia, in aliena terra hospitia & peregrinationes; eius, qui est benedictus, contumelias, & opprobria, impassibilis passionem; & quantùm ipse odio habitus: quantùm nos dilexerit: tantusque cùm esset, quantùm seipsum humiliauerit: & quid passus, quidue agens, hanc tantam præstantem, & admirandam in conspectu nostro præparauerit mensam; vt ita salutis nouitatem admirantes,

multitudineq; misericordiarum eius stupore perculsi, reuereamur eum, qui sic nostri misertus est, qui tantam nobis attulit salutem: illi nos, animasque nostras credamus: illi vitam nostram commendemus: igne item ardentis dilectionis cordi nostra erga illum accendamus. Vbi enim tales fuerimus; tum demùm poterimus, & securè, & familiariter, in tantorum mysteriorum igne versari. Neque enim sufficit ad hoc, vt tunc tales simus, ea, quæ Christi sunt aliquando didicisse, & ea scire; sed necesse est etiam tunc mentis oculos illic figere, & ea actu contemplari, omni alia cogitatione tali tempore ex animo reiecta; si modo velimus ad eam sanctificationem, quæ ex his donis prouenit, vti iam diximus, animum nostrum aptum, & accommodatum reddere. Non enim ipsis solis verbis oportet veram pietatem metiri; sed magis rebus & operibus ipsis. Sub aspectum enim, vt ita dicam, hoc ipsum sacrificium omnia deducit, ipsamque contemplationem animis nostris infert: vt sic euidentiùs nobis per oculos impressa imagi-

natio,

natio, penitus non det locũ obliuioni eius mensæ; sicque pleni diuinis cogitationibus, participes efficiamur sacrorum mysteriorum; sanctificationem sanctificationi addentes, & à gloria in gloriam subleuati. Et hic quidem est sensus, hæc mens, quasi in compendio oculis nostris subiecta, totius Christiani sacrificij. Habent tamen deinceps singulæ partes, peculiares suas contemplationes, & rationes: vt ipsarum precum harmonia: ipsum opus sacrum: ipsa viuorum & mortuorum sanctificatio. Ante autem omnia, per totam mysterij celebrationem apparet Saluatoris nostri susceptæ carnis œconomia. Cur enim non statim in altari proponuntur sacra? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis; partim ratione carentium animalium cedes, partim vasa aurea & argentea: corpus autem Christi, etiam vtraque habere videtur. Nam & ipsum in honorem, & gloriam Dei Patris mactatum est; dedicatum autem ab initio Deo. Et donum erat ipsi; quia primogenitus. Dona enim hæc Deo offeruntur, tanquam primitiæ

mitiæ vitæ : & quod mutatur panis in ipsum corpus CHRISTI; vnde & abscinditur & separatur ab his, quæ sunt eiusdem generis: & sectio quædam tantùm, & non totus offertur *panis:* (passionemque & mortem DOMINI in eo imprimit.) Et quamdiu quidem panis hic in propositione situs est, panis solùm purus & simplex est, ad ministerium Dei tantùm dicatus. Pòst verò, panis ille verus, qui de cælo descendit, efficitur; verbique ipsa veritate, vere & realiter immutatur. Et hæc quidem in eum sensum recuperatæ salutis nostræ accepta, talia sunt. Si verò rationabiliter, atque ad mores & vitam relatè, hæc referre atque interpretari voluerimus; mille linguis opus esset: neq; tamen rem totam pro sua dignitate explicare possemus. Iussit enim ipse DOMINVS, vt hæc in memoriam eius peragantur, ne ingrati & immemores simus. Illa enim est, vel in humanis prima, & summa beneficij, ab eo, qui illud accipit, benefactori recompensatio; si illius sit memor, earumque rerum, per quas beneficio affectus est. Huius autem con-

ser-

seruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; sepulchra, inquam, statuas, columnas, dies festos & celebres, publica demum certamina. Quarum rerum omnium finis est vnus; ne præstantes viri, eorumque erga nos merita, vlla vetustate, quæ rerum omnium edax est, consumerentur. Vt autem in illis statuis, quas præstantibus viris pro rebus præclarè gestis, erigimus, victorias, quarum beneficio seruati sumus, vel inscribere, vel depingere solemus; ita in his ipsis diuinitùs nobis traditis, & relictis donis, mortem illam sacram, cuius beneficio seruati sumus, in cuius virtute omnes inimicos nostros deiecimus, effingimus planeque imprimimus. Neque verò rudem aliquam, & mortuam formã, & imaginem in eis inscriptam habemus, quod in ceteris fit; sed illud ipsum viuum corpus & sanguinem victoris & Seruatoris nostri IESV CHRISTI, sacris ad Deum precibus, gratiarum item actionibus, iubilationibus, confessionibus, postulationibus confectum atq; consecratum. Petimus autem ab illo primum pacem,

& ſalutem animabus noſtris. Magna enim vtilitas eſt diuinæ pacis: vel potiùs; magna huius virtutis in omnes partes neceſſitas. Cuius enim animus multis perturbationibus, tanquam fluctibus iactatur, atque fluctuat; illum poſſibile non eſt quietè cum Deo coniungi, ac conuenire poſſe. Quemadmodum enim pax, multa, vnum quodammodo reddit; ita perturbatio, vnũ, multa efficit. Non pacem autẽ in hoc loco tantùm petimus; ſed etiam ſalutem animabus noſtris: ſic enim ipſe Chriſtus
Matth.6. præcepit; primum quærere regnum Dei, vt ſic omnia adiiciantur nobis. Regnum autem Dei nihil aliud eſt; quàm certa quædam ſalus animarum noſtrarum. Sed vt Chriſti ipſius veri capitis; ita & Eccleſiæ corporis eius, in his myſteriis forma quædam & repræſentatio conſpicitur; non tanquam in ſignis tantùm, ſed tanquam in corde membra, & in arboris radice ra-
Ioan.15. mus; & ſicut dicit Dominus; tanquam in vite palmites inſunt. Non enim eſt hic ſolùm nominis communio, vel analogiæ ſimilitudo; ſed res eadem. Etenim corporis

Chriſti

Christi & sanguinis mysteria, quæ participantur, in humanum corpus non mutantur; sed ipsum in illa mutatur, vincentibus illis, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrum: & quemadmodum ferrum inflammatum, non ferrum, sed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus ab igne omnibus absumptis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil profectò aliud eam esse videret, quàm ipsum verum IESV CHRISTI corpus. In huncque ipsum modum dicit Paulus: *Vos estis corpus Christi, & membra ex membris eius.* 1. Cor. 12. Non eius tantùm in nos curam, & prouidentiam, aut instructionem, & admonitionem; item nostram in eum subiectionem, significare volens; illum quidem caput, nos autem corpus appellauit: (qua ratione item & nos quosdam cognatos, amicorum membra, exuperantia quadam orationis vtentes vocamus;) sed illud ipsum significans, quod

dicebat, fideles scilicet, per hunc sanguinem viuentes in Christo vitam, & verè ab ipso capite dependentes, hoc corpore indutos esse. Fit autem in ipsa sacra Hierurgia, Sanctorum item memoria, tùm, cùm ipsa proponuntur dona, & tùm, cùm offertur sacrificium. Donum enim est reuera, sacrumque donarium, rationalisque victima, hoc tantum mysterium. Quam excellenti quodam modo perficimus, recordantes eorum, quæ pro nobis facta sunt, crucis, & aliorum, quæ Christus pro nobis sustinuit. Et alio item modo memoriam perbeatæ Matris illius facientes, multa in eius laudem & gloriam dicentes: ad intercessionem quoque Sanctorum omnium, exorantes, offerentes, rationalem ex illius donis & datis illi ipsi cultum offerimus; hymnis & benedictionibus suam maiestatem laudantes. Sicque ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium: fitque specierum mutatio, in ipsum corpus & sanguinem IESV CHRISTI, diuina operante gratia inuisibiliter; mysticis precibus hæc talia dona mutantibus. Vocatur autem potissimùm

Rom. 6.

ἀνάμνησις.

mùm Eucharistiæ nomine hoc ipsum sacrificium, atque rationalis cultus: hoc quidem ob eam causſam, quòd nullum inducit factum; ſed ſolùm vtens verbis ſacramentalibus, hanc Deo offert oblationem, mutationemq́; diuini corporis & ſanguinis efficit: illud verò ab eo, quod eſt ampliùs, quodque primò & præcipuè ſpectat, atque operatur, gratiarum, inquam, actione. Longè enim plures, gratias agendi occaſiones habemus; quàm ſupplicādi. Multò enim plura accipimus, quàm ea ſunt quibus opus habemus: omnia enim penè, quod quidē ad Deū attinebat, accepimus; qui nihil reliqui fecit, quod nobis nō dederit. Sed hæc quidem aſſequendi nondum tēpus aduenit; in quo genere eſt corporū immortalitas, & cæleſte regnum: alia verò iam conſecuti, non retinemus; eiuſcemodi eſt remiſſio peccatorum, aliaque bona, quæ per Sacramenta nobis ſuppeditantur. Et fontes quidem primi ſacrorum Miſſæ myſteriorum iſti fuerunt; Chriſtus Deus noſter, ipſe primus & ſummus Pontifex; & qui ab eo quaſi immediatè profluxerunt,

ipſi

ipsi inspectores, & ministri eius sancti Apostoli; qui facti sunt tanquam ex fonte flumina, lætificantia ciuitatem Dei; qui iuxta præceptum Domini ea, quæ in aures audierunt, in tectis & supra domos prædicare debuerunt: & impletum est, quod diuinus Dauid prædixit: *Non sunt sermones neque loquelæ, quibus non audiantur voces eorum.* Collectio igitur vniuersarum cæremoniarum sacræ Hierurgiæ, facta est primùm à Diuo Iacobo Apostolo, fratre Domini, Hierosolymitano Episcopo; vt quidem testatur XXXII. Canon Concilij in Trulo habiti, his verbis: *Nam & Iacobus Christi Domini nostri secundùm carnem frater, cui Hierosolymitanæ Ecclesiæ thronus primùm est creditus: & Diuus Basilius Cæsareæ Archiepiscopus, cuius gloria omnem terrarum orbem peruasit; mystico nobis in scriptis tradito sacrificio, ita tradendum in sacro mysterio, ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt, vt quidem in sacra peragitur Liturgia.* Inueniuntur tamen & significationes quædam, per monumenta ecclesiastica sparsim, & ipsum Diuum Marcum Euangeli-

geliſtam, ſuæ item Eccleſiæ, ſacræ & myſticæ oblationis hierurgicas cæremonias ſimiliter compoſuiſſe. Siue autem eam ob cauſſam, quod vtriusque Apoſtoli volumina fuerint deprauata: (quemadmodum poſterioribus temporibus, ipſius Clementis conſtitutiones itidem,) ſiue ob prolixiorem rerum ſacrarum expoſitionem, medica quadam ratione, à ſancto patre noſtro magno Baſilio breuiùs, & conciſiùs ordinata ſunt; deinde ab ipſo Diuo Chryſoſtomo: certò non conſtat. Hoc vnum certò ſcimus, quòd à maioribus noſtris duo Tomi nobis relicti leguntur, hactenusque extant, ex quibus ſacram celebramus Liturgiam; ipſius, inquam, magni Baſilij, atque ſancti patris noſtri Ioannis Chryſoſtomi, vno Spiritu ſancto vterque conſcriptus, vniusque & eiusdem traditionis: præter id, quòd ſancti Baſilij ſuperat, & plenior eſt verbis: diuus autem Chryſoſtomus, compendioſiùs & conciſiùs loquitur. Ex his igitur ſacris libris, ad hanc vsque diem myſticum offerimus ſacrificiũ: ita vt magnæ quidem quadrageſimæ,

mæ, ſacri Paſchatis, Dominicis diebus, & quibuſdam aliis, magni Baſilij Liturgiam legamus; atque ex illa ſacrum oblationis myſterium perficimus: in aliis autem diebus, Diuum ſequamur Chryſoſtomum. Cùm igitur hæc, quæ apud nos eſt Dei Eccleſia, princeps ſit aliarum Eccleſiarum; in omniq́ue cognitione, & gratia Dei familiam ducat, ac incontaminata quadam ſinceritate glorietur ſplẽdore Apoſtolicarum & Patriarum traditionum, ac non ita pridem primas partes orthodoxæ veritatis retulerit, ac in caput ſit conſtituta; æquum eſt vniuerſam Chriſtianorũ rempublicam atque Eccleſiam, ſic, & non alio modo, diuina myſteria, ſacramq́ue Liturgiam, ſanctè celebrare, vt & ipſa celebrat. Quòd ſi neceſſitas aliquo in loco poſtulet, vt vetuſta conſuetudine Liturgia peragatur: nimirum, vel ſecundùm diui Iacobi inſtitutum, vel diui Marci fortaſſe, his quæ pietatis & compendij ſunt conſeruatis; in laudem Dei præpotentis, libera ab omni rerum mundi huius impedimentis conſideratione & diſcretione adhibita, ſacra

εἰ δὲ ἀνάγκη τόπον δέ μει ἐν τῷ χρονίῳ ἔθη ἢ καὶ ἱερουργεῖν μετὰ τοῦ νόμου ἰακώβου ἢ

cra nobis peragenda est Liturgia. Ita, vt primò & principaliter sanctificationem, ex ea diuinorum donorum communione, consequamur: vt in ipsam substantiam animæ nostræ, per ipsum corpus nostrum transeat. Hoc enim significans beatus Paulus ait: *Qui adhæret*, inquit, *DOMINO; vnus est Spiritus*, vtpote, quòd in anima primò & præcipuè hęc vnio, & coniunctio consistat. Ibi enim propriè homo, ibi sanctificatio, quę vel ex virtutibus humano etiam studio partis proficiscitur, consistit: inde etiam ipsum peccatum: ibi itidem ea curatione, quę ex donis promanat, homo curatur: corpori enim omnia ex anima adueniũt. Et quemadmodum à malis cogitationibus, quę ex corde exeunt, inquinatur; ita etiam inde est ei sanctificatio, siue ea quę à virtute, siue quæ à Sacramentis, sed longè excellentiùs, longè meliùs, longè perfectiùs prouenit. Duobus enim modis diuina hæc Hierurgia, & sacrum hoc mysteriũ nos sanctificat. Vno quidem modo, ipsa meditatione, eò, quòd offeruntur dona, siue ipso oblationis actu,

τοῦ μάρκου τυχὸν τὰ ἅγι ἐυσεβείας καὶ μεφαλαιώδη φυλακτέον. 1. Cor. 6.

Matth. 15.

eos

eos qui offerunt sanctificant, & eos, pro quibus offeruntur, Deumque illis propitium reddunt. Alio autem modo, sacra ipsa participatione & communione; quia
Ioan.6. nobis verus cibus & potus, vt dicit Dominus, fiunt. Ex quibus quidē modis, primus *ille communis est viuis atque defunctis, etenim pro vtrisque offertur sacrificium.* Secundus autem modus solis viuentibus proprius est, cùm mortui amplius, nec comedere, nec bibere omnino possint. Quid igitur dicet aliquis? Propterea ne, nec sanctificantur hac sanctificatione, quæ prouenit ex participatione, & deteriori sunt *in* hac parte conditione mortui, ipsis viuentibus? Minimè. Nam & his siquidem Christus se communicat, eo modo quo ipse nouit: qui item, vt vobis clariùs innotescat, vt & cetera alia multa ad hanc rem pertinentia; ex ipsa interpretatione sacræ Liturgiæ, & hoc & alia multa discere poteritis.

ANNO-

ANNOTATIONES.

TERTIODECIMO loco docetis, &c. *Sumptũ est hoc totũ ferè Caput ex Nicolai Cabasilæ, viri imprimis pij, & longè doctissimi, libro de diuino altaris sacrificio; ex quo eodem in locis quibusdam corrigi & illustrari potest.*

SACRAM Hierurgiam, &c. *Non vno, nec eodem nomine, hoc loco Græci, vt & tota vetustas, sacrificium altaris ornant, atque explicant. Nunc enim communissimo, eoque vsitatissimo λειτουργίας nomine vtuntur, quam Strabo δημοσίαν ὑπηρεσίαν, hoc est, publicum muneris ministerium, & functionem interpretatur: quomodo Isocrates dicere solebat: Magistratuum functiones λειτουργίας. non ἐργασίας, hoc est, ministeria; non quæstus faciendi artes esse. In re sacra, primus hoc vocabulo vsus est diuinus Lucas ἐπλήσθησαν ἡμέραι τῆς λειτουργίας* completi sunt dies ministerij eius, *hoc est, sacrificij, quod in vice sua obibat Zacharias. Et in actis: λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ κυρίῳ καὶ νηστευόντων, quod Erasmus interpretatur, cùm illi sacrificauerunt Domino et ieiunârunt: quo demceps vocabulo, omnes alij consequentes scriptores in hoc mysterio sunt vsi. Nunc ἐνεργείαν, hoc est, sacram operationem vocant, quo nomine diuus Ignatius, Apostolicis temporibus proximus, vti solet. Nunc μυσταγωγίας, quasi summi mysterij nomine vtuntur: quo nomine Gregorius Nazianzenus delectatur. Nunc τελετὴς, id*

est, summæ cæremoniæ, quomodo Synesius τελετὴν ἀπόῤῥητον, hoc est, arcanum mysterium, hoc sacrum appellauit. Inde Lucianus eam ob caussam Saluatorem nostrum cruci affixum esse dicit, quod nouam in Palestina τελετὴν, hoc est, ritum & sacrificium constituerit. Hinc Christū τελεταρχὴν primum tanti mysterij conditorem, magnus Dionysius appellare: ipsum autem sacrificium τελετὴν τελετῶν, quasi cæremoniam cæremoniarum, absolutissimumque ritum, & Sacramentum nominare solet. Vocant item προσφορὰν, hoc est oblationē: quo nomine, & si ipsa dona aliquando & munera, quæ vel ad conficiendum hoc sacrificium, vel ad ministrorum victum conferri solebant, appellantur, quæ propriè à veteribus λαχὴ προφορίαι dicebantur; sæpius tamen ipsam rem sacram designant, quomodo ipsum concilium Nicænum vtitur: NEQVE, inquit, regula, neque consuetudo tradidit; vt hi qui offerendi sacrificiū non habent potestatem; his, qui offerunt, corpus Christi porrigant: vbi verbo προσφέρειν, Patres illius Concilij vtuntur. Sic ipsi Apostoli Canone 3. & 7. ἁγίαν προσφορὰν appellare solent. Sic Ignatius: Non licet sine Episcopo, neque baptizare, neque προσφέρειν, id est offerre. Vocant item hoc idem mysterium nunc quidem simpliciter θυσίαν, quomodo ipsi Apostoli Canone 3. quomodo Ignatius οὐδὲ θυσίαν προσκομίζειν οὐδὲ ὅλως ἐπιτελεῖν, id est, neque sacrificium immo-

immolare, neque cœnam celebrare; sacrificiũ simul & communionem complexus, quod vtrumq; Latini Missæ nomine appellare solent. Quomodo item & D. Lucas nomine δοχης vsus est. Nunc verò cum additione, quomodo Nazianzenus ἀναίμακτον θυσίαν, hoc est, incruentum sacrificium. Iustinus προσφερομένην θυσίαν, id est, quod offertur sacrificium, appellat: ἱερὸν item, καὶ φρικωδες μυστήριον, quomodo sæpius Chrysostomus; ἀγάπην, id est, dilectionem, quomodo Tertullianus, & alij plurimi; σύναξιν, ϑυχαριστίαν, collectionem atq; gratiarum actionem vt passim omnes appellant. Iustinianus προσκομιδὴν oblationem in Nouellis nominat, sed & hæc hactenus.

ILLI siquidem Psalmi, qui quasi. &c. *Frustatim hæc ex Cabasila proiiciuntur potius quàm continuantur; proinde libet totum locum Cabasilæ apponere*: QVAE autem post Psalmos, sacrarum literarum lectiones, & alia, id quod sequitur. Nam etsi dicatur alius esse vsus lectionum & psalmodiarum; ea enim adsumpta esse, vt scilicet ad virtutem nos vngant, & vt Deum propitium reddant; nihil tamen prohibet, quò minus & hoc, & illud possint, & eadem, & fideles ad virtutem inducant, & Christi œconomiam & dispensationem in carne significent. Quemadmodum enim vestes, indumenti quidem vsum implent, & corpus tegunt eò autem, quòd tales vel tales sunt, nonnunquã & artificium, & vitam, & dignitatem eorũ, qui induti

sunt significant; ita etiam in se habet in his. Quia enim diuinæ Scripturæ, & verba diuinitùs inspirata, & hymnos Dei comprehendunt, & ad virtutem adhortantur, eos qui legunt & canunt sanctificant. Quia autẽ talia electa sunt, & ita sunt ordinata, & aliam habent potestatem, & sufficiũt ad significandam Christi peregrinationem, & eius institutionem. Nequ enim ea solùm quæ coluntur, & leguntur; sed ea etiam, quæ in celebrando peraguntur, eodem modo se habent. Fit enim vnumquodq; præsentis vsus gratia: significat autem etiam aliquid ex operibus, vel actionibus, vel passionibus Christi.

CVR enim non statim in altari proponuntur, &c.

DVO sunt intrà ἅγιον βῆμα, id est, sanctum tabernaculum in orientali Ecclesia, Altaria: vnũ maius in medio θυσιαστήριον, quod variis nominibus appellant; Sacram mensam, Sancta sanctorum, Cathedram, Locum Dei, Requiem, Propitiatorium, magni sacrificij officinam, Christi monumentum, & eius gloriæ tabernaculum; totque item vocabulis ab antiquissimis Patribus insigniturex quibus colligere licet, quàm magnificè illi senserunt de eo sacrificio, quod in hoc peragitur altari, longè secius, quàm nostri profani isti rerum diuinarum inquinatores. Est & aliud minus altare, in quo Sacerdos sacra præparat; quod prothesis dicitur, quasi propositio, quòd panis consecrandus in eo primùm ponitur.

Quia

QVIA offerebantur quidem primò Deo sacrificia. *Integer locus et sententia Cabasilæ hæc est:* Initium autem ducamus ab eorũ, quæ in propositione fiunt & dicuntur, contemplatione, & ipsa eorum allatione, donorumque oblatione. Cur enim non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed primum tanquã dona Deo dedicantur? Quia offerebantur quidem Deo sacrificia ab antiquis, ratione carentiũ animaliũ cœdes, & sanguis. Offerebantur autem etiã dona; quemadmodum vasa aurea, vel argentea. Corpus autẽ Christi etiam vtraq; habere videtur. Etenim sacrificium quidem posterius exstitit; quando pro gloria Patris est interfectus: dedicatus autem erat, & oblatus Deo, ab initio: & donũ erat ipsi preciosum, & tanquã adsumptũ; vt nostri generis primitiæ, & propter legẽ, quòd erat primogenitus. Ea de causa, ea, quæ nunc offeruntur, per quæ corpus illud significatur, non statim ad altare ducuntur, & sacrificantur; sed hoc quidem fit postea: prius autem Deo dedicantur; & dona preciosa Deo, & fiunt, & vocantur. Ita fecit Christus. Quando enim panem & vinum manibus acceptum ostendit Deo & Patri; tanquam dona, ea Deo offerens, & dedicans, ostendit. Et vnde nam hoc constabit? Ex eo, quòd Ecclesia hoc facit, & ea dona vocat. Non enim id faceret, nisi Christum hoc feciſſe sciret. Audiuit enim ipsum iubentem: Hoc facite; & non dissimiliter eũ est imitata.

IVSSIT enim ipse Dominus, vt hæc in memoriâ eius peragantur, &c. *Rem totam sic explicat Cabasila.* SED quanam de caussa hæc iussit? & ad aliquid respiciens, hanc recordationem à nobis exegit? Ne ingrati & immemores essemus. Est enim benefactoribus ab iis, qui beneficio affecti sunt, quædam gratiæ relatio; eorum meminisse, & eorum, per quæ beneficio affecti sunt. Huius autem conseruandæ memoriæ, homines multas rationes excogitârunt; sepulchra, statuas, columnas, dies festos & celebres, certamina; quorum omnium vnum est institutum, non sinere, vt viri præclari & præstanti virtute, obliuioni mandentur. Tale est etiam, quod dicit Seruator: Alij quidem alia obliuionis quærunt remedia; vt recordentur eorum, qui ipsos beneficio affecerunt; vos autem *in* meam recordationem hoc facite: & quemadmodum ciuitates, fortium virorum, per quos victoriam assecutæ sunt, vel qui eis salutem attulerunt, aut res earum rectè gesserunt, columnis inscribunt; ita etiam in his donis nos mortem Domini adscribimus, in qua, vniuersa sita fuit aduersus malignum victoria. Et per statuas quidem, ciuitates solum habent figuram corporis benefactorum: nos autem ab hac oblatione non habemus figuram corporis; sed ipsum corpus eius, qui se gessit fortissimè. Hoc ipsum etiam antiquis constituit, vt in figura facerent id, quod nunc est in rerum

veritate.

veritate. Id enim erat Pascha: & agni occisio in memoriam reuocat cœdis illius ouis & sanguinis, qui seruauit Hebræis in Aegypto primogenita. Et hæc quidem est ratio recordationis.

SED & Christi ipsius veri capitis, &c. *Tractat hæc in hunc modum Cabasila:* SIGNIFICATVR autem Ecclesia in mysteriis, nō tanquam in signis, sed tanquam in corde membra, & in arboris radice ramus; & sicut dixit Dominus, tanquam in vite palmites. Non enim est hic solùm nominis communio, vel analogiæ similitudo; sed res eadem. Etenim corpus Christi & sanguis, mysteria: sed Ecclesiæ hæc sunt cibus, & verus potus: & eorum particeps effecta, non ea mutat in corpus humanum, veluti aliquem alium cibum; sed ipsa in illa mutatur, vincentibus iis, quæ sunt præstantiora. Nam etiam ferrum cum igne habens consuetudinem, fit ignis; non autem dat igni, vt sit ferrū: & quemadmodum ferrum inflammatum, nō ferrum, sed ignem apertè videmus, ferri proprietatibus omnino ab igne deletis; ita etiam Christi Ecclesiam, si quis videre potuerit, eo ipso, quod ei vnita est, & est eius carnis particeps; nihil aliud videbit, quàm ipsum corpus Domini. Propter hanc rationem: Vos estis corpus Christi, inquit Paulus, & membra ex parte. Non enim Christi in nos curam & prouidentiam, instructionemq; & admonitionem, & nostrā in eum

subiectionem significare volens, illum quidem caput, nos autem membra appellauit, sicut & nos cognatorum vel amicorum membra vocamus, hyperbole vtētes; sed illud ipsum significans, quod dicebat, fideles scilicet iam per hunc sanguinem *viuentes in Christo vitam*, & verè ab illo capite *dependentes*, & hoc corpore *indutos*. *Propterea non est à ratione alienum*, hîc Ecclesiam per mysteria significari.

Sicq; ipsa oblatio perficitur inuisibile sacrificium, &c. *Clarius hæc idem Cabasila in hunc modum tractat:* De ipso autem sacrificio, operæpretiū est illud quærere. Quia enim non figura sacrificij, neq; sanguinis imago; sed verè est mactatio & sacrificium; quæramus, quid est quod sacrificatur? panis, an corpus Domini? videlicet, quando dona sacrificātur, prius quàm *sunt* sanctificata, an postea? Etsi panis quidem est, quod sacrificatur; primùm quidem, quodnam fuerit panis sacrificium? Deinde, non est hoc nobis mysteriū, videre panem mactatum; sed agnum Dei, qui sua morte tollit peccata mundi. Sin autem ipsum Dominicum corpus sacrificatur; hoc certè ne fieri quidem potest. Non enim amplius occidi vel percuti potest; cùm iam ab interitu, & corruptione alienum & immortale effectum sit. Quod si fieri posset, vt adhuc aliquid tale pateretur: oportet esse & qui crucifigerent, & omnia alia conuenire, quæ illud sacrificium effecerunt; siquidem nō figura ma-

mactationis, sed vera mactatio esse ponitur. Deinde, quomodo Christus semel est mortuus, & suscitatus non amplius moritur: & semel passus est in consummatione seculi: & semel dicitur oblatus, vt multorum peccata auferret? Si enim in vnaquaque mysterij celebratione ipse sacrificatur; quotidie moritur. Quid ad hæc ergo dicendum est? Sacrificium, neque antequã panis sanctificetur, neque postquam est sanctificatus, peragitur; sed eo ipso tempore, quo sanctificatur. Sic enim necesse est omnia, quæ de eo creduntur, conseruari, & nihil omnino excidere. Quænam autem ea sunt? Sacrificium hoc, non esse imaginem, & figuram sacrificij; sed verum sacrificium: nõ esse panem, id, quod sacrificatur; sed ipsum Christi corpus: & præterea vnum esse agni sacrificium, & quod semel factum est. Et primùm videamus, an non figura, sed re ipsa sacrificium sit mysterij celebratio. Quòd enim est ouis sacrificium, quæ ab eo, quod non est omnino occisum, in occisum fit mutatio; hoc etiam hic fit: panis enim, qui est insacrificatus, mutatur tunc in id, quod est sacrificatum. Mutatur enim à pane non mactato, in ipsum corpus Christi, quod verè mactatum est. Vnde quemadmodum in oue mutatio, verè sacrificium operatur: ita iam hîc propter hanc mutationem, id quod peragitur, verum est sacrificium. Mutatur enim non in figuram; sed in rẽ mactationis, in ipsum corpus

Christi, quod sacrificatū est. Sed, si panis quidē manens fuisset sacrificatus; panis esset, qui mactationē susceperit: & fuisset mactatio tunc panis sacrificium. Quoniam autem vtraque mutata sunt; & insacrificatum, & panis: & factus est pro insacrificato quidē sacrificatus, pro pane autē corpus Christi; propterea mactatio illa, non in pane, sed tanquam in subiecto cōsiderata, corpore Christi; non panis, sed agni Dei sacrificiū & est, & dicitur. Clarum est autem, quod his positis, nihil necesse est, multas fieri oblationes corporis Domini. Quia enim fit hoc sacrificium, agno non tunc occiso, sed pane mutato in agnum occisum; clarum est, quod fit quidem mutatio, sed non tunc fit occisio: & sic id, quod mutatur quidem, multa, & mutatio sæpè id autem, in quod mutatur, nihil prohibet vnum & idem esse, sicut vnum corpus, ita etiā occisionē corporis vnam. Et hæc quidē de his.

PRINCEPS sit aliarum Ecclesiarum, &c. *Qui fuerunt ab antiquo principes Apostolorum, & quasi columnæ, quæ item principes Ecclesiæ; ex Paulo, Actisq; Apostolorum, clarum est. Clarum item ex Concilij Nicæni, quod isti se in omnibus sequi dicunt, Canone 6. & 7. & 39. in cuius Synodi Patrum Catalogo, & subscriptionibus, ne nomen quidem Bizantini Episcopi reperitur. Clarum item sunt Constantinopolitanorum Patriarcharum ad Damasum, Leonem I. Gregoriū item I. & ceteros Pontifices, istius primatus causſa, ne quidquam*

facta

facta postulata. Clara illorum verè Apostolica responsa. Verùm noua nobilitas semper in recensendis titulis, & stemmatibus, multum est odiosa; quanto q; minus illis abundat, tanto illa magis iactat, & ostentat. Illud q; maximè in Græcis nunc apparet, ambitionis tale vitium esse, quod vltimũ sapientem deserat: nam & illos olim iam omnia planè deseruerunt: fastus tamen quidam, & ambitio in illis adhuc apparet. Non habere autem illos vllam legitimam causſam, cur sibi hunc vindicent primatum; vel Canon, quem pro ea ambitione in Constantinopolitano Concilio ipsi tulerunt, abundè indicat, qui talis est: CONSTANtinopolitanæciuitatis Episcopum, habere oportet primatus honorem post Romanum Episcopum, propterea, quòd sit noua Roma. *Si ergo ideò primatum obtinere debet, quia noua Roma est; cur igitur veteri se anteferunt? Verùm nos hac de re non plura dicemus; sed potius Patriarcham Patriarchæ opponemus, totum q; tractatum Gennadij Scholarij Patriarchæ Constantinopolitani de isto principatu, quo maiorem fidem res habeat, vt & istorum & aliorum oculi confodiantur, huic loco apponemus.*

GENNA-

GENNADII SCHOLARII PATRIARCHAE CONSTANTINOPOLITANI defensio de Primatu Papæ.

SECTIO I.

ECCE NVNC QVINTVM *& vltimum decreti caput, accedit vt suam responsionem accipiat, quemadmodum et præcedentia. Ergo quia laborem explicandi, quæ mihi de quatuor primis capitibus viderentur, non defugi, nequaquam decet hoc, aut silentio inuoluere, aut debita responsione fraudare. Æquum est igitur omni adhibito studio, & de hoc capite, quæ dici possunt afferre, ne & ipsum debita sibi careat portione; immò & alijs adiungatur, sacrorum Patrum & Doctorum diuinis & theologicis testimoniis communitum, vt cumulatè, quod polliciti sumus, præstemus. Quidnam verò hoc est? Ecclesiæ caput, Papæ primatus, quemadmodum sacræ Synodi decretum apertè clamat.* PRAETEREA decernimus, Apostolicam sedem & Romanum Pontificem inuniuersum orbem primatum obtinere, eundemq; esse beati Petri Principis Apostolorum successorem, & ipsius Christi in terris vicarium, patrem, & magistrum omnium Christia-

stianorum. *Hoc profectò, nescio quomodo quis inficiari possit; cùm apertissimè Christus & omnes Doctores, manifestiùs quam si vel tonitruum personaret, hoc ipsum vociferentur. Christus ergo ante suæ passionis tempus, ad Philippi Cæsaream pergens, interrogauit discipulos suos, dicens:* QVEM me dicunt homines esse Filium hominis? *animaduerte exquisitum theologici sermonis sensum: nam quando de communibus hominum sententijs percontatur, Apostoli occupant responsionem, dicentes per singulos:* QVIDAM Ioannem Baptistam, alij dicunt Heliam, alij Hieremiam, alij vnum ex Prophetis. *Quando verò de illorum sententia explicanda interrogat; & quam existimationem de eo haberent, cùm diceret:* VOS autem quem me esse dicitis? *tunc nemo Apostolorum locutus est, quia ipsi aliorum præsides erant; Petrus autem ijs, & toti orbi terrarum præsidebat: & ij quidem tanquam præsides aliorum, aliorum sententiam explicabant. At cùm Petrus Apostolorum præses esset, pro illis affert responsionem; illi enim primatum, velut eiusdem scholæ socij, detulerunt: vnde & audacter Christo respondet: Magister interrogas, quem te dicimus esse?* Tu es Christus Filius Dei viui. *Considera magnificam Petri confessionem, ideo & saluator ad eum:* BEATVS es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit tibi; *non humana sapientia hoc te docuit, neque ab hominibus didicisti;* sed Pater meus, qui in cælis est, *hanc tibi admirabilē* Matth. 16.

theolo-

theologiam reuelauit, pater igitur meus te docuit. Ego autem tibi dico, quòd tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portę inferi non pręualebunt aduersus eam. *Neque hic substitit, immo progrediens dicit:* Et dabo tibi claues regni cælorum: & quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælis; & quæcunq; solueris super terram, erũt soluta & in cælis. *Quis ergo se Christianum professus hæc abnegabit? nisi forte Christianismum exuere velit.*

SECTIO II. *SED quid huic obiiciunt: qui id oppugnant? ad omnes hoc dixit Christus, vbi dicit:* Accipite Spiritum sanctum, quorũ remiseritis peccata, remittentur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. *Et alibi:* Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici. *Et rursus:* Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. *Et alibi:* Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. *Hæc & nos confitemur, dicimusque, quòd in commune hos constituit magistros orbis terrarum, & omnibus gratiam tribuit peccata dimittendi; quoniam vsque ad orbis terminos ipsos destinauit. Necesse enim erat eos habere potestatem baptizandi, docendi, prædicandi, & omnibus gentibus dicendi, quæ opus esset. Cæterum erat vtile, vel potiùs necessarium, hos caput habere; vt*

Ioan. 20.
Luc. 10.
Marc. 16.
Matth. 18.

inter

inter eos esset ordo, & caput: ne sine capite aberrarent; vnde confusio magis oriretur, quàm vnio: ex quo dissolutio & ordinis perturbatio esset consecuta: quia vbi non est ordo, ibi dissolutio; nam ordinis perturbatio, dissolutionis principium. Gregorius cognomento Theologus, id confirmat: nam mundanos principatus videmus perturbari, discindi, atque aboleri, quando inter se iuncti non sunt: quoniam si duo de primatu regna decertent; vtrumque extinguitur: hoc & Saluator dixit: OMNE, *inquit*, regnum in seipsum diuisum, *Lucæ 11.*
desolabitur, *igitur in cõmune ad omnes hoc Christus dixit;* (*nemo negabit hoc:*) *sed seorsum Petro:* Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, *& reliqua, ne oriretur inter eos diuisio, vt diximus, ac perturbatio. Si ergo ea vera sunt, quòd mundanæ potestates, quando disiunctæ sunt, intereunt, & dilabuntur; quomodo Christus debuit Ecclesiam suam omittere sine capite? vt confusio sequeretur, & ex confusione destrueretur. Sed vti supra omnem ordinem positus: & vti existens is, qui ordinem constituit, voluit & ordine suam societatem, videlicet Ecclesiasticam, contineri: & vt ipse in terris erat caput,* DOMINVS, *& magister discipulorum, & pater, & pastor; sic cùm decreuisset ad paternum thronum ascendere, Petrum præfectum ipsis constituit, patrem & magistrum: & vt vno verbo dicam, suum vicarium & successorem. Ostendit autem & alibi ante suam passionem, se principatũ*

& pri-

Luc. 22. *& primatum Petro tradidisse, vbi dicit,* PETRE, sæpius expetiuit satanas vos, vt cribraret sicut triticum; ego autem rogaui pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. *Audis hoc, ego rogaui pro te, & illud: Tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos? quid tibi videtur; scilicet confirmat frares? nisi eũ esse illorum principẽ, & eos confi-*

Matth. 17. *mare. Et alibi idem ostendit, dicens:* SIMON vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit, tolle; & aperiens os eius, inuenies staterem, illum sumens da pro me, & te: *ex eo cognouerunt discipuli, Petrum ipsis principem præfecisse. Hæc Christus ipse, antequam*

Ioan. 21. Marc. 3. *pateretur, enunciauit, vt dictum est. Post resurrectionem autem (vt Ioanni tonitrui filio videtur, qui scripsit Euangelium) Petrus inuenerit iucundissimum Domini vultum, inquit: Domine, quid placet tibi, vt ego faciam? Iesus interrogauit hunc ter,* Petre amas me, *& in vnaquaque interrogatione, pastorem illis designauit, dicens:* pasce oues meas, pasce agnos meos. *Qui terna interrogatione contristatus, ait vbertim flens,* DOMINE, tu scis omnia, tu scis, quia amo te, *cuius Dominus triplici interrogatione, voluit triplici abnegationi mederi. Postea terræ constituit ipsum pastorem, & magistrum: idque multis ostendemus rationibus & testibus; præcipuè vero Ioannes Damasci oculus, in vita Barlaam & Ioasaphat Indorum, testatur ita dicens:* AVFVGIT

hostis

hostis diabolus, ob Petri pœnitentiam, pudore suffusus: at ille rursus princeps electus erat, veluti terræ magister. *Id & sapiens Leo imperator in exapostilariis dicit*: Partim quidem post diuinam resurrectionem, ter, Petre amas me, interrogans Dominus, suarum ouium constituit pastorem: partim verò Simoni oueis tradidit ad pascendum; vt charitatem mutuam rependeret, requirens ab eo curam pascendi: & ideo dixit: Petre si amas me, pasce agnos meos. Petrus verò intelligens, quod magnum est primatus, & multæ virtutis egens; videnſque Ioannem, quem valde Christus diligebat, qui sequebatur, ait: Hic autem quid? quasi vero dicens, me domine & magister designas caput discipulorum; hunc autem à te dilectum, quid iubes esse? qui & petiit ab eo sedere à dextris suis; & antequam peteret, curauit à matre id fieri, vt vel à dextris, vel à sinistris collocaret ipsum, in gloria saluatoris. *Ex quibus aperte colligitur hic cathedræ primatus. Quòd si de cælesti cathedra, doctores hoc intellexerunt; tamen & hoc pacto possumus interpretari. Sed ne cui occasio præberetur exponendi, quod de omnibus dixit discipulis; quæcunque solueritis & quæcunque ligaueritis: respondet Dominus, velut eum increpans*: Petre, si eum volo manere, donec rursus veniam, quid ad te? tu sequere me. *Nam sequere, nihil aliud ostendit; nisi sequere me hoc baculo pastorali: ac veluti quando ego vobiscum*

Ioan. 21.

Matth. 20.

eram, custodiebam vos, cum pater essem vester, caput, & magister; sic & tu sis pro me, & sequere me in hoc principatu, docens, & confirmans fratres tuos. te enim in terra esse volo pro me. Ideóq; manet vsque ad hanc diem, & manebit Petrus Christum sequendo, per successores suos, vt in orationis progressu declarabitur. Ex his saluator suam mentem ostendit, vt dictum est, antequam pateretur, & post resurrectionem.

SECTIO III.

Cæterum sancti patres, & acta œcumenicorum conciliorũ, manifestissimè idem comprobant. Quis igitur iure aduersus hæc potestis afferre? nisi forte id, quod à multis audio prædicari; quod hi vitam Petri non viuunt: nam ille pauper; hi verò sunt diuites: & aliud vitæ genus nunc Papa ducit, quàm Petrus: quomodo est ergo successor eius? Duo animaduerto hic reprehendi, quæ omitti non possunt. Primum, quod ille pauper erat, hic diues. Secundum, aliud genus vitæ viuebat ille, aliud hic. Ad primum quidem illis sic respondendum est: scilicet, quod opes, & ea, quæ possidet, non ipse sibi comparauit, neq; per vim ab aliquo extorsit; sed ante multas ætates & annos; non tantum ante schisma, & diuisionem Ecclesiarum, sed paullò post Christi assumptionem in cælum, & ante sanctam magnam & primam synodum magnus Constantinus Imperator inuictus, Siluestro sanctissimo, summoq; pontifici, largitus est: quemadmodũ in edicto cõtinetur, et in sacris Canonũ libris inuenitur. At et nos id ad verbũ apponemus, ne aliud

videa-

videamur afferre, quàm propria eius verba sonãt.

Æquum esse iudicauimus, vnà cum omnibus satrapis nostris, & vniuerso senatu, optimatibus, & cuncto populo, imperio Romanæ gloriæ subiacenti; vt sicut sanctus Petrus, vicarius ex persona filii Dei est constitutus in terris; ita & Episcopi successores principis Apostolorũ, ampliorem principatus potestatem, quàm regnum gloriæ nostræ habet, obtineant. Hoc & à nobis, & à nostro concessum est imperio. Et volumus ipsum principem Apostolorum, & successores ipsius, ex eius persona, primos apud Deum esse patres & defensores. Et sicut nostra Imperialis potestas in terris colitur & honoratur; ita eius sanctam Romanam Ecclesiam veneranter honorari decernimus: et amplius, quàm nostrum imperium, terrenumq; thronum, sedem sacratissimam beati Petri gloriosè exaltari. Sancimus etiam, vt principatum teneat, tam super quatuor sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, Constantinopolitanam: quàm etiam super omnes in vniuerso orbe terrarum ecclesias Dei. Et pontifex, qui per tempora ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ exstiterit, celsior, et princeps cunctis sacerdotibus totius mundi exsistat: & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, vel fidem Christianorum, vel stabilitatem procuranda fuerint, disponantur. Æquum est enim, vt ibi diuina lex obtineat apicem & primatum; vbi sanctus legislator CHRISTVS IESVS saluator noster, misso beato Petro, iussit cathedram tenere:

Decretum inuicti Imperatoris, et Magni Constantini, ad sanctissimũ Siluestrum, Romanum Papam.

& vbi crucis patibulum passus est, & beatæ mo
tis calicem bibit; vestigiis inharendo, sui nostri
magistri: & ibi gentes capita inclinare, propt
confessionem nominis Christi; vbi eorum mag
ster beatus Paulus protensa ceruice, propter Chr
stum, coronam martyrii suscepit: & vt vsque a
mundi consummationem ibi quærant magistrum
vbi sanctorum suorum reliquiæ conquiescunt:
ibi proni, & in terram procidentes cælestis re
Dei, & saluatoris nostri IESV Christi minist
inseruiamus; vbi seruiuimus illi superbo regi. I
dimus igitur ipsis sanctis Apostolis, beatis Pe
& Paulo, & post hos beato Silvestro, & omni
successoribus eius, qui vsque ad consummation
mundi ascensuri sunt ad sedem beati Petri, ab
die, palatium imperii nostri Lateranense; qu
omnibus mundi palatiis præfertur, & superem
net: deinde diadema siue coronam capitis nostr
simulque & lorum, nec non & superhumerale
quod imperiale assolet circundare collum; verum
etiam chlamydem purpuream, atque tunicam co
cineam, & omnia Imperialia indumenta, seu et
am dignitatem imperialem præsidentium equiti
conferentes ei etiam imperialia sceptra, simulq
cuncta signa, & banda, & reliqua ornamenta im
perialis culminis, & gloriam potestatis nostra
Viris etiam diuersi ordinis, reuerendiss. Clerus,
sanctæ Romanæ Ecclesiæ seruientibus, illud cul
men singularis potentiæ, & præcellentiæ habere
sancimus; cuius amplissimus noster senatus vide-

turglo-

tur gloria adornari, id est, patricios, & consules effici; nec non & ceteris dignitatibus imperialibus eos promulgamus decorari. Et sicut imperialis est decorata militia; ita clerum sanctæ Romanæ Ecclesiæ adornari decernimus. Et quemadmodum imperialis potentia diuersis officiis cubiculariorum, nec non & hostiariorum, atque omnium excubitorum; ita & sanctam Romanam Ecclesiam decorari volumus. Et vt amplissimè pontificale decus præfulgeat, decernimus; vt clerici eiusdem Romanæ Ecclesiæ linteaminibus, id est, candidissimo colore decoratos equos equitent: & sicut noster senatus calceamentis vtitur, siue sandaliis albo ex linteamine; ita & cælestia sicut terrena ad laudem Dei decorentur. Præ omnibus autem licentiam tribuimus, & concedimus beato Silvestro, Episcopo Papæ Romanæ vrbis, & successoribus eius beatis Episcopis, ad honorem & gloriam Dei, & saluatoris nostri IESV Christi, & magnæ Apostolicæ Ecclesiæ: vt si quis senator proprio consilio clericare voluerit, & in religiosorum numero clericorum connumerari in magna & Apostolica Ecclesia; nullus ex omnibus præsumat impedire. Præterea decernimus, vt ipse religiosissimus pater Silvester magnus Episcopus, & eius successores omnes Episcopi, ferant diadema, siue coronam, quam ex capite nostro ipsi tradidimus ex auro purissimo, & preciosis margaritis, vt ipsi ad ornatum capitis vtantur ad laudem Dei, & honorem sanctorum Apostolorum. Ipse verò

beatus Papa Siluester, sub corona, siue papali-
thria, quam habebat, ad gloriam Dei & sancti Pe-
tri, noluit ferre coronam ex auro & margaritis; &
ideo quia ipse noluit ex auro coronam, nos splen-
didißimum lorum, quod significat sanctam resu-
rectionem, capiti sancto eius nostris manibus im-
posuimus: & tenentes frenum equi ipsius, pro re-
uerentia beati Petri, stratoris officium illi ex-
huimus: statuentes eodem loro, omnes eius succ-
sores singulariter vti in processionibus, ad imi-
tionem imperii nostri. Vnde, vt pontificalis ap-
non vilescat, sed magis quàm terreni imperii
gnitas, gloria, & potentia decoretur; ecce t
palatium nostrum, vt prædiximus, quàm Rom
nam vrbem, & omnes Italiæ, siue occidentalis
regionum prouincias, loca, ciuitates, castra, beati
simo pontifici & patri nostro, & vniuersali Pap
Siluestro tradidimus, atque reliquimus ipsi, &
successoribus eius potestatem, & robur firmum
imperialis iußionis. Et per hoc diuinum iussum, et
pragmaticum constitutum, sanctis patribus Ro-
manæ Ecclesiæ in perpetuum decernimus perma-
nenda. Vnde congruum perspeximus, nostrum im-
perium, & regni potestatem, ad orientales trans
ferri regiones; & in Byzantiæ prouinciæ optim
loco, nomini nostro ciuitatem ædificari, & nostrum
illic imperium constitui: quoniam vbi principa-
tus sacerdotum, & Christianæ religionis caput, ab
imperatore cælesti constitutum est; iustum non
est, vt illic imperator terrenus habeat potestatem.

Huius

Huius verò imperialis decreti paginam propriis manibus roborantes, super venerandas reliquias sancti Apostoli, & principis Petri posuimus; & ibi iurauimus hæc omnia inconcussa seruare, et successores nostros Imperatores, in archiuiis nostris hæc custodire, tradidimus patri nostro, sancto, & vniuersali Episcopo, & Papæ, & per eum omnibus successoribus eius Episcopis, domino & saluatore nostro Iesu Christo annuente, iubem⁹ omnia quæ supra scripta sunt, firmiter in sæcula obseruari.

Vides, quo pacto inuictus imperator, magnus di- SECTIO
co Constantinus is fuit, qui elargitus est, quæ nunc IIII.
ab Ecclesia possidentur: quodq; neque per vim accepit, neque alicui extorsit; & quòd cuncta ad honorem & gloriam cælestis regis terrenus consecrauit? quodq; omni reuerentia & pietate adhibita liberalissimè Ecclesiæ donauit? Ea accepit Siluester duas potissimum ob caussas: vnam quidem propter fidei feruorem, & imperatoris propositum, ne eius animi pietatem scandalizaret, si munus reiecisset: alteram, vt Ecclesiæ reuerentiam apud omnes excitaret, quæ egestate premebatur, & persecutionem patiebatur, & contemnebatur ab impiis tyrannis & imperatoribus, qui Constantinum præcesserant. Adhæc, vt terrena potestate frueretur; quoniam complures habebat aduersarios, & tunc, & in præsentia habet, spirituales & mundanos. Qui mentem habet, intelligat: nam in egestate constituta, denuo fuisset exagitata, vt sub

Constantino euenit; & sæuior consecuta esset persecutio, quàm tũc sub quibusdam, qui palàm quidem Christianismum profitebantur, clàm verò Græcam religionem amplectebantur: negantes penitus Christi in carne præsentiam, sæpiusq; tentantes eam imminuere, & ad nihilum redigere. Tertiam quoque responsionem meritò adiungimus: quòd primi admirabiles summi pontifices multò antè prouiderunt, & omnium primus beatus Siluester; scilicet, quòd in extremis diebus apud homines fides imminuenda foret, nec eundem feruorem & reuerentiam habitura, quam iam inde à principio obtinebat inops & egens Christi Ecclesia: quodq; habentes præualituri forent, non habentes autem pro nihilo futuros: propterea decreuerunt, vt aliquid haberet ad sumptus faciendos Ecclesia, ne ab vllo contemneretur. Quicunque enim Romanam Ecclesiam conspexerint, vt ipse conspexi, qualemque reuerentiam terræ reges & principes eò se conferentes ipsi exhibent; ij profectò mecum testabuntur, me vera dicere: nam si inops esset, in nullo prorsus honore haberetur apud eos, qui inani gloria tantum permouentur, & pervim coli volunt. Quid ergo? ideo non est Ecclesia? & hac de caussa non debemus obedientiam, & honorem ei præstare, quòd opulenta est, & potestatem magnam habet? absit tanta absurditas: nam & Christum imitemur imitabimus, qui mendicus natus est, & mendicitatem exercuit, & inopiam prædicauit: postea docuit se esse terræ regem

sempiter-

sempiternum. Et rursus; data est mihi omnis po- Matt. 28.
testas in cœlo & in terra. Et iterum; quando ve- Matth. 13.
niet filius hominis in potestate sua. Num dices hæc vera non esse? minimè profectò, minimè. Itaque Ecclesiæ contigit, vt sponso eius Christo, scilicet inopem esse genitam ex infructuosa Iudæorum synagoga; paulatim verò effectam diuitem, ex aqua videlicet & spiritu; nunc autem opulentam, magnamq; potentiam consecutam. Ad secundum, quòd summi pontifices in præsentia, Petri vitam non viuunt, respondendum, quanquam asperum alicui dictu videbitur: si præsidem, fratres, Romanæ sedis incusatis; cur non & incusatis orientis pontifices, qui veterum pontificum & Apostolorum vitam non viuunt? hoc est, Alexandrinum, qui non viuit sicuti Marcus: Antiochenum, sicut Ignatius, cognomine Deifer: Hierosolymitanum, sicut Iacobus, qui fuit Domini frater: Constantinopolitanum, sicut Andreas protocletus: sed Romanum tantùm reprehendere vultis? Quanam id de caussa? quia Latinus & barbam radit, atq; quarta feria & parasceue oleum ac pisces comedit. Hæc igitur sunt, quæ carpere scitis: auaritiam, ebrietatem, inscitiam, nescitis carpere. Si peccatores, vt vos arbitramini, sunt Romani pontifices; quid ad vos? non nostrum est disquirere, & damnare nostros principes, propheta apertè clamante: Principi populi tui non maledices, sed nec insurgere aduersus pastorem ouibus licet: audimus enim dicentem Dominum: Super cathe-

dram Moysis sederunt scribæ & pharisæi: omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite: secundum verò opera eorum nolite facere. *quoniam poterant & illi Domino respondere; non tenemur pontificibus obedire, quamuis in Mosis cathedra sedeant, quia sunt peccatores: at id non dixerunt: sciebant enim, quòd in cathedra Mosis sedere; ostendit eos potestatem Mosis habere, quamquam essent peccatores, & Mosis vitam non viuerent, quòd prophetæ & sancti non erant, sicuti Moyses. Ita et hi beati Petri sedem regũt, potestatemq; illius habent: ac veluti principatum gerentes, & domini, iubent; nos verò subiicimur. Sin autem vitam Petri nõ viuunt; in villicationis dicrationem verbo reddent: at nos pro illis non reddemus: quod enim eis nos debemus; agimus: & obedientiam pro virili exhibemus: beatum Gregorium audite dicentem:* Oues, pastores nolite pascere, neque vltra fines vestros insurgere: satis est vobis si bene pascamini.

SECTIO V. *Sed vt penitus os vobis obstruam, ostendere vobis ex testimonio sanctorum doctorum Ecclesiæ incipiamus: quòd Romana Ecclesia alias antecellat, & monarchiam obtineat, tanquam inter ceteras potior, atq; excelsior. Inquit Anacletus:* Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia, non ab Apostolis, sed ab ipso domino & saluatore nostro Primatũ obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit: Tu es Petrus, & super hanc petram

ædificabo Ecclesiam meam, quam beatissimi Apostoli, Petrus, & Paulus, suo martyrio consecrârunt. *D. Marcellus ita scribit*: ROGAmus vos, vt non aliud doceatis & sentiatis; quàm quod à beato Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis: ipse enim est caput totius Ecclesiæ; cui ait Dominus: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: eius enim sedes, primitùs apud vos fuit: quæ postea iubente Domino Romam translata est; cui adminiculâte gratia diuina hodierna præsidemus die. *Item Leo Papa ait*: CVM beatissimus Petrus Apostolus à Domino acceperit principatũ, & Romana Ecclesia in eius remaneat institutis; nefas est credere, quòd sanctus Episcopus, discipulus illius, Marcus, qui Alexandrinam primus gubernauit Ecclesiam, aliis regulis et traditionibus sua decreta firmauerit: cùm sine dubio de eodem fonte gratiæ, vnus spiritus discipuli fuerit & magistri: nec aliud ordinatus tradere potuit, quàm quod ab ordinatore susceperit. *Præterea, hoc decreto Cõstantini cõfirmatur, quod in Canonicis cõstitutionibus legitur, in quo præter alia multa & hoc habetur*: Decernẽtes sancimus, vt sacrosancta Romana Ecclesia principatũ teneat, tàm super quatuor sedes Alexandrinã, Antiochenã, Hierosolymitanã, Cõstantinopolitanã; quàm etiã super omnes in vniuerso orbe terrarũ Ecclesias Dei: *ex quo colligere possumus, eũ Romanã Ecclesiam*

veluti

veluti principem omnibus præponere; cui non solùm Antiochiæ Ecclesia, verùm etiam Constantinopolitana, & reliquæ, commendantur. Gregorius Dialogus ita dicit: CONSTANtinopolitana Ecclesia sedi Apostolicæ subiecta est. *Item ex Synodo Constantinopolitana:* CONSTANtinopolitanæ, inquit, ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem, post Romanum Episcopum. *Ad hæc Anacletus dicit:* ROMANA sedes primatu, Dei gratia exornatur; quæ à Domino, non ab alio eum cepit: & sicut cardine ostium regitur; sic huius Apostolicæ sanctæ sedis auctoritate omnes Ecclesiæ Domino disponente reguntur. *Item Callistus dicit:* NON decet à capite membra discedere: sed iuxta scripturæ testimonium, omnia membra caput sequantur: nulli verò dubium est, quod Apostolica sedes, mater sit omnium Ecclesiarum; à cuius regulis, nullatenus nos conuenit deuiare. *Item Gregorius apertè dicit:* NVLLI fas est, vel velle, vel posse transgredi Apostolicæ sedis præcepta, nec nostræ dispositionis ministerium. Sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis Apostolicis voluerit contraire decretis, nec locum deinceps inter sacerdotes habeat; sed exors fiat à sancto mysterio. *Item Cyprianus sanctißimus dicit.* QVICVNque Petri cathedram, in qua Ecclesia fundatur, dereliquerit; in ea vlterius esse non audeat. *Item Nicolaus summus Pontifex ita scribit:* ROMA-

NAM

NAM Ecclesiam solus Christus fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit; qui beato Petro, æternæ vitæ clauigero, terreni simul & cælestis imperii iura commisit. Non ergo quælibet terrena sapientia; sed illud verbum, quo constitutum est cælum & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam. Illius certè priuilegio fungitur, cuius auctoritate fulcitur. Vnde non dubium est, quia quisquis cuilibet Ecclesiæ ius suum detrahit, iniustitiam facit: qui autem Romanæ Ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum, auferre conatur; hic procul dubio in hæresim labitur: & cum ille vocetur iniustus, hic est dicendus hæreticus; fidem quippe violat, qui aduersus eam agit, quæ est mater fidei. *Item Pelagius addit*: TVRPISsimum esse schisma, quodque homines eodem ab alienigenis potestatibus conterentur, & canonicæ scripturæ auctoritas, & antiquorum canonum veritas docet. Qui igitur ab Ecclesiastica sede scinditur; in schismate ipsum esse nemo ambigit: quodque aduersus Romanam & œcumenicam Ecclesiam conatur mensam erigere: & vt schismaticum est Romanam Ecclesiam pro capite non habere; sic & hæreticum iura eius auferre: apertum est enim, quòd quicunque ab vnitate fidei, vel societate Petri Apostoli quolibet modo semetipsos separauerint; tales nec

vinculis

vinculis peccatorum absolui, nec ianuam possunt regni cælestis ingredi. *Et hæc quidem occidentales patres doctores sine tergiuersatione sic vti vides, & apertè pronunciant. Secundum hos, orientales doctores in testes adducemus; eosq; inter se consentire manifestissimè comprobabimus.*

SECTIO VI. *Et primus Damasci præclarum lumen accedat: hic enim in oratione in Domini transfigurationem à se conscripta, cuius principium est.* EIA festum diem celebremus, ô Deo cara societas, *post alia multa; sic de proposita quæstione disserit.* VT homo quidem interrogationem proponit: vt verò Deus, latenter ostendit, qui proximè secutus est: quem sua præcognitione prædestinauit dignum Ecclesiæ præsidem; hunc tanquam Deus inspirat, & per eum loquitur. Qualis autem est interrogatio? quem me dicitis esse? at Petrus ardẽti incensus zelo, & sancto actus spiritu, respondit: Tu es Christus filius Dei viui. ô beatum os: ô labia felicissima. & paullò post; hæc est fides recta, & inconcussa; super quam, vt super petram, Ecclesia est firmata, ex qua dignè cognomen accepisti: hanc portæ inferi, hæreticorum ora, dæmonum machinamenta incursionibus vexabunt; at non præualębunt: armis oppugnabunt, at nõ vastabunt: tela infantium sunt, & erunt eorum vulnera: languescent illorũ linguæ, et in ipsos cõuertentur: sibi ipsi perniciem struit, qui se opponit veritati:

hanc

hanc ipse suo redemit sanguine; tibi verò vt fidissimo seruo, in manus tradit: hanc incõcussam & mergi nesciam, tuis precibus serua; quia nunquã subuertetur, nunquã vastabitur, secura fiducia Christus dixit, à quo cælum firmatũ est, terra fundata, & manet inconcussa; nam verbo cæli firmati sunt. Et paullò post, Christũ deprecare, qui te regni clauigerum prædicauit: qui peccata ligare, & soluere est elargitus. Et post alia quædã rursus dicit: Sed cur Petrũ, Ioannem, & Iacobum assumpsit? Petrum, vt verè ostenderet testimoniũ à patre testificatũ; verbaq; à se dicta comprobaret, quemadmodũ pater cælestis ei reuelauit: & vt eum, qui princeps futurus erat, & totius Ecclesiæ clauũ suscepturus. *Animaduertis quòd Petro, vt præsidi, & totius Ecclesiæ principatum obtinenti, clauum tradidit? profectò surdo aspidi, & aureis obstruenti sunt similes, qui neque audire volunt, nec videre. Nimirum inquiunt: at Petro tantum hoc datum est, sed non eius successoribus. Hoc, vt à fatuis prolatum verbum, omnisque sensus expertibus, silentio præterire oportebat; quoniam nulla planè indiget responsione. Sed in gratiam eorum, qui volunt eos strenuè propellere; id ipsum vt omnis inscitiæ refertum refellamus: alioquin, si id concesserimus, catholicam fidem subuertemus, & Christum falsum prædicasse dicemus, & alia infinita absurda inde sequentur: si Christi fides vsque ad Petrum & ceteros Apostolos perdura-*

perdurauit; postea vero non: si Petro tantùm & Apostolis tradita est, at non eius successoribus. O stultitiam nimis apertam, ô mentem peruersam: quomodo Synodi sunt constitutæ in Ecclesiæ subsidium? quomodo canones synodales instituti sunt; si potestatem non habuerunt? quomodo magnus Constantinus obedientiam Siluestro exhibuit in omnibus, tanquam Petro? vt antea ex eius decreto scriptum est: quomodo Romanorum Imperator Alexandro Papæ, inclinata ceruice, collum eius pedi submisit, cùm diceret: super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem? At ille respondit: non tibi, sed Petro obedientiam exhibeo: & pontifex, & mihi & Petro. Quomodo igitur non erubescitis, hæc pronunciando? quomodo hæritici à summo pontifice fuissent expulsi, à sacrisq; conciliis; si vsque ad Apostolos Ecclesia valuisset, postea vero non? quomodo hæc non dixerunt, qui per temporum vices, hostes & inimici Ecclesiæ Dei exstiterunt? hæretici nimirum. Illi enim ab œcumenica Ecclesia pulsi, & exagitati, hoc dicere non audebant: vos verò hæc affcrentes, illorum defensionem suscipere videmini. Oportet igitur, Arium, Macedonium, Nestorium, Dioscorum, Seuerum, ceterosq; impii illius cœtus hæreticos, resurgere; gratiasque vobis reddere, & obnoxios esse: quia, quòd illis ne in mentem vnquã venit; vos eorum suscepta defensione affertis. Sed quod multæ et infinitæ absurditates hinc orientur, & cœcis est manifestum, ideoque satis de his.

Affere-

SECTIO VII.

Afferemus etiam alia testimonia, & sententias sanctorum Doctorum Ecclesiæ, aperte compro-bantium propositam à nobis quæstionem; quòd Pontifex Romanus, totius Ecclesiæ caput est, & magister: & ipsi tantùm datum est iudicare, & de fide inquirere, & ordinare totum orbem terrarum, atque hæreticos sedibus pellere, & orthodoxos restituere. Ac primùm vobis sententiam latam contra sacrum Chrysostomum in hoc testem adducemus; qua iniustè damnatus est ab iis, qui Constantinopolitanas res gerebant, & exsilio mulctatus. Cuius rei Innocentius Papa certior factus, Imperatorem cum vxore, ceterisque sacerdotibus & pastoribus, excommunicationi subiecit; ea conditione, nisi Chrysostomum in suam sedem reuocaret. Nam de Chrysostomo lata sententia, & in gratiam Eudoxiæ damnato; in Cucussum Armeniæ oppidum, acerbo exsilio ablegarunt: quam is, ad Innocentium, sanctissimum Romanum pontificem detulit: non enim habebant aliò, quò confugerent orientales pontifices; nisi ad Romanũ pontificem, cùm iniuriis afficerentur: dictum Domini ad Petrum in memoriam reuocantes: ET tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos: *Quamobrem D. Innocentius, sacri Ioannis acceptis literis, Constantinopolim scribit, vt Ioannem in suam sedem restituant. Quibus dicto non parentibus, ac Ioanne vita functo; iterum ad Arcadium, & Eudoxiam Imperatores, literas scribit, huius exempli.*

Epistola Innocentii Papæ.

Vox sanguinis Ioannnis fratris mei ad Deum clamat aduersum te ô Imperator; vt olim iusti Abel, contra fratricidam Cain: sed omni ratione vindicabitur. Neque id commisisti tantùm, verùmetiam pacis tempore, persecutionem magnam in Ecclesiam Dei, & sanctos eius instituisti: magnum terræ Doctorem, è sua sede indemnatũ pellendo; Christum etiam vnà cum eo insectatus: neque verò vicem eius doleo; quia is hereditatem accepit cum sanctis Apostolis in Dei saluatoris nostri IESV *Christi regno: quanquam non ferenda est ea iactura; sed animo angor, primùm reputans salutem animarum vestrarum: postea ob eos, qui illo destituuntur, & esuriunt suæ sapientissimæ doctrinæ præceptis, ac monitis imbui: neque solùm Constantinopolitana ciuitas detrimentũ sensit eius mellifluæ linguæ; sed & omnis occidentalis plaga est viduata, eo amisso diuino viro, vnius mulierculæ suasu, quæ hanc voluit excitari tragœdiam. Verumtamen huius mundi vltionem ea non effugiet, & æternam postea paucis diebus interiectis, sentiet decedendo: quamùis enim B. Ioannes hanc vitã reliquerit, fidem tuendo, & fluctuantes confirmando; in sempiterna tamen sæcula inexhaustam gloriam, atque immortalem est consecutus. Ad hæc, noua Dalila Eudoxia sensim erroris nouacula te abradens, aduersus semet maledictionem comparauit, ex ore multorum vinciendo onus peccatorum graue, atque intolerandum: hoc præterea adiuncto proximè perpetratis facino-*

facinoribus. Ideo ego peccator, & minimus, vt cui sedes est credita magni Petri Apostoli; interdico tibi, & illi, participatione intemeratorum mysteriorum Christi Dei nostri. Præterea, qualemcunque episcopum, vel clericum in ordinibus constitutum sanctæ Dei Ecclesiæ, qui ausus fuerit auxilium præbere, & communicare vobiscum, ex quo tempore legeritis præsens vinculum, deponi iubeo. Quòd si vos, vt potestatẽ habentes, alicui vim inferetis, et transgressi fueritis canones vobis traditos à saluatore per sanctos Apostolos; scitote, quòd non ad paruum vobis imputabitur peccatũ, in tremenda die iudicii, quando non poterit vlla dignitas mundana prodesse, & quæ latent, in omnium conspectum aspicienda effundentur. Arsacium verò, quem vos in sedem Episcopalem pro magno Ioanne induxistis, post mortem etiam deponimus, cum omnibus eiusdem sectæ Episcopis, atque sociis: indignus enim est, tanquam adulter Episcopatus: nam omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cælestis, eradicabitur, nec nomẽ illius in sacris voluminibus inscribatur. Theophili depositioni addimus excommunicationem, anathematizationem, & plenam à Christianismo separationem.

Animaduertis ex hoc loco auctoritatem illius diuinæ sedis, quòd non solùm viuentem deposuit Arsacium, verùm etiam defunctũ? Arsacium dicit, quem in sedẽ Ioannis induxistis, & defunctum deponimus: quod idem est, ac si dixisset, nolumus eum

pontificum in libro inscribi, in futuro iudicio, nam in eo facilè iubemus Ioannem aureum Constantinopolitanum pontificem esse, nunc & in futurum; Arsacium nullo pacto. At Theophili Alexandrini depositione (eò quòd in synodo Thessalonicæ coacta, in Eudoxiæ gratiam, curauit vt damnaretur, & in exsilium pelleretur Chrysostomus) non fuit contentus diuinus hic summus pōtifex; quanquam synodalis erat ea depositio, coramque legatis. Adiecit excommunicationem (ô malùm) & plenam à christianismo separationem: ô rem admirabilem. eum, qui semel baptizatus est in nomine sanctæ Trinitatis, & in Christianorum albo inscriptus; hic de libro delet, & exuit Christianismo. Hoc liquidò ostendit potestatem, quam habet ea diuina sedes. Si ergo vt vos creditis, Petro tantùm tradita est, non eius successoribus; quonam pacto Theophilus, Arsacius, Arcadius, Eudoxia, & ceteri, à Romano pontifice depositi, & damnati, non responderunt: tuas reprehensiones non æstimamus; quòd Petro tantùm, non tibi datum est id. at id quidem non potuerunt, nec dicere ausi sunt: imo veniam erratorum ab eo petierunt. Sed hoc planè sufficit, vt arbitror, ad comprobandum Petri, & reliquorum Apostolorum successores, eandem potestatem obtinere, neque minorem horum successores.

SECTIO VIII. *Nunc ad alias probationes & indubitata testimonia accedemus, quòd is, & non alius, caput est plenitu-*

plenitudinis Ecclesiæ, ex Epistola Imperatoris Iustiniani, ad Epiphanium Constantinopolis Patriarcham, in sancta synodo Truli ab ipso coacta: cuius principium:

Imperator Iustinianus Augustus. Cùm recta, et inculpata religio, quã profitetur & prædicat sancta Dei catholica et Apostolica Ecclesia, nullo modo innouationẽ admittat: nos doctrinam sanctorũ Apostolorum, & eorum, qui post illos in sanctis Dei Ecclesiis versati sunt, sequentes; æquum esse existimauimus, notam, & testatam omnibus spem, quæ in nobis est relinquere; & cetera eiusdem Epistolæ, in qua apertè perspicitur fides, & confessio ipsius erga catholicam Ecclesiam.

Postea in sequenti alia Epistola, cuius principium, Idem Imperator Epiphanio sanctissimo, & beatissimo Archiepiscopo huius regiæ vrbis, & œcumenico Patriarchæ, hæc scribit.

Cùm tuam sanctitatem scire velimus omnia, quæ ad Ecclesiasticum statum pertinent; necessarium esse duximus, hac Epistola eidem significare, & per eam eidem aperire, quæ innouata sunt, quæ & eandem scire confidimus. Nam cùm hìc quosdam alienos à sancta catholica, & Apostolica Ecclesia inuenerimus, sectantes errorem impiorum Nestorii & Eutychetis, & eorum blasphemiis vti; diuinum promulgauimus edictum, quod & tua sanctitas nouit, quo hæreticorum insaniam confutauimus: cùm nihil penitus immutauerimus, vel mutemus, vel transgrediamur Ecclesiastici

ſtatus, qui hucuſq; Deo fauente perdurat, vt tuæ notum eſt beatitudini : ſed per omnia ſeruamus ſtatum vnionis ſanctiſſimarum Eccleſiarum, quæ cum ſanctiſſimo Papa, & Patriarcha veteris Romæ tranſacta eſt ; ad quẽ his conſentanea conſcripſimus : nunquam enim feremus, quin omnia ad ſtatum Eccleſiaſticum pertinentia, ad illius beatitudinem, vti ad caput ſanctiſſimorum Dei ſacerdotum, deferantur. Et quia quoties in his partibus hæretici exorti ſunt, ſententia & iudicio illius venerandæ ſedis, ſunt repreſſi ; licet & nobis dicere ſic, & concludere : quòd omnes, qui volunt & habent ipſum pro capite, ſancti ſunt, & veri Dei ſacerdotes, & ſerui fideles : qui verò nolunt, neq; habent eum pro capite, non ſunt Dei ſacerdotes. Ita enim ſacra illa ſynodus decreuit, cùm dicit, vt capiti omnium ſanctiſſimorum ſacerdotũ Dei.

Quod verò iudicium omne Eccleſiæ Dei in eo ſitum ſit, audi : quòd quoties in his partibus, orientalibus ſcilicet, hæretici exorti ſunt, iudicio & ſententia eius ſunt repreſſi : quare qui eum non ſequuntur, ſchiſmatici ſunt, & in hæreſim delabuntur. Ideo cuncta quæ agunt adulterina ſunt, & inutilia. Huius rei teſtis eſt ſancta Synodus Carthaginenſis, ex Epiſtola, quam ſancta Synodus Carthaginenſis, & magnus Cyprianus, ad Iouianum dedit, cuius eſt principium : Cùm in vnum conueniſſemus dilecti fratres, inquit, cùm ſit vnum baptiſma, vnus Spiritus ſanctus, vna Eccleſia, vnione fundata ſuper Petrum Apoſtolum,

iam

iam inde à principio, vt Christus Dominus noster dixit; propterea omnia, quæ ab ipsis scilicet schismaticis, et hæreticis aguntur; falsa, stulta, mania et adulterina sunt. Audis quod adulterina & mania vocat; quæ præter iussionem eius sunt gesta? sic cùm ab omni parte fides exagitaretur, inde præsidium parabatur. Anastasius sancti Maximi discipulus inquit: Cùm fides concordissimè ab omnibus exagitaretur, nisi speciali gratia opem tulerit, qui semper succurrit, semine religionis apud veterem Romam nobis relicto, ad confirmandam promissionem mentiri nesciam, quæ facta est principi Apostolorum. *Quænam est promissio, quæ facta est principi? si nosti, illud est*: ego oraui pro te, vt non deficiat fides tua: *& illud*; confirma fratres tuos: *& illud*; portæ inferi non præualebunt aduersus eam. *Ex disputatione sancti Maximi, cum Theodosio quodam Cæsareæ Episcopo. Theodosius.* EXCIPE vocem, neque scruteris illius sensum. *Maximus.* NOVAS profecto & ab Ecclesia alienas de vocibus inducitis leges: si secundùm vos non opus est scripturarum & patrum voces scrutari; totam scripturam abiicimus, veterem, & nouam. Audiui enim Dauid dicentem: Beati qui scrutantur testimonia eius: in toto corde exquirent eum. & iterum: mirabilia testimonia tua; ideo scrutata est ea anima mea. & dominus in Euangeliis: Scrutamini, inquit, scripturas. Certior ergo *Psal.* 118. *Ioann.* 5.

fiat dominus meus, quia non feram excipere vocem sine sensu, qui in ea latet, ne fiam manifestè Iudæus. *Theodosius*: SI quid dixerint patres, dico, & id scriptura facio; duas naturas, duas voluntates, duas operationes: ingredere nobiscum adiungere, & vnio fiet. *Maximus*: Domine, non audeo hac de re à vobis capere assensionem, cùm sim simplex monachus: sed quoniam pupugit vos Deus, vt exciperetis sanctorũ patrum voces, vt Canon docet, Romam de hac re scribite, vel Imperator, vel Patriarcha, vel Synodus, quæ ibi est. & post alia; neque vitabit Imperator, vel Patriarcha, imitari Dei humilitatem, inter seséque concorditer constituere, synodali petitione ad Romanum Pontificem transmissa: & omnino, si reperiatur ratio Ecclesiastica, quæ id concedat ob rectam fidei confessionem, conuenite super hoc inter vos.

SECTIO IX.

Vides tu, qui non vis Petri successores eandem cum Petro potestatem habere; quomodo non alius ex Patriarchis potest de fide disquirere & ordinare tantum nisi Romanus Papa? quo pacto hæc audetis dicere, & impudenter blasphemare? nam hæc de vobis solùm audire exhorresco; nedum asserere; scilicet, quòd Christi fides vsq; ad Petrum permansit; post Petrum, & vsque ad hanc diem non permansit: vos verò qua ratione id dicatis. quod totum est blasphemia, mirum est: quoniam si hoc concesserimus; tota fides dilabitur, & perit.

O tuam

O tuam patientiam Christe Rex: quomodo tuam fidem, et Ecclesiam tuam permisisti Petro tantùm, at non eius successoribus? quomodo hucusque administrata est? quomodo sumus baptizati? quomodo synodi constitutæ? quomodo hæretici eiecti? quomodo Ecclesia illustrata est, capite sublato? quomodo Ecclesia hucusque perdurasset, (dicam fortasse audacius) nisi omnino caput habuisset, & potestatem, & vnum pastorem, & regem? secundum Euangelicam vocem; vnum ouile eius, & vnus pastor: multis capitibus res non eget: vbi pastores vni non subiiciuntur, destruunt magis, quàm construunt: & subuertunt propè potius, quàm dirigunt. Quomodo saluator ait; ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad sæculi consummationem? *non enim vsque ad sæculi consummationem in hac vita Petrus mansurus erat: quare per hoc verbum manere, hic in præsenti sæculo declaratur Christum manere, vnà cũ successoribus Petri, ceterisq; Apostolis. Legite & scitote, & attente audite; quòd qui hoc dicunt, catholicam fidem & œcumenicas synodos euertunt; omniaque quæ sancti tradiderunt & docuerunt, insania, & stulta efficiunt. Legite acta synodolia, & percipite ex iis Ecclesiæ caput, ac Petri monarchiam; quoniam & in eius successoribus manet. An nescitis, Ephesinam synodum, latronis more, à Dioscoro Patriarcha Alexandrino conuocatam, & à Iuuenali Hierosolymitano, & ab aliis eiusdem sectæ Episcopis, contra veram fi-*

Ioan. 10.

Matt. 28.

dem Flauiani Constantinopolitani Patriarchæ, sanctissimum Leonem Papam, illum diuinum solum eam diiecisse, & anathemati supposuisse? Epistolamq; misisse ad Chalcedonensem sanctam Synodum perferendam; qua accepta, illam sanctam Synodum orthodoxæ fidei columnam eam vocasse? & secundum eam de proposita quæstione iudicasse: Episcoposq; acclamasse: æterna Leonis memoria: vt Leo credit, ita nos credimus: vt Leo docet, ita nos prædicamus? Ac dum synodus celebraretur, Eutychianistas monachos à Marciano Imperatore petiisse, vt synodus diiiceretur, & symbolum Nicænum sufficeret: nihilque præterea quæreretur; ab eisque sanctam synodum postulasse, vt Epistolæ sanctissimi Leonis subscriberent, ac non obtemperantes, vt hæreticos condemnasse? Vides & audis, quòd œcumenica sancta synodus sexcentorum triginta patrum, nil egit aliud, quàm quod sanctissimus Leo Papa docuit solus? quodque hæretici diiiicere synodum conati, synodus postulauit, vt vel Leonis Epistolæ suscriberent, vel anathemate ferirentur; cui non parentes anathematizati sunt? Quomodo igitur vsque ad Petrum mansit, postea non? nam Leo quingentos propè annos à Petro vixit. Quomodo Athanasius ad Iulium, Chrysostomus ad Innocentium, Ignatius tertius ad Nicolaum, Theodoretus ad Leonem, Maximus ad Martinum, & ceteri orientis sacerdotes eiecti, ac suis sedibus pulsi, vel ipsi venientes confugerunt, vel literas dantes signifi-

gnificauerunt; vnde literis acceptis suas sedes receperunt; nisi ij summũ pontificem ac Petri successorem agnouissent, vt qui poterat eis esse præsidio? quomodo reges & principes inspectis Papæ literis tacuissent, ac illis permisissent suas recipere sedes, quibus expulsi sunt; si Petri tantùm potestas fuisset, at non eius successorum? Satis igitur, vt arbitror, ostensum est: quòd non solùm ad Petrum tantum, verùm etiã ad eius successores eadem potestas extenditur, vsq; ad huius sæculi cõsummationem.

Ostendetur præterea, quod sine illius assensu, non potest œcumenica synodus, vel omnino vocari synodus, vel auctoritatem habere; quod in multis quidem aliis licet intueri, vt in præcedentibus exposuimus, & in sequentibus exponemus. Præcipuè verò in vita sancti Stephani iunioris, de quo Metaphrastes diligẽter scribit vigesima tertia die Nouembris, vbi D. Stephanus ab hæreticis accusatus, quòd eorum se non subiiceret synodo, quam antea condiderunt contra venerandas & sanctas imagines, cùm eum subscribere decreto cogerent ab ipsis promulgato: legite mihi, inquit, vestrum decretum: *cœperuntq; dicere,* Decretũ sanctæ & œcumenicę sextæ synodi. Ne progrediaris vlteriùs, sacer Stephanus magna voce clamauit: Quomodo sanctã vocare audetis vestram synodum, quæ sancta profanauit? ipsa enim in suis actis constituit, nõ vocare Apostolos et martyres sanctos. Sed quo pergis? ad ædẽ Apostolorũ, SECTIO X.

ad

ad templum Georgii martyris. Vnde venis? ab æde quadraginta martyrum. Propterea, *dicit diuinus vir*, quomodo veſtram ſynagogam ſanctam vocare audetis; cùm ea ſancta violarit; neque vult ſanctos vocare ſanctos? O magnam inſcitiam. Apoſtolos Dei & ſaluatoris noſtri IESV Chriſti non vultis vocare ſanctos; & veſtrum ſatellitium aduerſus Eccleſiam coactum vocatis ſanctum. quo pacto œcumenica appellabitur vnquam, in qua Romanus præſes non præfuit? ſine cuius aſſenſu non poſſumus res Eccleſiaſticas ordinare? *Intelligis œcumenicam ſynodum non poſſe vocari, niſi Romanus Pontifex eam conſtituat: ac ſine eo impoſsibile eſſe res Eccleſiaſticas ordinari? quomodo ergo vos hæc non percipitis? quoniam peritos videre, atque audire non vultis. Et ideo, quia ſemel cor veſtrum falſa credulitate imbutum eſt; non poteſtis audire veritatem, vel cernere. Maximus præterea ab hæreticis exagitatus, veterem Romam ſe contulit, vbi Martinum ſanctiſsimum Papam nactus eſt; quem die decimatertia Martii & noſtra Eccleſia pro ſancto colit: quanam de cauſſa? quia illum Eccleſiæ caput eſſe agnoſcebat, eò confugit: ex eo loco Epiſtolam conſcribit ad Marinum Cypri preſbyterum; cuius principium.* DIVINA lege ſecundum Deum locupletatus pater venerande. *ſubdit paullò poſt*, ex ſynodalibus actis Martini ſanctiſsimi Papæ noſtri. *de quo nunquã ſcripſiſſet, vt de ſanctiſsimo Papa, niſi dominum totius*

Eccleſiæ

Ecclesiæ cognuisset: eaq; de caussa rogauit, vt synodum suorum Episcoporũ cogeret, & impii dogmatis auctores anathematizaret, qui vnam tantùm voluntatem in Christo esse conuitiabantur: hoc in synaxario apud sanctum Maximum scriptũ est; legat quilibet die decimatertia Augusti. Si ergo vt vos arbitramini, is non est, qui possit ordinare, inquirere, confirmare, dirigere, administrare Ecclesiam Dei, vt gubernator dirigit nauim; quomodo hæc gesta sunt? & alia multa his similia; quæ propter sermonis prolixitatem omittimus: nam si de iis voluerimus dicere, in illis exponendis tempus nobis deerit. Quomodo, cùm ipsos excommunicationi subiecisset, qui ab eo anathematizati sunt, non contradixerunt, quanquam essent Episcopi, Patriarchæ, Archiepiscopi; sed tanquam patri obtemperantes paruerunt? nunc verò, & qui neque ante pedes posita cernunt, contradicunt: quos ego Ecclesiæ aduersarios, hostes, & inimicos esse iudico; & conspiratores aduersus Apostolicos & synodales canones, qui rectè docuerunt nos Ecclesiæ subiici oportere. Nam statim à principio CXXXIII. *Iustiniani nouella*: Sancimus, inquit, secundum sanctorum decreta, sanctissimum veteris Romæ Papam, primum esse omnium sacerdotum. Constantinopolitanum verò secundum locum obtinere post Apostolicam sedem. *Præterea quintus Canon Sardicensis synodi, eodem modo eadem scribit: etiam Anastasius sancti Maximi discipulus; post*

historiam

historiam sancti Maximi, post quædã alia, inquit: Ad hęc et Martini Papę sanctissimi, et capitis Apostolici et martyris, totius Ecclesiæ occidentalis principis. *Item magnus Gregorius Theologus, in Epitaphio in magnũ Basilium, inquit, quod eius ætatis Papa duos Episcopos misit, Luciferum, & Eusebiũ, ad Ecclesiam Cæsareæ Cappadociæ pacificandam. quomodo in orientem misisset ad Ecclesias componendas; nisi princeps & gubernator fuisset totius orbis terrarum? Præterea Anatolius Constantinopolitanus Patriarcha à Dioscoro hæretico est electus. Sanctissimus verò Leo Papa, in Epistola ad Marcianum Imperatorem post alia multa ait:* ELECTIonem Anatolii Patriarchæ, nulla habita quæstione, omisimus; eò, quòd orthodoxæ fidei se adiunxit. *Ecce ex hoc deprehenditur: quod si Anatolius Dioscori hæresim sequutus esset, ab eo vtique fuisset iudicatus: nec valetis contradicere: nam is erat Constantinopolitanus Patriarcha: & si huius iudex; ergo & ceterorum, Alexandrini, Antiocheni, Hierosolymitani: itaque omnium iudex. Agapetus Papa præterea ipsemet Constantinopolim est profectus, vbi Anthimum Trapezuntium, qui erat Constantinopolitanus Patriarcha, sed hæreticus, sede deiecit; in locumq; eius sanctissimum Menam suffecit. Vnde hoc? nisi quod in omneis obtinet imperium: & quia iam inde ab initio id Apostolo Petro à Deo tributum est, & successoribus eius. Proclus præterea de Romani Pontificis assensu, in*

sedem

sedem Patriarchalem euectus est, secundum Zonaram. Ecce ostensum est Romanum Pontificem de Anthimo Constantinopolitano iudicasse. Leo sanctissimus Dioscorum Alexandrinum, & Iuuenalem Hierosolymitanum condemnauit; &, vt de hæreticis, iudicium tulit. Felix sanctissimus Petrum Antiochenum deposuit, & anathemati subiecit. Quamobrem, cùm Romanus sit summus Pontifex, in omneis Patriarchales sedes obtinet principatum; quomodo ergo tunc, nunc verò non? nemo dicere hoc audebit. Sed tunc, & nunc, & vsque ad sæculi consummationem habebit imperium. Et vt planè intelligatis nos vera dicere, & quam habeat potestatem ea diuina sedes, ad verbum Felicis Epistolam adiungemus, quæ sic habet.

SECTIO XI.

Glorioſiſſimo & ſereniſſimo filio Zenoni Auguſto Felix Epiſcopus in Domino ſalutem.

Tuæ humanitati ea significari oportet, quæ rerum ordo postulat, quod & significari par est, in vtilitatem serenitatis imperii tui: ac veluti adesem rogo, vt meas preces admittas apud amicas & rectas aureis tuas, tanquã Christianissimus Imperator: nullo q; pacto pietas tua existimet nos alium magis beneuolentia, quàm te prosequi: eo tamen excepto, qui te cupit cum Deo pacem habere. Quoniam tu fideli corde permotus, de temporalis sedis potestate non ambigis, atq; æternæ vitæ retributionem ex superna voluntate pendere arbitraris: à mea paruitate suscipere digneris venerabilem & diuinam beatissimi Petri principis Apostolorum confessionẽ. cui cum regni claues creditæ sint,

Christianis-

Christianissimo imperio tuo præparabit in cælis cum angelis mansionem: qui cùm primus in commutabilem & inculpatam in Dominum nostrum IESVM *Christum fidem declarasset, ab ipso saluatore beatificatus est. Nam cùm dixisset ad Dominum: Tu es Christus filius Dei viui; responsum ab eo tulit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est; & super hanc confessionem tuam ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: vt ex ea tolleret, vnde suum cognomen accepit, quod est* CHRISTVS IESVS *& Deus, omnipotentis filius. Petrus primogenitus diaboli filius, cùm indignè se in Antiochenam sanctam* DEI *Ecclesiam insinuauerit, & pontificiam sedem Ignatii martyris coinquinauerit, qui Petri dextra pontificatum accepit, & Eustathii confessoris & præsidis* CCCXVIII. *sanctorum patrum, qui apud Nicæam coacti sunt, ausus est dicere; nõ oportere Christum vocare filium Dei secundum diuinam saluatoris sanctionem, diuinarumq; scripturarum traditionem, & patrum expositionem: sed vnum ex trinitate passionem pro nobis sustinuisse, secundum diuinitatis essentiam; veluti Arius, Apollinaris & Eunomius tradiderunt. His verbis adnixus salutiferam humanitatem conuellere, secundum quam Christus passionem sustinuit. Fertur etiam & vnus ex nostris, tanquam de semine Abam progenitus, multiplicitatem Deorum in-*

uexisse:

uexisse: nam sensus verborum tres Deos inducit, mortuum vnum, duosque viuos: abolet autem & consubstantialem, sanctasque synodos reddit irritas; Nicænam, Constantinopolitanam, & Chalcedonensem. Quin & Mariæ virginitatem, non recipere reperietur. Si enim verbum ex ea incarnatum, non suscepit humanitatem; quid virgine opus est? cur Gabriel dixit ad illam, quod ex te nascetur sanctum, vocabitur filius Dei: & dabit ei Dominus sedem Dauid patris eius? Præter hæc impia, & contumeliosa facinora, cùm adulterare trisagium conatus sit, addendo, crucifixus propter nos, in infinitas absurditates rem adduxit. Ac quamuis sæpius à nobis, & à tua in Christo fraternitate sit monitus, & orientalibus, & ab Acacio Archiepiscopo vestræ regiæ vrbis, & Christi amicæ; conuertere se nunquam voluit. Propterea nunc sancta Dei Ecclesia ex materno affectu non cessat, tanquam ad præcipuum eius filium verba faciens, dicere: O Christe amice Imperator, cultus nostri vinculum, quo vinciuntur fideles, dissolui ne patiaris: Christi Domini, & vnigeniti filii tui cognomen, ne permittas violari: sanctissimã hymnodiam, quæ & vrbem vestram seruauit periclitantem, tanquam ab angelis traditam, inuiolatam conserua: Petrum Arianæ superstitionis sectatorem, ab Antiochena Ecclesia deturba. Quamobrem Petrus mea fide abrogata scindit mundi consensum? quanam de causa Petrus scindit tunicam meam desuper contextam? Deus Pater Ioan. 19.

principi Apostolorum præcepit, quomodo vocari suum filium oporteret: vnigenitus in Petri confessione fundauit me: Spiritus sanctus quotidie
1. ad Cor. 2. *testatur mihi, dicens: ne quid iudices scire, nisi* IESVM *Christum, eumque crucifixum. Inimici, inobedientes, dolosi, extra vineam positi, vnigenitum Dei filium mactantes & lapidantes, & ligno crucis affigentes, eius vestem non diuiserunt; & Petrus vestem meam discindet? portæ inferi non prævalebunt aduersus me; & Petrus conatur meum parietem demoliri? Ego religiosissime Imperator te regno pulsum reduxi: improbos, & meis dogmatibus non parentes, pro tuo funere tradidi: & potentiæ tibi viam reseraui: mimicos, vna cum eorum impio dogmate deieci: antiquum tibi imperium à Deo impetraui, qui in cælis regnat, à quo imperium accepisti. Respice ad tuum prædecessorem Imperatorem Marcianum, eiusq; fidem libens amplectere: hæreticam Petri tyrannidem radicitus quamprimum euelle. Valentini, Eutychetisq; discipulum ab arce deiice, & ab Ecclesiastica administratione, simulque & à sacerdotali dignitate præcipitari decerne. Reputa tecum ô Maxime legitime fili, & inuicte Imperator; quàm certa vltione Chalcedonensis synodus sit vindicata, & quæ pœna de tuo hoste sumpta: libera populos ab hæretica Petri doctrina: hac tecum legatione fungitur sancta Dei catholica & Apostolica Ecclesia; et ab ea, ob iam expositas causas, depositum, in posterum in communionem ne recipiatis: vestrisq; diuinis*

diuinis literis, vt paries inter eum & Antiochenam Ecclesiam intercedat, efficite: in locum verò illius, virum sufficite, qui operibus sacerdotium exornet, acerque sit custos Chalcedonensis sanctæ synodi, suorumq; decretorum. Omnipotens Deus imperium vestrum semper in pace custodiat.

SECTIO XII.

Vides potestatem, quam obtinet ea diuina sedes? audis, quo pacto induit non solùm Petri personam, verùm etiam ipsius IESV *Christi? cùm dicit, Petrus fidei meæ tunicam scindit. Inspicite igitur & videte sedulò totam Epistolam, et agnoscite auctoritatem Romanæ Ecclesiæ: adiungamini illi & vos, nec veritati aduersemini: quamuis enim ex persona Ecclesiæ loquatur; is est tamen qui Ecclesiam dirigit ac gubernat. Addimus etiam præter hæc, orientalium doctorum testimonia. Cyrillus beatus Alexandriæ Archiepiscopus in thesauris ita scribit.* Quòd oportet nos tanquã membra caput sequi, id est, Romanũ pontificem & Apostolicam sedẽ; à qua debemus petere quid credere, & sentire debemus, ac tenere: quia ipsius tantùm est cõfutare, dirigere, redarguere, confirmare, ordinare, soluere, & ligare. *Audis tu qui Cyrillo contradicis, nostri officii esse, vt membra corpus, ita et nos Apostolicã sedem sequi: quodq; ad eam solùm pertinet dirigere, & gubernare catholicã Dei Ecclesiã? Si ergo ita scribit; vt sentit, scribit: si sic sentiebat; ita & agebat: si is obedientiam & reuerentiam tunc Romano pontifici exhibebat; quis contradicit? nisi indoctus*

fortasse, vel stultus. Hæc igitur mecum reputanti; subit mihi vehementer ridere, seu deflere potius, ac vicem eorum dolere, qui sponte oculos comprimunt aduersus lucem, nec veritatem sustinent audire. Quis est, qui neget confessionem sublimi voce ab Ecclesia decantatam, siue fidei symbolum? in quo aperte confitemur, vnam sanctam, catholicam, & Apostolicam Ecclesiam, in omnes terræ partes disseminatam, hanc nemo vnquam dixerit vnam; nisi ceteræ omnes tanquam membra coagmentatæ, secundùm beatum Paulum, eum veluti caput sequantur: quæ omnia simul iuncta,
1. Cor. 12. *vnum conficiunt corpus: & vt secundùm eundem Apostolum, non potest pes vel manus, vel aliud corporis membrum capiti dicere, non opus habes te; ita nec ceteræ Ecclesiæ, Romanæ possunt Ecclesiæ dicere; non indigemus te. Omnes ab illa auctoritatem capiunt, & omnes ab illa confirmantur: testabuntur id omnes doctorum scripturæ. Illa namque vt caput omnia membra recognoscens, & de omnibus æque solicita; vt quod in suprema situm sit parte, mœret, si membrū aliquod languerat; curamque illius gerit, & ad sanitatem perducit, vt dictum est. Inquit enim, & apertè clamat,*
2. ad Corin. 11. QVIS infirmatur, & ego non infirmor? *quis scandalizatur, & ego non vror? Si verò membrū aliquod abscindatur, marcescit, & male olet, sed caput (quod alioqui nec laboribus, nec cruciatibus cedit) minimè lædit. Oportet autem, qui symbolum confitentur, & vnam Ecclesiam prædicant,*

nosse,

nosse, qualisnam ea sit, vna sancta, & Apostolica Ecclesia: ea est, aut occidentalis, aut orientalis; quod idem est, ac si dicas, Latina, vel Græca: alia namque præter has non reperietur: aliæ enim præter has superstitiones sunt, falsæ synagogæ, & hæresibus refertæ. Enumera diligenter, & vide; quod si Græcorum arbitraris Ecclesiam esse hanc, quam symbolum designat, in nihilum Petri confessionem concludis, aduersus quam portas inferi non prævalituras professus est Christus: nam omnis Græcorum Ecclesia, imo verò totus oriens, à Mahomethe absorptus est. Nonne videmus omnes Patriarchas, atque Episcopos, ac sacerdotes, in potestatem venisse Mahomethis? & ab eo petere sacerdotii facultatem? & pedibus eius aduoluuntur, & pro eo etiam inuiti deprecantur? In quo loco collocabis; Portæ inferi, idest hæreticorum ora aduersùs Christi Ecclesiam non prævalebunt? eo loco, vbi non solum ora hæreticorum dominantur illi; sed etiam impii, & alienigenæ imperium tenent? eo loco, vbi nec sacrificare tutò possis, nec nola, vel tintinabulum, nec crucis signum appareret? eo loco vbi nemo liberè potest dulce Christi nomen proferre? si verò protulerit, in duas partes discinditur? eo loco, vbi si sacerdotes sacrificantes inuenti fuerint, Christi hostes ingrediuntur atque subsannant? proterunt altaria, & profanant, & sancta proiiciũt, & plagas sacerdotibus infligunt, & protrudunt, & deridentur Christianorum religionem? nequaquam. Sed ibi oportet esse, vbi

Christi signum refulget, & Ecclesiæ exornantur, nola, imagines, & altaria omnia, magno cum cultu conspiciuntur & adorantur; & sacerdotibus eminus reuerenter assurgunt populi: ibi, vbi palam Christi fides prædicatur: ibi, vbi terræ reges, & principes venientes ad sacra loca inspicienda, & Apostolorum capita adoranda, vnà cum illis, & præsidem eorum pontificem adorant, & eius pedibus aduoluuntur: ibi, vbi festi dies, psalmodiæ, preces sine metu celebrantur: vbi nemo reformidat sibi quenquam aduersari: ibi, vbi summus pontifex, doctores, & prædicatores in omnem terram dimittit, ad prædicandum & annunciandum verbum Dei, Christi imitatione, imo saluatoris nostri vices in terris gerens: nam sicut is Apostolis dixit: ecce mitto vos, euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. *ita et hic in vniuersum orbem magistros mittit, magna cum cura: qui non solùm ad Christianos proficiscuntur; sed etiam ad omnes gentes, vel ex sancti Francisci ordine, vel Dominici, vel ex alia regula. Ergo ibi Ecclesiam confitebimur, vbi non est hæresis, nec iniquitas, neque infidelitas: imo verò firma fides, & inconcussa. At non ita apud orientales, vbi abundat iniquitas & infidelitas. Nec meus sermo est hic; sed Theodorus Studites prodeat, & dicat hoc testimonium, quod nemo poterit inficiari, in decima quinta Cathechesi; quam legitis quidem, at non intelligitis, quia non vultis: videtur enim doctor hic aduersus oppugnatores ima-*

Marc. 16.

res imaginum pugnare, quando dicit: AVDIO autem, quòd Romæ, principis Apostolorum Petri claues proponuntur ad adorandum, atque in honore haberi; quanquam non claues sensibiles dominus ei tradidit, sed intellectuales, ad ligandum & soluendū: at illi argenteas populo proponunt ad adorandum: tanta igitur apud eos est fides: & ibi solida Petra fidei secundum Dei verbum fundata: hic verò, vt videtur, abundat infidelitas ac improbitas: *Vides quod & beatus hic, ibi confitetur solidam esse fidem: nec in Petro tantùm, sed & in eius successoribus? Hæc quidem cum audiatis, & videatis, nec positis contra respicere, velut aduersus refulgens & coruscans lumen veritatis, ad ea confugitis, quæ nefas est dicere; scilicet peccatorum esse Romanum pontificem, & carnalibus voluptatibus inseruientem: & ideo nolle vos honorem & reuerentiam debitam exhibere.*

Ac tametsi his, in præcedentibus respondemus, exactius rursus vobis dicimus; quòd apertè mendaces estis: nam non quia peccator est, refugitis ei obedire; sed quia Latinus est, et barbam tondet. Si enim illum vitaretis propter peccatum; vosmetipsos vitaretis, quia estis peccatores. Quomodo ergo nostis eum iudicare; vestros verò non iudicatis? omnes ne orientis sacerdotes sancti sunt? vos hoc nō potestis demonstrare: non ergo illū tanquam peccatorem deuitatis, quia nec vos sine peccato SECTIO XIII.

estis; sed quia Latinus, & ab opinionibus vestris euariat. Vos namque Latinos, tanquam à fide alienos existimatis, & ab eis refugere tanquam à facie serpentum simpliciores edocetis: idq; liquido patet. Ac si quis ex Latinis videtur sanctus, vos hunc salutare non vultis: imo verò maledicta ingeritis. Græcos quamuis flagitiosissimos & stultissimos, si solùm aduersus Latinos dicant, omnium sanctissimos arbitramini: inter alios quidem multos, quendam, qui vocatur Palamas, & Ephesi Marcum, hominem nec satis mentis compotem, sed tumidum, sapientiæ ostentatorem, nulla virtute vel sanctitate subnixos: quia loquuntur solùm, & scribunt contra Latinos, extollitis & celebratis, eorumque imagines exornatis, festumque agentes diem colitis, ac veluti sanctos adoratis. Latinos verò, quamuis iampridem Ecclesia pro sanctis colendos duxerit; vos incessanter blasphematis: ita & de summo pontifice facitis: nam illum omninò Christianum esse non existimatis, quia Latinus: id enim sub dentibus stridetis maledictis incessentes; & eorum, qui rerum potiuntur metum reueriti, ad aliud, quasi aranei vmbram, confugitis; eum peccatorem appellantes, ac cetera conuicia effun-

Ioan. 8. *dentes. Cauete ne id audiatis:* QVI vestrum est sine peccato, primus lapidem tollat; *id est, qui peccatum non commisit, incipiat iudicare de pec-*

Matt. 8. *cato:* & non iudicate, vt non iudicemini. *ne captetis occasionem fratres in peccatis: non est officii vestri, de peccatis principum vestrorum inquirere;*

quirere; doctoribus omnibus aperte clamantibus, & Ioanne lingua aurea, in multis quidem orationibus, et in oratione, cuius est titulus, quòd oportet colere suos magistros spirituales, non maledicere illis. *principium orationis.* NVLLA res ad loquendi licentiam magis allicit: *paullò post inquit*: SI qui patri vel matri maledicunt, parentibus secundũ carnem, ex lege morte moriuntur: quali nam dignus erit pœna, qui virum spiritualem magis quàm multi parentes necessarium audet maledictis incessere? non reformidans, ne terra de hiscens ipsum de medio tollat; vel fulmen cælo demissum maledicam linguã adurat. Audistis, quid Mosis sorori contigerit, cùm fratrem suum accusasset & principem; quomodo impura facta est, & in lepram incidit, maximamque infamiam subiit? fratreque de ea solicito, Deumque deprecante; veniam non impetrauit? & paullò pòst; & Deum placare non potuit, sed magnam pœnam perpessa est: vt intelligamus, quàm magnum crimen sit principes redarguere, & de aliorum vita iudicare. *Et post pauca*: SI in carnalibus parentibus ita; quantò magis in spiritualibus parentibus hanc seruare legem oportet: & vnumquenque in vita laborare & solicitum esse, ne in illa die audiamus: Hypocrita, cur festucam vides in oculo fratris tui, trabem verò in oculo tuo non vides? *& statim postea*, cùm principes à subditis coluntur, id ipsis

Num. 12.

Matth. 7.

Reg. 1. cap. 20.

Reg.1.ca 8. obiicitur, vt Heli dixit Deus: Cepi te ex domo patris tui. Si vero contumelia afficiantur, vt in Samuele; nõ te abiecerunt, inquit, sed me. Qui sacerdotem honorat, Deũ honorat: qui didicit sacerdotẽ contemnere, in via progressus, & aduersus Deum erit contumeliosus: qui vos recipit, inquit, me recipit: & honorifica, inquit sacerdotes tuos. Inde Iudæi didicerunt Deũ contemnere; quia Moysen contempserunt, eumq; lapidibus impetiuerũt. Ac si quis sacerdotibus debitam exhibuerit reuerentiam, multò magis id erga Deũ egerit: & quamuis improbus sit sacerdos, videns Deus, quòd eius caussa etiam indignum honoras; ipse retributionẽ reddet tibi. *Et rursus post pauca:* AN nescitis quòd sacerdos nuncius Dei est? non enim ex se dicit, quæ dicit. Si contemnis sacerdotem, non eum contemnis, sed Deum, qui ipsum elegit: & vnde dignoscitur (inquit) Deum ipsum elegisse? Ergo si hac es in opinione, spes tua inanis est reddita: si enim per eum dominus nihil operatur, neque lauacrum habes, neque mysteriorum es particeps; & benedictionibus non frueris; non igitur Christianus es. Quid ergo inquit, omnes eligit Deus? per omnes ipse operatur, quanquam indigni sunt, quia populus saluatur: nam si per asinam, & Balaam scelestum hominem operatus est; multò magis per sacerdotem: Si per Iudam operatus est, & per falsos prophetas prophetantes, quibus dicit,

Matth. 10. *Eccles.7.* *Exod.17.* *Nume.22.*

nescio

nescio vos, discedite à me, qui operamini iniquitates; multò magis per sacerdotes operabitur: nam si nos principum vitam scrutari oportet; oporteret & nos magistrum eligere: & quæ supra sunt, infra fient; supra pedes, infra caput: si fratrem tuum tibi iudicare nō concedit; multò magis neque tuum doctorē. *& post pauca.* TV ouis es, ne sis anxiè curiosus aduersus pastorem; ne de his, quæ tu arguis illū, plectaris. Et quo pacto me admones, ipse non faciens? non ipse tibi dicit; si ei credis, mercedem non accipies; Christus hæc docet, ne iudicemus nos mutuò, sed sua vnusquisque. *Et paullò post,* ne maledicamus rogo magistris. Si quis patrē habuerit multis criminibus obnoxium; nonne ea obtegit? ne exultes, inquit, in dedecore patris tui: multò magis de spiritualibus patribus hoc dicendum: exhibe reuerentiam; quia quotidie miuistrat tibi: curat, vt propter te legantur scripturæ: sacrā domū exornat propter te: vigilat propter te, orat p te: Deo preces offert pro te, cultus eius erga Deum omnis propter te: hoc reuerere, hæc tecū cogita, & omni præstita obseruantia ad eum accedito. *Et paullò post:* audi quid dicat de principibus Iudæorum Deus: Super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi: quæcunque dixerint vobis, seruate & facite; secundum verò opera illorum, nolite facere: quænam deterior eorum vita reperietur? eos tamen nec dignitate deiecit,

neque

neque vt à subditis despicerentur curauit; & rectè: si enim hanc sibi arrogarint subditi potestatem; omnes statim abrogabuntur, & de tribunali deiicientur: propterea et Paulus, cùm in pontificem Iudæorum contumelias effudisset ac dixisset: Percutiat te Deus paries dealbate: & tu sedens iudicas me? sed monitus à quibusdam vt reticeret, dicétibus: Dei pontifici maledicis? ostendere volens, quanto honore, et reuerétia principes prosequi tenemur, inquit: Nesciebam eũ esse Dei pontificem. Ideo et alibi dicit: Obedite præpositis vestris, & subiacete illis: ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri: ideo & huius cultus fructu potiri eos æquum est. *Et post pauca*: Cogita quid dicat Deus de Iudæis; super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi, quæcunque dixerint vobis facere, facite. At nunc non possumus dicere, super cathedram Moysis sederunt, sed super Christi: propterea inquit Paulus: pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. *Audisti ab hoc doctore, quo pacto colendi sunt sacerdotes. Si ergo de sacerdotibus hoc dicit; multò magis de principibus sacerdotum, & patriarchis, & doctoribus Ecclesiæ; qui à vobis in præsentia non solum non coluntur, verum etiam impudentissimè lacerantur. Quas pœnas quæso subituri estis? magnas vt arbitror: imo verò non secundum meam sententiam, sed secundum aureæ linguæ, & admiran-*

Acto. 23.

Hebre. 13.

2. Cor. 3.

dum

dum Ioannem, cum dicit; qui sacerdotes iniuria afficit, Christum iniuria afficit: qui verò Christum iniuria afficit; quid respondebit illa tremenda die? *Sic itaque concludit Chrysostomus. Si cognita sunt vobis, quæ ex mellifluis eius orationibus exposuimus, præsertim quo honore principes sunt colendi, quia super cathedra* IESV *& Dei sedent: subiecti igitur estote illis; vt & nos subiicimur: non vt sanctis ex virtute; sed vt principibus: siquidem neque nos vt sanctum ex virtute Romanum pontificem colimus; sed ex primatu & sacerdotio: nam si sanctus est; me sanctum non facit, si peccator fuero: si vero peccator est; mihi non obest, si iustus fuero. An existimatis, quia Papa est, eum heredem fore regni cælorum? minimè gentium; sed ob eius virtutes, si quas habet: nam Papæ multi heredes erunt sempiternæ damnationis: non quòd Latini sunt, & summi pontifices Romani; sed propter peccata eorum. Multi etiam Constantinopolitani Patriarchæ, Græci videlicet, & Alexandriæ, & Antiochiæ, & Hierosolymorum heredes erunt perennis ignis: nõ quia Græci sunt, vel Patriarchæ; sed propter eorũ scelera: et contra: nõ est enim acceptio personarum apud Deum, vt terrenæ huius vitæ principes protinus & futuræ conspiciantur heredes; verùm omnino qui probi sunt. An non auditis sapientiam dicentem*: TVNC stabit iustus in magna constantia aduersus eos, qui se angustiauerunt; ij verò videntes suspirabunt & dicent:

Sapient. 5. dicent: hic est is, quem aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperii? stulti: nunc verò computatus est in filium Dei, & inter sanctos sors eius est. Ergo aberrauimus à via veritatis. *quare nõ debemus de cuiusuis vita iudicare, vel nimis esse curiosi, nam vniuscuiusq; opus in eo publico conuentu manifestabitur. Igitur fratres resipiscite: & pro salute vestra certate; hoc pro certo scientes, quòd qui Romano pontifici non subiicitur, Christo non subiicitur; qui Petro dixit.* TV es Petrus &c. *ac nunquam salutem consequetur. Nam cùm dicitis vos illi subiici nolle, quia peccator est; id stultorum est hominum, & omnis prorsus sensus expertium. Cur iudicas Ecclesiæ Pontificẽ, quem nescis qualisnam sit?* nemo enim, dicit scriptura, nouit facta aliena, *quo pacto vos iudicatis, quem omnino, vt peccatorem non nostis? Omnes quæso, qui cathedram Petri adepti sunt, improbi sunt, & peccatores? num data opera ceteri Ecclesiæ Pontifices, atq; Proceres Papam eligunt peccatorem? nonne erubescitis Ecclesiæ electionem prosequi contumeliis? an nescitis, quòd & Constantinopoli eum creabant Patriarcham, qui præcipuè erat honore perspicuus & virtute? nam & apud hostem virtus est honorabilis: ita & hìc eum, qui supra ceteros honore & virtute antecellit, constituunt suum sacerdotem, & regem. Si vero peccator est, quid ad nos? is pro se rationem reddet, quemadmodum & nos nostri: nemo namque pro alio iudicabitur.*

At tu

SECTIO XIIII.

At tu vltra modum Papam deificas: nos verò scimus eum hominem esse, & peccato, & probris posse demergi; propterea in iis, quæ ad fidem pertinent, nolumus ei inhærere. Sed à nobis iam antea dictum est, hoc nihil esse; quoniam necesse est nos aliquem sequi pastorem: ille namque vt homo peccat quotidie. Si enim vna tantum hora esset vita nostra, nec ita sine sordibus esse possemus. Sed de propriis peccatis, vnusquisque pro sese rationem redditurus est, vt sæpè iam diximus. Satis est nobis, si bene pascamur, secundùm magnum theologiæ doctorem Gregorium. At seditionis & contentionis studiosus inquit: peccatorem caput esse non probo. Ad quos respondendum, quòd benè cogitata vestra percipimus, quæ postea inferius retegemus, etsi vos ob ignauiam obumbrare conamini. Nunc autem iis respondebimus, quæ palàm dicitis; quia ex animi vitio hoc dicitis: non enim vobis cognitum est eum esse peccatorem: neque vobis eius vitæ ratio satis est comperta; sed impudenter calumniamini & conuiciamini illi, qui Petri successor est, & IESV Christi figuram in terris gerit: nam qui eum peccatorem appellãt, iis quæ Iudæi afferebant, similia afferunt: quoniam illi à natiuitate cæcum cernentes videre, inuidia torti, eum interrogant, dicentes: quis aperuit oculos tuos? *respondit,* homo, qui vocatur Christus: is mihi dixit, lauare in Siloam: et lotus recepi lucem. *At illa ira accensi dicunt:* da gloriã Deo, quia hic homo peccator est. *quib⁹ ille, qui nuper* Ioann. 9.

cæcus

cœcus fuerat, respondit: si peccator est, nescio; vnum scio, quòd cœcus cùm essem, modò video: in hoc enim mirabile est; quòd peccator cùm esset, aperuit oculos meos, qui cœcus eram: à sæculo non est auditum; quia quis oculos aperuerit cœci nati: nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam. POSSVMVS *igitur hæc ad successorem Dei traducere, qui est sanctus Papa. Si peccator est; quomodo maledixit vobis? & Græcos excommunicauit Nicolaus primus, temporibus Photij: & excommunicationi illi non defuit iota vnum; sed facti sunt captiui, vt is in excommunicatione dixit, in omnes gentes, tanquam Iudæi: scriptum est enim,* peccatores non audit Deus. *Si peccator est; quomodo fuit exauditus? At hic quidem sic. Innocentius ante hunc, Eudoxiam ob Chrysostomi exsilium excommunicauit, & intremuit eius sepulchrum, donec reuocato eo excommunicationem remisit: & statim cõstitit illius tremor sepulchri. Sed quid euenit nostra memoria, nunc sub Nicolao quinto Pontifice Maximo? cùm legati à Constantino Imperatore, qui vocabatur Dragases, ad eum missi, adhuc supersint: quibus literas dedit, plenas timoris & horroris: vbi apertè, cum execratione prophetizat excidium, & internecionem extremam infelicium Græcorum: in quibus post alia multa (cùm conuicia & probra resciisset, quæ à Græcis quotidie impudentissimè iactabantur) mirè & hoc dicit:* OMMES gentes decretum, quod sancitum est,

est, receperunt: Græci verò neq; receperũt, neq; spes est eos vnquam esse recepturos; quæ super concordia & vnione decreta sunt: procrastinationes enim procrastinationibus ab eis semper prætexuntur: excusationes & responsiones in singulis. Neque verò Græci arbitrentur Romanum Pontificem ita esse mente destitutum, omnemq; occidentalem Ecclesiam; vt non intelligat, quæ in singulis dilationibus respondendo nugantur: optimè cuncta nouimus: sed toleramus in IESVM respicientes sempiternum sacerdotem, & dominum; qui sterilem illam ficum, vsque ad annum tertium iussit asseruari, agricola iam ad excindendam arborem se accingente, quia nullum fructum ferebat. *O magnam calamitatem! anno* MCCCCLI. *hanc conscripsit Epistolam, &* MCCCCLIII. *capta est Constantinopolis: num potestis dicere hæc vera non esse? minime gentium: cùm id sit manifestum, & res ipsa apertè loquatur*: tres inquit annos expectabimus, si vos fortè à schismate & separatione conuerteritis; & vos verè decreto adiunxeritis, secundum saluatoris de ficu præceptum. Si verò non, excindemini, ne terram otiosam & inutilem reddatis. *Hoc miraculorum miraculum maximum: quòd (vt in Epistola ipsa scribit Nicolaus Papa) Græcorum gens illa magna & formidabilis, sapiens, clara, fortis, terrarum domina, ob diuinam vltionem, ita in barba-*

rorum seruitutem abducta sit. Hæc enarranti mihi, subit lamentari & deplorare excidium gentis nostræ, quanquam vos non intuemini.

SECTIO XV.

In primis ergo (vt inde initium sumam) in memoriam reuocate fratres, & patres; qualisnam, & quanta, exstiterit nostra natio: fuit enim quondam sapiens, clara, generosa, prudens, fortis, & quæ omnem terram suo subiecerit imperio: præterea virtutis studio, & sanctitate omnes gentes est supergressa, ieiuniis, vigiliis, orationibus, eleemosynis, & (vt vno verbo dicam) veluti spongia hausit omnem virtutem, Deo semper accepta. At in præsentia (proh dolor) omnia interciderunt: Constantinopolis capta est; cuius rei solum recordatione, cogor prorumpere in verba cum clamore & eiulatu, & vltimum effundere spiritum: quæ vrbe expugnata, aræ sunt profanatæ: templum conculcatum: magna sanguinis effusio secuta: pollutæ moniales: virgines corruptæ: caput infantibus abscissum: impiorum manibus principes occiderunt, monachi sacri, sacerdotes, præpositi, viri, fœminæ: connubia sunt diuulsa: sacra vasa confracta: imagines ornatissimæ, conculcatæ sunt, ac sputis conspurcatæ. O me miserum atq; infelicem; quis poterit vnquam tantam cladem deplorare? et verbis acerbum casum exprimere? heu, vbi regius apparatus & comitatus? vbi ordo palatii & disciplina? vbi tot principum examen? vbi scholæ sapientiæ? veh mihi misero! vbi Patriarchalis admini-

administratio? vbi ornatus Ecclesiæ? vbi tantus, & talis sacrorum monachorum, ac non sacrorum ordo, chorus & numerus? vbi monachorum et monialium ordines? Ecce, nonne cuncta sunt à Mahomethe absorpta? nec tantum in ipsa vrbium Regina ea mala obuenere, verùm etiam in subiectis regionibus plura ac deteriora, perq; singulos dies hæc apertis oculis intuemur & intelligimus. Quamobrem ergo hæc? vel vos mihi dicite per dominum. Si dixeritis, vt dicere consueistis, ob nostra delicta hæc euenisse; non ita se res habet, ego dicam: quoniam non magis nos, quàm ceteræ Christianorum gentes, nostris criminibus Deum irritamus: sunt enim & aliæ nationes magis sceleribus & peccatis obnoxiæ: quomodo non affliguntur, vt nostra infeliciſsima & miseranda natio? veh mihi misero: alius ex alio subinde fio, cùm ad hæc animum conuerto, & cor meum conturbatur, & spiritus meus æstuat: quia Iudæorum gens, quæ duo crimina commisit, secundum Prophetam, dedit pœnas: duo enim mala fecit, inquit, primogenitus meus, filius Israel: me dereliquit fontem aquæ viuæ, & effodit sibi cisternam dissipatam. Et Ecclesia, me in ligno crucifixerunt, Barrabã verò postulauerunt & liberarunt. Primũ igitur, cùm Idolis inseruiuisset, in captiuitatẽ abductus est in Mediam & Babylonem. Secundo, cùm crucifixiſsent dominum nostrum & Deum, profecti sunt captiui in omnes gentes. Nostra verò natio (proh infortunium, proh dolor) neque Idolis seruiuit *Hierem. 2.*

vnquam, neque Dei filium crucifixit: qua de
cauſſa tam acerbè vexatur? Sed non ſolùm eadem,
verùm etiam multo peiora, quam impii Iudæi per-
petitur: ij namque in ſeruitutem abducti, omnium
gentium facti ſunt ſerui; vt omnibus inuiſi &
Dei hoſtes; hi verò non ſolùm gentium facti ſunt
ſerui, ſed & Iudæis ipſis, qui ſunt ſerui omnium
gentium. O meam calamitatem! Nonne reli-
quum eſt plorare et lamentari, ac diſquirere cauſ-
ſam, & credere; propter quæ patimur hæc? Ego
verò aliam non poſſum inuenire (neque enim vir-
tute noſtra natio ceteris gentibus peior eſt; imo
verò melior: nam dictum eſt, verèque dictum; na-
tionem noſtram omnes nationes virtute, & mori-
bus antecellere) niſi ſchiſma, & quòd ſe ſubtraxe-
rit ab obedientia, & ſubiectione Romanæ Eccle-
ſiæ. Eam, & ſolam diſcerno eſſe cauſſam interitus
noſtræ gentis: quia poſtquam ab ea diuiſi ſumus;
maledictionem accepimus, & patimur, quæ nos
patimur: nec ideo pœnitet nos; ſed deteriores eua-
dimus, & maledictis impetimus ipſam Eccleſiam;
dicenda et tacenda aduerſus eam impudenter euo-
mimus. Quamobrem fratres mei per Chriſtum;
deſperationem omittamus: accedamus veræ Chri-
ſtianorum vnioni: agnoſcamus peccata noſtra, ne
peiores Iudæis euadamus; néue falſa ſuaſione, ma-
litia & præſumptione ita aures obſtruamus, vt
nec audiamus, nec intelligamus. Audiamus Chri-
Lucæ 10. ſtum clamantem Apoſtolis: QVI vos audit, me
audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit: qui verò
me ſper-

me spernit, spernit eum, qui misit me: *Verè ergo licet dicere: Qui Papam audit, dominũ audit: qui verò Papam non audit, dominum non audit: qui verò dominum non audit, audit captiuos & gladiis comminutos. Vidi & rectè memini, cùm interfuerim disputationibus cuiusdam monachi Barlaam, quæ habitæ sunt Constantinopoli cum quodam legato Apostolico de primatu Papæ; vbi concludens legatus dicit:* EGO quidem possum cunctas obiectiones vestras diluere (non enim Christi Ecclesia, & præses illius summus Pontifex misit hominem, qui nesciat vestris dubitationibus respondere) sed vos semper in nugacibus verborũ argutiis versamini. Quare mihi libet dicere tibi breue ac verũ verbum; quod & aliis Græcis, mihi iniunctum est dicere: hæc dicit Papa: Si volueritis & audieritis me; bona terræ comedetis, secundum Prophetam. Si verò nolueritis neque audieritis me; gladius vos deuorabit. *Num Pontificis os locutum est hæc?* Isaias 1. *num habes huic quid contradicas? lege & expende, an euenerit sicut ipse dixit. Si ergo euenit; debetis, imo verò potius necesse est illum audire: secundùm verò opera illius non facere, si mala fuerint. Ita & nobis præcepit Dominus; Super cathedram Moysis sederunt scribæ & pharisæi; omnia quæcunque dixerint vobis facere, facite, secundum verò opera illorum nolite facere. Quando ergo & hic super cathedra Petri sedet; debemus ipsum tanquam Petrum audire, & imi-* Matth. 23.

tari sermones eius: opera verò non imitari, si praua sint. Ita vos sancti docent: ita leges & canones clamant; vt antea demonstrauimus, & paullò post etiam demonstrabimus. Nunc detegere volumus, quod vos intus aduersus Papam, ac latinos iniustè continetis: dicitur enim, quòd propter peccatum illum vitatis: at hoc verum non est: sed caussas quæritis fratres parum veras: maledixit enim vobis, & vos inuenit excommunicatio; deletiq; funditus estis: sed alius est morbus, ex quo ægrotat intus anima vestra, vt antea exposuimus; non audentes palam dicere, ne fortè cunctis hæreticis peiores vocemini, & sitis cogniti apud omnes; magisque vultis mandere sub dentibus. Sed aliud quid est, quod labiis premitis. quidam tamen adeò stolidi sunt, qui apertè latinos hæreticos esse dicunt; & Papam præter ceteros omnes: ideoque vnionem refugitis, neque Papæ memoriam audire: neque qui vnionem ex vestris sacerdotibus amplectuntur, videre sustinetis: neque, qui cum ipsis communicant, omninò pro Christianis habetis: et si fortè contingit, vt in aliquod incurratis, quod vos Papæ commonefaciat, panem oblationis non accipitis, sed furiis agitamini, ac dentibus aduersus ipsos sacerdotes sæuissimè infrenditis, & Iudæis deteriores esse putatis. Hæc igitur proferre reformidantes, vt iram quorundam declinetis, ad apertum integumentum strenuè confugitis, & aduersus veritatem pugnatis, de asini vmbra (vt fertur) decertantes.

At

At nos in præcedentibus, quos antea edidimus, SECTIO
quatuor libris, multa de iis eisdē tractauimus; XVI.
veritatem pro viribus apertè prædicantes, Latinosq; in dogmatibus orthodoxos esse liquidò ostēdimus; & falsis eos premi calumniis egregiè demonstrauimus. Et in hoc quinto, profectò non pauca attulimus; scilicet Pontificem esse Petri successorem, & vicarium saluatoris nostri IESV *Christi eomprobando: eumq; solum obtinere potestatem, omnem Ecclesiam absolutè dirigendi, et gubernandi, ligandi et soluendi, redarguendi, benedicendi, male dicēdi, corrigēdi, ac medendi; solumq; illū habere facultatē de fide et sacerdotio exquirendi. Nam statim magnus Theodorus Studites, in Epistola ad Paschalem Papam, hæc inquit:* AVDI apostolicum caput, à Deo electe, pastor ouium Christi, clauiger regni cælorum, petra fidei, per quam ædificata est catholica Ecclesia: nam tu es Petrus, Petri sedem exornans & gubernans. *Et pòst quædam:* Huc ades: ab occidente exsurge, *Psal.* 43. & ne repellas in finem: tibi namq; dixit Christus Deus noster: Et tu quandoque conuersus, confirma fratres tuos. *Audis quomodo appellat pontificem magnus hic Pater; Petrum, & clauigerum vitæ æternæ, & pastorem, & apostolicum caput? rogatque, vt Constantinopoli subsidium ferat propter eorum hæreses, qui imagines oppugnabant. Vnde nam hoc? nō ob aliud aliquid, nisi quia is habebat potestatē ceteras Ecclesias confirmandi; tanquā qui omnibus hæresibus superior*

esset, longeque positus esset ab omni procella hæreticorum. Huius rei ipsemet testis est in epistola ad Paschalem, dicens: VOS igitur verè illimis fons, ac sincerus iam inde à principio veræ fidei: vos ab omni hæreticorum procella longè positi: securus totius Ecclesiæ portus: vos à Deo electa ciuitas, ad salutis refugium. *Intelligis quo pacto securum portum appellat totius Ecclesiæ Romanum pontificem? ad quem, vt nauigia ab vndis in medio maris agitata, in portum perfugiunt, ne foris relicta, à fluctibus atque æstu mergantur: sic & omnes Ecclesiæ, ab hæreticis, tanquam à fluctibus vexatæ, ad Romanum pontificem, veluti ad portum salutis confugiunt: vbi tranquillitatem & quietem omnem nanciscantur: nam eo loci, fidei claues Christus apud Petrum Apostolum deposuit; vt Ecclesiam totam pasceret, atque gubernaret: nec apud illum tantùm, sed etiam apud eius successores, ipsi dicens:* & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. *Quæ quidem non soli Petro contigerunt, sed & eius successoribus. Nam Siluester magnus Papa Romanus, post baptismum Constantini, Arii hæresim oboleuit: & in eadem vrbe, Liberius, ac Iulius, Athanasium confirmarunt, & Alexandriam remiserunt; cùm ab Arianis persecutionem pateretur. Damasus Papa, Eunomii hæresim Constantinopolitani Patriarchæ funditus sustulit. Diuus Celestinus, impii Nestorii & Constantinopolitani Patriarchæ hæresim per Cyrillum Theegorum deleuit. Leo sanctiss-*

sanctissimus sacrilegam Eutychis & Dioscori hæresim damnauit. Martinus & Agathon, Monothelitarum scelestam hæresim verbo & operibus sustulerunt. Gregorius magnus Dialogus, impietatem eorum, qui imagines oppugnabant, anathemati subiecit: deinde post inobedientiam et schisma, Nicolaus primus ipsemet Constantinopolim profectus est Photii tempore, vt tolleret schisma: quem cùm non recepissent, excommunicationi ab eo suppositi sunt. Post hunc summi Pontifices, per temporum vices, non destiterunt scribere & hortari Græcos ad Ecclesiæ conuersionem, & obedientiam; quousque coacta est synodus apud Lugdunum, quam Græci octauam vocant: cuius auctor exstitit Gregorius Papa decimus, & vnio est subsecuta. Sed iterum defecerunt, & iterum Legatos Ecclesiæ receperunt. Cogitur synodus Constantinopolitana, cum Papæ Legatis, Ioannis Becci temporibus Constantinopolitani Patriarchæ; & vnionem amplexi sunt, ad breue tempus obedientiam ostendentes, & pacem: sed postea rursus ad suum & primum vomitum reuerterunt. Sed nec rursus defatigati sunt Ecclesiæ catholicæ præsides eos ad obedientiam & pacem excitare: at illi cùm semel obsurduissent, non paruerunt. Protracta est igitur res vsque ad nos, aspeximusq; nostris oculis; quòd multi ante nos Patriarchæ & reges videre exoptarunt, nec viderunt. Nos verò vidimus beatiss. Eugenium IIII. *Romanæ Ecclesiæ Pontificem summum, quanto studio in hoc sanctum*

ctum opus incubuerit, triremibus missis, & sumptibus, vt hoc magnum vulnus sanaretur: celebrataque est synodus ingens atque admirabilis Ferrariæ & Florentiæ insignibus Italiæ vrbibus; magna doctorum & sapientum virorum frequentia et theologiæ scientia, ac virtute illustriu. Tandem decretum sancitum est, omni sapientia & veritate conspicuum; quod vbique est promulgatum, & ab omnibus gentibus receptum. Græci verò, & ex iis qui peioris sunt conditionis, vulgares quidam homines & indocti huic contradicunt: ac si quis rationis particeps decreto contradicit; id non à doctrina proficiscitur, sed ab animi prauitate, falsa & stulta præsumptione, & gloria inani, quam ex vulgi imperitia aucupantur: quod quidem decretum & nos in manus sumentes, perlegimus omni studio; idque toto ex animo verum esse credentes, adorauimus atque amplexati sumus: vnde sumministrata est nobis materia respondendi quinque articulis, qui in eo continentur; quorum extremus hic est, de Papæ primatu; quem nemo mentis compos poterit pernegare.

SECTIO XVII. *At non recte sentit, inquiunt; quia præter communes patrum & doctorum sententias ea perscripsit. Si ergo illa diuina sedes non rectè sentit, mentitur Christus cùm dicit:* CAELVM & terra transibunt; verba autem mea nunquam transibunt. *Is enim Ecclesiæ pollicitus est, se cum ea fore, et portas inferi non prævalituras aduersus eam.*

Ideo

Ideo ne Christum mendacem efficiamus (quod si vel cogitetur solum, est blasphemia) inerrantem Dei Ecclesiam esse dicimus: quam rem testificabitur rursus ipse Theodorus Studites, ad Michaëlem Imperatorem scribens, ex persona omnium præpositorum hoc pacto: Cùm nos in vnum conueniſſemus, venerabilis imperii vestri iussu, minimi Episcopi & Præpositi: *post pauca dicit:* nos diluimus omnes dubitationes vestras. Si verò aliquid dubitare, vel nõ credere videtur vestra diuina magnificentia; eius rei explicatio à Pontifice piè est postulanda: magna et à Deo firmata manus vestra, vt publicæ cupida vtilitatis, iubeat à veteri Roma capere declarationem; vt à principio à patribus nostris est traditum: ea ô Christi imitator, Imperator, inter omnes Ecclesias Dei summum & supremum obtinet locum, cuius Petrus tenuit primam sedem, ad quẽ dicit Dominus: Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi nõ præualebunt aduersum eam. *& iterum idem in alia Epistola ad Naucratium; cuius principiũ est:* Non implebitur auris mea à vocibus auditionis, *inquit:* Testor nunc corã Deo & hominib⁹, diuisi sunt à corpore Christi, et à suprema sede, apud quã Christus deposuit claues fidei: aduersus quã portę inferi à sæculo nõ præualuerũt, nec præualebunt vsq; ad consummationem eius; hæreticorum videlicet effrenata ora, secundum promissionem veracis Domini.

Audis

Audis, quo pacto ea est caput Ecclesiæ Christi; cuius Petrus est primus præses: & quod nunquam prævaluerunt, neque prævalebunt vsque ad consummationem sæculi, hæreticorum effrenata ora, secundum promissionem veracis saluatoris? Si ergo nunquã prævaluerunt hæretici aduersus Christi Ecclesiam; quomodo audetis dicere eam errare? quæ inerrans à doctoribus prædicatur. Id etiam ostenditur in tertia sancta synodo; in qua allatis ab Apostolica sede literis, Arcadius Episcopus cum surrexisset, ad synodum dixit: IVBEAT vestra beatitudo Reuerendiss. Patres allatas ad vos literas sancti & cum adoratione vocati Cælestini Papæ Apostolicæ sedis Episcopi, legi: ex quibus percipere poterit vestra beatitudo, quãto studio prosequitur omnes Ecclesias: *eadem, & horum similia. Proiectus Episcopus protulit. Et paullò post Cyrillus Alexandriæ dixit*: literæ acceptæ à sanctissimo Apostolicæ sedis Episcopo Romano Cælestino, cum decenti honore legantur. *Audis Arcadium & Proiectum, quòd omnium Ecclesiarum curam gerit Romanus Pontifex? ob quidnam aliud, nisi quia caput est omnium? Quod verò Cyrillus dicit*, cum decenti honore legi quæ scripta sunt à Cælestino, *comprobauerunt patres aperiendo capita sua, & reuerenter audiendo quæ dicta sunt. In quarta verò sancta synodo, vt in titulo diuinæ scripturæ apparet, talia dicta sunt.* VT beatissimus Episcopus Romanæ vrbis, cuius sacerdotium super

per omneis antiquitas esse voluit; potestatem & facultatem habet de fide, & sacerdotibus determinandi. *Ergo quia de fide & sacerdotibus determinandi facultatem habet; meritò caput & magistra omnium Christi Ecclesiarum in decreto scribitur, & à nobis colitur & adoratur: atque omnis obedientia & obseruantia ei à nobis exhibetur, & exhibebitur; donec in hac vita permanebimus; recordati illius, qui dicit:* obedite præpositis vestris, & subditi estote; ipsi enim vigilant pro animabus vestris, vt rationem reddituri: *& meminisse eius nunquam cessabimus in sacris missarum precibus, secundùm sanctorum nostrorum traditiones: ne impiorum erroribus obsecundantes, à firmitate orthodoxæ fidei excidamus: pro comperto habentes, quòd qui ipsi non subiicitur, nunquam saluabitur: simili modo, & qui eius non meminit, neque sacerdos est, neque sacerdotis meretur habere potestatem: vt* XIII. *Canon primæ & secundæ Synodi apertè testatur: habes enim ad verbum sic:* HAERETIcarum zizaniarum semina, in Christi Ecclesiam spargens aduersarius, & videns has gladio spiritus radicitus euelli, alia via aggressus est, assumpta secum schismaticorum insania, Christi corpus diuidere. *Sed & has insidias sancta Synodus anticipans, vndecunque decreuit in posterum;* vt si quis presbyter, vel diaconus tanquam ob aliquod delictum suum despiciens Episcopum, ante synodalem cognitionem, et causæ disquisitionem,

sitionem, ab eius communione deficere ausus fuerit: & nominis eius in sacris missarum precibus secundum Ecclesiæ traditionem nō meminerit; hunc depositioni subiici, & sacerdotali omni honore priuari: qui enim in presbyteri ordine est constitutus, & metropolitanorum præuenit iudicium, & ante iudicium (quantum in se est) condemnat suum patrem & Episcopum; hic neque presbyteri dignus est honore, nec nomine: & qui hos sequuntur, si qui fuerint ex constitutis in sacris ordinibus; & ipsi suis dignitatibus excidāt. Monachi verò vel laici expellantur penitus ab Ecclesia, donec relicta cum schismaticis coniunctione ad suum Episcopum reuertantur. *Nonne ex hoc loco deprehendis, quòd sacerdotes sacerdotio abdicat: neque sacerdotis nomen vult obtinere, qui mentionem non faciunt primatus eorum, eorumq; sectatores: & si qui sacris sunt ordinibus insigniti, profanos iubet esse: qui in sacris non sunt, cuiuscunque sint conditionis, excommunicat? Resipiscite tandem fratres per Deum, resipiscite: nec amplius tam apertè veritati obsistatis, nec aduersus pastores animarum vestrarum decertetis: durum est enim, imo verò fatui & dementis, nudis pedibus aduersus stimulū calcitrare. Nam quemadmodum oua lapidibus; sic & capita vestra, Ecclesia confringuntur: lapis namque & petra scandali est Ecclesia: & Christus ipse, illi se similem facit. Beatus Paulus ita scribit:* bibebant enim de spi-

Matth. 21.

1. Cor. 10.

de spirituali consequente eos petra; petra autem erat Christus: hic est lapis de monte virginali abscissus: *Christus verò ad Petrum*: TV es Petrus: & super hanc petram ædificabo Ecclesiam, *& reliqua, vt sæpius dictum est. Ecce igitur ostensum est, quòd petra & lapis, Christi est Ecclesia: qui igitur in eam impingit: lux in eo non est: sed qui seruat præcepta eius, non impingit, vera luce quæ in ipso est illuminante, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: lux enim veritas est & cognitio; ac illuminantur ab ea, qui volunt, & manent in ea. Sed qui nolunt obtemperare; insipientiæ tenebræ eorum oculos obtegunt, & impingunt, & conteruntur, ac tandem exterminantur: & responsum ferent, quod præcepit dominus: quòd oues meæ, meam vocem audiunt: quæ verò meæ non sunt, vocem meam non audiunt: & lupus rapit & dispergit eas. Ita eueniet & rationalibus ouibus, quæ vocem pastoris non audiunt; impingent enim, & labentur in hæreses, absurditates, & schismata.* Daniel. 11. Ioan. 1. Ioann. 10.

Quòd verò non possit decipi, vel errare, vel confringi, vel perire Ecclesia; imo verò id euenire iis, qui eã oppugnant; ostensum est antea multis egregiis argumentationibus: nunc efficacius quodammodo per sacrũ Chrysostomum, aureæ tubæ diuinũ Ioannem, audiamus ex oratione in Pentecosten; cuius principium: Cælum hodie nobis facta est terra. SECTIO XVIII.

est terra. *Dicit enim ibi post alia multa sic*: MAGNO studio incumbit Deus in Ecclesiam, non parietibus fultam, sed gratia custoditam: propter Ecclesiam constitutum est cælum, terra firmata est, & mare effusum, & aër repletus, paradisus est plantatus, lex tradita, missi Prophetæ, miracula facta sunt, mare diuidebatur & resarciebatur, petræ scindebantur, & rursus iungebantur, manna de cælo descendebat, & ex tempore mensa disponebatur: propter Ecclesiam Prophetæ, propter Ecclesiam Apostoli. At cur tam multa? propter Ecclesiam vnigenitus Dei filius, filius hominis factus est, vt Paulus ait: qui proprio filio non pepercit, vt Ecclesiæ parceret: filii sui sanguinem effudit propter Ecclesiam: hic sanguis irrigat illam: per eum non possunt illius plantæ tabescere, neque folia decidere: non est obnoxia temporum necessariis vicibus, neq; tempori inseruit; æstate quidem foliis vernat; hyeme verò non nudatur: non enim temporum necessitates, sed gratia spiritus eam colit: propterea non euellitur, neque mirum est eam non euelli. Quot iam inde à principio aduersus Ecclesiam bellum gesserunt? cum erat planta recens, arma aduersus eam sunt expedita: at nunc, Dei gratia & sancti spiritus robore, & Imperator est pius, & milites, & omnis terra fide est repleta: at in origine eius, in exordio, reges impii, milites irreligiosi: ob iussa Principum, aræ ardebant: vndique

dique fumus,& nidor: aër inquinabatur: dæmones bacchabantur: diabolus saltabat: pater filium abdicabat; filius patrem non colebat: natura scindebatur & religio: vbi igitur, qui ausi sunt aduersus Ecclesiam in acie stare? Cùm erat planta recens, non tamen iniuriam passa est: cùm cælum attingit, speras illam posse debellare? Quando vndecim erant Apostoli, à nemine superati sunt: imò verò, vndecim tot millia Ecclesiarum sunt expiscati: nunc cùm terra & mare, culta & inhabitabilis regio & vrbs, & omnes fines religione referti sunt; tunc speras ei dominari? at tu non potes. Christus dixit, quòd portæ inferi non prævalebunt aduersus eam: facilius est cælum deleri, & terram exterminari, quàm Ecclesiam extingui. Quis hæc dicit? ipse Christus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt. Et rectè: nam Dei verbum ipso cælo est potentiùs, quia cælum est opus verbi: dixit Deus, fiat cælum, & verbum fuit opus: excurrebat natura nemine impediente; quoniam ipse Dominus est naturæ, & eam immutandi: ego eam substruxi, qui cælum constitui; sed pro cælo sanguinem non effudi: pro cælo cruci non fui affixus: pro cælo, cæleste corpus non assumpsi. Sed quid dico de cælo? angelorũ corpus non assumpsi; vt intelligas me ecclesiam magis æstimare, quàm cælũ, & terram & omnem creaturã: & ideo cælũ & terra transibunt,

sibunt, verba autem mea nunquâ transibunt: faciliùs est cælum aboleri, & terram extingui, quàm mea verba intercidere. Qualia sint verba eius, in medium deducamus; videamus, an interciderint: non reuoco ego in dubium; sed hæreticis os obstruo. Qualia sunt verba? cælum & terra transibunt; verba autem mea nunquam transibunt. quale verbum? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Super hanc petram dixit, non in Petro: non enim super hominem, sed super fidem Petri Ecclesiam suam fundauit. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. petram vocauit Ecclesiam, vndas excipientem, sed non concussam. Ecclesia namque suscipit tentationes; at non superatur. Quid ergo est super petram? id est, super confessionem Petri; non super opes. Non lapides iacis? non ligna? non spicula? nequaquam, dicit: non enim est sensibilis structutura: hæc qualiccunq; sint, tempore dilabuntur: confessionem verò neq; dæmones possunt superare: testantur martyres, qui latus perfossi, fidem non amiserunt: ô rem admirabilem! murus foditur, & thesaurus non diripitur: caro absumitur, & fides non consumitur: ea est martyrum vis. super petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt aduersus eam. Attendite sedulò; eos vocat portas inferi, qui mortem pariunt:

quid

quid igitur? in infernum intrabit, si in discrimen venerit? vtique: nam vt portæ vrbis sunt ingressus in vrbem; sic portæ inferni, ingressus ad mortem. Cur, inquit, tentationes non prohibes? nequaquam: vt ostendam vires meas. si nemo eam oppugnarit, possunt respondere: nam si fuisset oppugnata, fuisset vtique & expugnata: propterea eam permitto oppugnari; ne propugnatorum solitudini, victoriæ titulus inscribatur: & portæ inferi, non dixit, non aggredientur eam. Quid ergo? oppugnabitur quidem; sed non superabitur: fluctuat Ecclesia; sed non mergitur, sed non petit profundum, excipit tela; sed non admittit vulnera: excipit machinas, sed turris non quassatur. Sed quid dico Ecclesiam? vnum verbum piscator locutus est, & turris stetit inconcussa. Quot tyranni conati sunt hoc verbum abolere, nec potuerunt? super petram enim fundata est. Cogita quot tyranni, quot reges diademate redimiti, enses acuti, ferarum dentes, mortes imminentes, sartagines, fornaces, & pharetram suam exhausit diabolus, & Ecclesiæ non obfuit. Quanam de caussa? quia portæ inferi non præualebunt aduersus eam: ipsa res testimonium perhibet: testatur euentus experientia. Quot bellum gesserunt? num euicerunt? sed qui bellum gesserunt, silentio transiguntur, & obliuioni mandantur; Ecclesia verò floret.

Vbi Claudius? vbi Augustus? vbi Tiberius? nuda sunt nomina; eorum meminit nemo: nam postquam Ecclesiam oppugnarunt, memoria eorum deleta est: & Ecclesia super solem refulget. *Audisti verba doctoris aurei animo & corpore? audisti à Deo afflatum & theologum patrem hunc? scilicet quod Ecclesiæ oppugnatores abolentur, & obliuioni mandantur: Ecclesia verò floret. Et contorquent quidem tela pugnatores; at ipsi vulnerantur. Cur nam hæc? quia Christus ipsam firmauit: Christus ipsam suo redemit sanguine; per quem cælum firmatum est, terra fundata*: DOMINI enim verbo, dicit Dauid, cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum: *igitur verbo quo firmauit cælum, firmauit Ecclesiam suam dicens*: super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam. *Quam petram? solidam fidei confessionem Petri piscatoris; quæ firmata manet inconcussa, & immota, & inexpugnabilis; quemadmodum & cælum stat, & permanet vi verbi. Ideo in cælo, & in terra, Ecclesia Dei honorabilis, & sancta est. Imò verò secundum aureorum verborum & sermonum patrem hunc, cælo & angelis et omni creatura præstantior est. Ideo et subiicit Christus dicens*; cælum & terra transibit, verba autem mea nunquam transibunt, *id est, facilius est cælum, & terram, & omnia concuti, quàm Ecclesiam meam: incursiones hæretici facient, at non prævalebunt: in petram impingent capita sua, & dispergentur; quia super petram*

fundata

fundata Ecclesia est: propterea Ecclesia tanquam petra manebit inconcussa; secura fiducia Christus dixit. Nam qui à principio suæ prædicationis eam oppugnauerunt; deleti sunt, & memoria eorum cum sonitu periit. Ecclesia verò vernat, & refulget super solem. Vbi reges qui in eam desæuierunt? vbi Principes? vbi hæretici? Vbi Arius & Eunomius? vbi Nestorius & Dioscorus? vbi Seuerus & Eutyches? vbi qui præcesserunt, & qui postea subsecuti sunt omnes? nonne perierunt? nonne extincti sunt? sed Ecclesia tunc, & nunc, & semper est, vsque ad sæculi consummationem & finem. Sapient. 4. & 11.

SECTIO XIX.

Tot igitur & egregiis rebus expositis, ex mellifluis sacri doctoris sermonibus: æquum est, quod illi dum oraret euenit, cum omni reuerentia commemorare. Sic enim inuenimus scriptum in eius vita, quam Metaphrastes enarrat, cuius initium: Et omnium qui secundum Deum in hac vita versati sunt: *post multa ait:* Cùm is noctu in oratione perstaret, se obtulit quædam diuina res, et sublimior; quàm vt oculis cerni posset: & quemadmodum rem in medium proponere, lingua vix audeat; ita & audire nouum videatur; itaque nouum quiddam, & horrore plenum audisse. Cæterum animaduertendum, quòd huic narrationi, æquè mista sunt timor & lætitia. Duo quidam viri alba amicti veste, aspectu horrifico visi sunt ei de cælo descende-

re; huicque præclaro viro, dum oraret in conspectum venisse: quorum alter volumen, alter claues manibus continere videbatur. Cùmq; Ioannes hanc nouam speciem miraretur, timore esse correptum: hos verò manibus apprehensum erexisse, & metum absterfisse, bonoque animo eum esse iussisse. Percontanti quinam essent ij viri tanta præditi gloria, qui accederead se dignati essent; ne timeas, eos dixisse: *nos venimus à Christo missi.* Alterum postea manu protensa volumen tradidisse, dicentem: sume librum, nam ego sum Ioannes, cui sapientia Dei, pectus tradidit, in quod & recumbere voluit: quæ quidem te & per nos ad scripturas pernoscendas idoneum reddet: & te, quasi manu ducet ad eius cognitionem. Alterum verò, manu extensa: sume, dixisse, has claues: meque Petrum esse scito, cui Deus claues in manus tradidit: quem nunc per me, crede, te eadem gratia, qua me participem facere: quare quæcunque ligaueris, vel solueris super terram, erunt ea ligata, vel soluta, & in cælis. *Nonne deprehendis ex his, alterum vna cum munere scripturas facilè interpretandi, & harum intelligentiam à datore sapientiæ adiunxisse? alterum verò vnà cum facultate soluendi, & ligandi, & intelligendi, iniunxisse, & piè in* IESVM *Christum Dei filium per eum credendi? Credite in posterum, quòd sine obedientia ergà Petrum saluari non potestis. Et iure quidem:*

nam

nam is est porta salutis: qui per eum in cognitionem fidei non ingreditur, id est, vt eum agnoscat esse Christi Vicarium; non poterit vnquam salutem consequi: nam vt Christus inquit: EGO Ioann. 10.
sum ostium: qui non intrat per ostium, sed aliundè ascensum parat; fur est & latro. *Ita & Petrus eius successor dicit: qui non credit per me filium inuisibilis Dei & Patris in carne genitum, qui passus est & resurrexit, & cetera dispensationis mysteria; hic hæreticus est: & saluari nullo vnquam tempore poterit. Hæc igitur & talia tenentes, quorum refertæ sunt omnes doctorum scripturæ, Ecclesiæ subiicimur: in eaque permanemus: & in obedientia eius persistere in omnia sæcula deprecamur; vt propitium Deũ nanciscamur in tremenda die retributionis: fiat, fiat.*

Iam quoad eius fieri potuit, præstitimus quod SECTIO
polliciti sumus; allata ad quinq; articulos responsione, qui in decreto Florentinæ Synodi continentur. Conscripsimus verò hæc, à communibus patribus ac doctoribus desumpta materia, quos Ecclesia sanctos esse decernit, illorum vestigiis insistendo; & qui hæc literis theologicis mandauerunt, & tradiderunt, vt veraces suscipiendo: quibus Ephesius Marcus nõ valens in synodo contradicere, & sui incertus, certamen detrectauit. Perfecimus autẽ hoc opus multo labore, ac studio: propterea omnes, qui hæc perlegerint, oro, ne dolosè, et cũ præsumptione aut proprio affectu inducti, percurrant;

sed sincera dispositione adhibita, suam conscientiam iudicem dictis præficiant. Arbitror enim eum, qui hac conditione ad legendum accesserit; à morbo se vindicaturum, magnamque gratiam habiturum ei, qui hæc edidit, & elaborauit, cum hanc commentationem ex multis locis collegerim, & coagmentarim. Exantlauimus verò hunc laborem, vt dominus scit, qui occulta cognoscit, non gloriam aucupando temporariam, neque opum comparandarũ gratia; sed pura & pia mente, pro virili veritati patrocinari exoptantes: quæ quidem iis, qui apertè sanctis contradicere nolunt, liquidò est demonstrata. Et ea præterea de causa hoc opus aggressi sumus; vt qui horum studiorum sunt ignari, & tamen de hoc dogmate ambigunt, nequaquam ampliùs excusationem afferre possint; se sententias, & dicta sanctorum planè ignorare. Ideo æquum mihi visum est, volumen hoc rerum contexere & resipiscere aliquando volentibus, veluti sumptuosum quoddam conuiuiũ

Cantic. 4. *apponere. Ecclesia verò, Sponsa immaculata, nullas sordes vel rugas admittens, Sole lucidior denuò apparebit, vt fuit, & est, & erit; quanquam disrumpantur, qui contra sentiunt: nam semper exstitit extra errorem: neque diuersas opiniones prædicauit; sed easdem illas, quas à diuino ore saluatoris accepit. Rogo vos iterum ô charissimi, vt hæc cum charitate legatis, & spiritu fidei: ac, si vera & iusta visa fuerint, iis assentiamini: si verò contra; confutetis, & scriptis editis rationes*

affera-

afferatis: vt & nos iis perpensis, sententiam nostram cum charitate dicamus; retractantes nostra. vel delentes. Spero igitur, Deo fisus, qui pacis est pater, vos his rationibus suasos, veritati cessuros: animi candorem & obedientiam Deo præstando, mutuoq; accipiendo paracleti gratiam & prudentiam. Nam eo concedente, nulla mutatio vel imminutio pii, & patrii spiritus consequetur: neque orthodoxa veritas imminuetur; absit: malo enim millies mori, quàm suadere vos, vt tantillum quidem à vera fide declinetis. Respiscite rogo fratres, respiscite. quandiu vos in hac falsa suasione perdurabitis? quandiu, si non vtroque, altero tamen pede claudicabitis? Excitemini segnes: qui humi repitis, exsurgatis: ne dum vos malum somnum stertitis, facile inimicus disseminet discordiæ zizaniam. Tollatur paries, qui dirimit sepem: fiamus vnum corpus sub eodē capite. Est autem caput, ipse Christus: quem vt magistrū, ac vitæ datorem, piè & pura conscientia sequendo, cognoscemus Deum & patrem eius: à quo ab æterno sine tempore, sine defluxu, & sine passione est genitus: sanctissimumque, & viuificantēeius Spiritum, à patre, tanquam à productore, ab æterno, & à principio productum, & procedentem, & per eum emanantem, & scaturientem essentialiter & subsistenter, & prodeuntem, & editum, vnam increatam potentiam, & sine fine regnum, immortalem vitam, & beatitudinem: quam vtinam omnes consequamur, ne de via declinan-

tes, in montes, solitudines, & foueas delabamur: et in loca, quæ non aspicit lux vultus Domini nostri, & Saluatoris nostri Iesu Christi; cui gloria & victoria in sæcula sæculorum. Amen. Hucusque Gennadius.

Ex interpretatione sacræ Liturgiæ, &c. *Multi sunt & apud Græcos, & apud Latinos, qui sacram Liturgiam interpretati sunt, eiusque mysteria exposuerunt. Ex Græcis quidem Dionysius Areopagita de ecclesiastica Hierarchia cap. Maximus Monachus de ecclesiastica mystagogia: Germanus Archiepiscopus Constantinopolitanus, in libro mysticæ contemplationis. Simeon Thessalonicensis, in libro de septem Sacramentis: Ex omnibus autē doctissimè & prolixissimè Nicolaus Cabasila, in libro de diuino altaris sacrificio. Ex Latinis, Rubertus Abbas de diuinis officiis: Isidorus, Innocentius, Odon Cameracensis, Stephanus Aduensis Episcopus, Vvallafredus Strabo, de exordiis, & incrementis rerum ecclesiasticarum; Bernon Augiensis Abbas, Magister Florus in sua Exegesi, & alij infiniti, qui soli rectè conuincere possunt nostri sæculi errones, qui Missam rem nouam & recenter compositam esse, impudicè affirmare non erubescunt.*

DE SA-

DE SACRIS ORDINATIONIBVS, QVAS GRAECI Χειροτονίας vocant.

CAPVT XIIII.

QVATVORDECIMus articulus docet Euãgelium non ab aliis publicè legendum & prædicandum esse, sacraq; mysteria dispensanda; quàm ab his, qui ritè ad hoc ministerij genus ordinati sunt, quod quidem ita debere esse & nos ipsi agnoscimus. Sancta etenim Catholica Ecclesia, eos solùm, qui legitimè sunt vocati, sacro item charactere canonicè insigniti, atque iuxta Ecclesiasticam traditionem ordinati, ab omnique hæreseos suspitione alieni; & populum docere, & sacram Liturgiam administrare vult, atque permittit. Plurimumque illos errare docet, qui existimant nihil interesse; vtrum hæc sacra & diuina mysteria ab his exerceantur, qui

ex

ex laicis ad eam rem ordinatis deligantur tantum, an ab his, qui ex ſacerdotibus ritè & canonicè conſecratis & ordinatis, huic muneri præficiãtur. Ordinationes autem apud nos non alio modo fiunt, quàm eo, quem ſacri nobis perſcripſerunt Canones. Et de Epiſcoporũ quidem ordinatione primus Apoſtolorũ Canon hec docet: *Epiſcopus ordinetur à duobus vel tribus Epiſcopis. Presbyter verò ab vno Epiſcopo. Diaconus itẽ & alij eodem modo.* Quod itẽ ex Actis Apo-
Act. 13. ſtolicis diſcimus. *Erant*, inquit, *in Eccleſia quæ eſt Antiochiæ, Prophetæ & Apoſtoli, Barnabas, Simeon, Lucius, Manahen, & Saulus: miniſtrantibus autem illis Domino, dixit Spiritus ſanctus: Segregate mihi Barnabam, & Saulum, in opus miniſterij, ad quod elegi eos. Ieiunantes autẽ ipſi, & orantes, impoſitis illis manibus, dimiſerunt eos*: Vbi quinq; leguntur pręſentes viri: treſq́;, duos reliquos Saulum & Barnabam ſegregatos in miniſterij munus ordinaſſe. Non licere autẽ ſęcularibus principibus de Epiſcopis, aut ſententiã ferre; aut illis veteri deprauato more, qui à ſanctis Conciliis abrogatus eſt, manus impo-

imponere, 31. Canon Apostolicus docet. *Si quis Episcopus sæcularibus potestatibus vsus; Ecclesiam per ipsas obtineat; deponatur, & à communione separetur, & omnes, qui illi communicârint.* Et quanquam XXVIII. Apostolico Canone præcipitur, neminem duplici pœna ob idem crimen puniri debere: tamen vel propter delicti magnitudinẽ, vel propter peccati publicam deformitatem, duplex hoc loco irrogatur pœna: omnisque hæc electio, tanquam impia & sacrilega abrogatur: puniunturque omnes illi, qui in hac parte, vel alios coëgerunt, vimque aliquam intulerunt, vel auctores facti, quacunq; ratione fuerint; profaniique meritò & sunt, & esse decernuntur. Oportet enim eum, qui ad Episcopatus honorẽ prouehi debet, vt quidem sancti Patres in sancta Nicæna statuerunt Synodo, Canone quarto, ab aliis Episcopis deligi. *Episcopum*, inquit, *conuenit maximè quidẽ ab omnibus, qui sunt in prouincia Episcopis, ordinari. Si autem hoc difficilè fuerit, aut propter instantem necessitatem, aut propter itineris longitudinem; tribus tamen omni-*

omninò in idipsum conuenientibus & absentibus quoque pari modo decernentibus, & per scripta consentientibus; tunc ordinatio celebretur. Summa autem & vltima potestas, atque confirmatio earum rerum omnium, quæ in tota fiunt prouincia, Metropolitano tribuatur: quæ omnia ex eodem quarto Canone, eiusdem primæ vniuersalis Synodi Nicænæ decerpuntur. Sed & Laodicensis Synodi xii. Canon, hoc idē his verbis explicat: *Episcopos non oportere, præter iudicium Metropolitanorum & finitimorum Episcoporum, constitui, & ad Ecclesiæ principatū eligi; nisi eos, quos multò antè nota, probabiliſq; vita commendauit: denique examinatos & in ratione fidei, hoc est, num rectam & sanam doctrinam sequantur, an secus, & in ipsius sanæ doctrinæ politia.* Quibus item similia docet xiii. eiusdem Synodi Canon: illud adiiciens, *neque vulgo, aut popularibus hominibus electionem illorum, qui ad sacerdotalem dignitatem sunt euehendi, committendam esse.* In quorum Canonum expositione, illud scriptum legimus: *Non tantùm*, inquit, *vulgus arcetur ab Episcoporum electio-*

electione; sed etiam de ipsis Sacerdotibus sententiam ferre non permittitur: præsentíque Canone innuitur, quòd non Episcopi tantùm antiquitùs: sed & reliqui Sacerdotes à populo eligebantur: quod postea omninò ne fieret, prohibitum fuit, tanquam res inutilis ac planè pestifera. Sed & decimusnonus Canon Antiochenæ Synodi, multa similia habet: tum de Metropolitano, tum de eo, vt omnes Episcopi eius prouinciæ ab eo conuocentur, præsenteſque adsint. *Episcopus*, inquit, *ne ordinetur absque præsentia Metropolitani prouinciæ. Par enim est, Metropolitano suos collegas atque conseruos adesse. Ideo debent per epistolam Metropolitani conuocari. Et si quidem præsentes adfuerint omnes: longè melius esse: si autem difficilè fuerit conuenire omnes; tamen vel maiorem eorum partem, omnino ex omni prouincia præsentem adesse oportet; vel saltem per literas in eandem sententiam conuenire: & sic vel conuentu plurium facto, vel saltem plurium suffragiis collectis, Episcopum constitui debere. Si quid autem secus præter præscriptum modum factum fuerit;*

nullius

nullius valoris ordinationem esse. Vbi verò omnia, ita vti dictũ est, adhibita fuerint; contradicere tamen quispiam per priuatam contentionem velit; plurium tamẽ consensus tollere debet. Docet quidem eiusdem Zonara interpretatio; antiquitùs ipsarum vrbium populos, Episcopos deligere solitos: cùm autem contentiones inde exorirẽtur maximæ; ipsis deinceps prouinciæ Episcopis, ea tota deligendi & constituendi potestas Episcopi, concessa & concredita fuit. Non solùm autem Episcopi, eo modo, quo diximus, alios Episcopos & Sacerdotes sacrorum Canonum instituto eligebant atque consecrabant, & non Laici, sed & ipsa Chirotonia nihil aliud sacris Canonibus designatur, quàm eius, qui tunc consecrandi munus exercet, in alio consecrando diuinarum precum sacra administratio, ac Spiritus sancti omnia perficientis initiatoria inuocatio, propter extensionem manus Pontificis, tum cùm illi quem initiat atq; consecrat, benedicit. Quanquam ipse quoque sententiæ atque suffragia, quibus Episcopi vel Presbyteri, eligebantur, nomine

Similẽ planè eiusdẽ vocis notatio-

Chiro-

Chirotonię antiquitus appellari solebant. Nam cùm penes ciuitatum populos Pontificum deligẽdorum potestas fuisset; colligebatur tum in vnum multitudo; & hũc quidem alij postulabant, atque eligebant; alij alium. Vt igitur plurium vinceret sententia; manus in altum illi qui suffragia ferebant subleuasse dicuntur; vt inde numerus cuiusq; sententiæ dinumerari, ac facilè perspici possit. Atque ita ille qui plurium referebat sententias, ceteris anteferebatur; indeq; à manus extensione nomen Chirotoniæ originem sumpsit. Quo item nomine, in eodem sensu, magni illi veritatis duces, sancti, inquam, qui Synodis præerant Patres, nõnunquam vsi esse inueniuntur, ipsas sententias & suffragia nomine Chirotoniæ appellantes. Quomodo sancta Laodicensis Synodus Canone 5. loquitur: *Non oportere Chirotonias in præsentia multorum fieri*; Chirotonię nomine ipsam per suffragia electionem intelligentes: nam consecrationem Pontificis, publicè multis præsentibus potius fieri oportebat. Electioni autem, vbi sententiæ ferebantur; propterea

nem atque etimologiã, alicubi explicat Vlpianus, Demosthenis interpres, in ferendis suffragiis, quibus Athenienses suos eligebant Magistratus: quam vocem, vt & rei ipsius imitationẽ, vt cetera multa, ad Ecclesiasticas functiones translatam fuisse existimandum est.

T quòd

quod nonnunquam querelæ quædam & accusationes contra candidatos proponebantur; nulli præter eos, ad quos sententiæ dicendæ ius pertinebat, interesse, ac ea quæ dicebantur audire licuit. Et consecratiõnem quidem atque ordinationem, à duobus vel tribus Episcopis fieri debere, primę Synodi quartus Canon iubet: ipsam autem per suffragia electionem à pluribus etiam. *Tres*, inquit, *omninò in eundem locum cõgregatos ordinare oportet; absentibus quoque suffragium ferentibus, scriptisq; assentientibus, electionem fieri.* Post diligens autem & exactum examen, multaque tam rectæ fidei, quàm morum grauitatis, & vitæ integritatis testimonia, demum dignos ordinari debere; indignos autẽ ab eo honore ac dignitate arceri; cùm ex multis sacris Canonibus, Apostolicisque institutionibus clarum est, tum ex insigni illo magni quondam Theologi Gregorij Nazianzeni, quem pro se instituerat Apologetico, longè euidentiùs constat: ex his, inquam, vbi eos qui tanto honore sunt indigni, improbi, ac planè profani, veluti trãsitu quodam

dam notat: eos autem qui & quales digni esse debeant, mirè celebrat, suisque coloribus pingit, hæcq; inter cetera cum magna adfert libertate. *Quotus quisque est, qui si ad amussim eam, regulámque seipsum exigat, quam Paulus de Episcopis & Presbyteris fixit; nempe vt sobrij & prudentes sint, non temulenti, non percussores; sed docendi periti, irreprehensibiles, atque huiuscemodi, vt nullæ eos improborum calumniæ attingere queant; non sese à normæ rectitudine permultùm abesse comperiet?* Et rursum: *Primùm*, inquit, *ipsum purgari oportet, tum alios purgare: primò ipsum institui; tum alios instituere: primùm lucem ipsum effici, Deoq; appropinquare; tum demum alios ad Deum adducere: primò sanctificari; tum demum alios sanctificare.* Deinde illos appellans, qui citò & negligenter, nec secundum id quod sancti Canones præcipiunt, ordinantur; hæc in medium adfert: *Quis est ille, qui veritatis Antistitem & propugnatorem, vnius dieculæ spacio, veluti simulachrum ex argilla fingit? illum, inquam, qui cum Angelorum classe atque ordine futurus est:*

qui cum Archangelis Deum celebrabit: qui ad supernũ altare sacrificia transmittit, simulq; cum Christo sacrificio fungitur. Et iterum: *Qui nihil*, inquit, *dignum sacerdotio secum adferunt, discipuli simul magistriq; pietatis designantur; alios antè purgant quàm ipsi purgati fuerunt: heri extra sacra; hodie sacrorũ arbitri & Antistites, veteres vitio, pietate rudes & recentes. Quorum dignitas & vocatio, gratiæ potius & fauoris humani; quàm Spiritus sancti inspirationis opus esse videtur.* Eos proculdubiò, qui improbi & indigni in eos honores euehuntur, notans & proscindens; simul autem quales oporteat esse illos in veritate, qui serui idonei & ministri Iesu Christi futuri sunt, docens atque subiiciens. Amplius autem & eos magnopere fugiendos & auersandos esse; qui aliqua se hæresi contaminârunt 44. Canon

2. Corin. 6. Apostolicus diligẽter admonet: *Episcopum vel Presbyterum, qui hæreticorum Baptismũ, vel sacrificium admiserit, deponi iubemus.*

Quæ enim est conuentio Christi cum Belial? vel quæ pars fideli cum eo, qui infidelis est?

NEQVE

NEQVE PRECES, NEQVE OBLATIONES, NEQVE dies festos, neque alia donaria; corrupta vita, & moribus ministrorum vitiari.

CAPVT XV.

DE QVINTODECIMO autem Capite, quod Ecclesiæ ministros innoxios, & irreprehensibiles esse debere docet: vitamque honestam & inculpabilem sequi: preces item, atque ea, quæ offeruntur, diesque festos & reliqua, quæ quasi ad cauponandam gratiam comparata sunt; pecuniam item ex alienis peccatis corradendã, remq; faciendam, aut aliquid aliud, nihil omninò ad salutem conferre tradit; illud dicimus, sicq; de tota hac re statuimus. Quemadmodum illi, qui ita Deo ministrant, proficiunt

ficiunt nihil; nisi irreprehensibiles, atque sine crimine, quantùm homini licet, sint: puri item & innoxij: per omneque tempus tanquam sub iugo disciplinæ quodam viuant, in omni moderatione & sanctitate vitæ degentes, suumque munus exercentes; ita preces ipsas, sacrificia, oblationes, festos item dies, quæ iuxta beneplacitum Dei, eiusque amore fiunt; ad laudem præterea illius, memoriamque eorum, qui illi à sæculo placuerunt, referuntur; ad excitationem & imitationem virtutis, ac præclarè ab illis gestorum; rectè & conuenienter fieri, magnamq; vtilitatem animabus nostris adferre, affirmamus. *Multum enim,* Iacob. 6. inquit scriptura, *valet deprecatio iusti:* multumque proficit in illis, qui fideles Deique gratia digni sunt: vt quidem diuus Chrysostomus exponens Epistolam ad Hebræos; inquit: *Iusti, inquit, homines, vna sæpius postulatione, omnia apud Deum lucrantur:* & ad Philippenses item: *Procuremus,* inquit, *aliquid auxilij illis, qui ex hac vita decesserunt: modici quidē, opem tamen illis feramus. Quomodo autem & qua ratione? Ipsi, inquam,*

pro

pro illis exorantes, aliisq; vt hoc idem agant persuadentes: pauperibus item assiduè pro illis aliquid impartientes; habet enim ea res non exiguam quandam consolationem. Audi siquidem quid Deus dicat: Protegam ciuitatem istam propter me, & propter Dauid seruum meum. Si memoria duntaxat iusti tantũ valuit; quando & opera pro tali fiunt, quid nõ poterunt? Non frustrà ab Apostolis sancitum est, vt in celebratione venerandorum mysteriorum, memoria fiat eorum, qui hinc decesserunt. Nouerant enim illis hinc multum emolumenti fieri, multum vtilitatis: stante siquidem vniuerso populo, manuq; ad cœlos extendente, cœtu item sacerdotali, mundoq; posito sacrificio; quomodo Deum non placabimus pro istis orantes? Nam ita vult Deus, vt nos inuicem iuuemus. Sanctis autem meritos honores à nobis deberi, eosque omninò recipiendos & venerandos esse, tum templis eorum vt offeratur, iustum esse; ille qui Deus existẽs, nostra caussa homo factus est, nobis præcepit: *Qui*, inquit, *vos accipit, me accipit.* Vnde D. Chrysostomus præclarè: *Quemadmodũ*, inquit, *illis, qui in acie stant,* θεάνθρω-πος.

at que depugnãt, ab his, qui pace fruuntur, in bellumq; ipsi non proficiscuntur, stipendia debentur; pro his enim militant illi; idemque nos de Sanctis Dei cogitare iustum est. Quomodo enim non absurdum erit, his quidem, qui terreno regi militant, stipendia & commeatus liberalissimè persolui: illis autem qui cælestis Regis milites sunt; quiq; longè molestiores, potentioresq; hostes in se sustinent, pro nobisq; Deum exorant; & ad quos in omni tempore nostro necessario, cum precibus nostris quotidie, res necessarias petituri, confugimus; cuius, inquam, fuerit ingratitudinis, nihil item ex facultatibus nostris, neque in eos ipsos, neque in eorum templa, eosq; homines, qui tantorum virorum se seruitiis dediderunt, conferre? nullamq; partem liberalitatis & munificentiæ nostræ illis declarare? neque eos eleemosynis nostris alere? Orare item quotidie, Deumque deprecari, populo Christiano & vtile & necessarium esse: ab eoque officio nullum excipi, Saluator ipse, dum communem omnibus formulam orandi præscribit, docet: *Quando,* inquit, *oraueritis, dicite: Pater noster: &* cet.

Matth. 6.

Et:

Et: *Hoc*, inquit, *genus dæmoniorum non eiicitur, nisi oratione, & ieiunio:* & aliis multis similibus. Et Paulus ad Timotheum: *Obsecro igitur, primùm omnium fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt; vt quietam & tranquillam vitam agamus, in omni pietate, & castitate. Hoc enim bonum & acceptum est coram Saluatore nostro, qui omnes homines vult saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Sacerdotes demum, vt honorentur, dignum & iustum esse docet amplius Diuus Chrysostomus; *Tanquam communis*, inquit, *pater est totius vniuersi Sacerdos. Ab omnibus igitur æquum est illum honorari, eiusq; curam haberi. Sacrificia enim Deo pro toto offert vniuerso. Preces eodem modo ad Deum fundit, pro regibus atque illis omnibus, qui in sublimitate positi sunt; vt horum salus & incolumitas nostræ tranquillitatis & securitatis sit caussa. Ad nostram siquidem vtilitatem Deus ipsos etiam magistratus ordinauit. Absurdum igitur & iniustum est, illos quidem pro nobis* Matth. 17. 1. Timo. 2.

bella gerere; nos autem pro illis Deum, neq; per nos ipsos, neque per Sacerdotes item nostros exorare. Et rursum dicit idem D. Chrysostomus: *An,* inquit, *ignoratis scriptum esse, sanctum Iob pro filijs conuiuantibus quotidie sacrificia obtulisse? atque hac ratione peccata eorum expiasse; ne quid fortè peruersè cogitarent in cordibus suis?* Et alio loco: *Scitote,* inquit, *tanquam Christi discipuli; quòd orantes, pro publica pace & tranquillitate vniuersi mundi, pro omni item felici successu id facimus: regnumq; eius quærimus, ipsamq; ianuam pulsamus, vt propter viscera misericordiæ suæ nobis illam Deus aperiat, ad eamq; ex qua olim excidimus felicitatem nos reducat.* Et rursum: *Est quidem res vtilis atque salutaris Sanctorum precibus nos commendare; sed ita, si item nos ipsi in opere simus; si item & ipsi oremus: nam alia ratione, si ignaui, si otiosi ipsi simus; nullam inde referemus vtilitatem. Neque enim obscurum est, quid Hieremiæ pro ignauo & flagitioso populo orare volenti, responsum est. Ter hic in caussa populi ad Dominum supplex accesserat: ter item audiuit: Ne ores; non enim exaudiam te.*

Ierem. 7. 11. 14.

Si

Si, inquit, steterit pro illis, Noë, Iacob & Daniel, non liberabo illos; siquidem multum iam eorum prævaluit malitia. Quid igitur, dicet aliquis, necesse est alios pro me exorare, si ipse Deo gratus & charus sum? nequaquam hoc dicas, ô homo. Multis enim precibus, multis deprecationibus opus habemus. Audi enim ipsum DOMINVM dicentem: *Deprecabitur*, inquit, *pro vobis Sacerdos, & remittentur vobis peccata vestra:* Et alia his similia quàm plurima. Quæ, si quis diligentiùs perquirit; plenam & confertam talibus reperiet totam sacram Scripturam. Similiter autem & illa omnia, quæ Deo votis redduntur, sunt illi acceptissima. *Vouete*, inquit Dauid, *& reddite: quomodo Anna Samuelem Deo vouit & reddidit*, & alia sexcenta his similia. Sic itē & festos dies celebramus honorantes Sanctos, tanquam Dei amicos, iuxta magnum Dauidem: *Mihi*, inquit, *nimis honorati sunt amici tui Deus; nimis confortatus est principatus eorū.* Nisi enim sacras preces, Liturgias, dies festos, & his similia, non cauponantes, sed Deum piè timentes

Leuit. 4.

Psal. 85.

1. Reg. 1.

Psal. 138.

per-

peragimus; quæ quidem omnia fidei sunt consequentia, præclaraq; opera; gens quædam absq; Deo esse putabimur, quæ Deum non timeat, & quæ à fide viua, quæ in omnibus principem locum tenet, ac quasi familiã ducit, sit alienissima. Sublatis enim rebus illis, quę rem aliquam necessariò natura sua consequuntur, fructusq; eius quodammodo sunt, quantum in nobis illud ipsum quod principale est, auferri oportet. Necesse item est illum, qui verbo præest & doctrinæ, iuxta magnum Basilium, cum omni circumspectione & examine, Dei voluntate tanquam certissimo scopo sibi proposita, omnia agere & dicere; vt vel illis ipsis, qui eum sequuntur, illiq; crediderunt, vitam suam probet, suaéque ab his integritatis referat testimonium: iuxta illud Pauli: *Vos*, inquit, *testes estis, & Deus, quàm sanctè, & iustè, & sine querela, vobis, qui credidistis, affuimus, vt & ipsi rectè scitis.* 1. Thess. 2. Porrò, si contigerit indignos ministros nos habere; Dei tamen vis & gratia est, quę omnia operatur, vt quidem vniuersus testatur Theologorum chorus.

ANNO-

ANNOTATIONES.

QVEMADMODVM illi, qui Deo ita ministrant, &c. *Idem sensus est Nicolai Cabasilæ, ex quo hæc desumpta esse videntur. Cuius verba ex Cap. 34. hoc loco apponere libuit.* SACERDOS autem postquàm omnibus ea, quæ par est, orauerit, etiam pro se orat, vt à donis sanctificetur. Quanam sanctificatione? vt accipiat remissionem peccatorum. Hoc enim est donorum principale officium. Et vnde nam potest hoc sciri? Ex iis, quæ Dominus dixit, Apostolis panem ostendens: Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum. Et in calice similiter: Memento, inquit, Domine, etiam meæ indignitatis, & condona mihi omne delictum volũtarium & inuoluntarium. Et ne propter mea peccata prohibueris gratiam sancti Spiritus à donis propositis. Remissionem peccatorum dat sanctus Spiritus iis, qui sunt donorum participes. Hæc, inquit, gratia, in me ne prohibeatur ex donis propter mea peccata. Dupliciter enim dicitur gratia operari in pretiosis donis. Vno quidem modo, per quem ipsa sanctificantur. Alio, per quem gratia nos per ipsa sanctificat. Primo ergo modo in dõnis gratiam operari, nullum potest humanum malum vetare. Sed quemadmodum eorum sanctificatio non est humanæ virtutis opus: ita nec fieri potest, vt eam hominum vitium prohibeat. Secundus autem nostro

ſtro etiam ſtudio & diligentia indiget. Nos enim gratia per dona ſanctificat, ſi nos ad ſanctificationem aptos & accommodatos ceperit. Sin autem in nos imperatos inciderit, nec vllã vtilitatem attulerit, & plurimum etiam detrimentum damnumque dederit: hanc gratiam, ſiue eſt ſolùm remiſsio peccatorum, ſiue cum illa etiam aliud donum datur, iis, qui cum pura conſcientia ſacram hanc Cœnam ſumunt, orat Sacerdos, ne à donis prohibeatur, vt quæ poſsit prohiberi per humanm vitium. Hanc facit oratione etiam paullò pòſt cum vniuerſa communiter multitudine.

OMNI MAGISTRATVI A DEO CONSTITVTO parendum eſſe.

CAPVT XVI.

SEXTODECIMO LOco docetis, non licere populo Chriſtiano aliis præeſſe, atque imperare: pœnas item ſecundum leges ſontibus irrogare, atq; omnino aliis Reip. negotiis ſeſe immiſcere. Nos autem illud dicimus: obedire, ſubiectoſq; eſſe oportere nos omni poteſtati atque

que magistratui: non modò bonis & rectis tantùm; sed dyscolis etiã, & ea omnia, quæ ab illis legibus sancita sunt, sanctè & incontaminata seruanda. Aliter autem, Deo magis quàm hominibus obtemperandum esse. *Qui* (dicit alio loco Scriptura) *resistit omni potestati, iudicium accipiet.* Et rursum: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit.* Quomodo item eorum contumelia, qui illis non parent, quos ipse Dominus misit, non in his solùm consistit; sed in illũ ipsum amplius fertur, qui eos misit: maiusque iudicium isti, quàm illi qui in Sodoma & Gomorrha perierunt, reportabũt. Dicit enim Dominus: *Qui accipit vos; me accipit. Et qui vnum ex his, quem ego mitto, recipit, me recipit. Qui vos audit, me audit: & quicunq; vos non receperit, neque audierit sermones vestros; exeuntes foràs de domo & ciuitate, excutite puluerem de pedibus vestris. Amen amen dico vobis, tolerabiliùs erit terræ Sodomorũ et Gomorrhæorũ in die iudicij, quàm illi ciuitati.* Et Apostolus: *Qui*, inquit, *vos spernit; non hominem spernit, sed Deum qui dedit Spiritum sanctum suum in nobis.*

Rom. 13.

Matth. 10. Ioan. 13.

Luc. 10. Matth. 10.

1. Thess. 4.

Opor-

Oportet igitur nos non ciuilibus tantùm magistratibus obedire; sed Apostolis etiam ipsis, atque doctoribus, sacræque Scripturæ Spiritu sancto plenis interpretibus parére: neque illis per minas & terrores aliquos obsistere, aut aliquo pacto aduersari. In ea autem parte, qua eos qui sua omnia vendiderunt damnatis; mundumque, & ea, quæ in mundo sunt, salutis suæ caussa reliquerunt: in eo item, quòd Euangelium non de temporalibus, sed de æternis tantùm rebus omnia præcipere dicitis; & quòd solam perpetuam cordis iustitiam illud prædicet: ac ita omninò totum intelligendum & interpretandum esse putatis. Hoc quidem nulla ex parte recipimus: sed Dei Ecclesiæ Doctorum interpretationem sequuti, dicimus, illud Euangelicum dictum clarè seipsum explicare: *Vade*, inquit, *& vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælis: & tum veni, & sequere me*. Quod nos neque allegoricè, neque per vllam figuram, sed simpliciter, & ad sensum, vitamque & mores relatè dictum putamus. Hic enim ipse, qui eam quæ-

Matth. 19.

quæstionem propoſuerat, exiſtimabat eũ modum & rationem vitæ æternæ conſequendæ ſibi Dominum demonſtraturum atque ſubiecturum; per quem ſempiternum in vſu & poſſeſſione bonorum ſuorum victurus eſſet. Vbi autem longè aliud Chriſtus Dominus, quàm ille vellet, reſpondiſſet, ipſamque bonorum omnium abrenunciationem, vitæ æternæ comparandæ auctorem & adminiſtram eſſe dixit; tum demum veluti & ſua interrogatione, & Domini reſponſione damnata, aufugit: & vide, quid interrogans dicat: *Hæc omnia ſeruaui à iuuentute mea.* Dominus verò id, quod caput continet cauſſæ ſubijcit: ipſam inquam paupertatem: *Vade*, inquit, *& vende omnia*: nam ſi quid tibi reliquum feceris, illius ſeruus facilè euades. *Et da*, inquit, *pauperibus, & ſequere me*: hoc autem eſt, in reliquis item omnibus ſis meus diſcipulus ſemper, & vbique me ſequaris: non vt hodie meus ſis diſcipulus, meisque præceptis adhæreas, cras autem me relinquas, ad tuaque redeas; ſed conſtans & idem, repudiatis omnibus, in curſu

vitæ & imitationis meæ persiste. Hoc ipsum enim esse verè & ex animo regnum cæleste quærere, eiusque desiderio duci; docet magnum illud orbis Christiani sidus D. Chrysostomus: *Præeditur enim, inquit, quasi maiori quodam affectu ille, qui vult perfectus esse, auaritia atque diuitiarum studio: si verò ea quæ habet, vitæ æternæ caussa vendiderit, ac in pauperes erogârit, non aberrabit, sed vita æterna, iuxta Domini promissa, perpetuis potietur temporibus.*

DE CONSUMMATIONE MVNDI.

CAPVT XVII.

CAPVT DECIMVM septimum Confessionis vestræ docet; in fine & consummatione sæculi, ipsum Christum Dominum venturum, viuosque simul & mortuos iudicaturum: & piis quidem & honestis

ſtisviris, vitam ſempiternam, gaudiumque perpetuum; prauis autem & impiis hominibus, ſupplicium æternum redditurum: eamque ipſam puram & putam veritatem eſſe, vobis libenter aſſentimur. Quicunque autem, vel ipſorum præmiorum, vel pœnarũ finem aliquem futurum eſſe dicunt; vel iudaicas opiniones, aut potius fabulas denuò inducunt, dicentes: Ante vltimã mortuorum reſurrectionem ſanctos & pios homines in hoc mũdo regnaturos: hi planè delirant; indeque meritò ipſos auerſamur, ac veluti fabularum & nouitatum auctores condemnamus.

DE GRATIA, ET LIBERO ARBITRIO.

CAPVT XVIII.

DECIMVMOCTAuum Caput à vobis propositum, liberi arbitrij rationē explicat: de quo ita sentimus. De his quidem, quæ in nobis sunt; rectè à vobis dicitur: de illa verò parte, vbi docetis, sine auxilio Dei saluari posse neminem, ita statuimus. Non ignorare & nos Dei gratia & auxilio primò & præcipuè in omni re nos opus habere, secundùm quod à Christo dictum est: *Sine me nihil potestis facere*. Sed simul item sanctorum Doctorum, ac diuinæ Scripturæ interpretum dicta & interpretationem, qui nunquam à vero sacræ Scripturæ sensu & scopo aberrârunt: vtpotè illi, qui à Spiritu sancto edocti, lucem perspicuitatis sacræ addiderunt Scripturæ, nosque in omnibus piè & sanctè erudierunt,

Ioan. 15.

erudierunt, in omni re sequimur. Docet igitur D. Chrysostomus, gratiam, etiamsi gratia sit, volẽtes tamẽ solos saluare. Quomodo idem exponens Epistolam ad Hebræos, in quodam morali, dicit: *Oportet,* Hom. 12. in Cap. 7. *inquit, in omnibus nos custodire, atque magnam cautelam adhibere, ne aliquando obdormiamus. Ecce enim, dicit Psaltes: Non* Psal. 120. *dormitat, neque dormiet, qui custodit Israël. Et ibidem: Ne des in commotionem pedem tuum. Non dixit, ne commouearis; sed, ne des in commotionem pedem tuum. Igitur in nobis & non in alio situm est, dare pedem nostrũ in commotionem; vel omninò firmum, ne commoueatur tenere. Si enim voluerimus firmiter stare, & si constanter gressum fixerimus, non commouebimur. Quid igitur? nihilne ad Deum referemus? immò omnia ad eum referenda sunt. Non tamen ita, vt non simul liberi arbitrij sua integritas conseruetur. Si ergo in Deo omnia, inquit; cur igitur multarum rerũ item caussam & principium nos esse dicit? Non aliam certè ob rem; quàm ne liberum nostrum in aliqua parte lædatur arbitrium. Ex nobis igitur res nostræ dependent,*

dent, & ex illo. Nam & nos primùm ea, quæ recta & honesta sunt, velle oportet: tum & ille ea, quæ sua sunt, benignè & munificè confert. Sequitur autem ille, non antecedit nostra volũtates; ne in aliquo labefactetur nostrum arbitrium. Verùm vbi nos id quod rectum & honestum est elegerimus; tum & ipse plurimùm nos iuuat, præsensq; fert auxilium.

Rom. 9. Quid igitur ad illud Pauli dicemus: Neque volentis, neque currentis esse, sed miserentis Dei. *Primum*, inquit Chrysostomus, *non ex suo sensu, sed ex eo, quod antè proposuerat, loquitur: & concludit Paulus, quasi ex certis præmissis. Cùm enim dixisset, scriptum esse: Miserebor, cui misertus sum; & misericordiam præstabo, cui miserebor: tanquã id, quod ex ea Scriptura videbatur sequi, subijcit; Non volentis igitur, neq; currentis, sed miserentis est Dei. Quod si sic explicetur; quid amplius desideremus, non video.* Deinde illud ad eandem rem cum eodem Chrysostomo dicere possumus. *Cuius id, quod maius est, existit; eius totum esse dicitur. Cùm igitur nostrum sit velle & eligere, Dei autem complere, & ad perfectionem deducere; quia*

illius

illius est, quod maius est; meritò vsu communi dicendi totum suum esse dixit, sic enim & nos facere solemus. Verbi gratia. Aedificium aliquod præclarè exstructum videntes, dicimus hoc totum opus huius vel illius artificis esse; & si non totum eius est, sed & operarum, & eius qui materiam præbet domini, & aliorum plurimorum: quia tamen plura ab illo conferuntur; meritò totum illius esse dicatur. Sic etiam & hoc similiter. Sed & in multitudine eodem modo, vbi plurimi sunt, omnes esse dicuntur; vbi autem pauci, nullus. Sic igitur & Diuus Paulus dixit: Neque volentis, neque currentis esse, sed miserentis Dei. Duo autem hoc loco non parui momenti perficit, & corrigit. Vnum quidem, ne vnquam ex bonis operibus nimis efferamur: siue, inquit, curris, siue contendis, non putes illud quod rectè factum est, tuum esse. Nisi enim supernum auxilium adfuerit, fruſtrà laborabis. Quòd tamen eò, quò tendis, peruenias, clarum est, quòd currendo & volendo, id assequaris. * Non sic igitur dixit, nos fruſtrà currere; sed ita demum, si totum nostrum esse putamus; si non

* In Græco quidem est τοῦτο, puto tamen legendum ὅτω.

si non maiorem partem rerum nostrarum ad Deum referimus. Neque enim Deus ipse totum suum esse voluit; ne videatur nos frustrà, & sine legitimo certamine coronare: neque item nostrum; ne in superbiam incidamus. Si enim minimam partem habentes, tamen alta sapimus; quid si totius operis nostri Domini essemus, quid non faceremus? Ad quam animi insolentiam & arrogantiam extirpandam; & hæc, & multa alia similia Deus fecit, & dixit. Verùm iterum dicet quis: Quid hæc? quorsum, inquit, hoc? Ergo, si quid fortè cum honestate coniunctum fecerimus, superbiemus, ac ad ipsum cælum animis efferemur? Iterum igitur Chrysostomus ad Philippens. inquit: *Dum aliquid rectum facimus, tum lætemur, Deus enim, inquit, est, qui operatur in nobis. Tanto igitur studiosius attendamus nobis: neque nimis efferamur; siquidem hæc talia Deus operatur in nobis. Si igitur ipse operatur; oportet, vt et nos voluntatem exhibeamus simul applaudentem, complectentem, & minimè effusam. Si verò voluntatem in nobis ipse operatur; quomodo nos ad id quod bonum & honestum est,*

Serm. 8. in Cap. 2.

adhor-

adhortaris? Etenim si vt velimus ipse facit; frustrà nobis dicit, obedite; non enim obedimus: frustrà dicit, in timore ac tremore operaris salutem; si totum Dei est. Non ad hoc igitur dixit, Deum esse operantem in nobis, & vt velimus, & vt operemur; sed vt solicitudinem nostram releuet, & metum refrenet. Audi, inquit, si volueris, tunc operabitur, vt magis velis, & promptitudinem ipse nobis dabit, & operandi efficaciam. Quando enim voluerimus; voluntatem ipsam nostram postea magis adauget. Vt potè, volo quidpiam boni operari: bonum istud, ipse operatur, & per seipsum etiam voluntatem. Quemadmodum enim, cùm ipsa bona opera, dona Dei dicit; non deiicit nos à nostro libero arbitrio, sed illud in nobis integrum conseruat: ita quando dicit operatur in nobis, & velle & perficere, non aufert à nobis arbitrij libertatem; sed ostendit quod ipsum virtutis exercitium, magnum nobis calcar, magnam promptitudinem ad rectè faciendi voluntatem adfert. Vt enim ex opere nascitur opus; ita ex otio trahitur otium. Dedisti eleemosynam; incitaris magis ad dandum: non dedisti; pigrescis

magis: temperanter transegisti vnum diem; habes profectum in alterum: ignauè te gessi-
Prouer. 18. *sti; auxisti segnitiem. Impius enim, inquit, cùm in profundum malorum venerit, contemnit, sic & iustus, vbi in arcem iustitiæ conscenderit, tum magis ac magis porrò contendit, & aspirat. Vt enim ille desperatione quadam ignauior efficitur; ita iste considerata bonorum multitudine, diligentior redditur; veritus ne totum perdat. Pro bona, inquit, voluntate, hoc est, propter dilectionem, propter placiti ipsius comitatem, vt quæ ipsi placent fiant, & iuxta voluntatem ipsius omnia exequantur. Vides Deum omni ex parte operari. Vult enim nos iuxta voluntatem suam viuere. Si autem vult, ad hoc certè nobis ipse cooperatur; hocq; ipse omnino perficit: vult enim vt rectè viuamus. Vides, quomodo non aufert arbitrij libertatem; omnia, inquit, facite sine murmurationibus, & disceptationibus. Diabolus enim, vbi nequit nos ab eo quod rectum & honestum est abducere; alia via conatur mercedem nostram exinanire: aut enim vanam gloriam, aut arrogantiam nobis persuadet: aut si nihil horum, murmurationem:*

nem: vel si neque hanc, tum disceptationem, atque censuram morum atq; dogmatum: num rectè scilicet, an secus se habeant. Quibus omnibus grauis est diuinitùs proposita pœna, graue exitium. Nam & mores veteres nos sequi oportet, & sacræ Scripturæ interpretibus parêre & subiici necessarium est. In quo enim Spiritu locutus est Paulus, in eodem Petrus & reliqui: in eodem item sancti Antistites & sancti Hierarchę nostri, Basilius magnus, Gregorius Theologus, Ioannes Chrysostomus, ac vniuersus ille sanctorum Patrum chorus; prælucentes tanquam clarissima quædam lumina mundi, verbumq; vitæ elucidantes, & ea, quæ sacra & diuina sunt nobis annunciantes, hæcq; nobis omnia summa fide & integritate enarrantes. Rursum igitur idem D. Chrysomus, ad Timoth. hunc in modum dicit: *Si igitur quis emundauerit se ipsum; erit vas in honorē et sanctificationem. Vides, inquit, vt non naturæ, carnalisq; necessitatis sit, aureum aut fictile vas effici; sed nostræ tantummodò voluntatis, idq; dum hîc sumus in hac vita. Ibi enim neque fictile vas, aureum fieri potest,* neque

Hom. 6. in 2. Tim. c. 2.

neque hoc item in illud commutari; at verò dum hic sumus, magna huius immutationis, & commigrationis facultas volenti datur. Vas erat fictile Paulus; & euasit in aureum. Iudas vas fuit aureum; sed in fictile conuersus fuit. Et alio loco exponens illud Pauli ad Ephesios: Gratia Dei saluati sumus, ait: *Ne beneficiorum magnitudo te extollat; vide, quomodo te reprimat. Gratia, inquit, Dei saluati estis per fidem. Deinde ne rursus libera voluntatis facultas lædatur; posuit & ea quæ nostra sunt, quæ tamen ipsa ex nobis non esse docuit, non, inquit, ex nobis, addit statim: Nam neque fides, inquit, ex nobis; nisi enim ipse nos vocasset, quomodo credere possemus? Dei igitur donum est, neque ipsa tamen fides ad salutem sufficit; sed ne vacuos otiososq; nos saluet, requirit eam, quæ per dilectionem operetur. Sed & hoc ipsum Dei donum est, ne quis glorietur. Et rursum cùm dicit: Neminem ex operibus iustificari; hoc ideo facit, vt hoc pacto gratia & benignitas Dei illustrius appareat. Ac si diceret: opera habentes non est auersatus; sed ab operibus destitutos gratia saluauit. Verùm ne quis iterum dum audit;*

serm. 4. in Cap. 2.

dit; non ex operibus, sed ex fide nos iustificari, ignauus & otiosus reddatur; vide quid subiungat: Ipsius enim factura sumus, creati in Christo Iesu ad opera bona, quæ præparauit Deus, vt ambulemus in eis. Constanti enim & perseueranti virtute in hoc certamine opus est; sine qua, nihil ex his rebus quæ dictæ sunt, nos quidquam iuuare potest. Seruare enim nos ea omnia oportet, quæ nobis Christus Dominus præcipit: ac ne minimum quidem ex illis transgredi: vt hac ratione, nostra fides excellenti virtute sese commendet, ac quasi in lucem conspiciendam proferat.

DEVM

DEVM NON ESSE AVCTOREM MALORVM.

CAPVT XIX.

DECIMONONO IGItur loco docetis; causſam peccati penes nos, malamque voluntatem noſtram, atque electionem eſſe; Deum autem nullo modo vllius mali cauſſam exiſtere. Quod quidem à vobis præclarè, veriſſimeque dicitur. Exponens enim D. Chryſoſtomus Epiſtolam ad Timotheum dicit: *Scias*, inquit, *Deum omnia gubernatione ſua moderari: omnibus rebus prouidere: & alia quidem ipſum per ſe efficere; alia verò fieri permittere, nihilq; mali velle fieri. Bona autem omnia ex voluntate noſtra, & illius adiutorio, proueniunt, nihilq; ipſum latere; omnia autem mala, à noſtra proficiſci voluntate. Premuntur iuſti, vt coronentur: peccatores verò, vt pœnas perſoluant. Neque tamen aut omnes improbi hic plectuntur; ne reſurrectioni plerique non cre-*

In Moralí Homiliæ 8. in 2. Timot. Cap. 3.

credant: neque omnes item iusti calamitatibus diuexantur: ne quis improbitatem vtilem, & laudabilem esse putet. Quæ omnia, si rectè nobiscum expendemus; nihil profectò erit, quod nos in hac vita valdè perturbare possit. Si autem Sacras Scripturas assiduè audiemus; inueniemus profectò ea omnia, quæ nos ad salutem mirificè instruere possunt. Et paullo pòst progressus, inquit, *In nobis situm est, ex ipsis rebus aduersis lucrari, iacturamq; perferre. Non hoc facit tristium euentuum natura, sed nostra voluntas. Multa pertulit Iob: gratè sustinuit omnia, iustificatus est: multa minora alius; sed blasphemauit, sed indignè tulit, maledixit, in Deumq; commotus est, ideo iudicatus & damnatus est. Fortiter igitur & magno animo opus est, & nihil graue nobis, durumq; esse videbitur: sicut & contra, si ille infirmus fuerit; nihil erit, quod non grauissimum esse videatur.* Tũ enim demum diabolus aliquid proficit; vbi mentem nostram Deo adhærentem non inuenit; vbi immoderatum & intemperantem animum cernit. Cùm enim homo mandatorũ Dei non recordatur, neq; iustifi-

In Moralibus Homiliæ 9. in 2. Timot. Cap. 4.

Iob. 1.

iustificationes eius seruat; tum demum illum captiuum prehendit, cum eoque, tanquam insidiosissimus Pirata, in aduersos exitij scopulos profugit. Nam & Adam, si apud se recenti memoria tenuisset præceptum illud; *ex omni ligno comedes:* si item seruasset iustificationem illam, quæ dicit: *quacunque die comederis, morte morieris;* nunquam in ea mala, in quæ postea detrusus est, coniectus fuisset. Nemo igitur Deum accuset: nemo in eum caussam malorum suorum referat. Non enim in illis, qui vocant, caussa incredulitatis consistit; sed in his, qui vocantibus non parent, atque resiliunt. Atqui, dicet quis: melius fuit longè inuitum etiam pertrahi. Apage verò cum ista tua oratione. Nemo enim ad honores, nemo ad coronas, nemo ad conuiuia, & panegyres ac solennitates quenquam nolentem vi cogit; nemo inuitum, & quasi catenis vinctum trahit: hoc enim non honorantis est, sed contumelia afficientis potius. In gehennam mittit ille inuitos, in regnum porrò cæleste volentes atque currentes inuitat. Cur igitur non

Genes. 2.

omnes

omnes id quod melius est sequuntur? propter eam, quæ cuique ineſt, infirmitatem. Cur igitur eam non extirpat? An non vniuersam hanc naturam, tanquam librum quendam, immensam humanitatem simul & potentiam eius enarrantem, expandit? an non tot seruos suos Prophetas misit? an non toties nos vocauit? an non infinitis & inusitatis signis & portentis sua confirmauit? an non gehennam, æternumque exitium comminatus est? an non regnum cæleste toties promisit? an non quotidie solem suum oriri facit super bonos & malos? imbres item suos mittit super iustos & iniustos? Vellem dices potius necessitate bonus esse, & ab ipsis præmiis, quæ hanc libertatē consequuntur, excidere; quàm integra voluntate improbus existens, tam acerbæ damnationis sententiæ subiici atque puniri. Atqui pugnat cum rerum natura, necessitatem fieri virtutem. Verùm si ignoras ea, quæ sunt facienda; age, prode ignorantiam tuam, & tunc tibi dicentur ea, quæ dici oportet: aut si bene nosti, quæ recta sunt, & ea quæ nocitura esse

Matth. 5.

ra esse videantur; cur non abstines? curin vetita ruis? Non possum, inquis. Atqui ceteri, eiusdem sortis & conditionis homines, longè maiora possunt: teque suo exemplo conuincunt: abundeque os istud tuum impudens obstruunt. Tu fortasse, cùm vxorem habeas, temperare tibi ab aliena non potes; alius autem etiam sine vxore incorruptam seruat continentiam. Quam igitur tuæ incontinentiæ adferes defensionem? Non sum, inquies, eiusdem naturæ, non eiusdem complexionis. Ea scilicet caussa, quòd nolis: nam te non posse, dicere non debes; cùm tibi facilè demonstrabitur, omnes ad virtutẽ idoneos nasci. Nam quod simpliciter quis non potest; illud etiam omni necessitate incumbente, nunquam poterit. Quod cùm non facit; præter voluntatem suam non facere iudicatur: quale hoc est; volare, aut in cælum subleuari, graui hoc pondere corporis depressum, possibile non est. Quid igitur, si Rex facere præcipiat hæc? Quid si non facienti mortem proponat; dicens, se eos, qui non volaturi sint, obtrun-

truncaturum, vel igni traditurum, vel aliquid simile passuros? faciétne iussum quispiam? parebítne? nequaquam. Non enim potest: non patitur natura. Quid, si idem Rex iubeat, vt temperatè & continenter viuant; nónne statim plurimi huic imperio parebunt? negabis fortasse, propter eos, qui tale mandatum transgredientur. Quid si eosdem vinctos in carcerem coniiciat, ibique concludat; poterúntne æstum illum cupiditatis suæ perferre, nihilque inconueniens perpeti? optimè profectò. Non igitur dicas, hunc quidem natura esse bonum, illum malum. Non enim, si ita à natura quis constitutus esset, vllo vnquam tempore, vt clarè videmus, immutari posset. Voluntatis igitur nostræ, non naturæ, totum vitium est.

DE SACRIS TRADITIONIBVS, ET PRAESERTIM Monachatu.

CAPVT XX.

VIGESIMVM CAPVT docet, vos quidem bona opera non repudiare, omnemque pietatem, & religionem sequi; dies tamen festos, sacrificia, stata item ieiunia, fraternitates, monachorum denique vniuersam politiam, & alia his similia, inutilia esse censere. Quod quidem nec rectè, nec sanctis Patribus consentaneè fit, atque dicitur. Si enim omnia opera bona, vt dicitis, complectimini; cùm hæc ipsa eius generis sint, vel in primis hæc colere, eorumque studiosi esse debebatis. Nam primò de Ascetica vita, quæ eadem Monastica est, illud magnus Basilius docet: *Ascetica*, inquit, *vita, vnum solum scopum & finem habet; salutem animæ: omniaq; ea, quæ ad eam salu-*

salutem aliquo modo conferre possunt, vitæq; suæ institutum, atque regulam, tanquam Dei mandata, cum omni timore & cautione seruare: cùm ne ipsorum quidem præceptorum Dei alius scopus sit; quàm eos seruare, qui illis obediunt. Oportet igitur, quemadmodum illos, qui loturi in balneum ingrediuntur, omni veste nudari; sic & eos, qui vitam monasticam ingrediuntur, ab omnibus vitæ huius impedimentis denudatos, intra philosophicæ vitæ metas se continere. In qua quidem rerum omnium repudiatione, illud summum est; vt prauas cupiditates primùm deponamus: deinde illud, quod vi & natura sua primum illud sequitur; vt omnia reliqua vitæ impedimenta à nobis reiiciamus. Et cùm hoc genus vitæ delegerimus, quod in amabili quadam societate consistit; illud inprimis curare, vt sit omnium cor vnum, & anima vna; voluntas item & studia, iuxta D. Pauli præceptum, eadem: Vnum existere corpus, ex pluribus membris compactum: omnem item perfectionem fraternæ vnitatis & concordiæ complecti: nihil proprium ha-

bentes, sed omnia in cõmune possidentes. Neq; verò solum hoc tale genus hominũ accusandũ non est; sed etiam summis laudibus & commendatione efferẽdum: maximè illi, quos diuinus amor ad veram illam pulchritudinem cælestem contemplandã erexit, ac planè vulnerauit, ipsumque sponsum Christum Dominum sectari, illique adhærere docuit. In quibus alij aliam pulchri & honesti in Ecclesia Dei speciem sunt complexi, & occinunt. Et alij quidem virginitatis personant hymnos: alij eorum, qui ieiuniis, & humicubationibus domarunt corpora sua, celebrant encomia: alij eorum animi magnitudinem, qui sua omnia propter Christum vendiderunt, admirantes; illorum laudes longè lateque persequuntur. Non tam illud, quomodo vnoquoque eorum, quæ dicta sunt, rectè quis defungi possit, verbo docentes; quàm vel solam laudem prædictorum, ad omnem virtutis profectum & incrementa plurimum valere existimantes. Detrahere autẽ, aut conuiciis lacessere hoc tale genus hominũ, quomodo pium & christianũ sit?

Vt

Vt enim ad aliquod opus vocati atq; conducti, si quidem ille, qui eos vocauit, hoc ꝓpositum & hunc finem habet, vt metant, ad hoc ipsum se totos præparant: si item vt ædificent, ad ædificandum se totos componunt ac cohortantur: sic illi, qui in nomine Iesu Christi collecti sunt, in primiis finem & scopū illius, qui eos collegit, cognoscere, ac ita demum ad eum finē sese componere, ac pręcingere omni conatu debēt; ne suo frustrentur fine; sed vt potius, eum amorē, qui ex mutuo complacendi studio emanat, consequantur, & ne improbitatis & negligentiæ iudicium subeant. Debentque illius Apostolici meminisse dicti, qui inquit: *Obsecro vos, ego vinctus in Domino; vt dignè ambuletis vocatione vestra, in qua vocati estis.* Ephes. 4. Clariùs autem ipse Dominus omnia nobis in diuinis suis promissionibus explicat: *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & habitationem apud ipsum faciemus.* Ioan. 14. Vt igitur ex eo habitat in singulis nobis, si præcepta eius seruamus; ita multò magis, vbi duo

Matth. 14. vel tres cõgregati fuerint in nomine eius, in medio illorum se adfuturum pollicetur: si itidem omnem vitam, & mores suos ad mandata eius composuerint. Nam si indignè vocatione sua ambulauerint, neque ad voluntatem Dei seruandam conspirârint: & si in nomine Domini in idem congregati esse videantur; illud tamen au-

Lucæ 6. dient: *Quid me vocatis Domine, Domine, & non facitis, quæ ego præcipio vobis?* Qui igitur diuinæ gloriæ particeps effici vult, & tanquam in claro speculo, formam Christi in mente & animo suo cõtemplari; debet insatiabili amore, & eo, qui expleri non potest studio, ex toto corde, & ex omnibus viribus suis, nocte, atque die, auxilium eius, ad id ipsum rectè & constanter comprehendendum quærere. Quo perfectè nemo frui poterit; nisi prius ita, vti dictum est; ab omni se mundana voluptate, ab omnibusque aduersæ potestatis cupiditatibus abiunxerit, quæ cum luce diuina pugnant, omnique operi bono inimica & aduersaria sunt. Proinde, si cognoscere velis, cuius caussa à Deo benignissimo opifice condi-

Basilius in Oratione de libero arbitrio.

conditi, ac in deliciarum paradiſo collocati, ad extremum in numerum iumentorum inſipientium coniecti, ſimileſque illis facti, ab incontaminataque illa gloria excluſi ſumus; hanc ipſam cognoſce. Quòd vbi primùm per inobedientiam ſerui carnis, per prauos affectus, facti ſumus; ibi nos ſtatim ipſos à beata excluſimus vita, regione viuentium: ac in captiuitate, & dura ſeruitute conſtituti; adhucque iuxta Babylonis flumina ſedemus, quòd hactenus in Aegypto detineamur, nondumq; terram promiſſionis hereditate adiuimus, melle & lacte manantem: nondum aſperſum eſt cor noſtrum cæleſtis agni ſanguine; adhuc enim laqueus inferni, atque hamus malitiæ in illo infixus hæret: nondum recepimus lætitiam ſalutaris Chriſti; adhuc enim ſtimulus mortis pungit nos: nondum induimus nouum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in ſanctitate & iuſtitia; ſiquidem necdum depoſuimus veterem hominem, qui corrumpitur ſecundùm cupiditatem fraudis: nondum circumferimus imaginem hominis cæleſtis, conformes

Pſal. 136.

Epheſ. 4.

Ibidem.

1. Cor. 15.

Rom. 8. formes gloriæ illius facti; amplius enim imaginem terreni gerimus: nondum veri
Ioan. 4. adoratores adoramus Deum in Spiritu &
Rom. 6. veritate; adhuc enim regnat peccatum in mortali corpore nostro: nondum vidi-
Rom. 1. mus gloriam incorruptibilis Dei; adhuc enim in hac tenebrarum valle detinemur:
Rom. 13. nondum induimus arma lucis; quia nec-dum deposuimus arma & opera tenebra-
Rom. 12. rum: nondum reformati sumus nouitate mentis; adhuc enim conformamur sæculo huic in mentis nostrę vanitate: nõdum
Galat. 6. cicatrices eius in corpore nostro gestamus, facti in mysterio crucis; adhuc enim
1. Pet. 2. in carnalibus passionibus atque cupiditatibus viuimus: nondum heredes Dei, co-
Rom. 8. heredes autem Christi facti sumus; adhuc
Ibidem. enim spiritum seruitutis, non autem filiationis Dei gestamus: neque enim hactenus
2. Cor. 6. templum Dei, tabernaculum Spiritus sancti effecti sumus; amplius enim idolorum templa, vasaq; spirituum nequitię, propter eam, quæ nobis inest ad mala procliuitatẽ, sumus. Profectò enim nondum sinceritatem illam, & puritatem morum, mentisq;

splen-

splendorem nobis acquisiuimus: nondum spiritali, & absq; omni dolo, lacte, mentisque nostræ incremento & perfectione digni sumus: nondum nobis illuxit dies, nec lucifer exortus est in cordibus nostris: nõdum nos occupauit Sol iustitiæ, neq; splendor radiorum eius: nondum similitudinem Dei nostri recepimus, neque consortes eius diuinæ naturæ facti sumus: nondum germana magni regis purpura, neq; genuina imago Dei facti sumus: nondum eius diuino amore vulnerati: nondum spiritali charitate sponsi nostri Iesu Christi perculsi: nondum inuisibilis, & mysticè communionis participes facti sumus. Et vt in summa omnia complectar: nondũ genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis effecti sumus; siquidem amplius serpentes, amplius genimina viperarum sumus. Quomodo enim non serpentes illi, qui in terra perpetuò repunt, & ea tantũ quæ terrena sunt sapiunt, neque conuersationem suam in cælo habent: quomodo non item genimina viperarum: qui non obedientiæ Dei, sed potiùs

Genes. 1.

2. Petr. 1.

1. Cor. 11.

1. Petr. 2.

Matth. 3.

Philip. 3.

fœdi

fœdi serpentis rebellioni adhæremus? Quibus igitur verbis compellabo, quibus lacrymis, quo gemitu flectam illum, qui solus potest eum, qui in me crudelem Dominum fixit, pellere errorem? Aut quomodo eas, quæ in me regnant, prauas cupiditates excludam, vt particeps efficiar gloriæ Christi; vt sanctus & mundus filius Dei sim; vt in eam requiem, in quam me præcessit caput meum Christus, ingrediar? Torrentes lacrymarum profundam; lauabo per singulas noctes lectum meum; donec in tribulatione & cordis mei anxietate exaudiar, misericordiamq; consequar: donec cum Maria optimam me partem elegisse sentiam: donec cœlesti pane, qui mundo dat vitam, dignus efficiar. Verùm, dicet quis: Itáne plurimi Christianorum, si non omnia Dei mandata compleuerint, frustrà se in aliis exercebunt? Quo loco bonũ erit beati Petri meminisse; qui post tot res præclarè gestas, cùm toties se beatum à Domino audiuisset, ex leui voluntatis diuinæ detrectatione, illud audit: *Nisi lauero te, non habebis partem mecum*, vt interim taceam,

Psal. 6.

Lucæ 10.

Ioan. 6.

Ex Ascetiscis Basilij.

Ioan. 13.

taceam, neque ex ignauia, neque ex contemptu; sed potius ex summa erga Dominum reuerentia atque pietate id eum fecisse. Atqui amplius dicet quis, scriptum esse: *Quisquis inuocauerit nomen Domini, saluus erit:* & ita vel ipsam nominis diuini inuocationem, ad saluandos eos qui inuocant, sufficere. Verùm, audiat ille vicissim Apostolum dicentem: *Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt?* si verò credis; audi ipsum Dominum: *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; sed qui facit voluntatem Patris mei.* Quod si vel hoc ipsum, facere voluntatem Patris, nihil iuuat; inutileque habet operis studium; nisi debitè & suo modo fiat; hoc autem est, nisi diuini amoris & æternæ felicitatis consequendæ caussa suscipiatur: sic enim ipse Dominus decreuit: *Faciunt*, inquit, *vt videantur ab hominibus: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* Vnde & Apostolus institutus dicit: *Si*, inquit, *bona mea profundam in escas pauperum: si corpus meum tradidero, ita vt ingeardeam, charitatem autem non habeam; nihil*

Ioel. 2. Rom. 10.

Rom. 10.

Matth. 7.

1. Cor. 13.

sum: quid de nobis dicemus, qui vitam mollem, & omni voluptate diffluentem, illi, qui ex lege & voluntate Dei est, longè anteponimus? Qua tandem ratione, aut æternæ vitæ felicitatem, aut Sanctorum contubernium, & societatem, aut cum Angelis gaudia in conspectu iusti iudicis Christi nobis pollicebimur? Stultæ profectò & insanæ mentis est hæc cogitatio. Quomodo enim in pari honore in regno cælesti cum beato Iob considebit *ille*, qui ne minimam quidem partem eius fidei habuerit; ac ne exiguam quidem afflictionem, moderatè, & cum gratiarum actione portauerit? Quomodo cum Dauide, qui in condonandis iniuriis, sufferendisque inimicis, nullam vnquam animi magnitudinem prætulerit? Quomodo cum Daniele, qui non assidua continentia, & deprecatione sedula Deum quæsierit? Quomodo item cum aliis Sanctis, qui ne vestigium quidem vllum eorum virtutis, in vita moribusque suis demonstrauit? Quis Agonethetes adeò est iniquus, iudiciique expers, qui paribus præmiis, & coronis dignetur victo-

ἰσοπολιτείαν.

victorem; & illum, qui ne in aciem quidem descendere voluerit? Quis Dux & Imperator in æquã prædæ partẽ vocabit eos, qui ne in pugna quidem conspecti sunt, cũ illis, qui egregia potiti sunt victoria? Bonus quidem & clemens Dominus; sed idem iustus simul. Ne igitur vna tantũ parte Deum illum esse agnoscamus, sola scilicet misericordia illius; neq; eius immensam humanitatẽ, & benignitatem, occasionẽ ignauię & inertiæ faciamus. Ideo enim de cælo tonat, ideo fulmina iacit; vt nemo eius bonitatẽ contemnat: idem ille, qui solem suum exoriri facit, idem * cœcitate improbos ferit: ille qui pluuiis terram rigat, idem igne, sulphure, spiritu, procellaque agit, vertitque omnia. Vt enim illa sunt mansuetudinis, & benignitatis eius; ita hæc seueritatis signa: vt aut propter illa diligamus, aut propter ista metuamus eũ: ne illud & nos audiamus: *Nunquid diuitias bonitatis & patientiæ, & longanimitatis eius contemnis, ignorans quoniam benignitas eius ad pænitentiam te adducit? secundùm autem duritiam tuã, & impænitens cor, thesaurizas tibi iram*

* καὶ αὐλεψίαν καταδικάζει.

Vel; idem mentis cæcitatẽ iustè vindicat.

Rom. 2.

iram in die iræ. Cùm igitur absque exercitio illorum operum, quæ Deus præcepit, non sit spes vlla salutis; nihil profectò eorum, quæ præcepta sunt, contemnere tutum est. Magnæ enim est præsumptionis, de ipso legislatore, eiusque legibus, nos iudicium sententiamque ferre velle. Agè igitur, euangelica dogmata omni ex parte, cum vera fide complectamur omnes; cõmunem denique curam & consilium eò conferamus; ne nos vlla pars diuinæ voluntatis effugiat. Si enim Christianum, Deique hominem perfectum esse oportet; debet certè is omnes partes mandatorum Dei complere, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Nam vt mihi prædicandi necessitas incumbit, & væ mihi erit, nisi euangelizauero; ita & vobis idem studium, idemque periculum ineſt, si aut circa necessariorum inuestigationem socordes fueritis, aut si remissi & soluti in custodia earum rerum, quæ nobis traditæ sunt, ipsorumque operum studio extiterimus. Ideo enim dicit Dominus: *Sermo quē locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die.*

Ex Asceticiis Basilij.

Ephes. 4.

1. Cor. 9.

Ioan. 12.

die. Et seruus nesciens, & digna plagis faciens, vapulabit paucis: seruus autem sciens, & non faciens, nec se totum ad voluntatem domini componens, vapulabit multis. Luc. 12.

Sit igitur doctrinæ dispensatio, ex parte quidem mea, sine reprehensione; ex parte autem vestra, fructuosa; scientes vniuersæ sacræ Scripturæ partes, atque mandata aliquando ad tribunal Iesu Christi, ante oculos nostros poni debere. *Arguam te*, inquit Scriptura, *& constituam in conspectu tuo peccata tua.* Psal. 49. Hoc pacto namque, cum omni vigilantia & sobrietate his, quæ dicuntur, diligentiùs inuigilabimus, & diuina dogmata ad opus sedulò producere festinabimus; ignorantes, qua die, & qua hora Dominus noster sit venturus. Matth. 24. Ea enim quę nobis cum Deo intercedit coniunctio, non in ea, quæ secundum carnem est cognatione consistit; sed solo prompto studio exercendæ voluntatis eius perficitur. Basilius definit. 22. *Qui ex Deo est*, inquit Scriptura, *verba Dei audit.* Ioan. 8. Et iterum: *Qui Spiritu Dei aguntur, hi filij Dei sunt.* Rom. 8. Quem locum exponens D. Chrysostomus, inquit: *Vt ne lauacri dono* Homil. 14.

confisi, vitam subsequentem negligerent, ait: Quamuis Baptisma acceperis, nisi Spiritu postea ducaris, dignitatem datam perdidisti, & adoptionis prærogatiuam prodidisti. Propterea non dixit, quicunque Spiritum acceperunt; sed, quicunque Spiritu ducuntur; hoc est, quicunque omnem vitam ita viuunt, hi

Ioan. 15. *sunt filij Dei.* Et Ioannes; *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio vobis.* Impossibile autem esse, quenquam regno cælesti potiri; qui non maiorem ea, quę legis est, Euangelij iustitiam præ se tulerit, ipse Dominus

Matth. 5. clarè docet: *Nisi*, inquit, *abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Et

Philip. 3. Paulus: *Omnia*, inquit, *damnum esse putaui, præ excellentia cognitionis Iesu Christi Domini nostri, cuius caussa omnia in damno collocaui, ac veluti stercora arbitratus sum; vt Christum lucrifaciam, & inueniar in illo; non habens in me iustitiam meam, quæ ex lege est, sed eam quæ ex fide Iesu Christi, quæ ex*

Rom. 14. *Deo est, iustitia in fide. Omne enim, quod ex fide non est, peccatum est.* Oportet igitur nos Spiritu Dei regi; oportet rectæ fidei

fidei adhærere; vt digni futura ſalute efficiamur. Sed & illud item nõ ignorandum eſt, ac vtique confitendum, omnium eorum quæ in nobis bona ſunt, ipſiuſque tolerantiæ earum paſſionum, quæ pro Chriſto ſuſcipiuntur, Deum ipſum fontem & auctorem eſſe. Dicit enim Ioannes: *Non* Ioan. 3.
poteſt homo accipere quidquam, niſi illi datum fuerit de cælo. Quid habes homo, quod 1. Cor. 4.
non accepiſti? Gratia enim Dei ſaluati ſu- Epheſ. 2.
mus per fidem, non ex nobis, Dei enim donum eſt; non ex operibus noſtris; ne quis glorietur: & hoc, inquit, *à Deo.* Nobis enim Philip. 1.
datum eſt pro Chriſto, non modò credere in illum, ſed etiam pro illo pati, idem certamen habentibus. Neque item multum de ſe præſumendum eſt ob ea præclarè geſta, quę facit quis: neq; omninò alij contemnendi; cùm ad eos, qui in ſe confidebant, & alios, tanquam ipſi iuſti aſpernabantur, illa dicta ſit parabola: *Duo homines* Lucæ 18.
aſcendebant in templum, vt orarent, etc. Sibi enim, & nõ Deo ſua tribuere bona omnia; nihil aliud eſt, quàm Deũ negare, cũ ipſoq; ex aduerſo pugnare. Propter illos igitur,

qui sibi ipsis confidunt, & non omnia in Deum omnium bonorum auctorem referunt, sed & alios fortasse præ se contemnunt, ea parabola docet: quantumuis admiranda quadam iustitia, & quæ proximum Deo hominem efficiat, præpolleat quis; si tamen cum superbia, & aliorum despicientia, ea ipsa iustitia sit coniuncta; eam in meram vanitatem hominem detrudere, ipsique Apostatæ angelo, qui quondam Deo par esse voluit; similem reddere. *Nemo profecto sibi confidat; nemo,* ait Basilius, *putet se suis cogitationibus & consilijs in Euangelij perfectione Deo placere posse; sed omnia nostra in Deum referamus, illiq; soli confidamus. Fi-*
2. Cor. 3. *duciam*, inquit Paulus, *habemus ad Deum per Christum. Neque enim sufficientes sumus ex nobis ipsis, vel cogitare aliquid bonum tanquam ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, qui sufficientes nos fecit esse*
2. Cor. 4. *ministros noui testamenti sui.* Et alibi: *Habemus*, inquit, *thesaurum hunc in vasis fictilibus, vt sit abundantia virtutis ex Deo, & non ex nobis.* Ampliùs autem ipse docuit
Ioan. 14. *Si diligitis me, mandata mea seruate.* Quam diu

diu enim vniuersa mandata Domini non seruamus: quandiu vitam nostram ita non comparamus, vt illud testimonium eius referre possimus, *vos non estis ex hoc mundo*; tandiu eum non diligimus, Spiritumque eius sanctum frustrà nos accepturos ab eo expectamus. Non solùm autē præcepta eius opere complere iustū est; sed & in aliis quoque virtutibus atque traditionibus nos exercere oportet, festos dies non contemnentes, memores Canonis 53. *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, in festis diebus carnem & vinum non sumat, abhorrens, & non propter exercitationem; deponatur: vt qui habeat inustam conscientiam propriam; & sit multis offensionis caussa.* De ieiunio item Canone 69. sic præcipitur: *Si quis sacram Quadragesimam non ieiunet, aut feriam quartam, aut Parasceue; excommunicetur.* Et reliqua. Sed & ipse Dominus per Moysen ieiunium sanxit, vt quidem multis in locis scriptum legimus: & peculiariter, dum in hunc modum legem fert: *Anima quæ per ieiunium afflicta & humiliata non fuerit, peribit.* Satagamus igi- Ioan. 15.

igitur per ieiunium & orationem mer-
Isaiæ. 58. catum salutis exercere. *Ieiunantes autem; non ieiunemus ad lites & contentiones: non percutiamus hominem humilem & aduenam: dissoluamus omnia vincula impietatis, ac violentorum contractuum conscindamus chirographa: esurientibus panem & escam frangamus: egenis & vagis domos nostras,* iuxta Prophetæ præceptum, *aperiamus. Ieiunantes corpore, ieiunemus & mente, in omnibus nos ab omni malo abstinentes; tum erumpet quasi manè lux nostra,* ita vti scriptum est, *tum inuocabimus, & DOMINVS exaudiet: tum clamabit, & dicet: Bono animo sis: Ecce adsum.*

DE CVLTV ET VENERATIONE SANCTORVM.

CAPVT XXI.

VIGESIMVM PRIMum Caput, & idem vltimum considerationis vestrę, de veneratione & cultu Sanctorum institutum est. Memorias scilicet Sanctorum vtiliter celebrari, easque ad id solùm, vt fides nostra solidetur & confirmetur conferre; dum cogitamus eos gratiam & auxilium, fide diuinitùs consecutos esse. Nos autem dicimus, inuocationem quidem verè & propriè soli Deo conuenire, illique primò & propriissimè deberi; eam autem, quæ Sanctorum est, inuocationem, non propriè dici; sed ex accidenti, vt ita dicã, quodammodo, & ex gratia, & priuilegio quodam. Neque enim, aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit eorum quenquam, qui illũ inuocant; sed gratia & donum, quod habent,

Matth. 28. iuxta illud promissum: *Ego*, inquit, *vobiscum sum, vsque ad consummationem sæculi.* Et de ea quidem inuocatione, quę ipsi Deo debetur, Paulus ad Romanos scribit: *Quomodo*, inquit, *inuocabunt, in quem non crediderunt?* Deum, inquam, sine omni dubio intelligens. Quod autem & nos soli Deo propriè inuocationem tribuimus; patet ex ipsa sacra arcanorum celebratione, vbi sic Deum cõpellamus: *Dignare nos, Domine, liberè & cum bona venia audere te cælestem Deum Patrem inuocare, dicentes: Pater noster, qui es in cælis.* Et rursum: *Domine Deus virtutum sis nobiscum; alium enim præter te, in anxietatibus & tribulationibus nostris adiutorem non habemus.* Et iterum: *Alium*, inquit, *præter te Deum, non agnoscimus.* Mediatores autem facimus omnes Sanctos. In primis autem & excellenter ante alios omnes, ipsam Dei Genitricem Virginem Mariam Matrem Dei. Secundùm hanc autem, atque secundum Angelorum atque aliorum Sanctorum choros, templis, donariis, supplicationibus, sacris imaginibus eorum; non proprio Dei cultu,

tu, sed relatè & consideratione quadam ad ipsa exemplaria, honorem facimus, illisq; aduoluimur. Scimus enim eum honorem, qui λατρεία dicitur, soli Deo deferri; neque alium extra illum Deum agnoscimus, neque adoramus deos alienos, neque in Sanctis, eorumque imaginibus venerandis nimii sumus; sed intra modum; metuentes scilicet, ne eum honorem, qui Dei proprius est, illis deferamus: quod absit. Res enim est impia, & à Christi Ecclesia, eiusque alumnis alieniſſima, verè, & non ad aliud relatè, sacras imagines adorare; quarum omnis honor ad prima eorū exemplaria, inquit D. Basilius, referri debet. Cæterum, & alios Sanctos omnes mediatores nobis, & aduocatos constituimus; nec in præsenti tantùm hac vita, sed etiam in futura. Nam & hæc mediatio quædam est, cùm Angeli aliique Sancti, atque adeò non minus ipsa mundi Domina pro nobis exorat. Neque tamen simpliciter pro omnibus, neque pro aliquo qui in letali peccato mortuus est, illi deprecantur. Nequaquam enim hoc dicendum est. Iam enim

σχετικῶς δὲ λατρευτικῶς προσκυνοῦμεν· ἀλλ' ἐπολύγινόμεθα ἅγιοι τὴν σχεσίν·

vna sentẽtia hos tales à sua excluſit miſericordia Deus, ac tale quid cõtra illos pronũciauit: *Si ſteterit Noë, aut Iob, aut Daniel, filios eorũ, et filias non liberabunt*; ſed pro illis ſolis exorãt, pro quib⁹ preces ſuas gratas & acceptas Deo eſſe arbitrantur; pro his ſcilicet, *qui in medio pœnitẽtiæ curſu* ex hac vita *ſunt rapti; nondum tamen peccatorum ſuorũ ſordes planè emundare potuerunt*; idque profectò ſtante adhuc iudicio, necdumque lata ſententia. Nam vbi ſemel ſolutum fuerit theatrum; vbi quiſque ad ſibi deſignatum locum pœnæ abductus fuerit; ibi iam mediatio nulla eſt, neque omnino vnquam fiet. Hæc enim mediatio nunc, dum in hac vita ſumus, in Eccleſia ſuſcipitur atque prædicatur: dum nunc quidem Sanctos, nunc ipſam Dominam, & Matrem Dei, nunc Angelos, menteſque beatas, compellamus, ac illorum ſacris precibus nos commendamus. Et Dominam quidam noſtram hoc modo: *Sanctiſſima*, inquit, *Domina noſtra, Dei Mater, intercede pro nobis peccatoribus.* Sanctos verò Angelos: *Omnes cæleſtes virtutes, ſanctorum-*

Ezech. 14.

rúmque Angelorum, & Archangelorum chori; orate pro nobis. Sed & Prophetam illum, atque præcursorem, Baptistamque Domini: glorioſos item Apoſtolos, Prophetas, Martyres, ſanctosque Paſtores, ac Doctores; ſanctarum item Mulierum cœtus, omnesque Sanctos oramus, vt intercedant pro nobis peccatoribus; quo gratia Dei ipſius in ſuperabili, item diuina ac incomprehenſibili virtute ſanctæ Crucis, propitius nobis peccatoribus fiat. Nobis, inquã, eum ſolum verũ Deum colentibus, illiq; ſoli confitentibus, in veraque pœnitentia perſeuerantibus. Rogamus item, vt oculos animæ noſtræ illuminet; ne aliquando onere peccatorum depreſſi obdormiamus in morte, inimicusque noſter prævaleat aduerſus nos. Precibus igitur & interpellationibus eorum omniũ, quos ſuprà memorauimus, petimus clementiſſimum Deum; vt ipſe ſuſceptor & liberator noſter eſſe velit; nosque à laqueis inimicorum noſtrorum benigna ſua miſericordia liberare dignetur.

ANNO-

ANNOTATIONES.

NEQVE enim, aut Petrus, aut Paulus ipse exaudit quenquam, &c. *Non hoc dicunt, quòd sancti omnino non audiant, quodque preces nostras non cognoscant; pugnat enim hoc cum his Sanctorum compellationibus, quas paullò post ipsi subiungunt.* SANCTISSIMA Domina nostra Dei mater, intercede pro nobis peccatoribus. *Et* sanctorum Angelorum & Archangelorum chori, orate pro nobis, &c. *Quales item multæ persimiles veterum Græcorum Patrum voces vbique exaudiuntur.* SANCTI Dei vos lacrymis, & fletu doloris pleno, rogo. *Origenis.* O Basili, cælitùs aspice carnis stimulum, aut tuis sistas intercessionibus, &c. *Nazianzeni.* O communes generis humani custodes, optimi curarum socij,, precum ac votorum inuicem suffragatores, legati apud Deum potentissimi, astra mundi, flores Ecclesiarum. *Basilij. Quis enim aut non audientem, aut non sentientem hoc modo compellat? Sed illud potius dicunt, quòd neq; ipsi Sancti viribus suis, sed diuino dono preces nostras cognoscunt, neq; nobis de suo tribuant quidquam; sed Deus ipse sanctorum precibus, promissionibusque, quas illis fecit flexus ac persuasus, donat, largiturque omnia. Percipiunt autem & exaudiunt nostras preces Sancti, vel in ipso Dei*
Sap. 7. *Verbo, quod eam ob caussam*, candor lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis, & imago bonitatis illius: *Vel in ipso diuino lumine:*

ne: *iuxta illud:* NON erit tibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lunæ illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucē sempiternam, & Deus tuus in gloriam tuam: non occidet vltra Sol tuus, & Luna tua non minuetur; quia Dominus erit tibi in lucem sempiternam, &c. *Et Apocal.* 21. Et ciuitas non eget Sole, neque Luna, vt luceat in ea; nam claritas Dei illuminauit eam, & lucerna eius est agnus: *Vel etiam ministerio Angelorum, iuxta illud Tobiæ:* Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos; ego obtuli orationem tuam Domino: *Et illud Apocal.* 8. Et alius Angelus venit, & stetit ante altare, habens thuribulum aureum: & data sunt ei incensa multa, vt daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorū de orationibus Sanctorum, de manu Angeli coram Deo. *Verùm hæc alterius, & prolixioris sunt considerationis.* *Isaiæ 60.*

σχετικῶς λατρευτικῶς προσκυνουμένοις. Non proprio Dei cultu; sed relatè ad exemplar, &c. *Non caruit menda hic locus: itaq; sensum & sententiam secuti sumus.*

οὐκ ἐπιπολυγωνόμεθα ἁγίοις τοῖς σχεσίν. Neque in venerandis imaginibus nimij sumus; sed intra modum, &c. *Græcè sic scriptum erat, quod certè nullum sensum habere videtur: id tamen eos velle dixisse, quod posuimus, & res, & verba ipsa innuunt: tum Canon septimæ & octauæ*

octauæ Synodi docet, vbi sic de imaginibus decernitur. SACRAM imaginẽ Domini nostri IESV CHRISTI, & omnium Saluatoris, æquo honore cum libro sanctorum Euangeliorum adorari decernimus. Sicut enim per syllabarum eloquia, quæ in libro feruntur, salutem consequuntur omnes; ita per colorum imaginariam operationem & sapientes & idiotæ cuncti, ex eo quod in promptu est perfruuntur vtilitate. Quæ enim in syllabis sermo, hæc & Scriptura, quæ in coloribus, prædicat & commendat. Dignum est enim, vt secundùm congruentiam rationis, & antiquissimam traditionem, propter honorem, qui ad principalia ipsa refertur, etiam deriuatiuæ imagines honorentur & adorentur, vt sanctorum Euangeliorum sacer liber, atque typus pretiosæ Crucis.

EPILOGVS
DE QVIBVSDAM, VT ISTI VOCANT, ABVSIBVS.

AMPLIVS AVTEM AD eos, quos dicitis abusus respõdentes dicimus: Primùm vtriusque speciei participes esse oportere omnes dicitis; & rectè quidẽ: nam & hos hoc idem tremendis mysteriis partici

licipantes facimus, illi, inquam, qui his digni sumus; præter id, quòd non in azymo, sed in fermentato pane panis speciem accipimus. Secundũ est, quod dicitis, melius esse nubere, quàm vri; iuxta illud Pauli: *Vnius vxoris virum*, & reliqua, quæ Paulus in hoc genere præcipit. Proinde & nos illis sacerdotibus, qui in virginitate persistere non possunt, priusquàm tamẽ consecrentur & Sacerdotes fiant, vxores accipiendi potestatem damus. Deus enim matrimonium sanxit. Illud item non ignoramus, turpitudinis germina multa suscipi inter eos, qui Sacerdotes vxores accipere prohibent. Ille autem, qui semel virginitatẽ professus est, virgo permaneat, nec iã illi vllam amplius licentiam post votum susceptum nubendi damus. *Nemo enim mittens manum ad aratrum, & respiciens retrò, idoneus est consequẽdo cælesti regno.* Si verò huic humanitus quid cõtigerit; hunc ecclesiastica disciplina coërcemus, ac ad moderationẽ vitæ, per pœnitentiam atq; confessionem, carnis item mortificationem, ac omnem vitæ continentiam reuocamus, ac veluti

1. *Cor.* 7.

1. *Timo.* 3.

Lucæ 9.

lustra-

lustratione quadam expiamus: nihil dubitantes misericordiam benignissimi Dei, humanæ eius infirmitati non defuturam. Tertio loco explicatis, sacram Liturgiam cum maiore pietate & deuotione apud vos, quàm apud aduersarios vestros celebrari; vt quam ad quæstum & ad lucum à quibusdam referri dicatis, indeque multiplicationem priuatarum Missarum exortam esse: vnam item solam Liturgiam vos celebrare, non ritu Romanæ Ecclesiæ plures, scribitis. Si qui igitur sunt, qui ad quæstum & lucrum tantum referant mysterium; illi turpiter & improbè faciunt; quod certum & confessum esse, & nos, & veritas ipsa testatur. Quod autem additis, mortem Christi non tantum vetus primi parentis nostri debitum sustuliſſe, sed & omne aliud peccatum deleuisse; in eam partem illud dicimus: Debitores nos esse vniuersæ legis diuinæ implendæ; ad imitationem q; vitæ & conuersationis eius, qui pro nobis mortuus est & resurrexit, pro posse cuiusque nos obligari; memores illius Apostolici: *Charitas*, inquit,

2. Cor. 5.

inquit, *vrget Christi nos, iudicantes hoc: si enim vnus pro omnibus mortuus est; num ergo omnes mortui sunt? At vnus quidem pro omnibus mortuus est* CHRISTVS: *vt & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Si enim vna parte corporis sui tantùm circumcisus iuxta legem Moysis, debitor est vniuersæ legis; quantò magis circumcisus quis Christi circumcisione, depositione vniuersi corporis peccatorum carnis, quemadmodum scriptum est, debitor efficitur adimplere illud Apostoli dictum: *Ego mundo crucifixus sum, & mundus mihi. Viuo autem iam non ego, sed viuit in me Christus.* Mortuos enim nos oportet esse peccato; neque amplius illi seruire; & ita demum sequi Christum; quod quidem est Deo plenè & perfectè viuere. Si enim liberè peccabimus, nec pœnitentiam agemus vnquam; hac quidem ratione, ne mors quidem Christi, quam adeò superbè iactamus, nobis proderit quidquam. De confessione autem & remissione peccatorum, quod quarto loco ponitis; ex

Galat. 5. Coloss. 2. Galat. 6. Galat. 2.

sententia magni Basilij respondemus.

In Asceticis Cap. 26. *Oportere vnumquenque Christianorum, siquidem dignum pœnitentia profectum demonstrare velit, vitæq; ad legem Iesu Christi institutæ habitũ & consuetudinem sibi competrare; nullum animi motum occultum apud se continere, nullumque verbum non expensum proferre, sed occultissima etiam quæque cordis sui confiteri: non quibusuis passim; sed illis tantùm, qui remedium & sciunt & possunt adhibere.* Et in alio loco inquit idem D. Basilius: *Oportet illis*, inquit, *quibus commissa & concredita est sacrorum Dei mysteriorum dispensatio, peccata sua confiteri. Sic enim antiquitùs omnes illi, qui pœnitentiam egerunt, ad genua Sanctorum fecisse inueniuntur.* De potestate autem remittendi & retinendi peecata, illud existimandum esse putamus, nec omnibus, vt dictum est, passim, nec simpliciter traditam esse; sed pœnitentis obedientia interueniente tantùm, paratoq; animo ad ea omnia facienda, quæ is, cui ea cura animæ nostræ demãdata est, iusserit atque præscripserit: tum vt is, qui absoluendus est, verè & ex animo pœniteat.

pæniteat. Vera enim pœnitentia est, ad eadem non relabi mala. Nam si quis ad eadem peccata redeat; hic similis est cani, ad suum vomitum redeunti. Oportet autem vita & proposito, ab omni temerario ausu nos remouere, contrariaque remedia vulneribus nostris adhibere. Quintum est de oblationibus, festis diebus, statis ieiuniis, de traditionibus item; & quòd gratis per Christum peccata, & non propter aliqua merita & iustitias nostras nobis remittantur, confiteri debeamus: impossibile item esse omnes traditiones quenquam seruare posse; vnde grauantur & perterrentur piæ & trepidæ conscientiæ. Ad quæ omnia verbis Diui Basilij sic respondemus: *Cauendũ, inquit, nobis est; ne occasione vnius præcepti, aliã transgrediamur. Quare, inquit, & ipse Paulus, de ciborum ratione docens, non simpliciter carnis rationem non habendam esse monet; sed in desideriis. Tanquam illud quidem, quod ad libidinem & voluptatem in carne nostra est præceps & procliue, per exercitationem atque mortificationem sit extirpandum: illud autem, quod est vtile, quódque ad*

2. Petr. 2.

Rom. 13

virtutis & pietatis exercitium confert, etiã necessarium diligenti cura & studio exercen-
1. Corint. 8. *dum, atque conseruandum. Esca enim, inquit Paulus, nos Deo non commendat; & regnum*
Rom. 14. *Dei non est cibus & potus; sed iustitia, pax, gaudium in Spiritu sancto. Quare & ipsa cibi abstinentia, cum ratione est suscipienda: quam si, inquit, ipse per se expendas; neque si manducauerimus, abundabimus; neque si non manducauerimus, deficiemus. Neque enim illi, qui non comedunt, meliores sunt comedentibus, si ipsum solum comedere spectes; neq; iterum illi qui comedunt, deteriores his qui nõ comedunt: sed hoc solum tantùm consideres, si cetera omnia eadem sunt.* Omne igitur corporis exercitium ad animi virtutem referri, & comparari debet. Fit enim plerunque, vt ea quæ per se ipsa pulchra & honesta non sunt, quòd tamen talibus inseruiant, ipsa etiam pulchri & honesti formam & speciem acquirunt. Hac igitur ratione ea omnia, quæ nobis à sanctis Patribus tradita sunt, tanquam ea, quæ hunc solum finem respiciunt, seruare & amplecti debemus. Qui enim talia spernit, Deum

ipsum

ipsum spernit. Neque omnino quidquam earum rerum, quæ nobis à sanctissimis viris sunt relictæ, aut ridendum, aut traducendum est. Et si qui, præter pium vsum ac finem, his abutantur; non oportet tamen propterea tales traditiones irridere, ac traducere; sed eos quidem qui illis abutuntur, leniter instruendo admonere; ipsarum autem rerum verum & rectum vsum demonstrare. Quod quidem magnus ille Basilius sæpiùs facere consueuit, maximè verò in eo loco, vbi quærit: *Num acceptabile sit Deo opus aliquod bonum, etiam si non per omnia iuxta præceptum Dei ritè & debitè sit factum?* Nihil enim est, quod nos magis imitatores Christi faciat; quàm vbi proximorum nostrorum curam suscipimus. Pudor autem est homini Christiano, sanctis & piis institutis conscientiam suam grauari, aut perterreri dicere. Omne enim, quod ex Deo est, vincit mundum. Quare inquit idem Basilius: *Quis adeò est sensus expers, quis tam incredulus, vt putet se non posse illis rebus ferendis parem esse, quæ iam antè multi alij pertulerunt? aut* Luc. 10. 1. Ioan. 5. Deest particula μη.

quomodo tanquam viribus suis grauiora, magísque laboriosa recusabit quis, quæ nulla difficultate multi, qui eum anteceſſerunt superarunt? Quare & monasticam vitam, quæ recto fine Deique causſa ſuſcipitur, nemo vnquam bonus contempſit; nemo riſit. Quam etſi quidem multi fidenter aggredi fortaſſe audent: vt tamen dignè & competenter ad calcem vsque perueniant, paucis fortaſſe curæ eſt; etſi omninò non in ipſo recto propoſito laus operis conſiſtit; ſed in ipſo fine fructus eſt totius laboris. Et ipſum quidem vitæ genus laudant, miranturque omnes: iuniores autem & rudiores inſtruxerunt & hortati ſunt illi qui potuerunt; vt alicubi à quodam ſubiicitur & præcipitur: *Diſce*, inquit, *tu qui ſolitarius, fideliſque homo es, ipſiuſq; pietatis operarius; diſce, inquam, Euangelicæ conuerſationis modum*, & reliqua. Et rurſus idem ipſe in eodem loco docens, cum qua probatione & examine eos, qui ſe huic vitæ generi addicere volunt, ſuſcipi oporteat, inquit: *Neceſſe eſt illos cohortari, vt à prima ſtatim ætate tradant & offerant ſe Deo illi, qui ſe huic*

generi

generi vitæ addicere volunt. Qui enim ita fecerit; & charitate erga Deum germanus, & in eius retributionis, quæ à Domino proposita est perceptione, firmus apparebit. Quæ verò contra traditiones à vobis ex Diuo Paulo adferuntur, vel ex his quæ iam dicta sunt facilè solui & explicari possunt: Apostolum scilicet, non de his obseruationibus & traditionibus in illis locis agere, quæ piè & secundum Deum sunt: sed de illis, quæ tum ab Hæreticis atque aliis prauis hominibus, falsò & impiè confingebantur. Itaque Diuus Chrysostomus in Capite quarto ad Timoth. hæc de Manichæis, Encratistis, ac Marcionistis dicta esse interpretatur: *Vt autem illi, qui rectæ & sanæ adhærent fidei, sub tuta & secura ancora nauigant; sic illi qui ab ea semel exciderunt, nusquam tutò & constanter consistere possunt. Sed cùm multùm susdéque per omnes errores diuagati fuerint; ad extremum in ipsa extremæ perditionis vada atque scopulos deferuntur.* In secunda autem ad Coloss. gentilium atque Iudæorum his verbis superstitiones reiici, de illisque, qui

Hom. 12 in 1. Tim. c. 4.

nondum Christo adhæserunt, hæc dicta esse, idem docet Chrysostomus. Quinto item ad Galatas, primo ad Titum eo-
Homil. 3. dem modo. Quod idem Diuus innuit Basilius illis verbis: *Si*, inquit, *studium eius iustitiæ, quæ ex lege est, eos qui in Baptismo se Deo consecrârunt, tanquam non sibi amplius victuri, sed illi, qui pro eis mortuus est, & resurrexit; spiritualis adulterij obnoxios facit; vt per ea, quæ superiùs dicta sunt, abundè demonstratum est: quid, inquit, de humanis dicet quis traditionibus? studium, inquam, iustitiæ, quæ ex lege est, per humanas intelligens traditiones.* De ea porrò iustitia, quæ ex fide est, iuxta aureum os Chrysostomi respondemus. *Iam primum igitur constat, ex fide cognitionem christianam prouenire; nec sine illa quenquam Christum cognoscere posse. Nam & Resurrectionem & Natiuitatem nulla humana ratio nobis probare potest. Sola autem id docet fides: hácque primùm parte causſa esse iustitiæ dicitur. Quod cùm ita sit, vides quòd non simpliciter oporteat fidem habere; sed quæ sit per opera: Ille enim potissimùm Christum resurrexisse credit,*

credit, qui sui vitæque suæ nullam habet rationem; periculis seipsum obiiciens, illique passionibus communicans. Ob idque dixit Apostolus: Et inuentus sum in me ipso non habens meam iustitiam: illam quæ ex lege est; sed eam quæ ex fide est Christi, eam, inquam, quæ ex Deo est iustitiam, in fide: fide enim illum cognoscimus: fide resurrectioni illius assentimur: fide ad communionem passionum ipsius erigimur. Et iterum idem Chrysostomus: Fidelis, inquit, Deus, qui promisit nos saluare, idem omninò saluabit; sed non alio modo, quàm eo, quo promisit: si voluerimus, si audiemus ipsum: non simpliciter; neque veluti ligna & lapides, otiosos & desides. Rectè autem illud, confidimus per Dominum, posuit; quasi dicat: benignitatis eius nos credere oportet; omniáque nostra ad eum referre, in eumque reiicere: ita tamen, vt & ipsi in omni virtutis & honestatis genere ad extremum vsque spiritū nos exerceamus. Non igitur simpliciter Christum teneamus, sed ei conglutinemur. Nam si vel minimùm recesserimus, proculdubiò peribimus. Scriptum est enim: Peribunt omnes, qui elon-

Homil. 5. in 2. Thessal. Cap. 3.

In Morali Homiliæ 8. in 1. Corint. Cap. 3.

Psal. 72.

elongant se à te. Conglutinemur igitur ei: & conglutinemur per opera: *Qui enim seruat opera mea, ipse manet in me*, inquit: & profectò plurimis exemplis nos multùm coniungit. Et animaduerte, quæso: ipse caput, nos membra: ipse fundamentum, nos ædificium: ipse vitis, nos palmites. Hæc omnia conglutinationem demonstrant; & nihil vacuum in medio relinquunt, ne minimùm quidem. Quippe qui parùm abest; cùm processerit, aberit longiùs. Nam vel minimus palmes si à radice abscindatur, statim arescit, ac inutilis efficitur. Itaq; id, quod in ea re minimum esse videtur, paruum omninò non est; sed in eo, quasi totum consistit. Et proinde, vbi quid parùm deliquerimus, nolimus vel exiguum despicere; siquidem id neglectum, quàm primùm in immensum crescit. Et de fide quidem hactenus. De Monachatu autem illud cum Diuo Basilio sentimus, benignissimum Deum, qui salutis nostræ curam habet perpetuam, in duo quasi vitæ genera omnem hunc præsentē vitæ statum diuisisse; coniugum, inquam,

In principio Asceticorū.

atq;

atq; virginum: ita, vt qui non possit virginitatis perferre certamina; vxorẽ accipiat. Illud rectè sciens; quòd non minor ab ipso cõtinentiæ & sanctitatis exposcetur ratio; quomodo scilicet eos, qui piè & sanctè in matrimonio vixerunt, liberosque ad laudem & honorem Dei educârunt, imitatus fuerit. Vnicuique enim ex his fructibus, quos ex ea charitate, quam erga Deum & proximum gessit, producere debuit, reddenda erit ratio. Et item ex omni prætermissione & contemptu mandatorum Dei: neque verò sola ratio reddenda; sed etiam grauis & inexcusabilis pœna subeunda; ipso Domino apud Matthæum comminante: *Qui amat patrem suum, aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* Matth. 10. Ne igitur tibi omnia licere putes, etsi maritus sis, tanquam omnem iam potestatem mũdo adhærendi consecutus; cùm maiore etiam tibi cautione opus sit ad id, vt certam acquiras salutem. Tu verò cœlestis conuersationis amator: tu angelici instituti negotiator: tu qui sanctorum Iesu Christi Apostolorum commilito esse cupis; obfirma ani-

animum tuum ad ſubeunda omnia illa, quæ iubentur aduerſa: atque ſtrenuè & fidenter te adiunge Monachorum cœtui atque eorum qui præclarè viuunt ſis imitator: eorumque res geſtas inſcribe cordi tuo. Velis vnus ex paucis eſſe: rarum enim, quod bonum: & propterea regnum ipſum cæleſte paucis patet. Si rapere illud vis; violentus exiſtas oportet. Submitte igitur collum iugo Chriſti: circumda clitellis illius humeros tuos: preme atque extenua tu ipſe ceruicem tuam perpetuo virtutum exercitio; in ieiuniis, in vigiliis, in obedientia, in quieto ſilentio, in pſalmodiis, in orationibus, in lacrymis multis, in opere ipſo, in omni rerum aduerſarum, quæ exoriuntur, tolerantia: ſiue illæ à dæmonibus contra te excitentur, ſiue ab ipſis hominibus proficiſcantur. Cuius exercitij ſocia & adminiſtra virginitas eſſe ſolet in illis, qui tam præſtanti bono rectè & prudenter vti ſciunt. Non enim ſola abſtinentia ab opere carnis, virginitatis perficit donum; ſed omnem item vitam noſtram, vniuerſos item actus, & mores noſtros, pudorem

Hæc item ex eodem loco Baſilij.

dorem & virginitatem quandam suam conseruare oportet, in omni instituto ac conatu suo: id quod sanctum & integrum est præseferentes. Si igitur cupimus secundum similitudinem Dei, characterem animæ nostræ per quandam animi quietem & tranquillitatem exornare, vt inde vitæ ἀπαθείας. itẽ nostræ immortalitas prolatetur; attendamus nobis, ne indignè pacto & data fide viuentes, Ananiæ & Saphiræ iudicium in- Act. 5. curramus. Quibus licuit quidem statim à principio possessiones suas sibi habere, nec illas Domino dicare: at posteaquàm inanis gloriæ studio sua bona voto & dedicatione Dei fecerunt, illiq́ue non tam vt Deo placerent, quàm vt apud homines liberalitate & munificentia conspicui & admirandi essent, consecrârunt: vbi de pretio illarum clàm ad se partem aliquam auerterunt; talem contra se Dei indignationem commouerunt, cuius Petrus executor & administer fuit; vt nulla etiam pœnitentia curari, aut expiari potuerint. Proinde, ante quidem castæ & religiosę vitæ votum atque promissionem, liberum est

est cuiq; volenti, iuxta concessam & legitimam viuendi rationem, coniugio sese tradere: si quis verò sponte & liberè, voto ac professione sua, Deo se tradidit; huic verò amplius non licet retrò pedem referre; sed potius totum se illi, veluti quoddam semel Deo oblatum ac dedicatum donarium, purum & integrum conseruare: ne, si semel voto Deo sacratum corpus communis vitæ functionibus cõtaminârit; in fœdissimum sacrilegii crimen incurrat. Hæc autem cùm dico, non vnum tantùm genus elatæ cupiditatis intelligo; vti quidem permulti putant, in sola corporis custodia totum virginitatis & castitatis consistere decus; sed ab omni item licentiosa cupiditate eum, qui se Deo consecrauit, continere se debere existimo; ne aliqua mundi huius labe, mentis suæ puritatem contaminet, aut impedimentum aliquod ad verè diuinam peragendam vitã sibi accersat. Hęc igitur illum, qui mundo præsentique vitæ renunciauit; ne vas semel Deo dicatum aliquo prauę cupiditatis affectu contaminet, intueri oportet:

illud-

illudque apud se maximè expendere; iam se supra humanam naturam esse, altiusque pennas suas extulisse, ac immortale quoddam, & corporis expers vitæ genus complexum esse, angelicamque vitam sequutum: liberum enim ab omni coniugali lege esse, nullamq; aliam pulchritudinem præter Deum ipsum, mentis oculorumque intuitu perpetuò spectare: hoc proprium est angelicæ naturę opus. Rumpendæ igitur sunt omnium cupiditatum & affectionum vitæ huius compedes illi, qui verè & per omnia Deum sequi, & imitari velit. Quod nisi per omnimodum mundi contemptum, morumque veterum obliuionem, obtineri nullo modo potest. Nisi enim nos planè ab omni mortali cogitatione, cõmunisq; vitæ consuetudine separauerimus, ac veluti ad alium quendã mundũ omni animi cõtentione ac propensione, mortalitate hac superata, transtulerimus; iuxta Pauli dictũ: *Omnis cõuersatio vestra sit in cælis*; nunquã finẽ illũ quem quærimus, Deo perfectè placẽti, cõsequemur; Domino præcisè dicente: Philip. 3.

eum

Luc. 14. eum qui non renunciauerit omnibus quæ habet; non posse eius esse discipulum. Quod vbi fecerit; omni deinceps custodia cor suum eum obseruare conuenit; ne sanctæ illæ, quas de Deo concepit cogitationes illi effluant, néue memoriam mirabilium eius, rerum vanissimarum cogitatione contaminet: sed assidua potius, & ab omni rerum mundanarum contagione munda & libera, rerum diuinarum meditatione, animo impressam atque firmissimo sigillo obsignatam sanctam de Deo cogitationem secum vbique circumferat. Hac enim ratione charitas Dei nobis quæritur, simulque nos ad omne mandatorum Dei exercitium excitat: quo item exercitio ipsa conseruatur, vt constanter & perseueranter colatur. Quod quidem ipse Dominus demonstrat, nunc quidem dicens: *Si diligitis me, mandata mea seruate:* Ioan. 14. nunc autem; *si mandata mea seruabitis, manebitis in dilectione mea:* quales ille homines alio loco perfectos vocare solet. Itaque non oportet mirari, rectè & honestè viuentium Monachorum vitam, perfectam Ioan. 15. Matth. 5. & 19.

appel-

appellari. *Per professionem quidem lauacri*, inquit Chrysostomus, *priora nostra omnia nobis condonauit; ac post eam veniam, ipsúmque lauacrum, secundum præsidium & remedium, quod ex pœnitentia est, peccatoribus reliquit. Si fuerint*, inquit Propheta, *peccata vestra vti coccinum; instar niuis ea dealbabo, ac in contrarium habitum transferam.* Isaiæ. 1. *Proinde non tam quidem cadere obest; quàm, vbi ceciderís, non te statim erigere, periculosum est.* Proinde laudare potiùs, quàm extenuare monasticæ vitæ institutum, conuenit. Qui enim eos, qui se in perfecta virtute exercent, colit atque obseruat; hic Deum ipsum tantò magis honorabit: at qui hos semel contemnere didicerit; hic facilè, pessimò profectu, in ipsum Deum contumelioſus euadet. *Qui vos accipit*, inquit DOMINVS, *me accipit; qui vos spernit, me spernit.* Matth. 10. Hos igitur & nos imitemur: & sic omni ex parte Deum, ipsius vitæ honestæ studio glorificabimus. Neque verò illud rectè quis dicere potest; non posse quenquam his sæculis ad eum gradum virtutis

peruenire. Nam cùm charitas Dei non doceatur; ipsaque lex non aliud sit, quàm earum, quarum nobis semina natura indidit, facultatum agricola quædam & nutrix: vel enim in ea parte, vbi Deus proximos nostros, tanquam ipsos nos amare iussit, inspiciamus, obsecro, diligēter; num item eius rei omni ex parte perficiēdæ vim & semina nobis insita à Deo habeamus. Quod quidem ita esse facillimè deprehendemus. Quis enim non videt hominem natura mansuetum, & sociale animal esse, non solitarium, non ferum: neque adeò quidquam eius naturæ est propriū; quàm cum aliis communem vitam agere, aliis vti, simileque ac cognatum diligere. Quarum igitur rerum nobis Deus prior semina dedit; earum meritò & iure suo à nobis fructum & prouentum expetit, dicens: *Mandatum*, inquit, *nouum do vobis, vt diligatis inuicem.* Ad quod mandatum eò magis animos nostros excitare volēs; signum & indicium suorum discipulorum, non miracula, non virtutum portenta ab illis exqui-

Ioan. 13.

Hæc item ex Asceticis Basilij.

exquirit; quanquam & horum, in Spiritu sancto, illis magnam vim concessurus erat: sed audi quid dicat: *In hoc cognoscent vos, quia mei estis discipuli, si dilectionem mutuam inter vos colueritis.* Quæ quidem duo Dei & proximi dilectionis præcepta, ita secum vbique nectit ac glutinat; vt ea officia quæ in proximum cõferuntur, in seipsum transferat: *Esuriui*, inquit, *& dedistis mihi comedere.* Et deinde infert: *Quæcũq;*, inquit, *fecistis vni ex minimis istis fratribus meis, mihi fecistis.* Proinde per primum quidem præceptum licet secundũ etiam perficere: per secundum autem est quidam reditus & conuersio ad primum. Qui enim diligit Dominum; idem consequenter diligit & proximum suum. *Qui*, inquit, *diligit me, mãdata mea seruabit. Præceptum autem meum hoc est, vt diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos.* Eum item, qui diligit proximum, Dei dilectionem complere testatur; vt qui ea officia quę proximo impenduntur, in eam partem accipere soleat, ac si in se collata sint. Quapropter fidelis ille in domo

Ibidem. Matth. 25. 1. Ioan. 4. Ioan. 14. Ioan. 13.

Exod. 32. Domini seruus Moyses, tantam erga fratres præ se tulit charitatem, vt deleri potius elegerit ex libro vitæ, in quem inscriptus fuerat; quàm vt populus ille præuaricator, suorum delictorum veniam consequi non deberet. Neque verò solùm ipsa mandata Dei, ea veneratione nobis sunt colenda; sed vt in summam rem contrahamus totam; sanctissimorum item Patrum vniuersę traditiones & instituta contemnenda non sunt. *Præcipientium quidem differentia,* inquit Basilius, *nihil debet lædere obedientiam earum rerum, quæ præcipiuntur. Cùm ne Moyses quidem aspernatus sit consilium Iethro soceri sui rectè monenti.* In Asceticis. Exod. 18. *Et ipsorum quidem præceptorum differentia magna est. Nam alia quidem sunt, quæ Domini præceptis aduersantur, corrumpunt q; eos, aut saltem admixtione earum rerum, quæ prohibitæ sunt contaminant: alia verò & si clarè cum illis non coniunguntur: plurimum tamen ad ea rectè perficienda conferunt, ac quasi opem quandam præsentem adferunt.* Deesse videtur particula μὴ. 1. Thess. 5. Oportet enim Pauli dicentis meminisse

Prophe-

Prophetias nolite contemnere; *omnia verò probantes, quod bonum est retinete*; *ab omni opere prauo abstinete vos.* Et rursum: *Omnia consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obsequium Christi: & in promptu habentes vlcisci omnem inobedientiam, cùm impleta fuerit vestra obedientia.* Et si quid fortasse ex his, quæ iubentur tale est, quod cum lege Dei consentiat, vel quod ad eam explendam nos iuuet; huic ipsi tanquam Dei mandato, omni studio & diligentia nos parêre oportet; satisfacientes illi mandato Pauli; *sufferentes vos mutuo cum charitate Dei.* Si quid verò præcipitur, quod legi diuinæ aduersetur, eamque aut euertat, aut inquinet; tum demum illud dicere opportunum erit: *Magis oportet nos obedire Deo, quàm hominibus*; memores Domini dicentis: *Alienum enim non sequuntur, sed fugiunt ab eo; neque enim nôrunt vocem alienorum:* & Apostoli, qui nostræ cautionis & securitatis caussa non dubitat, vel Angelos

2. Cor. 10.

Ephes. 4.

Act. 5.

Ioan. 10.

Galat. 1. ipsos perstringere, cum dicit: *Etiam si nos ipsi*, inquit ille, *aut Angelus de cælo euangelizauerit vobis aliud, præter id, quod vobis euangelizauimus, Anathema sit.* Vnde instruimur: quod & si maximè cognatus quis sit, & si maximè clarus; ab eo autem, quod Dominus præcipit nos prohibeat, vel ad id quod ab ipso vetitum est solicitet & impellat; fugiendum & tāquam pestem his, qui diligunt DOMINVM, auersandum esse. Quod quidem de his quæ à nobis dicta sunt, nullo modo verè intelligi potest. Ea enim quæ synodicè constituta sunt, omnes Christi fideles, tanquam diuinitùs inspiratæ Scripturæ consentanea recipiunt, atque amplectuntur semper: ob idque & à suffocato vsque ad hodiernum diem abstinemus nos, illudque auersamur, sanctorum Patrum, atque adeò ipsorum Apostolorum præceptis inhærentes, scriptum enim est: *Abidolothytis abstinendum esse, sanguine & suffocato.* Et in sexta Synodo Canone LXVII. decernitur: *Si quis sanguinem animantis comederit, ex-*

com-

communicetur. Diuus quoq; Basilius hac de re legem ferens, inquit: *Inuenio, diuinas Scripturas tum veteris tum noui testamenti repetens, neque in multitudine, neque in magnitudine eorũ, quæ delinquuntur; sed in sola cuiuscunq; mandati transgressione, conspicuè censeri & iudicari contra Deum incredulitatem; & commune esse contra quamcunq; inobedientiam Dei iudicium.* Et paullò superius: *Ex istis itaq; & consimilibus manifestum esse iudico, quod generaliter quidem cupiditatum malitia, ex ignorantia Dei & praua de illo opinione oritur: peculiariter verò dissidia hæc multorum inter se, nõ aliunde proficiscuntur, quàm quòd indignos nos gubernatione & moderatione Domini, ipsi constituamus. Ad considerationem enim talis vitæ, si fortè aliquando,* inquit Basilius, *me referre volui; ne modũ quidem & magnitudinem talis stupiditatis, aut stultitiæ, aut vecordiæ (propter .n. excedentiã malitiæ, vno certo nomine illam appellare non possum) inuenire potui. Si enim in brutis animãtibus inde concordia oritur & pficiscitur, quod ad suos duces seruant obedientiam; quid dice-*

In Prœmio Asceticorũ.

dicemus nos in tanta inter nos discordia, in tanto mandatorum Dei contemptu & rebellione deprehensi? An non reputabimus hæc omnia, nunc quidem ad nostram doctrinam & conuersionem à Deo proposita esse? in magno verò illo & terribili iudicij die, in confusionem ac condemnationem eorum, qui disciplinam respuerunt, ab illo producenda esse?

Isaiæ 1. *ipso dicente: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui; Israël autem me non cognouit, & populus meus non intellexit.* Et multa alia his similia. Illud item ab Apostolo dictum; *Si*, inquit, *patitur vnum membrum; compatiuntur reliqua membra.*

1. Cor. 12. Et illud; *Ne sint schismata in corpore; sed vt membra mutuo sui gerant curam*; ab vna scilicet omnia inhabitante anima mota & impulsa. Quorsum, inquam, hæc talis hominis fabrica? quorsum fabricæ explicatio? Ego quidem existimo eò spectare omnia, vt eadem seruetur similitudo: idem rectus ordo; immò multo maior in ipsa Dei Ecclesia, ad quam dictum est: *Vos estis corpus Christi, & membrum de membro,*

bro, vno, solo, vero principatum obtinente, ac mutuò omnia membra conglutinante capite, ipso, inquam, CHRISTO IESV. Apud quos verò mutua non colitur concordia; neque vinculum pacis seruatur, neque Spiritus mansuetudo custoditur; sed discordia, contentio, & æmulatio implent omnia: nimis profectò audax res est, tales vocare membra Christi, aut dicere ab ipso regi: stultæ verò mentis, non liberè fateri, in illis imperium sensus carnis dominari; secundùm sententiam Apostoli præcisè dicentis; *Cui exhibuistis vos seruos ad obediendum, serui estis eius, cui obedistis.* Cuius sensus proprietates, alibi clarè exponens inquit; *Cùm enim sit in vobis zelus & contentio; nónne carnales estis?* Docens autem liquidè, quàm acerbus sit horum exitus, & quàm nihil tales homines commune habeant cum vera pietate, dicit: *Sapientia, inquit, carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non est subiecta; nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere nẽ possunt.* Obidque dicit Dominus: *Neminem posse duobus simul seruire dominis.* Neq; tales

Rom. 6. Hæc ex Asceticis Basilij.

1. Cor. 3.

Rom. 8.

Matth. 6.

tales illud, quod in Actis Apostolorum dicitur, implere possunt; *Multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna; & erant illis omnia communia:* nemine scilicet propriæ voluntati parente, sed omnibus in commune, in vno sancto Spiritu, vnam vnius Domini IESV CHRISTI voluntatem quærentibus, qui dixit: *Descendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam; sed voluntatem eius, qui misit me Patris.* Incedamus igitur iuxta hunc Canonem sanctè, *ædificati super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo: in quo omne ædificium compactum crescit in templum sanctum in Domino. Deus autem pacis sanctificet perfectè, id totũ quod sumus, spiritum, inquam, animam, & corpus nostrum; inculpabileq; in diem aduentus Domini nostri conseruet. Fidelis autem est Deus, qui vocauit nos & vos simul; & qui omnes vult saluari.* Quod & faciet, si mandatis eius, quod quidem vniuersæ salutis caput est, paruerimus: & sine quorum custodia, impossibile est quenquam gratia IESV CHRISTI in Spiritu sancto, vt quidem

Actor. 4.

Ioan. 6.

Ephes. 2.

1. Thess. 5.

2. Timo. 2.

iam

iam superiùs demonstratum est ac distinctiùs illustratum, certam consequi salutẽ. Neigitur dimidia tantùm parte illum Deum esse agnoscamus; neq; eius benignam misericordiam nostræ ignauiæ & pigritiæ ansam capiamus: sed his omnibus quæ dicta sunt sobriè intenti; ad opus ipsum omnia eius diuina dogmata deducere studiosè curemus: nihil aliud respicientes, quàm illum qui dicit: *Ignem veni mittere, & quid volo, nisi vt ardeat?* Cuius ignis in se opus Dauid experiri volens, inquit: *Proba me Domine, & tenta me; vre renos meos & cor meum.* Hic siquidem ignis, interni oculi trabe absumpta, mundum oculum constituit; vt naturali videndi facultate recuperata, assiduè mirabilia de lege Dei contempletur, cum illo, qui dixit: *Reuela oculos meos; & considerabo mirabilia de lege tua.* Hic talis ignis dæmones fugat; malitiã adurit, futuræ resurrectionis est vis & facultas, immortalitatis efficientia, sanctorum animę irradiatio ac rationabiliũ facultatum ordo & series. Hunc eundem ignem, vt & ipse ad nos pertingat, Deum exoremus omnes, vt in

Ex Basilij Oratione de libero arbitrio.

Luc. 12.

Psal. 25.

Hæc eadem ex Basilio

Psal. 118.

vt in luce bonorum operum ex omni parte ambulantes; ne minimum quidem offendamus vnquam; sed tanquam lumina ria quædam orbis vniuersi conspicui, verbis vitæ vbique inhæreamus: vt ita beneficiorum Dei participes facti, cum Domino nostro IESV CHRISTO in vita hac quasi consepulti; præcepta eius omnesque virtutes, ac totum hoc quod diuinum & salutare est, dignè, sanctè, vt quidem necessarium est, adimplentes, requiescamus. Sic enim vniuerso hoc incolatus nostri tempore peracto; ad veram illam cælestis gloriæ patriam transferemur: qua gratia & beneuolentia IESV CHRISTI Domini nostri digni efficiamur. Amen. Et hæc quidem, Fratres charissimi, hactenus; quæ, vt & ipsi videtis, omnia cum Scripturis diuinitùs nobis traditis, prę clarè conueniunt, iuxta sapientissimorum, sanctissimorumque simul ac Deum spirantium Patrũ interpretationem & dilucidationẽ. Neq; enim nobis licet priuata confisis interpretatione, aliquid diuinitùs inspiratæ Scripturæ aut ipsos intelligere, aut aliis tradere;

dere; nisi quantùm cum scopo sanctarum Synodorum, Ecclesiæque sanctę Theologorum illud ipsum conuenit; ne semel ex recto Euangelicæ doctrinæ tramite, veræque sapientiæ & intelligentiæ semita abrepti, præcipites feramur; néue sensus deinceps noster, more Protei, in hanc & illam formam fidei transferatur, hucque atque illuc diuagetur. Atqui fortè dicet quis vestrum: quæ igitur earum rerum, quæ suo loco dimotæ sunt, correctionis spes? quæ ratio? quę inquam & qualis? Hæc, inquam, Deo ipso iuuante; si nihil præter ea, quæ nobis à sanctis Apostolis sanctisque synodis diuinitùs ordinata sunt, ordiemur; nihil aliud sequemur. Qui enim intra hos limites se rectè & constanter continere volet; hic quasi eundem chorum ducet nobiscum; hic eiusdem fidei & communionis nobiscum erit. Nam ille, qui sępe dictos Canones respuit, & contra Apostolos similiter contumaciter progreditur, & aduersus Sanctos impudenter se offert; hic nullam nobiscum communionem habere poterit. Aut quæ pars huic inter nos esse po-

potest? quomodo item domesticus & contubernalis noster efficitur? cùm omnes piè viuere volentes, sic alloquantur nostri contubernij Doctores, illudque doceant.

Ignatius in Epistola ad Hieroth. Hic quidem; *Quisquis dixerit aliud praeter illa, quae statuta sunt: sit quantumuis fide dignus, virginitatem & omnem vitae continentiam colat, signa & miracula faciat, futura praedicet; lupus tamen hic ouium pellibus tectus, ouibusq; exitium molien s existimandus est.* Alter verò; *Qui ex his, quae Deo plenis Patribus visa & decreta sunt, aliquid conuellere velit; huic non amplius œconomia adscribenda est, sed transgressio & praeuaricatio dogmatis.* Alius autem: *Oportet*, inquit, *illos tremendum iudicium Christi ante oculos habere, scientes quantum discrimen sit ex his rebus, quae nobis à Spiritu sancto traditae sunt, aliquid auferre, vel illis aliquid addere. Non igitur oportet quenquam nouarum sententiarum ambitiosè auctorem esse velle; sed illa, quae nobis à sanctis viris praedicata, & relicta sunt, agnoscere.* Cùm igitur tot & tanti sacrae doctrinae interpretes, nos aliud sequi, praeter ea, quę accepimus, prohibeāt;

vna

vna & sola rerum recuperandarum ratio supereſt; idem ſemper cum ſanctis conſiliis ſentire, Canonibusque Apoſtolicis per omnia inhærere, & ſic in omnibus CHRISTVM Dominum & Magiſtrum ſequi.

ET vos igitur Germani viri doctiſſimi, mediocritatis noſtrę filij in Chriſto chariſſimi; cùm ſapienter, magnoque conſilio, ac tota mente velitis, cum ea quæ apud nos eſt Ieſu Chriſti ſanctiſſima Eccleſia, vos coniungere; nos tanquam parentes filiorum amantes libenter obuiis, vt aiunt, vlnis hanc veſtram charitatē, ac humanitatem in ſinum mediocritatis noſtræ recipimus; ſi modò apoſtolicas & ſynodicas nobiſcum ſimul ſequi traditiones volueritis, hiſque voſipſos ſubiicere. Tunc enim demum verè & ſincerè vna domus nobiſcū efficiemini. Et vt confidimus, vbi ei, quæ apud nos eſt ſanctæ & Catholicæ Ieſu Chriſti Eccleſiæ vos ſubiicietis; magnam laudem & commendationē apud omnes bonos, & rectè ſentientes inde conſequi poteritis: ſicq; ex duabus Eccleſiis, quaſi vna,

Dei

Dei beneuolentia facta; reliquum tempus in beneplacito Dei transigemus, vnaque simul viuemus, donec tandem ad cælestem illam transferamur patriam. Qua vtinam potiamur omnes in CHRISTO IESV, cui sit laus & gloria. AMEN.

Scriptum DEI benignitate Constantinopoli, Anno ab incarnato IESV CHRISTO Domino nostro 1576. Mensis Maij die 15. in ædibus ac residentia beatissimi Patriarchæ. Subscriptum manu Patriarchæ.

ANNO-

ANNOTATIONES.

PRIMVM vtriusque speciei participes esse oportere &c. *Nemo fuit vnquam, qui modò vel sacras literas seriò legerit, vel antiquitatis Ecclesiasticæ aliquam notitiam habuerit, vel qui saltem sobrio & quieto animo res sacras tractauerit; qui vtriusque speciei vsum magnopere necessarium esse iudicârit. Qui enim sacram scripturam legit, ille facilè animaduertit, sacra quidem mysteria nobis à Christo Domino relicta esse; sed & eorundem dispensatores, Apostolos, virosque Apostolicos institutos.* SIC nos, *inquit Apostolus*, existimet homo, tanquam Dei ministros, & dispensatores ministeriorum eius. *Testamentum, vltimamq; voluntatem, quam nulli mortalium transgredi licet, nobis perscriptum esse; sed eiusdem testamenti procuratores atque executores Apostolos, eorumque successores constitutos. Atqui & depositi & legati dispensandi tota potestas, penes dispensatores, testamentiq; curatores posita esse solet; si præsertim testator voluntatem suam diserris verbis non expresserit; si distinctè quid cuique debeatur, non docuerit: quod in hoc vtriusque speciei legato factum esse videmus. Datur diuinum legatum duodecim præsentibus curatoribus solis, vt ipsi præsentes vtantur; adhibetur alius nemo, ampliusq; additur nihil. Qua caussa? nisi vt tota dispensationis potestas, penes curatores atq; dispensatores tanti legati sit;*

ita vt nisi additus locus ille Ioannis octauo fuisset: NISI manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis sanguinem: *qui tamen multas expositiones recipit; ne vnam quidē speciem multitudo à testamenti curatoribus ex legato iure repetere posset. Aliquid autem præter voluntatem vel dispensatorum vel curatorum ex defunctorum hereditate sibi vsurpare, nihil aliud est; quàm furem & violentum inuasorem esse, ipsiusq; vltimæ voluntatis testatoris euersorem. Nulla igitur necessitas est vtriusque speciei, si voluntatem testatoris spectes. Sic qui veteris Ecclesiæ mores aliqua ex parte cognouit; ille æquè frequentem vsum vnius speciei, quàm vtriusq; facilè animaduertere potuit. Primùm in domesticis & priuatis communionibus, quarum sæpius Tertullianus, Hieronymus, Cyprianus item meminerunt. Vbi enim minùs dignos se esse censebant, vt ad martyrum templa venirent; domi asseruatam Eucharistiam communicabant.* NON sciat maritus, *inquit Tertullianus vxori suæ;* quid secretò ante omnem cibum gustes: & si sciret panem, non credit illum esse, qui dicitur. *Et Cyprianus docet.* Cùm mulier quædam arcam suam, in qua domini sanctum fuit, manibus indignis tentasset aperire; igne inde surgente deterritam esse, ne auderet attingere. *Hieronymus autem.* QVOD, inquit, in Ecclesia non licet; (scilicet corpus Christi accipere) nec domi liceat: nihil deo clausum est, & tenebræ quoq; lucent apud

In Apologia ad Pammachium.

Deum,

Deum. Probet se vnusquisque, & sic ad corpus Christi accedat. *Deinde in persecutionibus, vbi vtriusque speciei commodus vsus nequaquam esse potuit: in solitudinibus item; cuius vtriusque rei meminit in ea Epistola quam ad Cæsariũ patricium scripsit Basilius.* ILLVD autem, inquit, in persecutionis temporibus necessitate cogi quempiam, non præsente sacerdote, aut ministro, id est Diacono, communionem propria manu sumere &c. *Et paullò post*: Omnes in eremis solitariam vitam agentes, vbi non est sacerdos, communionem domi seruantes, à seipsis communicant. *Et*: IN Alexandria, inquit, & Aegypto, vnusquisque eorum qui sunt de populo, vt plurimùm habent communionem in domo sua. *Demum in nauigationibus ipsis, quomodo Paulus in Actis communicasse videtur; & Satyrus frater D. Ambrosii, de quo illud idem scribit Ambrosius; cui quod secum gestabat in naui, Christiani de Eucharistia contulerunt, quod alligauit in orario, & orarium inuoluit in collo, atque ita se deiecerat in mare; non requirens de nauis compage resolutam tabulam, cui supernatans iuuaretur; quoniam fidei solius arma quæsierit. Quod item in ægrotis; qui vtriusque speciei capaces esse non possunt, fieri solitum; ex pulcherrima illa de Serapione historia, apud Eusebium lib. 6. Cap. 36. videre licet. In peregrinorum item communione, quæ laica etiam dicebatur, et qua nonnunquam Clerici puniebantur, quæ*

ex asseruata Eucharistia conferebatur peregrinis, sub vnâ specie dabatur. Cuius rei auctor est Irenæus in Epistola ad Victorem, referente Eusebio lib. 5. Cap. 24. Cyprianus in Epistola ad Antonianum. Toletanum concilium Cano. 4. Quod idem cernitur in illa communione, quæ obuiam Episcopis aliisq; magnis viris mitti à Diœcesanis solebat, ad probandum, num eiusdem esset communionis, & num ea, quæ ad pacem sunt secum ferrent. Cuius rei apud veteres scriptores frequens fit mentio. Quomodo item & in illa communione, quæ die Paraseue, atque die Sabbati magni semper fiebat, & nunc fit etiam, ex præsanctificatis atque præconsecratis, ac in multis aliis similibus eodem modo clarè videre licet. Tum quidem certè, cùm ea de re à Constantiensi Synodo Canon latus est, ad vnamque solam speciem communio laica reuocata, totum quasi orbem, præter eas, quæ Vikleff atque Hus hæresim secutæ erant, prouincias, vna sola specie sponte, & nullo Ecclesiastico quasi Canone iubente, vsum fuisse patet: quod vel ex ipso decreto eius concilii, quod in hunc modum decernit, apparet: Cùm in nonnullis mundi partibus quidâ temerariè asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum Eucharistiæ sub vtraque panis & vini specie suscipere; & non solùm sub specie panis, sed & sub specie vini populi laicum passim communicent &c. *Et infrà.* Vnde cùm huiuscemodi consuetudo ab Ecclesia, & sanctis Patribus, rationabi-

tionabiliter introducta, & obseruata sit; habenda est pro lege: quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libito mutare &c. *Quæ quidem omnia, cùm Græci rectè perspecta habeant, neque nunc neque aliâs vnquam, in hac parte nimii vtriusq; speciei exactores extiterunt: & cùm in eo totum studium suum collocassent, quò aliquid vel perexiguum reperirent, in quo Latinos accusarent; vnius speciei tamen vsum nunquam illis seriò obiecerunt: non prætermissuri, si quid in ea re momenti inesse putarent. In Concilio quidem Florentino, vbi omnia etiam minima vtrinque diligentissimè expendebantur, ea præcipuè, quæ ad hoc spectabant sacramentum: de vtriusque tamen communionis vsu, aut decreto Constantiensi; ne verbum quidem vnum prolatum fuit. Idq; ob eam caussam; quòd & ipsi Græci, eos, qui à re diuina absunt, & qui domi infirmi communicant, vna sola reficiunt specie; non aliud iudicantes, quàm illud nihil omninò interesse: num aliquis sub vna, aut sub vtraque specie communicet; cùm vtrobique plenus & integer Christus accipiatur. Sed & isti ambitione atque studio nocendi homines temulenti, qui hoc tanquam vexillum quoddam perturbandæ Reipub. Christianæ erexerunt, alio modo hac de re loquuntur, vbi crapulam edormierunt; & alio, vbi prauа cupiditate victi omnia agunt, feruntq;. Edormita crapula Luterus in libro declarationis Eucharistiæ, inquit,* NON dixi, neque consului, neque

neque est intentio mea; vt vnus vel aliqui Episcopi propria auctoritate alicubi incipiant vtramque speciem porrigere; nisi ita constitueretur & mandaretur in concilio generali. *Et alio loco:* Quamùis pulchrum esset vtraque specie Eucharistiæ vti, & Christus hac in re nihil tanquam necessarium præcepit; præstaret tamen vnitatem, quam vtique Christus præcepit, sectari, quàm de speciebus Sacramenti contendere. *At vbi furor illum inceſsit, vbi ſpiritus vertiginis & tumultus occupauit; in libro de captiuitate Babylonica, ipse fœdè à ſuis cupiditatibus captus, longè aliter ſentit & loquitur:* SI quo casu, inquit, Concilium statuerit, minimè omnium nos vellemus vtraque specie potiri; imo tum primùm in despectum illius Concilii vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & eos planè Anathema habere, quicunq; talis Concilii auctoritate potiretur vtraque. *Similiter ab eadem perturbatione relictus Melanchthon in ſuis Hypotipoſibus: ſicut edere ſuillam, aut abſtinere à ſuilla; ſic alterutra ſpecie vti, medium & indifferens eſſe docuit. In familiaribus item colloquiis, vtriuſque ſpeciei vſum indifferentem eſſe, quaſi ſemper cenſuit. Quo autem animo & quo inſtituto ab his ea agitari cœpta ſit quæſtio; præclarè explicant primi huius Tragœdiæ auctores Boëmi. Propterea enim Iacobello Miſnenſi ſcribuntur gratulabundi adhæſiſſe; quia reperiſſent ſcripturam & articulum, quo*

turpiter

turpiter errasse Ecclesiam Romanam demonstrare possent; & per quem Romanæ sedis ignorantia vel nequitia argui posit. Luterus etiam profitetur amplexum se opinionem hanc de vtraque specie, vt à sede Romana & Conciliis liberiùs dissidere posit. Ita isti fascinum quæsierunt, quò commodè oculis Christi fucum facere possint. Si quando autem dubitabatur, num aliquid boni insit in hac vtriusque speciei, extra obedientiam, nimia et pertitinaci repetione: nunc planè hæc omnis dubitatio sublata esse videtur; cùm, si hoc eorum hominum studiũ, cum sensu & voluntate Christi coniunctum fuisset; nunquam huiuscemodi homines ex hoc ipso quasi principio, in tot postea errores tam fœdos, dissidia tot, omniumq; rerum humanarum & diuinarum perturbationem, blasphemias, meram deniq; impietatem prolapsi fuissent: neque hæc ipsa res tot pestium & calamitatum seminarium fuisset. Non quod in speciebus aliquid mali insit; sed quòd melior sit obedientia quàm victima: & auscultare magis, quàm offerre adipem arietum: quoniam quasi peccatum ariolandi est, repugnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere, ait Dominus omnipotens. Inobedientia autem, omnis erroris mater & magistra est. Sed & hæc hactenus.

Qui Sacerdotes vxores accipere prohibebant &c. Neque hoc priscum est, neque cum veteri more Ecclesiæ coniunctum. Quanquam enim in primis crescentis Ecclesiæ terminis, non ex con-

tinentibus tantum, sed etiam ex illis, qui vnius vxoris essent viri, & presbyteri & Episcopi eligerentur; tamen vbi tam in eum ordinem asserebantur, non ampliùs vxoribus conuiuebant suis. Lubet hac de re duorum amplissimæ auctoritatis virorum adferre testimonia; Græci alterius, Latini alterius. Ex Græcis Epiphanius est, Episcopus Cypri: ex Latinis D. Hieronymus. Epiphanius igitur contra Montanistas, nuptias tanquam

Tom. 1. lib. 2. Hæres. 48 *natura impuras damnantes, sic scribit.* GAVDET, inquit, Apostolus his, qui approbatum Dei cultum præstare possunt; & virginitatem, ac castitatem, & continentiam exercere deligunt. Verùm vnas nuptias honorat; etiamsi maximè sacerdotii dona per eos, qui ab vnis nuptiis se continuerunt, & in virginitate vitam degunt, se ornasse præexpresit; velut etiam Apostoli ipsius ecclesiasticam sacerdotii regulâ ordinatè ac sanctè constituerunt. Si verò quis per debilitatem opus habuerit, post primę vxoris obitum secundas nuptias contrahere: hunc ipsum veritatis regula non interdicit, hoc est, eum qui non sit sacerdos. *Et longè clariùs con-*

Hæresi. 58. *tra Catharos.* REVERA enim non suscipit sancta Dei prædicatio post Christi aduentum eos, qui à nuptiis, mortua ipsorum vxore, secundis nuptiis coniuncti sunt, propter excellentem sacerdotii honorem ac dignitatem. Et hæc certò sancta Dei Ecclesia cum sinceritate obseruat: sed et adhuc viuentę & liberos gignentem

vnius

vnius vxoris virum non suscipit; sed eum, qui se ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & presbyterum, & Episcopum, & hypodiaconum; maximè vbi sinceri sunt Canones ecclesiastici. At dices mihi; omninò in quibusdam locis adhuc liberos gignere, & Presbyteros, & Diaconos, & hypodiaconos; at hoc non est iuxta canonem, sed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit, & propter multitudinem, quum non inueniretur ministerium. Nam quod decentius est; id semper Ecclesia per Spiritum sanctum benè disposita videns, statuit apparare, vt cultus diuini indistracti Deo perficerentur, & spirituales necessitates cum omni beneuola conscientia peragerentur. Dico autem, quòd decorum est propter repentina ministeria ac necessitates, vt Presbyter, & Diaconus, & Episcopus Deo deditus sit. Si enim præcipit populo sanctus Apostolus dicens, vt ad tempus vacent orationi, quantò magis sacerdoti id præcipit, vt indistractus sit, inquam, ad vacandum secundùm Deum sacerdotio, quod in spiritualibus necessitatibus ac vsibus perficitur. *Iisdem planè verbis hoc idem docet D. Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum hoc modo:* SED & ipsa Episcopalis electio mecum facit. Non enim dicit, eligatur Episcopus, qui vnam ducat vxorem, & filios faciat; sed qui vnam habuerit vxorem, & filios in omni subditos

ditos disciplina: certè confiteris, nō posse esse Episcopū, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus fuerit, nō quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur. Aut permitte sacerdotibus exercere opera nuptiarū, vt idē sint virgines, quod mariti: aut si sacerdotibus non licet vxores tangere; in eo sancti sunt, quia imitatur pudicitiam virginalem. *Sed et hoc inferendū, Si laicus et quicunque fidelis orare non potest, nisi careat officio coniugali; sacerdoti cui semper pro populo offerenda sunt sacrificia, semper orandum est. Si semper orandum est,* ergo semper carendum matrimonio. Nam & in veteri lege, qui pro populo hostias offerebant; non solùm in domibus suis nō erant, sed purgabantur ad tempus, ab vxoribus separati, & *vinum* & siceram non bibebant, quæ solent libidinem prouocare. *Et in Apologia ad Pammachium.* IGITVR, vt dicere cœperamus, Christus virgo, virgo Maria, vtriusque sexus virginitatem dedicauere: Apostoli vel virgines, vel post nuptias continentes; Episcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè post sacerdotium in æternum pudici. Quid nobismet ipsis illudimus & irascimur, si subantibus nobis semper ad coitum, præmia pudicitiæ denegentur? Volumus opiparè comedere, vxorū adhærere complexibus, & in numero virginum & viduarum regnare cum Christo? idem ergo habebit fa-

Epistol. 50.

mes

mes præmium, & ingluuies? sordes & munditiæ? saccus & sericum? Lazarus recepit mala in vita sua, & diues ille purpuratus, crassus, & nitidus, fruitus est carnis bonis dum aduiueret; sed diuersa post mortem tenent loca; miseriæ deliciis, & deliciæ miseriis commutantur: in nostro arbitrio est; vel Lazarum sequi, vel diuitem. *Et aduersus Vigilantium.* QVID facient orientis Ecclesiæ? quid Aegypti & sedis Apostolicæ? quæ aut Clericos virgines accipiunt, aut continentes; aut si vxores habuerint, mariti esse desistunt? Hoc docuit Dormitantius, libidini frena permittens, & naturalem carnis ardorē, qui in adolescentia plerunque feruescit, suis hortatibus duplicans, imo extinguens coitu feminarum; vt nihil sit, quo distemus à porcis, quo differamus à brutis animantibus, quo ab equis; de quibus scriptum est: Equi insanientes in feminas facti sunt mihi: vnusquisque in vxorem proximi sui hinniebat. Hoc est quod loquitur per Dauid spiritus sanctus: Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus. Et rursum de Dormitantio & sociis eius: In chamo & freno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. *Hæc Hieronymus.*

Sanctorum Patrum, atque adeò Apostolorum *Constitutio Apostolica, hæc est.* VISVM est Spiritui sancto & nobis, nihil vltrà imponere vobis oneris quam hæc necessaria; vt abstineatis

ſtineatis vos ab immolatis ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione, à quibus cuſtodientes vos benè agitis. *Quod idem canone 62. ita præcipiunt.* SI quis Epiſcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omninò ex ſacerdotali Catalogo, comederit carnes in ſanguine animæ ipſorũ, vel quid à feris captũ, vel morticinum, deponatur: hoc enim lex prohibuit: ſi autem ſit laicus, ſegregetur. *Canon item, quem iſti tanquam ſextæ Synodi allegant, in hunc modum præcepit.* SACRA ſcriptura nobis præcepit, vt abſtineamus à ſanguine & ſuffocato & fornicatione. Meritò igitur damnamus eos, qui cuiuſcunque animalis ſanguinem arte aliqua condunt, & ſic comedunt. Qui hoc fecerit Clericus, deponatur; laicus excommunicetur. *Nos verò ad Apoſtolicam quidem conſtitutionem reſpondentes; dicimus: præceptum illud pro tempore tantùm factum fuiſſe, hoc eſt, quàm diu idola manebant, & quàm diu item Iudaicæ infirmitatis habenda fuit ratio, & quatenus erant immolatitia, & ad idolorum, quibus conſecrata erant, culturam pertinentia: quod ſatis etiam ipſius decreti verba declarant: non enim dixit, vt abſtineant à contaminatione idolothyti, ſed à contaminationibus idolothyti, & ſanguinis, & ſuffocati. Hæc enim omnia erant contaminationes; quia omnis ſanguis habebatur diis conſecratus: & omne item ſuffocatum, propter ſanguinem retentum: in illo autem quod ſequitur; & à fornicatio-*

nicatione; repetendum est verbum, abstineant; non referendo fornicationem ad contaminationes, quas dixerat. Fornicatio enim, & si crimen graue est, non tamen ad contaminationem cultus idolorum pertinet. Immolatitium autem sanguinem, & suffocatum in hoc decreto prohibita esse, testes & auctores sunt Tertull. in apologetico, Cyrillus Hierosol. in catechesi 4. Iustinus martyr in quæst: 45. Greg. Naz. in Serm. in sanctum Pascha. Origenes lib. 8. contra Celsum, & Magnetes antiquissi. auctor lib. 3. apologiæ pro Euangelio contra Theosthenem Euangelia calumniantem. Vbi autem & idola sunt sublata, nec amplius illis offertur quidquam, & iam infirmitatis Iudaicæ tanquam desperatæ nullus habendus est respectus: quinimò potiùs illud agendum, ne vlla ex parte Iudaizare, eorumque superstitionem sequi videamur: sublata legis caussa legem sublatam esse putamus: cùm præsertim, quemadmodum tum cùm ea lex ferebatur, illud maxime cauebatur, ne Christiani gentilizare viderentur: ita nunc vicissim plurimùm curandum est; ne Iudæorum ritus sequi videamur. Itaque iam ipse Paulus posterioribus temporibus, huius legis, vbi eius caussa auferri cœpta est, rationem non habuit; cùm omnibus indifferenter vtendum esse, nihil interrogantes propter conscientiam, præcipit: alia præsertim caussa longè maiore eum mouente, quòd iam exoriebantur homines attendentes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisi loquentes

quentes mendacium, & cauteriatam habentes conscientiam: prohibentes nubere, & abstinere à cibis, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, & his qui cognouerunt veritatem. Quorum error, ne aliquo modo confirmaretur; omnibus passim indifferenter, cum benedictione & gratiarum actione vti præcipitur. Hocque magis est Iudaizare, si modo persentiant Græci, contra præceptum Pauli, qui omnibus indifferenter vescendum esse putat, à suffocato abstinere, quam in azymo pane, Christi exemplo, cœnã Domini conficere. Sed isti festucã ex oculis alienis eiiciunt, cùm trabem in suis nõ videant. Ad Canonẽ autẽ sextæ Synodi illud dicimus: Canonem illũ sextæ Synodi non esse; sed particularis cuiusdã, quæ post quatuor, vel quinq; annos, à sexta Synodo fuit ab Imperatore Iustiniano in despectum quasi Sergii Pontificis, qui tum eius conatibus obsistebat, congregata. Cui neque legati sedis Apostolicæ præfuerunt Constantinopoli, neque deinceps ipse summus Pontifex subscripsit. Et reuera illi Canones multa habent, quæ neque planè Catholica sunt, & iam futurum schisma olent. Itaque per iocum ab ipsis Græcis πενθέκτη quinta sexta dicebatur; quòd neque quinta, neque sexta esset; sed monstrum potius, vtriusque sibi nomen vendicans. Hæc autem ita esse, vt diximus, non melius cognosci potest, quàm ex illorum ipsorum Canonum verbis: sic enim habent. Quoniam autẽ sanctæ & vniuersales synodi quinta &

ta & sexta, de mysterio fidei plenissimè disputantes, Canones non fecerunt: propterea nos conuenientes ad hanc Imperialem vrbem, sacros Canones conscripsimus: oportebat enim, vt synodus vniuersales canones ecclesiasticos promulgaret. *Verùm de his Canonibus suum cuique conseruetur iudicium. Hæc verò, vt et alia, hactenus.*

Laus Christo Domino.

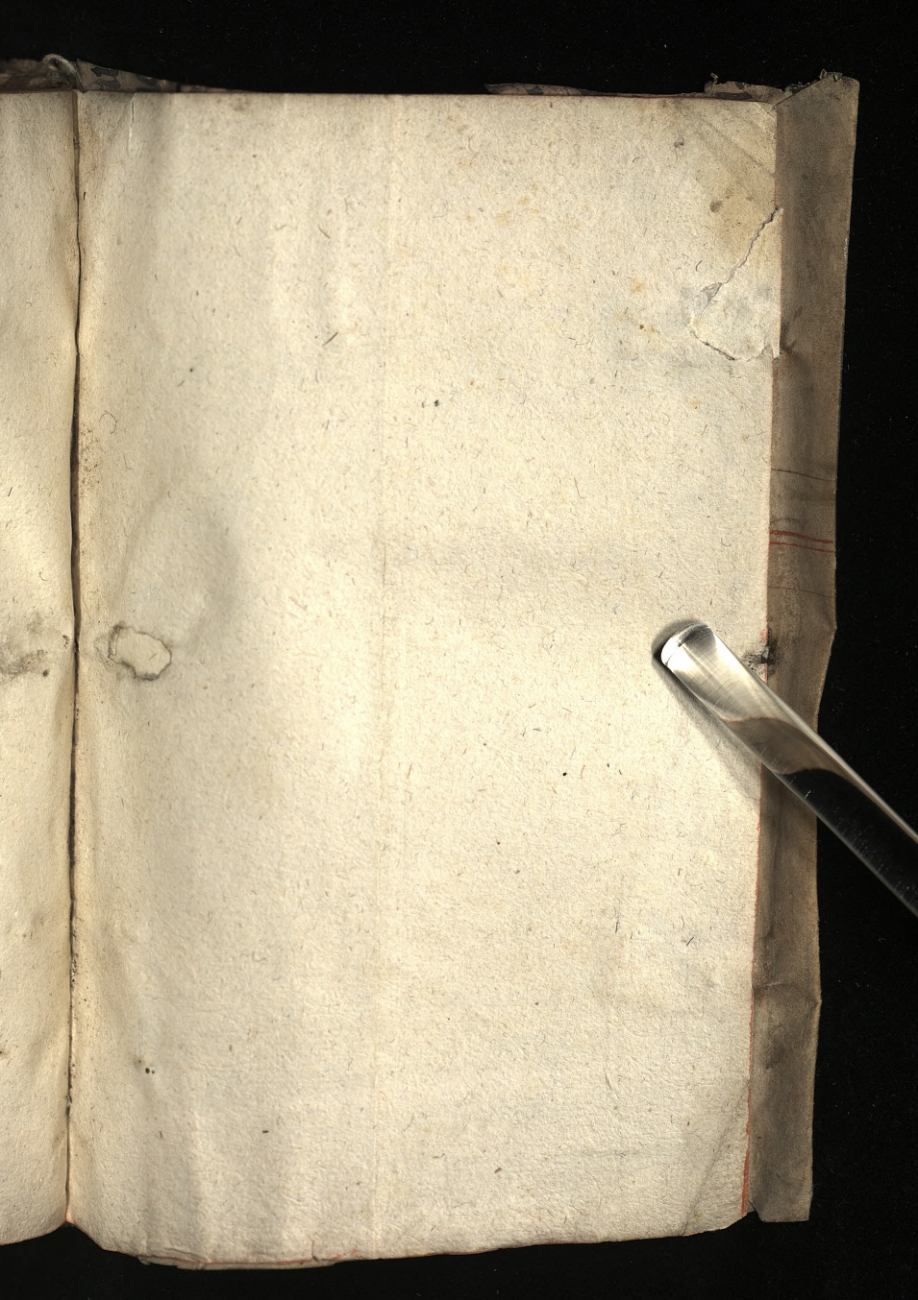

x 1111-65.

